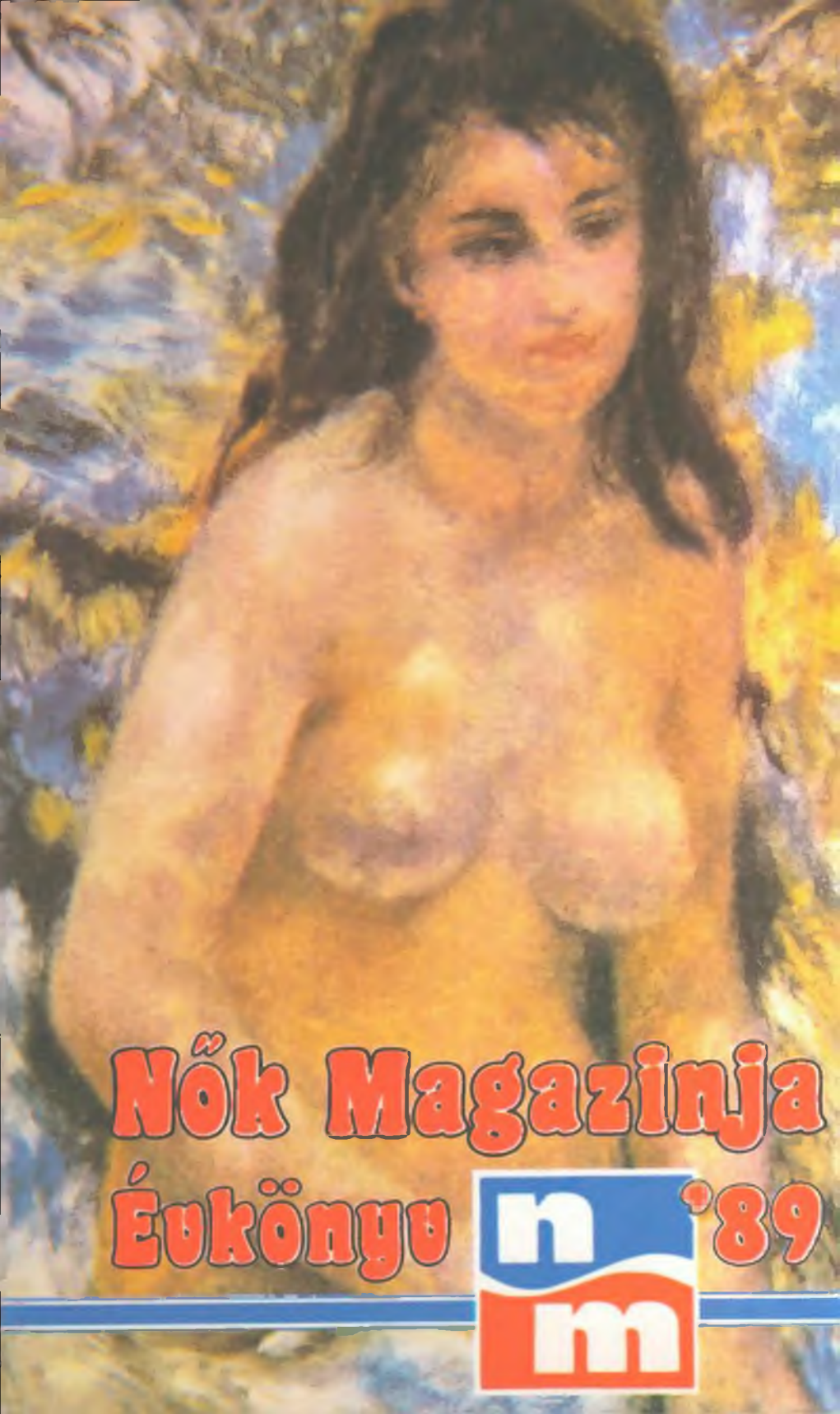
Nők Magazinja
Évkönyv
nm
'89

RUHÁZATI BOLT VÁLLALAT

RB

VÁRJA VÁSÁRLÓIT
BUDAPEST IX., TOLBUHIN KRT. 7.

KONSUMEX

Nők Magazinja Évkönyv '89

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Szerkesztette RATZKY RITA

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Zrínyi Nyomda, Budapest (88. 1270/66–14)
Felelős vezető Vágó Sándorné vezérigazgató
A borító és tipográfia Bereczki Gábor munkája
Műszaki vezető Bereczki Gábor
Terjedelme 18,4 (A/5) ív

ISBN 963 09 3295 4
ISSN 0237 4269
(4543)

Tartalom

Naptár 5
Névnapok 13
Ady Endre: A Szerelem eposzából 18
Vértessy Péter: A liftesboytól Majmunkáig 22
Molnár Gál Péter: A harcos Hevesi Sándor 29
Hevesi Sándor: A zongora 31
Szűcs Katalin: „Hogy ne kelljen olyat mondanom a színpadon, amivel nem értek egyet..." 38
Algériában 48
Szuhay-Havas Ervin: Condorcet – egy márki „feltalálja" a Haladást 52
Hanthy Kinga: Nők a politikában 59
Ráckeve 63
Dandé Krisztián: „Fekete angyal..." 66
Nő a művészetben 76
Radnóti Miklós: Az áhitat zsoltárai 79
Goda Gábor: 1919 egy úriszobában 82
Babits Mihály: Dzsonni a tengerész 93
Margarita Borogyina: „...Télen is nyílnek a rózsa.." 103
Ilse Tielsch: Például az emlékek 112
Sylvie Weil: Dalila 115
Bemutatjuk Tóth Éva babáit 119
Hajdú Éva: Az aktokról hideg fejjel 125
Galácz Éva: Boldog születésnapot, Barna bácsi! 132
Sándor György: Nézeteltérítés 136
Orfeum revüképző 141
Szuhay-Havas Ervin: Aszarhaddon válogatott átkozódásai 147
Dr. Wix Katalin: Gyermekszemről – felnőtteknek 150
Gyereksarok 157
Gergely Márta: Hamuszín karácsony 157
Molnár Ferenc: Két krajcárért... 171
Kajtár István: Go gyermekeknek 177
Hóbor István–Rózsa András: Focivarázs 183
Kocsimúzeum 189
Rejtvények 193
Hetényi István: Ne dobjuk ki! 198
Deés Enikő: Divat 200
Katona Annamária: Kézimunka 215
Komarovszkaja Ljudmila: Receptek 222
Rejtvény 238

JANUÁR (31 NAP)

I. HÓ

1	**Vasárnap**	**Újév,** Fruzsina	
2	Hétfő	Ábel	*1. hét*
3	Kedd	Genovéva, Benjámin	
4	Szerda	Titusz, Leona	
5	Csütörtök	Simon	
6	Péntek	Boldizsár	
7	Szombat	Attila	
8	**Vasárnap**	Gyöngyvér	
9	Hétfő	Marcell	*2. hét*
10	Kedd	Melánia	
11	Szerda	Ágota	
12	Csütörtök	Ernő	
13	Péntek	Veronika	
14	Szombat	Bódog	
15	**Vasárnap**	Lóránt	
16	Hétfő	Gusztáv	*3. hét*
17	Kedd	Antal, Antónia	
18	Szerda	Piroska	
19	Csütörtök	Sára	
20	Péntek	Fábián, Sebestyén	
21	Szombat	Ágnes	
22	**Vasárnap**	Vince, Artúr	
23	Hétfő	Zelma, Rajmund	*4. hét*
24	Kedd	Timót	
25	Szerda	Pál	
26	Csütörtök	Vanda, Paula	
27	Péntek	Angelika	
28	Szombat	Károly, Karola	
29	**Vasárnap**	Adél	
30	Hétfő	Martina	*5. hét*
31	Kedd	Marcella	

FEBRUÁR (28 NAP)

II. HÓ

1	Szerda	Ignác	
2	Csütörtök	Karolina	
3	Péntek	Balázs	
4	Szombat	Ráhel	
5	**Vasárnap**	Ágota	
6	Hétfő	Dorottya, Dóra	*6. hét*
7	Kedd	Tódor	
8	Szerda	Aranka	
9	Csütörtök	Abigél	
10	Péntek	Elvira	
11	Szombat	Bertold, Marietta	
12	**Vasárnap**	Lívia, Lídia	
13	Hétfő	Ella, Linda	*7. hét*
14	Kedd	Bálint	
15	Szerda	Kolos, Georgina	
16	Csütörtök	Julianna, Lilla	
17	Péntek	Donát	
18	Szombat	Bernadett	
19	**Vasárnap**	Zsuzsanna	
20	Hétfő	Aladár, Álmos	*8. hét*
21	Kedd	Eleonóra	
22	Szerda	Gerzson	
23	Csütörtök	Alfréd	
24	Péntek	Mátyás	
25	Szombat	Géza	
26	**Vasárnap**	Edina	
27	Hétfő	Ákos	*9. hét*
28	Kedd	Elemér	

MÁRCIUS (31 NAP)

III. HÓ

1	Szerda	Albin	
2	Csütörtök	Lujza	
3	Péntek	Kornélia	
4	Szombat	Kázmér	
5	**Vasárnap**	Adorján, Adrián	
6	Hétfő	Leonóra	*10. hét*
7	Kedd	Tamás	
8	Szerda	Zoltán	
9	Csütörtök	Franciska	
10	Péntek	Ildikó	
11	Szombat	Szilárd	
12	**Vasárnap**	Gergely	
13	Hétfő	Krisztián	*11. hét*
14	Kedd	Matild	
15	Szerda	**Nemzeti ünnep,** Kristóf	
16	Csütörtök	Henrietta	
17	Péntek	Gertrúd	
18	Szombat	Sándor, Ede	
19	**Vasárnap**	József	
20	Hétfő	Klaudia	*12. hét*
21	Kedd	**A Magyar Tanácsköztársaság ünnepe,** Benedek	
22	Szerda	Beáta, Izolda	
23	Csütörtök	Emőke	
24	Péntek	Gábor, Karina	
25	Szombat	Irén, Irisz	
26	**Vasárnap**	**Húsvét,** Emánuel	
27	**Hétfő**	**Húsvét,** Hajnalka	*13. hét*
28	Kedd	Gedeon	
29	Szerda	Auguszta	
30	Csütörtök	Zalán	
31	Péntek	Árpád	

ÁPRILIS (30 NAP)

IV. HÓ

1	Szombat	Hugó	
2	**Vasárnap**	Áron	
3	Hétfő	Buda, Richárd	*14. hét*
4	**Kedd**	**A felszabadulás ünnepe,** Izidor	
5	Szerda	Vince	
6	Csütörtök	Vilmos	
7	Péntek	Herman	
8	Szombat	Dénes	
9	**Vasárnap**	Erhard	
10	Hétfő	Zsolt	*15. hét*
11	Kedd	Leó, Szaniszló	
12	Szerda	Gyula	
13	Csütörtök	Ida	
14	Péntek	Tibor	
15	Szombat	Anasztázia	
16	**Vasárnap**	Csongor	
17	Hétfő	Rudolf	*16. hét*
18	Kedd	Andrea, Ilma	
19	Szerda	Emma	
20	Csütörtök	Tivadar	
21	Péntek	Konrád	
22	Szombat	Csilla, Noémi	
23	**Vasárnap**	Béla	
24	Hétfő	György	*17. hét*
25	Kedd	Márk	
26	Szerda	Ervin	
27	Csütörtök	Zita	
28	Péntek	Valéria	
29	Szombat	Péter	
30	**Vasárnap**	Katalin, Kitti	

MÁJUS (31 NAP)

V. HÓ

1	**Hétfő**	**A munka ünnepe,** Fülöp, Jakab	*18. hét*
2	Kedd	Zsigmond	
3	Szerda	Tímea, Irma	
4	Csütörtök	Mónika, Flórián	
5	Péntek	Györgyi	
6	Szombat	Ivett, Frida	
7	**Vasárnap**	Gizella	
8	Hétfő	Mihály	*19. hét*
9	Kedd	Gergely	
10	Szerda	Ármin	
11	Csütörtök	Ferenc	
12	Péntek	Pongrác	
13	Szombat	Szervác	
14	**Vasárnap**	**Pünkösd,** Bonifác	
15	Hétfő	Zsófia, Szonja	*20. hét*
16	Kedd	Mózes, Botond	
17	Szerda	Paszkál	
18	Csütörtök	Erik, Alexandra	
19	Péntek	Ivó, Milán	
20	Szombat	Bernát	
21	**Vasárnap**	Konstantin	
22	Hétfő	Júlia, Rita	*21. hét*
23	Kedd	Dezső	
24	Szerda	Eszter	
25	Csütörtök	Orbán	
26	Péntek	Fülöp	
27	Szombat	Hella	
28	**Vasárnap**	Emil, Csanád	
29	Hétfő	Magdolna	*22. hét*
30	Kedd	Janka, Zsanett	
31	Szerda	Angéla	

JÚNIUS (30 NAP)

VI. HÓ

1	Csütörtök	Tünde	
2	Péntek	Kármen, Anita	
3	Szombat	Klotild	
4	**Vasárnap**	Bulcsú	
5	Hétfő	Fatime	*23. hét*
6	Kedd	Norbert	
7	Szerda	Róbert	
8	Csütörtök	Medárd	
9	Péntek	Félix	
10	Szombat	Margit	
11	**Vasárnap**	Barnabás	
12	Hétfő	Villő	*24. hét*
13	Kedd	Antal, Anett	
14	Szerda	Vazul	
15	Csütörtök	Jolán	
16	Péntek	Jusztin	
17	Szombat	Laura, Alida	
18	**Vasárnap**	Arnold, Levente	
19	Hétfő	Gyárfás	*25. hét*
20	Kedd	Rafael	
21	Szerda	Alajos	
22	Csütörtök	Paulina	
23	Péntek	Zoltán	
24	Szombat	Iván	
25	**Vasárnap**	Vilmos	
26	Hétfő	János, Pál	*26. hét*
27	Kedd	László	
28	Szerda	Levente, Irén	
29	Csütörtök	Péter, Pál	
30	Péntek	Pál	

JÚLIUS (31 NAP)

VII. HÓ

1	Szombat	Tihamér, Annamária	
2	**Vasárnap**	Ottó	
3	Hétfő	Kornél	*27. hét*
4	Kedd	Ulrik	
5	Szerda	Emese, Sarolta	
6	Csütörtök	Csaba	
7	Péntek	Apollónia	
8	Szombat	Ellák	
9	**Vasárnap**	Lukrécia	
10	Hétfő	Amália	*28. hét*
11	Kedd	Nóra, Lili	
12	Szerda	Izabella, Dalma	
13	Csütörtök	Jenő	
14	Péntek	Örs	
15	Szombat	Henrik, Roland	
16	**Vasárnap**	Valter	
17	Hétfő	Endre, Elek	*29. hét*
18	Kedd	Frigyes	
19	Szerda	Emília	
20	Csütörtök	Illés	
21	Péntek	Dániel	
22	Szombat	Magdolna	
23	**Vasárnap**	Lenke	
24	Hétfő	Kinga	*30. hét*
25	Kedd	Kristóf, Zsaklin	
26	Szerda	Anna, Anikó	
27	Csütörtök	Olga	
28	Péntek	Szabolcs	
29	Szombat	Márta, Flóra	
30	**Vasárnap**	Judit	
31	Hétfő	Oszkár	*31. hét*

AUGUSZTUS (31 NAP)

VIII. HÓ

1	Kedd	Boglárka	
2	Szerda	Lehel	
3	Csütörtök	Hermina	
4	Péntek	Domonkos	
5	Szombat	Krisztina	
6	**Vasárnap**	Berta	
7	Hétfő	Ibolya	*32. hét*
8	Kedd	László	
9	Szerda	Emőd	
10	Csütörtök	Lőrinc	
11	Péntek	Zsuzsanna, Tiborc	
12	Szombat	Klára	
13	**Vasárnap**	Ipoly	
14	Hétfő	Marcell	*33. hét*
15	Kedd	Mária	
16	Szerda	Ábrahám	
17	Csütörtök	Jácint	
18	Péntek	Ilona	
19	Szombat	Huba	
20	**Vasárnap**	**Az alkotmány ünnepe,** István	
21	Hétfő	Sámuel	*34. hét*
22	Kedd	Menyhért	
23	Szerda	Bence	
24	Csütörtök	Bertalan	
25	Péntek	Lajos, Patrícia	
26	Szombat	Izsó	
27	**Vasárnap**	Gáspár	
28	Hétfő	Ágoston	*35. hét*
29	Kedd	Beatrix, Erna	
30	Szerda	Rózsa	
31	Csütörtök	Erika, Bella	

SZEPTEMBER (30 NAP)

IX. HÓ

1	Péntek	Egyed, Egon	
2	Szombat	István	
3	**Vasárnap**	Hilda	
4	Hétfő	Rozália	*36. hét*
5	Kedd	Viktor, Lőrinc	
6	Szerda	Zakariás	
7	Csütörtök	Regina	
8	Péntek	Mária, Adrienn	
9	Szombat	Ádám	
10	**Vasárnap**	Nikolett	
11	Hétfő	Teodóra	*37. hét*
12	Kedd	Mária	
13	Szerda	Kornél	
14	Csütörtök	Szeréna	
15	Péntek	Enikő	
16	Szombat	Edit	
17	**Vasárnap**	Zsófia	
18	Hétfő	Diána	*38. hét*
19	Kedd	Vilhelmina	
20	Szerda	Friderika	
21	Csütörtök	Máté	
22	Péntek	Móric	
23	Szombat	Tekla	
24	**Vasárnap**	Gellért	
25	Hétfő	Eufrozina	*39. hét*
26	Kedd	Jusztina	
27	Szerda	Adalbert	
28	Csütörtök	Vencel	
29	Péntek	Mihály	
30	Szombat	Jeromos	

OKTÓBER (31 NAP)

X. HÓ

1	**Vasárnap**	Malvin	
2	Hétfő	Petra	*40. hét*
3	Kedd	Helga	
4	Szerda	Ferenc	
5	Csütörtök	Aurél	
6	Péntek	Brúnó, Renáta	
7	Szombat	Amália	
8	**Vasárnap**	Koppány	
9	Hétfő	Dénes	*41. hét*
10	Kedd	Gedeon	
11	Szerda	Brigitta	
12	Csütörtök	Miksa	
13	Péntek	Kálmán, Ede	
14	Szombat	Helén	
15	**Vasárnap**	Teréz	
16	Hétfő	Gál	*42. hét*
17	Kedd	Hedvig	
18	Szerda	Lukács	
19	Csütörtök	Nándor	
20	Péntek	Vendel	
21	Szombat	Orsolya	
22	**Vasárnap**	Előd	
23	Hétfő	Gyöngyi	*43. hét*
24	Kedd	Salamon	
25	Szerda	Blanka	
26	Csütörtök	Dömötör	
27	Péntek	Szabina	
28	Szombat	Simon	
29	**Vasárnap**	Nárcisz	
30	Hétfő	Alfonz	*44. hét*
31	Kedd	Farkas	

NOVEMBER (30 NAP) XI. HÓ

1	Szerda	Marianna	
2	Csütörtök	Achilles	
3	Péntek	Győző	
4	Szombat	Károly	
5	**Vasárnap**	Imre	
6	Hétfő	Lénárd	*45. hét*
7	**Kedd**	**A nagy októberi szoc. forr. ünnepe,** Rezső	
8	Szerda	Zsombor	
9	Csütörtök	Tivadar	
10	Péntek	Réka	
11	Szombat	Márton	
12	**Vasárnap**	Jónás	
13	Hétfő	Szilvia	*46. hét*
14	Kedd	Aliz	
15	Szerda	Albert, Lipót	
16	Csütörtök	Ödön	
17	Péntek	Hortenzia, Gergő	
18	Szombat	Jenő	
19	**Vasárnap**	Erzsébet	
20	Hétfő	Jolán	*47. hét*
21	Kedd	Olivér	
22	Szerda	Cecília	
23	Csütörtök	Kelemen, Klementina	
24	Péntek	Emma	
25	Szombat	Katalin	
26	**Vasárnap**	Virág	
27	Hétfő	Virgil	*48. hét*
28	Kedd	Stefánia	
29	Szerda	Taksony	
30	Csütörtök	András, Andor	

DECEMBER (31 NAP) XII. HÓ

1	Péntek	Elza	
2	Szombat	Melinda	
3	**Vasárnap**	Ferenc	
4	Hétfő	Borbála, Barbara	*49. hét*
5	Kedd	Vilma	
6	Szerda	Miklós	
7	Csütörtök	Ambrus	
8	Péntek	Mária	
9	Szombat	Natália	
10	**Vasárnap**	Judit	
11	Hétfő	Árpád	*50. hét*
12	Kedd	Gabriella	
13	Szerda	Luca, Otília	
14	Csütörtök	Szilárda	
15	Péntek	Valér	
16	Szombat	Etelka	
17	**Vasárnap**	Lázár	
18	Hétfő	Auguszta	*51. hét*
19	Kedd	Viola	
20	Szerda	Teofil	
21	Csütörtök	**A demokratikus Magyarország ünnepe,** Tamás	
22	Péntek	Zénó	
23	Szombat	Viktória	
24	**Vasárnap**	Ádám, Éva	
25	**Hétfő**	**Karácsony,** Eugénia	*52. hét*
26	**Kedd**	**Karácsony,** István	
27	Szerda	János	
28	Csütörtök	Kamilla	
29	Péntek	Tamás, Tamara	
30	Szombat	Dávid	
31	**Vasárnap**	Szilveszter	

ÖSSZESÍTETT NAPTÁR 1989

Január

H		2	9	16	23	30
K		3	10	17	24	31
Sz		4	11	18	25	
Cs		5	12	19	26	
P		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	

Február

	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22		
2	9	16	23		
3	10	17	24		
4	11	18	25		
5	12	19	26		

Március

	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	

Április

H		3	10	17	24
K		4	11	18	25
Sz		5	12	19	26
Cs		6	13	20	27
P		7	14	21	28
Sz	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30

Május

1	8	15	22	29	
2	9	16	23	30	
3	10	17	24	31	
4	11	18	25		
5	12	19	26		
6	13	20	27		
7	14	21	28		

Június

	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	

Július

H		3	10	17	24	31
K		4	11	18	25	
Sz		5	12	19	26	
Cs		6	13	20	27	
P		7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	

Augusztus

	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	
2	9	16	23	30	
3	10	17	24	31	
4	11	18	25		
5	12	19	26		
6	13	20	27		

Szeptember

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	

Október

H		2	9	16	23	30
K		3	10	17	24	31
Sz		4	11	18	25	
Cs		5	12	19	26	
P		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	

November

	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	
2	9	16	23	30	
3	10	17	24		
4	11	18	25		
5	12	19	26		

December

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31

ÖSSZESÍTETT NAPTÁR 1990

Január

H	1	8	15	22	29	
K	2	9	16	23	30	
Sz	3	10	17	24	31	
Cs	4	11	18	25		
P	5	12	19	26		
Sz	6	13	20	27		
V	7	14	21	28		

Február

H		5	12	19	26	
K		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
Cs	1	8	15	22		
P	2	9	16	23		
Sz	3	10	17	24		
V	4	11	18	25		

Március

H		5	12	19	26
K		6	13	20	27
Sz		7	14	21	28
Cs	1	8	15	22	29
P	2	9	16	23	30
Sz	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	

Április

H		2	9	16	23	30
K		3	10	17	24	
Sz		4	11	18	25	
Cs		5	12	19	26	
P		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	

Május

H		7	14	21	28	
K	1	8	15	22	29	
Sz	2	9	16	23	30	
Cs	3	10	17	24	31	
P	4	11	18	25		
Sz	5	12	19	26		
V	6	13	20	27		

Június

H		4	11	18	25
K		5	12	19	26
Sz		6	13	20	27
Cs		7	14	21	28
P	1	8	15	22	29
Sz	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	

Július

H		2	9	16	23	30
K		3	10	17	24	31
Sz		4	11	18	25	
Cs		5	12	19	26	
P		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	

Augusztus

H		6	13	20	27	
K		7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29	
Cs	2	9	16	23	30	
P	3	10	17	24	31	
Sz	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		

Szeptember

H		3	10	17	24
K		4	11	18	25
Sz		5	12	19	26
Cs		6	13	20	27
P		7	14	21	28
Sz	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30

Október

H		1	8	15	22	29
K		2	9	16	23	30
Sz		3	10	17	24	31
Cs		4	11	18	25	
P		5	12	19	26	
Sz		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	

November

H		5	12	19	26	
K		6	13	20	27	
Sz		7	14	21	28	
Cs	1	8	15	22	29	
P	2	9	16	23	30	
Sz	3	10	17	24		
V	4	11	18	25		

December

H		3	10	17	24	31
K		4	11	18	25	
Sz		5	12	19	26	
Cs		6	13	20	27	
P		7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	

NÉVNAPOK

Ábel *jan. 2.*
Abigél *febr. 9.*
Ábrahám *aug. 16.*
Achilles *nov. 2.*
Adalbert *szept. 27.*
Ádám *szept. 9., dec. 24.*
Adél *jan. 29., dec. 24.*
Adorján, Adrián *márc. 5.*
Adrienn *szept. 8.*
Ágnes *jan. 21.*
Ágoston *máj. 28., aug. 28.*
Ágota *jan. 11., febr. 5.*
Ákos *febr. 27.*
Aladár *febr. 20.*
Alajos *jún. 21.*
Albert *nov. 15.*
Albin *márc. 1.*
Alexandra *márc. 18.*
Alfonz *okt. 30.*
Alfréd *febr. 23.*
Alida *jún. 17.*
Aliz *nov. 14.*
Álmos *febr. 20.*
Amália *júl. 10., okt. 7.*
Ambrus *dec. 7.*
Anasztázia *ápr. 15.*
Andor *nov. 30.*
András *nov. 30.*
Andrea *ápr. 18.*
Anett *jún. 13.*
Angéla *máj. 31.*
Angelika *jan. 27.*
Anikó *júl. 26.*
Anna *jún. 2., júl. 26.*
Annamária *júl. 1.*
Antal *jan. 17., jún. 13.*
Antónia *jan. 17.*
Apollónia *júl. 7.*
Aranka *febr. 8.*
Ármin *máj. 10.*
Arnold *jún. 18.*
Áron *ápr. 2.*

Árpád *márc. 31., dec. 11.*
Artúr *jan. 22.*
Attila *jan. 7.*
Auguszta *márc. 29., dec. 18.*
Aurél *okt. 5.*

Balázs *febr. 3.*
Bálint *febr. 14.*
Barbara *dec. 4.*
Barnabás *jún. 11.*
Beáta *márc. 22.*
Beatrix *aug. 29.*
Béla *ápr. 23.*
Bella *aug. 31., szept. 1.*
Bence *aug. 23.*
Benedek *márc. 21.*
Benjámin *jan. 3.*
Bernadett *febr. 18.*
Bernát *máj. 20.*
Berta *aug. 6.*
Bertalan *aug. 24.*
Bertold *febr. 11.*
Blanka *okt. 25.*
Bódog *jan. 14.*
Boglárka *aug. 1.*
Boldizsár *jan. 6.*
Bonifác *máj. 14.*
Borbála *dec. 4.*
Brigitta *okt. 11.*
Brúnó *okt. 6.*
Buda *ápr. 3.*,
Bulcsú *jún. 4.*,

Cecília *nov. 22.*

Csaba *júl. 6.*
Csanád *máj. 28.*
Csilla *ápr. 22.*
Csongor *ápr. 16.*

Dalma *júl. 12.*
Dániel *júl. 21.*

Daniella *júl. 21.*
Dávid *dec. 30.*
Demeter *okt. 26.*
Dénes *ápr. 8., okt. 9.*
Dezső *máj. 23.*
Diána *szept. 18.*
Domonkos *aug. 4.*
Donát *febr. 17.*
Dóra *febr. 6.*
Dorottya *febr. 6.*
Dömötör *okt. 26.*

Ede *márc. 18., okt. 13.*
Edina *febr. 26.*
Edit *szept. 16.*
Egon *júl. 15., szept. 1.*
Egyed *szept. 1.*
Elek *júl. 17.*
Elemér *febr. 28.*
Eleonóra *febr. 21.*
Ella *febr. 13.*
Ellák *jún. 8.*
Előd *okt. 22.*
Elvira *febr. 10.*
Elza *dec. 1.*
Emánuel *márc. 26.*
Emese *júl. 5.*
Emil *máj. 28.*
Emília *júl. 19.*
Emma *ápr. 19., nov. 24.*
Emőd *aug. 9.*
Emőke *jan. 29., márc. 23.*
Endre *júl. 17.*
Enikő *szept. 15.*
Erhardt *ápr. 9.*
Erik *máj. 18.*
Erika *aug. 31.*
Erna *aug. 29.*
Ernő *jan. 12.*
Ervin *ápr. 26.*
Erzsébet *nov. 19.*
Eszter *máj. 24.*
Etel *jan. 30.*
Etelka *dec. 16.*
Eufrozina *szept. 25.*
Eugénia *dec. 25.*
Éva *dec. 24.*

Fábián *jan. 20.*
Farkas *okt. 31.*
Fatime *jún. 5.*
Félix *jún. 9.*
Ferenc *máj. 11., okt. 4., dec. 3.*
Flóra *júl. 29.*
Flórián *máj. 4.*
Franciska *márc. 9., aug. 21.*
Frida *máj. 6.*
Friderika *szept. 20.*
Frigyes *júl. 18.*
Fruzsina *jan. 1.*
Fülöp *máj. 1., 26.,*

Gábor *márc. 24.*
Gabriella *dec. 12.*
Gál *okt. 16.*
Gáspár *aug. 27.*
Gedeon *márc. 28., okt. 10.*
Gellért *szept. 24.*
Genovéva *jan. 3.*
Georgina *febr. 15.*
Gergely *márc. 12., máj. 9., nov. 17.*
Gertrúd *márc. 17.*
Gerzson *febr. 22.*
Géza *febr. 25.*
Gizella *máj. 7., 8.*
Gusztáv *jan. 16.*

Gyárfás *jún. 19.*
Gyöngyi *okt. 23.*
Gyöngyvér *jan. 8.*
György *ápr. 24.*
Györgyi *máj. 5.*
Győző *nov. 3.*
Gyula *ápr. 12., máj. 27.*

Hajnalka *márc. 27.*
Hedvig *okt. 17.*
Helén *okt. 14.*
Helga *okt. 3.*
Hella *máj. 27.*
Henrietta *márc. 16.*
Henrik *júl. 15.*
Herman *ápr. 7.*
Hermina *aug. 3.*
Hilda *szept. 3.*
Hortenzia *nov. 17.*
Huba *aug. 19.*
Hugó *ápr. 1.*

Ibolya *aug. 7.*
Ida *ápr. 13.*
Ildikó *márc. 10.*
Illés *júl. 20.*

Ilma *ápr. 18.*
Ilona *aug. 18.*
Imre *nov. 5.*
Ipoly *aug. 13.*
Irén *márc. 25., jún. 28.*
Írisz *márc. 25.*
Irma *máj. 3.*
István *aug. 20., szept. 2., dec. 26.*
Iván *jún. 24.*
Ivett *máj. 6.*
Ivó *máj. 19.*
Izabella *júl. 12.*
Izidor *márc. 30., ápr. 4., dec. 21.*
Izolda *márc. 22.*
Izsó *aug. 26.*

Jácint *aug. 17.*
Jakab *máj. 1.*
Janka *máj. 30.*
János *jan. 27., 31., febr. 8., márc. 8., máj. 6., jún. 12., 24., 26., júl. 12., aug. 9., 29., nov. 24., 26. dec. 27.*
Jenő *júl. 13., nov. 18.*
Jeromos *szept. 30.*
Jolán *jún. 15., nov. 20.*
Jónás *nov. 12.*
József *márc. 19., ápr. 7., 30., aug. 27., szept. 18.*
Judit *júl. 30., dec. 10.*
Júlia *febr. 16., máj. 22.*
Julianna *febr. 16.*
Jusztin *jún. 16.*
Jusztina *szept. 26.*

Kálmán *okt. 13.*
Kamilla *dec. 28.*
Kármen *jún. 2.*
Karola *jan. 28.*
Karolina *febr. 2.*
Károly *jan. 28., nov. 4.*
Katalin *ápr. 30., nov. 25.*
Kázmér *márc. 4.*
Kelemen *jan. 23., nov. 23.*
Kinga *júl. 24.*
Kitti *ápr. 30.*
Klára *aug. 12.*
Klaudia *márc. 20.*
Klotild *jún. 3.*
Kolos *febr. 15.*
Konrád *ápr. 21.*
Konstantin *máj. 21.*
Konstantina szept. 19.
Koppány *okt. 8.*
Kornél *júl. 3., szept. 13.*
Kornélia *márc. 3.*
Kristóf *márc. 15., júl. 25.*
Krisztián *márc. 13.*
Krisztina *aug. 5.*

Lajos *aug. 25.*
László *jún. 27., aug. 8.*
Laura *jún. 17.*
Lázár *dec. 17.*
Lehel *aug. 2.*
Lénárd *nov. 6.*
Lenke *júl. 23.*
Leó *ápr. 11.*
Leona *jan. 4.*
Leonóra *márc. 6.*
Levente *jún. 28.*
Lídia *febr. 12.*
Lili *júl. 11.*
Linda *febr. 13.*
Lipót *nov. 15.*
Lívia *febr. 12.*
Lóránt *jan. 15.*
Lőrinc *aug. 10., szept. 5.*
Luca *dec. 13.*
Lúcia *dec. 13.*
Lucian *jan. 8.*
Lujza *márc. 2.*
Lukács *okt. 18.*
Lukrécia *júl. 9.*

Magdolna *máj. 29., júl. 22.*
Malvin *okt. 1.*
Marcell *jan. 9. aug. 14.*
Marcella *jan. 31.*
Margit *jún. 10.*
Mária *aug. 15., szept. 8., 12., dec. 8.*
Marianna *nov. 1.*
Marietta *febr. 11., márc. 25., aug. 15.*
Márk *ápr. 25.*
Márta *júl. 29.*
Martina *jan. 30.*
Márton *nov. 11.*
Máté *szept. 21.*
Matild *márc. 14.*
Mátyás *febr. 24.*
Medárd *jún. 8.*
Melánia *jan. 10.*

Melinda *dec. 2.*
Melitta *márc. 10., ápr. 1.*
Menyhért *aug. 22.*
Mercédesz *szept. 24.*
Mihály *máj. 8., szept. 29.*
Miklós *dec. 6.*
Miksa *okt. 12.*
Milán *máj. 19.*
Mónika *máj. 4.*
Móric *szept. 22.*
Mózes *máj. 16.*

Nándor *okt. 19.*
Nárcisz *okt. 29.*
Natália *dec. 9.*
Nikolett *szept. 10.*
Noémi *ápr. 22.*
Norbert *jún. 6.*
Nóra *júl. 11.*

Olga *júl. 27.*
Olivér *nov. 21.*
Orbán *máj. 25.*
Orsolya *okt. 21.*
Oszkár *júl. 31.*
Otília *dec. 13.*
Ottó *júl. 2.*

Ödön *nov. 16.*
Örs *júl. 14.*

Pál *jan. 25., jún. 26., 29., 30.*
Paszkál *máj. 17.*
Patrícia *aug. 25.*
Paula *jan. 26.*
Paulina *jan. 22.*
Péter *ápr. 29., jún. 29.*
Petra *okt. 2.*
Petronella *máj. 31., júl. 13.*
Piroska *jan. 18.*
Pongrác *máj. 12.*

Rafael *jún. 20.*
Ráhel *febr. 4.*
Rajmund *jan. 23., aug. 31.*
Rebeka *szept. 2.*
Regina *szept. 7.*
Réka *nov. 10.*
Renáta *okt. 6.*
Rezső *nov. 7.*
Richárd *ápr. 3.*
Rita *máj. 22.*
Róbert *jún. 7.*
Rozália *szept. 4.*
Rózsa *aug. 30.*
Rudolf *ápr. 17.*

Salamon *okt. 24.*
Sámuel *aug. 21.*
Sándor *márc. 18.*
Sára *jan. 19.*
Sarolta *júl. 5.*
Sebestyén *jan. 20.*
Simon *jan. 5., okt. 28.*
Soma *júl. 3.*
Stefánia *nov. 28.*

Szabina *okt. 27.*
Szabolcs *júl. 28.*
Szandra *márc. 18., 20., máj. 18.*
Szeréna *szept. 14.*
Szervác *máj. 13.*
Szilárd *márc. 11.*
Szilárda *dec. 14.*
Szilveszter *dec. 31.*
Szilvia *nov. 3., 13.*
Szonja *máj. 15., júl. 1.*

Taksony *nov. 29.*
Tamara *jan. 26., dec. 29.*
Tamás *márc. 7., dec. 21., 29.*
Tekla *szept. 23.*
Teodóra *szept. 11.*
Teofil *dec. 20.*
Teréz *okt. 3., 15.*
Tibor *ápr. 14.*
Tiborc *aug. 11.*
Tihamér *júl. 1.*
Tímea *máj. 3.*
Timót *jan. 24.*
Titusz *jan. 4.*
Tivadar *ápr. 20., nov. 9.*
Tódor *febr. 7.*
Tünde *jún. 1.*

Ulrik *júl. 4.*

Valér *dec. 15.*
Valéria *ápr. 28.*
Valter *júl. 16.*
Vanda *jan. 26.*
Vazul *jún. 14.*
Vencel *szept. 28.*

Vendel *okt. 20.*
Veronika *jan. 13., júl. 9.*
Viktor *szept. 5.*
Viktória *dec. 23.*
Vilhelmina *szept. 19.*
Villő *jún. 12.*
Vilma *dec. 5.*
Vilmos *ápr. 6., jún. 25.*
Vince *jan. 22., ápr. 5.*
Viola *dec. 19.*
Virág *nov. 26.*
Virgil *nov. 27.*

Zakariás *szept. 6.*
Zalán *márc. 30.*
Zelma *jan. 23.*
Zénó *dec. 22.*
Zita *ápr. 27.*
Zoltán *márc. 8., jún. 23.*

Zsaklin *júl. 25.*
Zsanett *máj. 30.*
Zsigmond *máj. 2.*
Zsófia *máj. 15., szept. 17.*
Zsolt *ápr. 10.*
Zsombor *nov. 8.*
Zsuzsanna *febr. 19., aug. 11.*

Ady Endre

A Szerelem eposzából

(Töredékes bevezetője egy soha meg nem irandó s meg nem írható hőskölteménynek.)

Szokásos hivással hadd hivjam Múzsámat,
Szegény, bús testemet, mely vívott csatákat,
Mely ma is annyi bajt és Sátán-dalt érlel
A benne lakozó Múzsa kegyelmével.

Múzsám: Szilágyságban határzott vén testem,
Ki miatt tömérdek bűnbe s dalba estem
S kinek ereszkedett inakkal sincs másod,
Dalold le utolsó, nagy dal-tartozásod.

Sorsomnak, titkomnak hetedik lakatja
Lehullhat: nem vagyok gyermekeknek atyja.
Fiaim, lányaim paripák taposták
S a nagy csatatéren vérfolyók elmosták.

Dalolj nekem, Múzsám, ne a hét vezérről.
Dalolj nekem, Múzsám, a nagy csatatérről,
Hol, ahogy először ember nézett Napba,
Embernek sorsáról jegyződött bús mappa.

Melynél szörnyűbb téren Atilla se harcolt,
Melyet női testen gyémánt-Végzet karcolt,
Ninivék, Xerxesek, fajták, birodalmak
Hol vígan süllyedvén víg halálial haltak.

Nagy énekmondásnak tudom, mi az ára,
Én is készültem a hunn-trilógiára,
De mikor Árpádék s talántán hunn atyjuk
Mind csak addig voltak, míg megszakadt magvuk.

Valami nős harcos én sohase voltam,
De a nagy harctéren sokat kóboroltam.
Sok-sok gyermekemet ölte meg a hőség,
Meddő táborozás, meddő vakmerőség.

RENOIR: HÖLGY LEGYEZŐVEL

Csókkal, csókfélével birom én és birtam,
Ám zsoldos nem valék, hamar untam, sírtam.
S ha vannak multamban bármely semmiségek,
Ezek a sirások, ezek voltak szépek.

Nekem a szerelem nem volt víg ajándék,
Lovagi birkózás, tréfás kopja-játék,
De volt ravatalos, halálos-víg torna,
Játék a halállal, titkos élet-forma.

Akárhol s bárkiért vágyódásba estem,
Vér áztatta nyomom Párisban vagy Pesten,
Mindig önnön-vérem és soha a másé,
Soha a levésé, mindig a mulásé.

De voltam bárkinél tisztább és fehérebb,
Voltam engedelmes gyermeke a vérnek,
Becsületes hímként csaptam nő-zavarnak
S becsületes voltam embernek, magyarnak.

E félszeg országban, hol ezer év óta
Hímnek is az derék csak, ki pátriota,
Fölzokogó, csukló tréfa-zokkal mondom:
A nagy csatatéren erre is volt gondom.

Gazdagok ringyóit én el nem szerettem,
Koldusok mátkáit soha el nem vettem,
Küzdöttem, csókoltam szomorú rogyásig,
De csak ha biztatott az a némber másik.

Nem voltam villámos, förgeteges csókja
Senki szép asszonynak s durva hóditója.
Diadal-sarcokat már csak akkor szedtem,
Ha karomba-hullót, megadót szerettem.

Áldott, kedves mégis az alkalom vétke,
Mikor legelőször kényszerített térdre
Asszony-ember előtt kicsi, kölyök-korban
És áldott a vigasz, mit leltem a borban.

Szent bor: asszony ellen talált drága méreg,
Már más mámorokkal, hajh, összecseréllek:
Hírrel és mákonnyal, ezerféle jóval
S ki tudja, tán holnap, egy Browning-golyóval.

Addig is büszkélkedj, Múzsám, drága testem,
Mint a Názárethi, latrok közt, kereszten.
Pál apostol mondja s te hiven megtartod:
Hitedet megőrzéd s megharcoltad harcod.

Mérges nyilak belém nem egyszer repültek,
Sebeim tüzeltek, sebeim heggültek
S ha újra kezdhetném friss komédiásként,
Ma is igaz volnék, ma sem tennék másként.

Csak hazudni kéne, mennyi minden jönne,
Magyar eredménnyel, sikerrel özönbe.
Már elhallgatni is milyen érdem volna,
De vallani mindent: volt életem dolga.

Tetsző, hazug-szűz dalt dalolni még tudnék,
Erkölcsös hazugok kegyébe bejutnék,
De akarok szólni, de akarom látni:
Mer ma is hazudni álerkölcsöt bárki?

Akarom, hogy végre valaki meg merje
Mondani: nem a szív a csók fejedelme
S nem a csók a tető s nem a csók a minden
Mint kötelezteténk hazudni azt rimben.

Itt állok s Lutherként mondom: engem Isten
Úgy tartson fiának s bajban úgy segítsen,
Hogy minden titoknak ez a megoldása
S hogy igaz lelkemnek ez a vallomása.

Hajh, igen, emlékszem: mindig az a fűző,
Omló, habos szoknya, vérünket fölűző,
Parfümös kis nadrág, finom batiszt-játék,
De mindig az a cél, mindig az a szándék.

Mindig az a játék s mindig véres torna,
S mindig mintha kiki egy-egy Isten volna.
Ezt a nagy szándékot nagy okok okolják
S még a tagadók is mindig szándékolják.

Kik által s miképpen lettem, aki lettem?
Nem tudom, de tudom, hogy kellett szeretnem
S a nagy csatatéren, lehettem bár olcsó,
Nem voltam sem barbár, sem furcsa utolsó.

S tudtam nagyszerűen, költősen szeretni,
Valaki számára egyetlenegy lenni,
Úgy-úgy elborulni részeg szerelemben,
Hogy bolond álmokban sem lehetne szebben.

De a harctér: Harctér és az élet: Élet
S az asszony-test néha sokkal-sokkal mélyebb,
Mélyebb az Életnél, mélyebb a Halálnál,
Mélyebb az álmodnál, mellyel vágyva hálnál.

Nem tudom, hogy mikor jön életem vége
Mikor derül ki majd minden semmisége,
De nyugodtan halok: én nem csupán voltam,
S érdemes harctéren esek el majd holtan.

A liftesboytól Majmunkáig

(Pályavázlat Dajka Margitról)

Az első világháború frontjain javában dörögtek a fegyverek, amikor egy pöttöm kis újságáruslány beállított a nagyváradi színházba. Fölágaskodott a pénztárosnő ablakánál, és a hölgy legnagyobb megdöbbenésére közölte, hogy tudomása szerint van egy neki való szerep az éppen akkor nagy sikerrel futó *Sztambul rózsája* című operettben. Azért jött, mert szeretné eljátszani azt a csibész liftesfiút.

Így kezdődött annak idején Dajka Margit sok évtizedes színpadi karrierje. S – természetesen – rögtön buktatóval. A pénztároshölgy ugyanis fölvitte a direktorhoz a városszerte ismert és népszerű kis újságáruslányt. Erdélyi Miklós, az igazgató, úgy megdöbbent az ötleten, hogy a már a kellékes fiának kiosztott liftesboy-szerepet azonnal Margitkának adta. Dajka Margit így szerezte meg első, ádáz színházi ellenségét a kellékes fiának személyében, így és akkor aratta első hangos sikerét a világot jelentő deszkákon. Történt ugyanis, hogy az egyszálbél kellékesfiú liftesboy-jelmezének nadrágja már az első felvonásban szétrepedt hátul a kis művésznőn, a nézőtéren természetesen kitört a kacagás, amelyet csak az előadás végén felcsattanó tapsvihar tudott túldübörögni.

Mi sem volt természetesebb, mint hogy a bohém, családjával mit sem törődő, tizenhárom gyermekes nagyváradi tánctanár zajos sikert aratott kislánya ezek után ugyancsak otthonosan mozgott a színházban. Rendszeresen kapott különféle gyerekszerepeket, s tizennégy esztendős alig múlt, amikor – 1922-ben – már a színház szerződéses művésze, rangos és megbecsült tagja, akit már más társulatok is figyelnek, hívnak. Az el-, illetve átszerződés azonban korántsem könnyű ügy, hiszen Dajka Margit akkor még jóval alatta jár a szerződéshez törvényileg megállapított korhatárnak. Nagy protekció kell a külön-engedélyhez; ha egyáltalán megkapható, akkor az csak egyetlen embernek sikerülhet: Janovics Jenőnek, a kolozsvári színház nagy tekintélyű direktorának, kinek már hervadhatatlan érdemei vannak a kolozsvári magyar nyelvű filmgyártás megteremtésében is. 1924-től e társulat tagja lett – szubrett-naivai minőségben – a kezdő színésznő, s lett hamarosan az egész város kedvence, a városi sajtó rajongó cikkeinek tárgya. Különösen ama *János vitéz* előadás után, amelyben Dajka Margit egyszerre játszotta Iluskát s a francia királykisasszonyt. A sikerben, a rajongásban azonban hamarosan osztoznia kellett valakivel: egy vékonyka, de hatalmas tehetségű, Dajkánál két évvel fiatalabb székely kislánnyal – Kiss Manyival.

Egy új, vidéki sztárnak már akkoriban is gyorsan híre ment, jöttek is szépen sorban a tekintélyes direktorok, rendezők Dajka-nézőbe. Jött Horváth

RÓMEÓ ÉS JÚLIA
A MADÁCH SZÍNHÁZBAN,
TOLNAI KLÁRIVAL

ZAPOLSZKA:
DULSZKA ASSZONY
ERKÖLCSE

A LILIOMFIBAN,
KRENCSEY MARIANNÁVAL

Árpád, a pesti Nemzeti Színház híres rendezője, jött a Réti színészügynökség két főnöke – Réti György és Réti István –; nekik köszönhető, hogy a következő szezon már a Sebestyén Mihály-vezette miskolci társulatnál találja az ifjú színésznőt. A rákövetkező évben, 1929-ben viszont a szegedi színház tagja – ekkor még ellenáll a fővárosi szirénhangoknak, szereti a vidéki színházak élénkebb, változatosabb életét, pezsgőbb szellemi légkörét. S nyilvánvalóan szerette a vidéki sajtót is, amely ajnározta a város színészeit, s amelyben olyan urak jegyezték a színibírálatokat, mint például az egy ideig Nagyváradon újságíróskodó Hunyady Sándor.

De a csábításnak egyre nehezebb volt ellenállni: levonatozott Dajka Margitot megszemlélni Szegedre a több pesti színházat is irányító Beöthy László, majd a nagykörúti magánszínház, a Víg két igazgatója, Jób Dániel és Roboz Imre is. Szerződési ajánlat lett az utazás vége, de Dajka habozott, várt. Tanácsot kért az akkor Szegeden vendégszereplő színészkirálytól, Rátkai Mártontól. „A világért se menj el, kislány. Megesznek..." – mondta neki a Mester. Nem is ment el azonnal, csak akkor, amikor már nagyon szorongatók lettek az adósságai. Akkortájt ugyanis a vidéki színészek maguk tartoztak színpadi öltözékükről gondoskodni, s minél befutottabb volt valaki, minél többet foglalkoztatták, annál tetemesebbé lett a ruhaköltség. A vígszínházi szerződéssel, 1929-ben a kérdés megoldódott a kezdő színésznő számára (ám azonnal kiderült az is: ha a jelmezt nem is, a színpadi kalapot, retikült, cipőt a Vígben is a maguk pénzéből szerzik be a művészek).

Az első budapesti premierre 1929. szeptember 7-én került sor: Emőd Tamás és Török Rezső *Két lány az utcán* című darabjában lépett Dajka Margit először a Vígszínház színpadára. A bemutató viharos sikert aratott, a másnapi (!) lapok kritikusai – köztük Kárpáti Aurél, Pünkösti Andor – felsőfokokban fogalmaztak. Pünkösti – aki később rendezőként és direktorként találkozott ismét az akkor este fölfedezett új csillaggal – például így írt *Az Újság* hasábjain: „A tiszta kislány: Dayka Margit jött, látott és győzött. Egyetlen este alatt arrivált. Aranyos és fiatal, bájos és tehetséges. Pillanatok alatt oldotta meg a naiva-kérdést. Osztatlan nagy sikerét teljesen megérdemelte."

Az elismerő sorok között megbújt egy olyan mondat is, amely a fiatal színésznő vígszínházi fogadtatásának viharaira utalt. A „naiva-kérdés", ahogy Pünkösti fogalmazta, színházon belüli viszályt takart. Dajka Margit jó ötven évvel később, egy visszaemlékezéses interjúban így beszélt erről a korszakról: „Életemet bizonytalanná tette és megrontotta, hogy a felém áramló sikerben felfedeztem a bosszúvágy jeleit is, vagy inkább a kárörömét, amely Gaál Franciska ellen irányult. Ezzel a tüneményes színésznővel, a naiva típusának megteremtőjével nagyon sok bajuk volt akkoriban a pesti színházaknak, nem utolsósorban a Vígszínháznak. Szerintük fegyelmezhetetlen volt Franci; valóságos fenegyerek. Egyébként is híres volt erről az oldaláról, de valamelyest a lényéhez is hozzátartozott, hiszen csibész-szerepeket előszeretettel játszattak vele."

Ál-viszály és ál-válság volt azonban mindez, hiszen igazából mégsem sikerült egymásnak ugrasztani a két színésznőt. Ám annak, hogy az évad végén Dajka Margit mégiscsak otthagyta a Vígszínházat – pontosabban: nem szerződött le újra oda –, közvetve ismét csak Gaál Franciska volt az oka. A szezon végén kezdték ugyanis próbálni a Berlinből frissiben meghozatott új Brecht-darabot, a *Koldusoperát*. Az első próbanapra ki is írták Dajka Margit nevét a próbatáblára, ám másnap, amikor a színésznő bement a színházba, a név már ceruzával át volt húzva, s fölötte ott díszelgett egy másik:

Gaál Franci. Dajka természetesen berohant a direktorhoz. Jób Dánielhez és botránynt csapott; nem Gaál Franciska miatt volt dühös, hanem az eljárást kérte ki magának. Nem is szerződött le újra a Vígbe, de a Belvárosi Színházba sem – ahová pedig Heltai Jenő hívta –, sőt, a felszabadulásig egyetlen színháznak sem volt tagja, csak szerepre szerződött. (Ahogy mondta: azért, hogy: „ha megaláztatás érne, szabad legyek, odébb állhassak".)

Szerepei pedig, meghívásai, sikerei mindig voltak. Éppenséggel a Belvárosi Színházban is, amely 1931-ben állította színpadra Szép Ernőnek – a csak mostanában, a nyolcvanas években, a Játékszín előadása által újrafelfedezett – költői meséjét, az *Aranyórát*. A szép, lírai előadásról – többek mellett – Kosztolányi Dezső is írt az *Új Idők*ben: „A hősnő, a kis virágáruslány, úgy hat rám, mint a régi mesének a királykisasszonya, aki egy békához ment férjhez. Dayka Margit játssza ezt, elmésen és érzelmesen, olyan módon, hogy minden lélegzetvétele élet." Valóban kirobbanó, boldog siker volt az *Aranyóra*, amelyet azonban később megkeserített az, hogy a darab kassai vendégjátékán a művésznő rosszul lett, s utóbb háromnegyed évig feküdt betegen. Kiesése hatalmas gondokat zúdított Heltai Belvárosi Színházára, hiszen sorjáztak volna azok a bemutatók, amelyeknél Dajkát számításba vették. Így közeledett vészesen egy Marcel Pagnol-darabnak, a *Máriusz*nak a premierje is; a még mindig beteg Dajka ekkor egy szegedi színésznőt ajánlott maga helyett a halaskofa szerepére. Ez lett Kiss Manyi első budapesti bemutatkozása...

Sorakoztak egymás után a kisebb-nagyobb szerepek, a kisebb-nagyobb színpadi és filmsikerek. Igen, filmsikerek is, mert a magyar hangosfilm nagyon hamar fölfedezte magának Dajka Margitot; Székely István, Keleti Márton, Gertler Viktor, Gaál Béla szívesen dolgozott vele. Dajka azonban nem akart igazából filmszínésznő lenni: „...tartózkodtam a kísértéstől, hogy minden felkínált szerepre rohanjak ki azonnal a filmgyárba. A színpadot mindig előbbre helyeztem a filmnél. Amíg színpadi szerepre készültem, köszöntem szépen, de nem vállaltam semmilyen filmszerepet. Nem vagyok átváltozóművész, képtelen vagyok egyszerre két feladatra koncentrálni". A harmincas évek elején valóban a színpadi szerepek voltak túlsúlyban, az 1937–38-as szezonban viszont gyors egymásutánban hét új filmjét is bemutatták, ekkortájt, úgy látszik, kevesebb neki tetsző feladatot kapott a színházakban.

Közben azonban szépen, módszeresen bontogatni kezdte a naiva-szerepkör köré épített falakat, meg-megmutatta komikai tehetségét is. 1938-ban, a Magyar Színházban bemutattak például egy *Válóok* című vígjátékot. A művésznő alakításáról Vécsey Leó a *Magyar Nemzet*ben így számolt be: „Van Daykának a második felvonásban egy – hamis, vékony cérnahangon előadott, s groteszk görldémonmozdulatokkal kísért, zenekíséret nélküli – sanzonja, ami szinte a mai színpadművészet oktatni való csúcsteljesítménye..." Mindegyik bírálat arról számolt be, hogy e jelenet végén az előadásokon kitört a tapsvihar – egy ízben tizenkét percen át tombolt a nézőtér, s az unatkozó partnerek a Dajkának szóló ünneplés közben, bánatukban megeszegették a maradék kelléksonkát...

Talán szemet szúr a mai olvasónak, hogy a korabeli kritikákban Dajka Margit neve rendre y-nal szerepel, s így írták le halálakor, 1986 májusában a nekrológok szerzői is. Pedig ő maga – épp Móricz Zsigmond tanácsára –

A liftesboytól Majmunkáig

jó négy és fél évtizeddel ezelőtt már letett az ipszilonos írásmódról. Móriczcal való ismeretsége, barátsága – amelyről oly sokszor s oly szeretettel emlékezett meg – nem a személyes találkozással, a *Kismadár* című Móricz-darab 1940-es bemutatójával kezdődött el valójában. (E darabbal nyitotta meg kapuit egyébként Pünkösti Andor haladó szellemű Madách Színháza.) Dajka Margit fiatal színésznő kora óta rendszeresen kapott kiolvashatatlan aláírású, irodalmi érzékenységgel megírt, élvezetes leveleket, amelyeket az ország különböző vidékein adtak postára. Aztán, 1940-ben, amikor a *Kismadár* bemutatójára készülődő társulatot meglátogatta a szerző, Móricz Zsigmond, s dedikált könyveiből adott egyet-egyet a művészeknek, az ismerős kézírás pillanatok alatt „leleplezte" a titokzatos levélíró személyét...

A barátok, a barátság egész életén át kísérte-óvta Dajka Margitot, mint ahogy ő is kísérte, óvta azokat, akiket szeretett. S az ilyenek igen sokan, számosan voltak. A megközelíthetetlennek, mogorvának látszó Csortos Gyula például, akinek a kedvéért készült a *Szerelmi láz* című film – ebben Csortos egy zenebohócot, Dajka pedig a lányát játszotta – vagy Timár József, Jávor Pál, Rozsos István, Latinovits Zoltán, Huszárik Zoltán. A nevek már átvezetnek Dajka felszabadulás utáni pályaszakaszához is, az 1952-es Kossuth-díjhoz, amelyet Osztrovszkij *Farkasok és bárányok* című drámájában nyújtott alakításáért kapott, a klasszikusnak számító, 1954-es Makk Károly-filmhez, a *Liliomfi*hoz, színpadi szerepek sorához. A világ drámairodalmának nagy, klasszikus szerepei azonban valahogy „elmentek mellette", az igazán rászabott Shakespeare-hősök sem adattak meg neki. Ezért is volt például oly ritka élményben részük mindazoknak, akik az 1953-as *Rómeó és Júlia*-előadást láthatták. „A dajkát Dajka Margit játssza – írta Mátrai-Betegh Béla a *Magyar Nemzet*ben –, s nem csekély része van abban, hogy a mű felújítása olyan életerős, egészséges, *valóságos*. Dajka arra az erős szeretetre alapítja a figurát, melyet ez az asszony Júlia iránt érez. A tej anyai melegsége járja át szavait akkor is, amikor emlékezik, akkor is, amikor tréfálkozik."

Sok-sok emlékezetes szerepét jegyezte föl a színháztörténetírás a felszabadulás utáni évtizedekből. A Madách Színház 1954–55-ös *Három nővér*ében Olgát Kiss Manyi, Irinát Tolnay Klári, Mását Dajka Margit játszotta; volt Vaszilissza Gorkij *Éjjeli menedékhely*ében; komédiázott – fergetegesen – a *Dulszka asszony erkölcsé*nek címszerepében; egy sikertelen, Thália Színház-beli Osztrovszkij előadásból, a *Vihar*ból egyesegyedül az ő alakítását emelték ki a korabeli kritikák. S volt egy pillanat, egy színháztörténeti pillanat, amely meghatározó élmény lett a résztvevők számára: az 1967-es Tóték-bemutató a Thália Színházban. Az Őrnagy: Latinovits Zoltán, Tótné: Dajka Margit. Itt, ezen az Örkény-ősbemutatón ők ketten nem azt játszották, amit az életben. A darab szövege, szelleme nem tette lehetővé, hogy ott és akkor Dajka eleget tehessen annak az anyai védnökszerepnek, amelyet az életben, barátságuk során a háborgó lelkű, nyugtalan és nyughatatlan Latinovits Zoltán mellett elvállalt. Igazából és valójában olyan volt ez a páros, amilyennek Huszárik feledhetetlen szépségű Szindbádjában láthattuk; Dajka Majmunkája már csak ezért is oly hiteles, oly lenyűgöző. Hiszen valójában „csak" önmagát, civil énjét kellett adnia a ka-

(Pályavazlat Dajka Margitról)

TÓTÉK
A THÁLIÁBAN

A MACSKAJÁTÉK
CÍMŰ FILMBEN,
MAKAY MARGIT-
TAL

HOLT LELKEK
A MADÁCH
SZÍNHÁZBAN,
HAUMANN
PÉTERREL

mera előtt, odaállhatott volna akár kosztüm és sminkelés nélkül is. Hitelt érdemlően jegyezték föl a forgatás krónikásai: Latinovits Zoltán kifejezett kívánsága volt, hogy erre a szerepre Dajka Margitot kérjék föl; a Szindbádot szerető, védő, óvó, bátorító Majmunkát csakis ővele tudta elképzelni.

Jöttek aztán más, újabb filmek is – mint Makk Károly *Macskajáték*a vagy az újabb Huszárik-mű, a *Csontváry* –, más és újabb színházi megbízatások, még nyugdíjbamenetele után is szép számmal. Az emlékezetes Korobocska a Madách Színház-beli *Holt lelkek*ben, a Várszínházban a Remenyik-darab, a *Pokoli disznótor*, a *Szerdán tavasz lesz* című Bacsó Péter–Fényes Szabolcs operett a Fővárosi Operettszínházban. De már egyre ritkábbak és egyre jobban megválogatottak az elvállalt szerepek, s egyre mélyebbek, egyre mívesebbek ezek a megritkuló alakítások. Olyan magaslatokra jutott el Dajka Margit művészete ekkorra már, hogy szinte minden színpadi, filmes megjelenése klasszikus értékűnek volt mondható. Így lett csodaszép, élvezetes mese az Egyetemi Színpadon hatalmas sikerrel bemutatott gyerekdarabból, a *Bors néni*ből is; az ő örökifjú komédiázása, temperamentuma, színésznői varázslata avatta ezt a mesét igazi, emberi történetté.

Élete vége felé, egyszer, mikor a színészi alkotómunka lényegét bemutató »trükkökről« faggatták, így fogalmazott: „Egy ilyen »trükköt« mondanék, amiben megláttam a színészet teremtő csodáját. Ez Bihari József Tiborca. Láttam már sok jó és megrendítő Tiborcot, de Biharié olyan volt, mintha az egész szenvedő, éhező nép jött volna be vele a színpadra. Talán azóta tudom, hogy azért kell megtalálni önmagunkban a szerep lelkét, hogy aztán a színpadon többek lehessünk magunknál..."

Hetvenkilenc éves korában, 1986. május 26-án hunyt el. Az egyik legérzékenyebb búcsúztatót a *Filmvilág* című folyóiratban Gaál István írta róla: „Izzó szeretetkohó volt ez a csöpp asszony, sohase méricskélte a csapolás mennyiségét, hiszen az ösztöneivel tudta, hogy ennél értékesebb aranyfedezet nem létezik, ez nem áru, amivel sáfárkodni lehet, hanem mesebeli kincs, amelynek bűvös paradoxonként sajátja, hogy mennél több fogy belőle, annál inkább gyarapodik. Ez az ösztön vezérelte a színpadon is, ahol mindezt tudatosan, a mesterség fölényes ismeretében remekbe készült keretbe formálta. Bőkezűen ontotta tehetségét, páratlan megfigyelőképességét kamatoztatta akárhány emberi alakba bújva, addig fészkelődött az illető bőrében, amíg sikerült az alkímia bravúrja: az azonosulás. Nem volt más »trükkje«."

VÉRTESSY PÉTER

A liftesboytól Majmunkáig

A harcos Hevesi Sándor

„Nincs ország, melyben a hivatalosság s a megérkezettség oly kevés kötelességet érezne, mint erre mifelénk, az idők s az óhajtások változása iránt. A tegnap hivatalnokai és haszonbérlői sehol ennyire felségsértésnek nem tekintik, hogy a ma másképp mer érezni, mint a tegnap, s hogy a továbbélés további munkát jelent" – hörgi haragosan *Ignotus* 1910-ben a *Nyugat*ban, a Thália Társaság kapcsán. Helyzetelemzése gyilkosan pontos. A hivatalos művészet méltóságos urai és konzervátorai a színházban tartalomban és formában még reakciósabbak, mint a többi művészetek tisztviselői.

Töppedt talajon, a közeledő történelmi földrengések művészi előrejelzéseként alakul meg (1904-ben) a Thália Társaság három egyetemi hallgató – *Lukács György, Benedek Marcell* és *Bánóczi László* – ötletéből, szervezésében, kezdő színészekkel, műkedvelőkkel, hogy újdonságot hozzanak műsorban, stílusban, társadalmi elkötelezettségben egy új és más színházi közönség számára. Rendezőül fölkérik a Nemzeti Színház kezdő rendezőjét: Hevesi Sándort. A tanári diplomás fiatalember mögött tízesztendős kritikusi harcok állanak: nagy tudással, alapos szakmai fölkészültséggel és kérlelhetetlen szigorral pukkasztja ki az arisztokrata színházvezetés, a kontárság, a tudákos tudatlanság, az önelégült felelőtlenség, a művészi semmitmondás ballonjait.

Hevesi Sándort, a nagyhatású színházreformert, a magyar színjátszáselmélet megalapítóját, a Nemzeti Színház második fénykorának rendezőigazgatóját, a színház- és drámaesztétát szelíd embernek ismerjük, jámbor tudósnak, halk szavú pedagógusnak. Eközben megfeledkezünk a harcos Hevesi Sándorról, aki a legjelentősebb és művészi értelemben leghevesebb hegyomlást előidéző színházi forradalomnak – a Tháliának – kulcsfigurája. Más színházat akart a Thália. Más nézőket akart a Thália. Elaggott színházbérlők, színházi szünetlátogató törzsközönség helyett fiatal, gondolkodó értelmiségieket, munkásokat, vidéki útjain pedig az egész országot kívánta színháznézővé tenni. Ez a program már önmagában is elegendő lett volna ahhoz, hogy a színházi-szociális társulás tagjai anyagi gondokkal küzdjenek folytonosan, hogy meg-megvonják tőlük – tűzoltalmi előírásokra hivatkozva – a játszási engedélyt, hogy ellenük acsarkodjon a konzervatív sajtó és a vaskalapos művészeti közélet. A Tháliára mért csapások közül azonban a legjellemzőbb – Hevesi további sorsa szempontjából is az –, hogy legtehetségesebb fiatal tagjait szerződtetésekkel el-elcsábították a fővárosi színházak: nem annyira az új stílus vérátömlesztését kívánva, mint hogy ezzel a fogással szétrobbantsák társulásukat, lehetetlenné tegyék működésüket.

Hevesi Sándor sorsából megírható volna a század első felét élő, „úri"

50 ÉVE HALT MEG HEVESI SÁNDOR

Magyarország szellemi emberének drámája. A mindent megreparálni vágyó, a kizökkent időt helyretolni hivatott ifjút miként szelídítik meg hivatalok, méltóságos urak, csapdaszerű szerződések, kitüntetések, kinevezések és munkalehetőségek, harcok, benyálazó kampányok: az újtól és értékestől irtózók szoros összeesküvése. Hevesi nem bukott el harcában. Művészi, emberi hagyatéka, tanítványai és tanításai ma is élnek, ma is gazdagítják és példával világítják be színházművészetünket. Harcos kedve azonban lelohadt. Vagy félénkebbé vált. Elhagyta a zajos csatatereket. Színházreformeri munkát vállalt visszavonulóban. Ott is rátámadtak.

Amikor a bősz ifjú kritikus túlságosan kellemetlenné válik: szerződteti a Nemzeti Színház gyakorlatban bebizonyítani *Az igazi Shakespeare* című műve elképzelésének életrevalóságát. A Nemzeti új tagja azonban a Tháliában rendez, amit megfojtanak a maradi erők. Amikor a Nemzeti Színház koszorús szavalógépei között bevégzett tisztogató munkája már eredményt hozott és a színház társulatát új, modern tagokkal benépesítő újfajta színházi raj szerveződött köré: kinevezik igazgatóvá, hogy megkössék a kezét. Színigazgatóként is mennyi támadást, rágalmat, méltánytalanságot kellett elviselnie! S amikor a méltóságosi címet elnyerő igazgató működése is túlságosan értékes, akkor éjszaka feltöretik íróasztalát egy mindenre kapható színházi ügyelővel (akinek neve elismerően áll benne a legutolsó kiadású Színházi Kislexikonban), iratait lopatják el, hogy összeférhetetlenséget bizonyíthassanak rá, ekként távolítva el az igazgatói székből.

Ilyen alkalmakkor drámaírásba menekült. Fordított szakadatlan (több évre való műsordarabot színháza számára). Határainkon túl is becsült tanulmányokat ír. Kutatja az „igazi Shakespeare"-t, színrevitelének modern módozatait. Rendezői tanfolyamot szervez a Színiakadémián. Rádiókritikusnak szegődik el hetilaphoz. S amikor nagyon megnehezül számára a harc: a kegyes színházban, a vallásos drámákban keres menedéket. Támadások, beszennyezési kísérletek, méltánytalanságok, érdemeinek letagadása nem töri meg. Nem győznek a törpék a nagy színháztudóson, rendezőn, nevelőn. De győz a kifinomult erőszak: a munkalehetőség veszélyeztetése, a félsz, hogy elütik tehetségének gyakorlatban való megvizsgáztatásától.

A klasszikus tragédiák *drámai vétsége* Hevesi drámájában az, hogy nem volt kényes arra, tehetségét kiknek a szolgálatába állítja. Ő *mindenkit* akart, persze, szép és okos művészettel gazdagítani. Azt azonban, hogy Hevesinek „dolga van a világban" – korabeli kultuszminisztériumi ügyesek ellene fordítva, megbéklyózására használták föl. Így került elénk a szelíd tudós képe. A megszelídített Hevesi Sándor. Halálának ötvenedik évfordulóján azonban emlékezzünk a harcos és vívni tudó Hevesi Sándorra is.

MOLNÁR GÁL PÉTER

A ZONGORA

Hevesi Sándor

A fiatal gazda bekiáltott a konyha ablakán:
– Lóri! Hozd ki a kulcsokat! Átmegyünk az új házba.
– Bizonyosan vendéget kapunk megint, dörmögte a koros cseléd s bosszúsan kelt föl a tűzhely mellől. Aztán elhessegette a macskát a padkáról, belemarkolt mérgében a béresgyerek üstökébe, levette a szögről a kulcsokat s indult kifelé az udvarra.

Reszkető kezében összeverődtek a kulcsok és zörögtek. Ez a zörgés nagyon fáji Lóri szívének. Eszébe jutottak azok a boldog idők, amikor még híre sem volt az új háznak, amikor még nem kellett nap nap után levenni a szögről ezeket a gonoszul zörgő kulcsokat, kinyitogatni az új lakást s megmutogatni a vendégeknek a fényes szobákat.

Lóri gyűlölte ezt az új házat minden bennevalóval együtt. Mint sarjúleány került a Tamásék házához s hűségesen szolgálta az urát negyven esztendőn keresztül. Tulajdon szemével látta, mint gyűl halomra a házban a sok pénz s tiszta szívből örült a gazdája gyarapodásának. Az öreg Tamás Bálint már talán se szerét, se számát nem tudta a pénzének, mindamellett nem költözködött ki az ódon házból, ahol mindössze csak két kuckója volt: egy nappali meg egy hálószoba. Talán ha a felesége meg nem hal időnek előtte, az öreg is többet adott volna az úri módra, lakásra, ruházkodásra. De az asszony meghalt, két nappal azután, hogy a kis Béla világra lett. Az anyátlan árvát Lóri gondozta, nevelte. Ő parancsolt a szoptatós dajkával is, ami sok civódásra adott okot. Annyira szerette a gazdája gyermekét, hogy amikor a szomszéd falu kovácsa feleségül kérte, az akkoriban takaros hajadon kikosarazta a kérőt, aki pedig derék legény volt s módos is azonfölül. Nem is ment férjhez soha és nem bánta meg. Az öreg Tamás nem tekintette cselédnek s mindig az asztalához ültette. A kis gazda is nagyon ragaszkodott hozzá, hiszen az ő nevelése volt, s hogy a gazdasági iskolát járta Keszthelyen, minden levelében szeretettel tudakozta a Lórit. Most is megvannak még a levelei a Lóri virágos ládája fenekén.

Idő múltával azonban nagyon visszájára fordult a dolog. Tamás Bálintot valamelyik szerdai napon, künn a Mura partján megütötte a szél s az egyetlen fiú beleült az apai jussba. Eleinte egészen a Lóri kívánsága szerint gazdálkodott. Nem járta a korcsmát s kerülte a duhajkodó társaságokat. Éppen nyárutóján volt s esténként, mikor a hold kisütött a templom tornya fölött, a gazda meg a cselédje kiültek az eperfa alá. Együtt emlegették az öreg Tamás Bálintot, aki elment a hitestársa után, s aki talán most zavartalan boldogságban él a feleségével az Isten trónusa közelében, aranyos bárányfelhők között. Az innenső világon úgysem sokáig próbálták együtt az életet.

De a gyászév leforgása után Tamás Béla kifordult a régi természetéből. Lórinak legalább ez volt a vélekedése. Egy tavaszi reggelen a fiatal gazda olasz téglaégetőket hozatott, akik a konyhakert tövében, az agyagos talajon azonnal munkához fogtak. A vén Lóri ez alkalommal látott először életében eleven olaszt s rövid időn belül meggyűlölte az egész olasz nemzetet. A téglaégetők ugyanis ebédre mindig polentát főztek, a csemegét pedig úgy fogdosták össze a patakból, amely átszelte a Tamásék gyümölcsösét.

– Rosszabbak a cigányoknál, mondogatta Lóri, pedig a sátoros cigányok, akik a faluvégen tanyáztak, ugyancsak nem voltak válogatósak.

A téglaégetők után jöttek a kőművesek, azután az ácsok meg az asztalosok s amikor az első hó leesett, már tető alatt volt az új lakóház. Nagy, széles ablakai az utcára nyíltak, az öreg Lóri keserűségére, aki mindig azt hajtogatta, hogy a széles ablakokon minden kíváncsi járókelő beláthat a szobákba. Amikor aztán három nagy szállító kocsiban meghozták Budapestről az új bútorokat, a hűséges cseléd összecsapta kezeit a nagy álmélkodásban:

– De hát édes fiam, magadnak szántad ezt a sok drágaságot?

– Magamnak is, Lóri. Feleséget hozok a házhoz.

Az öreg cseléd elszontyolodott.

– Persze, a régi bútorokat a kamarába hordatod. Talán ezentúl nekem is ott lesz a helyem.

– Ugyan, mi jut eszedbe? Csak olyan sorod lesz nálam, amint volt eddig. Megiratom a házassági szerződésben is, hogy életed fogytáig te lész a házvezetőnő.

– De hát, ha megházasodol is, nem lett volna jó a régi lakás a széles kemencével, meg az apró muskátlis ablakokkal. A boldogult édesanyád meg az apád elfértek benne szépen. Kár annyi pénzt kiszórni azért a sok haszontalan cifraságért, amiről a magamforma ember azt sem tudja, hogy mire való.

– Te azt nem érted, Lóri – mondotta kurtán a fiatalember s fölsóhajtott. Lóri látta, hogy valami bánat nyomja a szívét, amit nem akar elárulni, s nem is firtatta többé a dolgot. Csak magában évődött a gazdája elváltozott természete miatt.

Azóta lepergett három esztendő s az aranyos fészek nem kapott lakót. Hanem valahányszor vendég köszöntött be a házhoz, Lórinak le kellett vennie a szögről az új ház kulcsait s föl kellett nyitogatnia a szobákat, amelyekben olyan sajátságos volt a levegő, s amelyeknek a rendes szellőztetése is Lóri vállaira nehezedett.

Most is vendég van a háznál. Amikor Lóri kiér az udvarra, látja, hogy a fiatal gazda deres fejű, kerek arcú úrral sétál karöltve az ákácok alatt. Polai Demeter volt, a szomszéd uradalom ispánja.

Az öreg Lóri elébük került s fölzárta az ajtót.

– Tessék csak, urambátyám! – nógatta Tamás a vendéget. – Ez itt az előszoba... Székelyországi módra van bebútorozva... Innen egyenesen nyílik az ebédlő... Majd előre megyek...

Beléptek a nagy, szárnyas ajtón.

– Nézze meg jól ezeket a bútorokat... Ó-német divat... Mit szól hozzá-

juk? Csupa faragványos jószág, kemény diófából... Nem repeszti meg a meleg. Maga a pohárszék hatszáz forintba került.

– Két fejőstehén ára is kifutná belőle bőven – mondta az ispán és megcsóválta a fejét. – Mondhatom, hogy ilyen szobái még a mi bárónknak sincsenek.

– Hja, a maguk bárója sohasem verte fogához a garast. Mindig csak költekezett, hol asszonyra, hol paripára, s a legszebb vagyon is odavesz, ha nem keresnek rája... Jobbra esik a hálószoba, de közben van egy kis terem. Erre balra nyílik a vendégszoba... Majd ide megyünk először... Ezt az aranyozott tükröt igazán megbámulhatja... Velencei portéka... A tetejéből el is kellett venni egy darabot, mert különben kitolta volna a szoba tetőzetét.

– Hát mire való öcsémuramnak ez a széles szoba, mikor sem ágy, sem rendes asztal nincsen benne.

– Ez a vendégszoba, a szalon, ahol majd minden héten társaságot fogadunk. Itt áll az én legkedvesebb bútorom, az a fekete zongora amott a sarokban. Nézze meg jól, mert ilyen portékát még világéletében sem látott. Bécsi gyáros készítette... Igen híres ember, rajta is áll a neve, aranyos betűkkel... Ezerkétszáz ropogós forintot fizettem ki érte. Milyen hosszú, fényes, fekete jószág s milyen könnyen áll a három karcsú lábán. Pedig ugyancsak súlyos szerszám. Négy ember hozta be az udvarról... Aztán micsoda hangja van, különb mint a legszebb harangszó. Valamennyi bútorom között ezt a zongorát szeretem legjobban. Ez hirdeti majd valamikor az én boldogságomat. Nem nyúl ehhez a hangszerhez senki, csak a feleségem. Amikor meghozom majd négylovas hintón s a karomon bevezetem a házamba, ideültetem a zongora mellé s azután eljátszatom vele a kedvenc nótáimat.

– Persze, öcsémuram olyan feleséget keres, ki tudjon ehhez a mesterséghez – mondta az ispán.

– Csakis olyat, urambátyám – adta vissza a szót Tamás Béla s gondolatokba merült.

Bejárták a szobákat s aztán kimentek az utcára.

Messze, a kocsiút végén nagy porfelhő kavarodott s egyre közelebb és közelebb jött. A teheneket hajtották be a legelőről s a porfellegen is keresztül tört a kolomp mélabús hangja. A gazda meg a vendége az eperfa alá ültek és sokáig nem szóltak egymáshoz. Az eperfa mellett húzódó széles árokban gágogtak a ludak s a gyalogjárón föltűnt a pap alakja, imádságos könyvvel a kezében. Utána jött a ministráló gyerek. Valami haldoklóhoz mentek. Az eperfa alatt mindegyre jobban szürkült.

– Házasodjék meg minél előbb, kedves öcsémuram – szólalt meg végre az ispán – és sohase nézze, tud-e klavírozni a felesége vagy sem. Az a fő, hogy takaros legyen, azonfölül jó gazdaasszony, no meg aztán becsületes. Egyébre nincs szüksége a falusi embernek.

– Felfogadtam bátyámuram, hogy csakis kiművelt leányt veszek feleségül. Inkább ne legyen egy krajcár hozománya sem. Az apám paraszt volt, aki izzadságos munkával tekintélyes vagyont kuporgatott össze. Az igaz, hogy a szerencséje is melléje állott. Az első ötezer forintot a Mura

partján találta, egy vasládában, természetesen a maga kis földjén. A vagyon rám maradt, de a paraszt név is rajtam ragadt. Ahelyett hogy kitaníttattak volna, engem is idekötöztek a föld rögéhez... Ha magamfajta asszonyt veszek feleségül, sárban marad a fajtám. Nekem olyan asszony kell, aki becsületet szerez a Tamás névnek. Tudjon idegen nyelveket, mint a tiszttartóné, zongorázzék jobban, mint a főszolgabíró felesége, finom legyen a nevelése, előkelő a módja, a többi azután az én gondom. Olyan ruhákba járatom, hogy a főszolgabíróné megpukkad mérgében, a nyáron meg elviszem fürdőkbe.

– Ej, édes öcsémuram, semmit sem ér az ilyen fogadalom. Én is felfogadtam legénykoromban, hogy csak olyan lánnyal megyek pap elé, akinek a szeme kék lesz, mint a búzavirág, a haja meg aranysárga, mint a szélben ringó érett búzakalász. Mikor aztán először találkoztam a táncban a megboldogult feleségemmel, egyszeriben beléje bolondultam s csak későn vettem észre, hogy a haja sem szőke, a szeme sem kék.

– Ez komoly dolog, urambátyám, amitől soha el nem állok. Inkább magva szakadjon a fajtámnak, mint hogy lent maradjon a porban. Három esztendeje már keresem azt az asszonyt, akinek az új házat építettem s keresem, ha kell, még három esztendeig.

– Óh, az a zongora! – dörmögte az öreg – meglátja, bajt hoz még a fejére. Én bizony, öcsémuram helyén, nem kötném magam annyira ahhoz, hogy a feleségem verni tudja annak a három lábú szerszámnak a billentyűit.

A fiatal gazda tekintete pedig felröppen a csillagos égre, mintha ott is keresné azt az asszonyt, akiért az ezerkétszáz forintos zongorát vette, amelynek különb a hangja a legszebb harangszónál...

Az új házban fakul a selyemkárpit, színét hagyja a sok drága szőnyeg, a konyhában már egérfészekre is akadtak és a kalitkának még mindig nincsen lakója. Az öreg Lóri válla már egészen meggörnyedt, a haja is kihull már, de nem akar meghalni addig, míg a fiatal urat boldognak nem tudja. Már szívesen beletörődnék abba is, hogy előkelő, finnyás úri kisasszony legyen a Béla felesége, csak jönne már, hiszen olyan szívszakadva várja. A hosszú várakozásban a gazda szép fekete haját is megeste a dér, a szeme körül szaporodnak a szarkalábak, a járása sem olyan rugalmas, megbabonázó, mint tíz esztendőnek előtte. Hát nem kár ezért a szép emberért, akit az Isten is a házasélet boldogságára teremtett, hogy legszebb éveit meddő várakozásban tékozolja el?

Pedig az új tiszttartóék Minkája igazán csinos teremtés, a természetében sincs hiba s az első biztató szóra a Tamás Béla ölébe hullana. De nem tud zongorázni s a gazda csökönyösen ragaszkodik ahhoz, hogy az ő felesége zongorázzék, mert ő nem hiába adott a zongoráért ezerkétszáz forintot készpénzben. A főszolgabíróék már régen elköltöztek a faluból, a régi emberek napról napra fogyóban vannak s Tamás Béla mégsem tágít. Csak az után eped, ami a csillaga fölött jár.

S az a kosár, amit az Inkey kisasszonytól kapott, csak növelte a dacát és a makacsságát. Az Inkey kisasszony szép sugár leány volt, zongorázni is tudott, de fönnen hordta a fejét és azt mondta, hogy paraszthoz nem megy feleségül. Több sem kellett Tamás Bélának. Azért is megmutatja,

hogy kap ő még olyan feleséget, amilyet keres, még ha paraszt volt is az apja.

A deres főre mintha rámosolygott volna a szerencse.

Balatonfüreden bemutatták Megyerinének és leányának, Evelinnek.

A mama olyan volt, mint a legtöbb mama: elhízott és bőbeszédű, de alapjában véve jószívű asszonyság. Az első félórában tisztába jutott azzal, hogy az egész fürdőn Tamás Béla az egyetlen nőtelen férfivendég, akivel komolyan szóba állni érdemes. Nem éppen ifjú már, de kitűnő karban van s a nagyvárosi aranyifjaknál jóval különb.

A leány szép volt s első pillantásra megtetszett Tamásnak. Ilyen nővel még sohasem volt találkozása. Olyan magas volt, mint ő, fehér, szinte átlátszó arcbőrrel, zöldes színbe játszó nagy szemekkel. Hosszú, bronzszínű haja volt s mindig fekete ruhában járt.

A mama az ismeretség harmadik napján már teljes őszinteséggel nyilatkozott.

– Nem azért mondom, mivel én vagyok az anyja, de tessék elhinni, hogy különös egy teremtés... Már kicsi korában ritka zenei tehetséget árult el... Tessék elhinni, hogy egész vagyonkánkat fölette a kitaníttatás, a sok drága mester, zeneakadémia... Tizenhat éves korában Liszt előtt játszott Budapesten. A mester nagyon megdicsérte és megcsókolta. Engem is megcsókolt. Tessék elhinni. Aztán utaztunk mindenfelé... Micsoda diadalok!... A szobája tele van szalagokkal, amelyeket leszedtünk a koszorúkról... Tessék elhinni. Egyik művészi körutunkon aztán találkoztunk Torini Rafaellel, a híres zongoraművésszel. Nem hallotta még a hírét?... Csodálom, mert tessék elhinni, hogy kitűnő játékos volt s elragadóan szép ember... Amikor négykézre játszott a leányommal, a közönség tombolt az elragadtatástól... Aztán együtt utaztunk. Torini mindenüvé eljött velünk s azt hittem már, hogy egy pár lesz belőlük... Nem így történt. Tessék elhinni. Torinit Budapesten megkínálták kétszázezer forinttal és egy bankárleánnyal... Ő elfogadta mindkettőt... Azóta Evelin nem nyúlt a zongorához... Itt Füreden is kérték, hogy lépjen föl, de még jótékony célra sem akar játszani.

– Pedig a kisasszony megérdemelné, hogy boldog legyen s tudok valakit, aki örömest vállalkoznék arra, hogy boldoggá tegye.

– Majd beszélek a leányommal, Tamás úr. Ön nekem nagyon tetszik, tessék elhinni.

Még aznap este, amikor künn sétáltak a Balaton partján, Evelin maga hozta szóba a dolgot.

– Anyám elmondta nekem, hogy ön megkérte a kezemet. Rokonszenvet érzek ön iránt. Van valami a szemében, ami vonzóvá és érdekessé teszi. Mindketten túl vagyunk az első ifjúságon... Sohase tiltakozzék, tudom én, hogy mit beszélek. Azért is minden aggodalom nélkül fűzhetnők össze sorsunkat. De lássa, önnek tudnia kell, hogy mit várhat tőlem s nekem tudnom kell, mi vár reám az ön házában. Ön falun lakik s én vágyódom a magány után. Megutáltam a világot, a társas érintkezést, a sokféle hazugságot. Terhemre vannak az emberek s tiszta levegőre szomjazom.

– Az én házamban mindent megtalálhat. A nyugalmat és a zajt, az egyszerűséget és a pompát. A nyarat természetesen falun töltjük, a telet a fő-

városban. Önnek nem szabad elszakadnia teljesen a világtól s a művészetétől sem. A házamban pompás zongorát talál, amely már esztendők óta várja úrnőjét.

– Azt a zongorát dobassa ki minél előbb. Gyűlölöm e hangszert. Nem nyúltam hozzá hónapok óta s kitörlöm még az emlékezetemből is, hogy valaha oltárom volt a zongora. Szabadulni akarok a világból, szabadulni a múlttól, ha meg tud szabadítani az emlékeimtől, akkor szívvel-lélekkel az öné vagyok.

Tamás Béla megütődve nézett rá s szó nem jött az ajakára. Evelin észrevette, hogy szenvedélyes szavai nagyon leverték Tamást s szinte megbánta, hogy oly teljes őszinteséggel szólott hozzá. Leolvasta a férfi arcáról, hogy a köztük szövődött viszony egyszerre megszakadt.

– Nagyon hűvösre fordult az idő, kísérjen föl anyámhoz –, mondotta egyszerűen, mintha mi sem történt volna.

Másnap Tamás elutazott Balatonfüredről. A hölgyek számára levelet hagyott a fogadóban. Félt a szóbeli búcsúzástól. A hajó födélzetén ezer kétség szállotta meg a szívét.

– Nem tettem-e bolondot? – kérdezte magától. – Nem rögeszme-e, hogy annyira ragaszkodom ahhoz a zongorához? Az évek elröppennek, az időm lejár. Nem volna-e jobb, ha visszafordulnék? Eddig még meg sem kapták a levelemet. Elébe állanék és azt mondanám neki: Legyen meg a te kívánságod, csak jöjj el hozzám. A kedvedért lemondok arról a világról, arról az életről, amelyről eddig álmodoztam s majd kettesben új életet kezdünk. A zongorának talán már a hangja se jó. Azt mondják, hogy idő folytán a hang elveszti a csengését, a húrok megrozsdásodnak.

De nem ment vissza a következő hajóval, hanem vasútra ült s még aznap este megérkezett haza.

A vén Lóri az eperfa alatt ült és kötött. Pápaszem nélkül.

– Megint feleség nélkül jöttél haza?

– Nem keresek többé asszonyt. Az Isten is azt akarja, hogy magva szakadjon a Tamásoknak.

A vén cseléd keservesen sírt és bement a házba, hogy vacsorát készítsen.

Az új házat ezentúl föl sem nyitották többé. Tamás elveszítette minden életkedvét s a gazdaság után sem nézett rendesen. Néha félnapig is elüldögélt az udvaron, nézte a szaladgáló aprómarhát, a régi ház falára kapaszkodó venyigét, az égen elrohanó felhőket s elgondolta, vajon hol is jár az a magas, zöld szemű leány, aki az övé lehetett volna, ha az az ostoba zongora közéjük nem áll akadálynak. Az öreg Lórit alig bírták már a lábai, ő sem vezethette a gazdaságot s a szép vagyon napról napra pusztult, sorvadott, éppen úgy, mint maga a gazda.

Egy napon azt mondta Lórinak:

– Érzem, hogy nem sokáig élek. Ha rosszul találnék lenni, vitess az új lakásba. Fektessetek a széles hitvesi nyoszolyába.

Bele is fektették nemsokára. A vén Lóri virrasztott mellette. A beteg lázálmában össze-vissza beszélt...

– Hallod, milyen szépen szól... Ő játszik rajta... Milyen szép!... A hosszú,

vörös haja a vállára omlik... Hogy szaladnak az ujjai... Hallod?!... Hallod?!

Pár perccel később meghalt. Lóri megtapogatta az ütőerét, aztán szívére tette a kezét, majd a fülét is odaszorította s úgy hallgatózott. Hiába! Nem volt már benne élet.

A vén cselédnek könny nem jött a szemébe. Meggörnyedt alakja kiegyenesedett s szilárd léptekkel sietett a konyhába. A tűzhely mellett egy fejsze hevert. Fölkapta s berohant vele a szalonba. Ott állt a zongora a sarokban s az ablakon beszűrődő hajnalodó világosságban, mint valami hosszú szörnyeteg nyújtózkodott el. Lóri odarohant a zongorához s egész erejéből rásütött a födelére. A födél megrepedt s a zongora belsejében panaszos hangok zűrzavara hallatszott. Egymás után hullottak a fejszecsapások a hosszú, fekete hangszerre, mely fájdalmában sikongott, recsegett, búgott s a Lóri csak ütötte-vágta a zongorát, mialatt az égen egymás után aludtak ki az utolsó csillagok.

Pesti Napló, 1896. augusztus 20.

GYÁRFÁS JENŐ:
ZONGORÁZÓ NŐ

„Hogy ne kelljen olyat mondanom a színpadon, amivel nem értek egyet..."

Nem ismertük egymást korábban. Hiába vagyunk hát nagyjából kortársak, az illem úgy kívánta, hogy magázódva kérjek Hernádi Judittól egy időpontot, amikor művészi pályájáról beszélgethetnénk. A személyes találkozás azután minden efféle formalizmust lehetetlenné tett; egy lehengerlően barátságos clown fogadott. A beszélgetés szövegét közreadva sajnos csak bizonyos hanghatásokat tudok jelezni, a beszédét kísérő mimikát, grimaszokat nem.

– 1982-ben, 25 évesen azt nyilatkoztad, hogy érzésed szerint 27 éves korodban fogod utólérni saját alkatodat.

– Igen, ilyen hülye voltam. Csak az a baj, hogy nem tudom, mit csináltam 27 éves koromban. Ki kell számolni, mikor voltam 27 éves. Nyolcvannégyben. Fogalmam sincs, hogy mit csináltam akkor, de azt tudom, hogy akkor lett elegem az egészből – hogy finoman fejezzem ki magam. Akkor határoztam el, hogy előbb-utóbb otthagyom a színházat, ez biztos. Akkor kezdtem el nagyon idegesen viselkedni a Vígszínházban. Éreztem, valami fordulópont lesz az életemben.

– Mit gondoltál, milyen ez a bizonyos alkat, amit majd csak később fogsz „utolérni"?

– Olyan, amilyen lettem. Nem csalódtam magamban.

– És milyen lettél? Milyennek tartod az alkatodat?

– Szerencsésnek.

– Emberileg? Színészileg?

– Színészileg van szerencsés alkatom. Talán pár centivel magasabb vagyok a kelleténél, de még ez sem biztos, igazán nem okozott nekem ez gondot a pályán. Nem vagyok naiva, ezért nem volt olyan gondom a korai váltással, mint azoknak a szerencsétlen nagyon naiva alkatúaknak, akik bekerülnek hirtelen a mélyvízbe, de mire megtanulnák a pályát, addigra éppen vége az alkatukból adódó szereplehetőségeknek. Én már akkor is idősebb nőket játszottam, amikor még nem voltam idősebb nő. És miután, azt hiszem, meg vagyok áldva – színpadon legalábbis – egy kis humorral, gondolom, talán könnyebb lesz átvészelnem a másik nagy váltást is, amikor idős asszonnyá avanzsál az ember. Ez persze nem biztos, majd meglátjuk. Majd gyere el, kérdezz meg, és akkor ugyanúgy nem fogom tudni, miről kérdezel, mint most.

– Korábban azt is nyilatkoztad, hogy komika, tragika és dizőz szeretnél lenni egy személyben.

– Igen? Ezt mondtam?

BESZÉLGETÉS HERNÁDI JUDIT SZÍNMŰVÉSZNŐVEL

ERIKSSON:
PÁRIZSI ÉLET,
A VÍGSZÍNHÁZBAN

– *Ezt.*
– Sikerált.

– *Ezt érted többek közt a szerencsés színészi alkaton, nem?*
– Végül is igen. Nem akarok mást csinálni, mint amit – szerintem – tudok és csinálok. Abban, hogy „tragikai alkat", egyébként egyáltalán nem hiszek, és úgy gondolom, erre ma nagyon kevés az igény. Bennem meg nincs is meg. Én abban hiszek, hogy csak úgy lehet sírni és megrikatni a nézőket, ha közben a nevetés határán vannak. Nem azért, mert valami komikumot akarok belecsempészni minden szerepbe, hanem mert egyszerűen ez az „és most csak szomorúság van", ez nem létezik. Ilyen nincs. Mint ahogy most nagyon szomorúak vagyunk, mégis tudunk egy viccen nevetni. Azt hiszem, így kell színházat csinálni. Engem például egy nagy Schiller-tragédia már nemigen izgat. Az, hogy eljátsszak egy nagy tragikai szerepet, egyszerűen nem érdekel. Sőt, irtóznék tőle, nagyon félnék. Egyszer valaki azt mondta nekem, hogy el kéne játszanom a Lady Macbethet. Nagyon szívesen eljátszanám a Lady Macbethet, csak abban nem vagyok biztos, hogy szívesen meg is nézném azt az előadást, amiben én játszanám. Nem okozna gondot, csak nem szívesen játszanám el úgy, ahogy meg van írva. Ha én játszanám, annak lenne egy egészen más oldala is, ez biztos.

– *Talán a groteszk felé...*
– Nem a groteszk – az ehető felé. Nem groteszkségről van szó, egyszerűen arról, hogy ami életszerű, ami egy ember, az nem lehet csak fekete vagy csak fehér. Lady Macbeth nem lehet (itt Hernádi Judit pátosszal, mérgesen – elnézést a kifejezésért – „elbődült") ilyen, vagy ha ilyen – márpedig általában az a felfogás, hogy ilyen –, akkor nem én játszom. Tudnék így csinálni

(megismétlődik az iménti gesztus és hangeffektus), de magam sem hinnék benne. Azért persze nagyon szívesen eljátszanám a Lady Macbethet egy olyan előadásban, ami arról szólna, hogy a hatalomhoz csak vérontás árán lehet eljutni, vagy anélkül is.

– *El tudsz képzelni egy olyan rendezőt...*
– Többet is...

– *...aki föltehetően ilyen kedvedre való Macbethet csinálna? Most oszd ki te a rendező szerepét!*
– Van néhány ember, akivel nagyon szívesen dolgozom. Nagyon szívesen részt vennék például egy Verebes István által rendezett Macbethben, vagy egy Valló Péter által rendezettben. És még tudnék mondani olyanokat, akikkel ugyan nem dolgoztam együtt, de szeretnék.

– *Azt is nyilatkoztad valahol, hogy két-három év múlva feltehetően fogsz magadnak egy színházat találni.*
– Nem találok. Nem.

– *Nem is akarsz, vagy úgy látod, hogy nemigen alakul kedvedre való színház?*
– Még nem alakul.

– *Mi hiányzik neked a most meglévőkből?*
– Érdektelen ma a színház. Két út van. Az egyik számomra járható, a másikat is szeretném járni, az a nehezebb. Az egyik út, hogy az anyagi helyzet következtében a színházak kénytelenek a közönséget becsalogatni. Ahhoz, hogy becsalogassák, újból kell, ha nem is sztárkultusz, de valami ahhoz hasonló, ezt a mostani rendezőknek le kell nyelniük. Mert ennek végre itt az ideje. A színész visszakerül arra a helyre, ahol a színházban lennie kell, és amit hiába irigyelnek tőle a rendezők. Ez működni fog, és számomra itt van hely, úgy gondolom. A másik út, hogy emellett nem kéne vacakot csinálni – ez a nehezebb. De hát én igyekszem. Mindenesetre el kell jönnie annak, hogy közönségcentrikusabb legyen a színház. Hogy ez *jól* jöjjön létre, ez a nehéz. Nem tudom, átlagos vagyok-e abban, hogy erről így gondolkodom, de azt hiszem, sokan érzik magukat nagyon szerencsétlenül. De mondom, ennek főleg az az oka, hogy érdektelen manapság a színház. (Mivel egy évkönyvbe készül ez az interjú, megint azzal a borzalommal állunk szemben, hogy mire ez megjelenik, ki tudja, mi lesz.) Most az embereket sem érdekli igazán, mert annyi gondjuk-bajuk van, és mert nincs kiút. Mert a szocialista realizmus rányomta a bélyegét mindenre, minthogy nem tudok fölfelé vágyni, a vágyaimat törték le. Nem volt operett. Az operettnek nem volt folytatása.

– *Ezzel az alkattal – végiggondolsz valamit komolyan és máris nevetsz rajta – lehet, amúgy operettesen, „fölfelé" vágyni?*
– Én nem vágyok sehova. De! Én is vágyom: vágyom egy normális élet után, vágyom a napi nyolcórás munka után, amit nekem ígértek, amiért már száz éve küzdöttek. Vágyom arra is, hogy emberszámba vegyenek. Vágyom azután, hogy ne legyen probléma a gyerekemet úgy nevelni, hogy e mellett a munka mellett ki tudjak valakit fizetni, aki vigyáz rá, gondozza. Igen, vágyom, ha ezt „fölfelé"-nek lehet nevezni. Tulajdonképpen

A VÍGSZÍNHÁZ EMLÉKEZETES SIRÁLY ELŐADÁSA

SCHISGAL:
GÉPÍRÓK

a vegetációmat is zavarja a pillanatnyi élet, de ezzel mindannyian így vagyunk. Érdekel ezenközben valakit a színház? Azért volt, amikor engem érdekelt. Azt hiszem, csak alkalmazkodom a környezethez, amikor azt mondom, hogy nem érdekel. Mindig olyan leszek – én egy vevőkészülék vagyok (minden színész az) —, mint amit várnak tőlem. Most már tényleg nem érdekel. De azért hiszek benne, hogy lesz még helyem valahol. Miért ne lenne?

– A Radnóti Színpadra hívtak, de nem szerződtél. El lehet mondani, hogy miért nem?

– Nem azért nem szerződtem, mert nekem ott valakivel valami bajom van, hanem mert eleve ezt akartam megpróbálni, a függetlenséget. Az egyedül állást. Rettenetesen nagy szükségem volt arra, hogy egyedül legyek. Mert nagyon jól érzem magam egyedül. Tudom, hogy ezt nem lehet sokáig csinálni, és tulajdonképpen nem is vagyok egyedül, csak szeretném picit én megválasztani – már amennyire lehet – azt, amit csinálok. Hogy tiszta szívvel mondhassam, ezt igen, és utána ne kelljen azon gondolkodnom, hogy engem a sors belerángatott valamibe. Ha rosszul választottam, csak magamat szidhatom. És én nagyon tudok szidni embereket. Rettenetes volt, hogy mindig mindenkinek nekimentem. Akkor azt mondtam: meg kell találnom azt a helyet, ahol csak magamat okolhatom. Most magamat okolhatom. Viszont elég jól vagyok.

– Térjünk vissza kicsit pályád korábbi szakaszához. Mint mondtad, 1984 felé kezdted érezni azt, hogy eleged van a Vígszínházból. Nem kaptál olyan szerepeket, amelyekben az alkatod „megnyilvánulhatott" volna? (Te használtad ezt a kifejezést egy korábbi nyilatkozatodban).

– Nagyon kérdéses ez a dolog. Tulajdonképpen én nem a szerepekben szeretek megnyilvánulni. Valahogy úgy éreztem, ezek a szerepek engem megkötnek. Ott tartottunk – ilyeneket vettem észre magamon –, hogy van egy bemutató, küzdök azért, hogy siker legyen (ami már akkor kétértelmű volt a Vígszínházban), és egyszer csak az jut eszembe a bemutató pillanatában, hogy úristen, ha siker, akkor ezt hat évig fogom játszani. Ami annyit jelent, hogy most vagyok huszon-akármennyi, és amikor harminc elmúltam, még mindig itt fogok ebben a tingli-tangli ruhában szvingelni, és gyűlölni, rühellni fogom az egészet. Azt mondtam magamban, én két évnél tovább nem akarok játszani semmit. Csak addig, amíg érdekel, tovább nem megy.

– Ha nem szerepekben, akkor miben akartál megnyilvánulni?

– Nem is tudom. Most megtaláltam magam abban, hogy nemeket mondok. Én most meg vagyok nyilvánulva.

– Egyszerűen azzal, hogy „nem"?

– Igen. Benne voltam egy szervezetben, és éreztem magamban azt a lehetőséget, hogy lehetnék én egy Hernádi Judit, lehetnék *valaki*, akire bejönnek a népek a színházba. Abban a színházban sok ilyen volt, én nem tudtam szeretni azt, hogy ezt nem teszik meg egyikünknek sem.

– De mégis valaki lettél, és ott lettél valaki.

– Dehogyis, én abban a pillanatban lettem csak a Vígszínház vezető színésznője, ahogy otthagytam a színházat. Én ezt tudtam. Majd leestem a székről, amikor Szegvári Katalin azt mondta egy interjúban, hogy a Vígszínház vezető művésznője... Hát ez a mondat soha el nem hangzott volna,

MARLENE
SZEREPÉBEN A
PESTI SZÍNHÁZBAN

ha ottmaradok. Nem mintha különösen érdekelt volna. Az embernek időnként el kell mennie valahonnan. Miért kéne ottmaradnia? És látom magam előtt, mi lett volna az egész életem, ha ottmaradok. Lehet, hogy így is ugyanaz lesz, de legalább megpróbálok lépni kettőt. Egyébként halálosan zavar, amikor előre látom a dolgok végét. Olvastál te már karriertörténetről szóló könyveket? Az eleje nagyon érdekes, a közepe... A vége? Már mindenki tudja. Mindig elkedvetlenedem ettől.

– *Érzésed szerint vígszínházi helyzeted alakulásában volt-e szerepe Várkonyi Zoltán halálának? Hogyan alakulhatott volna...*
– Nem tudom.

– *Fontos volt ő, mint mester az életedben?*
– Nagyon fontos. Végül is tőle tanultam sok mindent; azt hiszem, mi voltunk az utolsó osztálya, amit végigvitt. Nekem azt mondta, csak 30 éves korom körül leszek használható. Úgyhogy ehhez képest hamarabb történt, ami történt. Nem szoktam azon gondolkodni, mi lett volna, ha... Fütyülök rá! Mi *lesz?!* – az a fontos. De tulajdonképpen az se érdekel. Annak örülök, hogy vannak emberek, akiket szeretek és akik engem szeretnek. Nincsenek sokan. Szokták kérdezni, nem hiányzik-e a társulat. Viccet mondok: nem hiányzik. Ha társulaton azt értik, hogy leszerződtetett emberek kényszerközössége, akkor az nem hiányzik. A közösség pedig azért nem hiányzik, mert részem van benne.

– *Azokban a színházakban, ahol játszol?*
– Nem, egyszerűen azokkal az emberekkel létezik a közösség, akiket szeretek. Ezekkel az emberekkel összejövök, ezekkel az emberekkel dolgozunk is együtt, és még nyitott is vagyok más emberek felé, hajlandó vagyok másokban hinni. Erre nagyon vigyázok, hogy ez megmaradjon.

– *Nincsenek szerepálmaid. Milyen feladatokban tudod elképzelni magad?*
– Nem tudom...

– *Úgy jó, ahogy összejön?*
– Nem kifejezetten

– *Kielégítenek azok a szerepek, amelyeket most játszol a Játékszínben, a Radnóti Színpadon...*

– És a Vigadóban. Nem kihagyandó, mert ott az egyik legjobb. Sőt, azt szeretem a legjobban, a Vigadóban a *Libikókát*. Ezek a szerepek abszolúte kielégítenek.

– *Egy ilyen helyzetben, amikor úgy érzed, hogy pillanatnyilag senkit sem érdekel a színház, neked, mihelyt kimész a színpadra, mégiscsak el kell hinned, hogy fontos, amit csinálsz, hogy igenis érdekli a nézőt. Hogyan lehet különben csinálni?*

– Úgy vagyok ezzel, hogy az a lényeg, nekem okozzon örömet a játék. Erőszakos én ebben nem lehetek. Időnként elcsodálkozom, hogy bejönnek megnézni. Én, komolyan mondom, nagyon gyakran nem mennék. Magamat végképp nem nézném meg.

– *Ennek ellenére te jól tudod magad érezni a szerepben?*

– Persze. Egyszerűen csak tudomásul veszem, hogy század-ezredrangú probléma, ha lehetek egy ember életében, és akkor már nagyon büszke lehetek erre. Ha így, öt percre vagy két órára szerepet kapok egy másik ember életében, hát ez halálosan jólesik. Többet nem akarok.

– *De ha bejönnek – márpedig bejönnek – miattad a színházba, akkor mégiscsak el kell hinned, hogy jelenthetsz valamit, hogy fontos lehetsz az emberek életében!*

– Azért tisztában vagyok azzal, hogy mennyit jelenthetek az emberek életében, csak nem foglalkozom ezzel. Ezért szerettem volna, hogy az, aki rendelkezik velem, a színházam, tisztában legyen ezzel, és ne ellene tegyen, hanem érte, hiszen ez gazdaságilag neki megéri. És még csak nem is nagyon kell érte tennie semmit. Amikor egy Kútvölgyi Erzsi és egy Hernádi Judit játszik egy *Edith és Marlene* című előadást, amire nem a darab miatt jönnek be, hanem azért, mert a Kútvölgyi Erzsi és a Hernádi Judit énekel, ezt tudni kell, és nem lehet üptre átosztani a darabot, a szerepeket. Ha van a Vígszínházban egy kétszemélyes darab, mint amilyen a *Gépirók* is volt, amire eljön 1200 ember, megtelik a nézőtér, és ki van írva, hogy Kern, Hernádi, azt nem lehet átosztani, mert nem biztos, hogy erre a másik szereposztásra is bejönne az az 1200 ember. Esetleg becsapva érezné magát. És nem a Marton Lászlóra haragudna, hanem furcsa módon ránk, színészekre. Ennyi történt akkor, amikor végül is fölmondtam. Ennek a megértését hiányoltam. Mert én nem beteg voltam, hanem terhes. A *Gépirók* című darabot éppen le akarták venni a műsorról, de csak azért, hogy velem éreztessék: „te nem vagy olyan fontos", át akarták osztani egy próbával az Eszenyi Enikőre. Ami vele is kiszúrás lett volna. A Marlene-t meg átosztották a Bánsági Ildikóra. Ez Bánságival is kiszúrás volt, ő kiváló színésznő. Csak meg kell csinálni a Bánsági Ildikót. Ha pedig valaki véletlenül magától létrejött – mint én a *Sohase mondd* című dallal, azt nem akadályozni kéne, azt ki kellene használni.

– *Úgy érzed, magadtól jöttél létre?*

– Nem magamtól, inkább véletlenül.

– *És csak ezzel a slágerrel?*

– Nem, nyilvánvalóan én magam is kellettem hozzá, de ez meghatározó volt. 1978-ban végeztem el a főiskolát, 1979-ben énekeltem el ezt a dalt, és

MÁRTON LÁSZLÓ:
LEPKÉK A KALAPON
A RADNÓTI
SZÍNPADON

AXELROD GOOD-BYE
CHARLIE!,
A VIDÁM
SZÍNPADON

1980-ban ébredtem egyszerre arra, hogy a házban mindenünnen az hallatszik: Sohase mondd. Azt hittem, hogy valami hülyeséget álmodom.

– *Azért, gondolom, a Sirály-alakítás is meghatározó volt a pályádon. Mit jelentett neked ez a szerep, amikor megtudtad, hogy rád osztották?*
– Rettenetes súly volt.

– *Nem lepődtél meg a szereposztáson?*
– Horvai már évekkel előbb szerette volna megrendezni a darabot. Egyszer egy színházi értekezleten azt mondta: itt az ideje, elérkeztem abba a korba, hogy megrendezzem a Sirályt. Én már akkor lázító magatartású ember voltam – szerintem mindig –, elkezdtem ordítani: ő abban a korban van? És hol van itt egy színésznő abban a korban, hogy eljátssza a Sirályt? Tóth Évát annak idején azért szerződtették, hogy majd egyszer el fogja játszani a Sirályt, de mire erre sor került, ő már elszerződött. Nem maradt más, mint

teljesen váratlanul én, aki a legjobban szövegeltem a dolog ellen. Magamban még mondtam is: tessék, itt most valakire rá fogják osztani a Sirályt, pedig senkire nem illik ebben a színházban, és akkor mehetünk annak a színésznek a temetésére. Hát én lettem az. Ezért volt ez iszonyú súly. Ehhez képest – bár én nem értettem egyet igazán az első három felvonás megoldásával, mert szerintem jobban ki lehetett volna aknázni azt, hogy én más vagyok, mint amilyen egy átlag Nyina – a negyedik felvonás fantasztikus lett, életem egyik legnagyobb pillanata lett, amikor Pista bácsi ezt rendezte. Rengeteget tanultam tőle. Olyan fokon kisajátítottam azt, amit tőle tanultam, azt a Sirály-megoldást, mint végterméket, hogy egyszer meg is sértődött ezért. Pedig ez csak abból adódott, hogy annyira magaménak éreztem. Nagyon-nagyon fontos pillanata volt ez az életemnek, és ha megkérdeznéd, hogy mi volt még ehhez fogható, akkor csak *A kaméliás hölgy*et tudnám említeni, amit a Játékszínben játszottam, rettenetes körülmények között, Sík Ferenc rendezésében. Akkor is fantasztikusan sokat tanultam. Akkor kezdődött egy a mai napig visszatérő színész-álmom: nagy darabban játszom, a végén meg kell halnom, és már ember nem marad a nézőtéren, amikor én ott halódom. Ez a mai napig visszatérő örök félelmem. Óriási dolog volt a számomra, hogy bemegyek hétkor a színpadra, vagy fél tízig–tízig halódom, a végén meghalok, és még mindig ott ülnek az emberek, és nézik. Tehát engem lehet héttől tízig nézni! – ez elképesztő volt a számomra. Akkor is nagyon sokat tanultam.

– *Ezek szerint ahhoz, hogy nagy élmény legyen számodra a szerep, arra is szükséged van, hogy tanulhass belőle, általa?*

– Most már egyre kevesebb lesz ilyen.

– *Mert megtanultál mindent?*

– Nem azért, mert mindent megtanultam. Ez a két szerep volt meglepő számomra; nem tudtam, hogy ez lesz belőlük. A *Gépírók*tól – ami szintén kedves szerepem volt – nagyon féltem ugyan, de láttam előre, amikor elkezdtem próbálni, hogy képes lehetek rá. A *Kaméliás*nál nem tudtam. Abba úgy mentem bele, vakon a falnak. A *Sirály*nál pedig még inkább.

– *Akkor hát a szerepeknél is az okoz számodra igazi nagy feladatot vagy örömöt, ha ugyanúgy nem látod a végét, ahogyan pályád alakulásának sem?*

– Nem, a szerepek végét nagyon szeretem látni. De azért úgy látszik, mégis az a nagy élmény, ha nem látom. Szerelem, sötét verem – nem tudom, hová esek. Attól, hogy jó sötét van, félek tőle. De azért a *Gépírók*at is imádtam. A közönség is szerette. A kritika jól levágta.

– *Ha jól számoltam, kilenc éve vagy a pályán. Nem kevés ennyi emlékezetes szerep?*

– Nem kevés, sőt.

– *Sok?*

– Nem sok, de tulajdonképpen, ha több lenne... Nem lehet több. Vannak még egyébként apróságok, amik örömet okoztak, filmekben vagy tévéjátékokban. De meghatározó volt az *Edith és Marlene* is számomra. Ott szembesültem először azzal, hogy személyiség vagyok és ezt nem használják ki. Ott jöttem erre rá. De már előtte is el akartam jönni a Vígszínháztól, csak nem tudtam biztosan, hogy hogyan kell.

– *Azért nem tudtad, mert addig olyan egyenes volt az utad? Főiskola után rögtön a Vígszínház... Lehet, hogy ez volt a baj?*

– Mindenkinek szüksége van egyszer arra, hogy megmérje saját magát. Nem azt mondom, hogy megmérettessen, mert ez a pályából adódóan megy magától. Arra van szükségem, hogy magam döntsek az életemről, legalább annyira, amennyire lehet. Egyébként nem volt olyan sima ez az indulás.

– *Mindenesetre nem kellett izgulnod a szerződésed miatt.*

– Amiatt valóban nem, de megvolt ennek a másik oldala is, azt mondták, a könnyebb utat választottam, hogy sikerorientált színésznő lettem. Ezt megkaptam jócskán. Ráadásul jött ez a szegény jó *Sohase mondd,* ezért is elverték rajtam a port. Sikerorientált lettem, sokan, akikkel én szívesen dolgoztam volna, a könnyű megoldások öreganyjának tartottak és nem hívtak. Mert ez egy ilyen (Hernádi Judit itt csettintett egyet), és megy neki. Ami egyébként igaz, de nem biztos, hogy ez könnyű megoldás. Dög vagyok, mi? Egyébként soha senkinek nem sima az, amit éppen csinál. Ott kínlódtam, mindent akartam.

– *Mi mindent?*

– Mindent akartam, hogy szeressenek engem az avantgarde-ok is, azon kívül az egész nép, és mindenki heverjen a lábam előtt. Ez sajnos egy korral járó tünet, főleg, hogyha valaki színész, amilyen marha. Exhibicionista hülye, aki szeretné mindenkinek egyszerre megmutatni, hogy mit rejt a koszos esőköpeny.

– *Mikor érezted először, hogy nem mindenki szeret?*

– Rájöttem szépen, aztán nem törődtem vele.

– *Hogyan lehet ezzel nem törődni, ha egyszer mint színésznek tényleg az a fontos, hogy mindenki szeressen?*

– Úgy, hogy igyekszem nem meghallgatni azokat az embereket, akik elmondják nekem, hogy mi a vélemény rólam. Sok a rossz vélemény.

– *Szembe se szereted, ha megmondják?*

– Nem, szembe se szeretem, mert hagyjanak engem békén. Aki nem szeret, nem szeret – én se szeretem azokat. Mindig zűrös ember voltam. Mások szerint legalábbis. Szerintem nem voltam zűrös, csak egyszerűen nem bírom a tehetségtelenséget semmilyen poszton. Olyan ember nincs, aki belátná, hogy tehetségtelen. Én, akikkel összevesztem, azokat mind tehetségtelennek tartom. Ezek az emberek nem azt fogják mondani, hogy képzeld, a Hernádi azt tartja rólam, hogy tehetségtelen vagyok, hanem azt, hogy ez a Hernádi egy állat! És ezt is mondják.

Számomra az a lényeg, hogy mindig úgy érezzem, igazat beszélek. A színpadon is. Erre vágyom tulajdonképpen. Hogy ne kelljen olyat mondanom a színpadon, amivel nem értek egyet. Ez, azt hiszem, a legfontosabb. És most nem mondok olyant.

Beszélgetésünk azért nem ilyen komolyan végződött, hanem egy valóságos és egy szellemi fintorral, annak megvallásával, hogy azért Hernádi Judit szeretne még a Vígszínházban játszani, mert az a színház – mármint az épület – gyönyörű. És egy „komédiás" számára ez is fontos lehet.

SZŰCS KATALIN

ALGÉRIÁBAN

ALGÉRIÁBAN

A húszmilliós észak-afrikai arab ország túlnyomó részét a világ legnagyobb sivatagja, a Szahara foglalja el. Az itt örökkön-örökké vándorló nomádok és tuaregek vajmi kevés áldását érzik a század végi civilizációnak. Nincsenek sokkal jobb helyzetben az Atlasz-hegység gyakran hóborította csúcsain faluközösségbe szerveződött kabilok sem. Az ország népességének több mint háromnegyede arab. Algéria gyors ütemben fejlődő, el nem kötelezett ipari-agrár ország. Az emberek csaknem fele valamilyen mezőgazdasági tevékenységet folytat. Munkájukat jelentősen megnehezíti az a tény, hogy az ország összterületének csupán egytizede alkalmas művelésre. Ezen a viszonylag kis területen azonban – az ország közepesen fejlett színvonalának megfelelően – igyekeznek hatékonyan és eredményesen gazdálkodni. A búza, az árpa, a burgonya, a paradicsom, a szőlő és a citrusfélék a legelterjedtebbek. Híres az algériai gyapot és dohány is. Legfontosabb iparága az ország legnagyobb kincseit, a kőolajat és a földgázt feldolgozó vegyipar.

Az ország legnagyobb gondja a még feltartóztathatatlannak tűnő népszaporulat. Bár az állam ma is erőfeszítéseket tesz az egészségügy fejlesztése, a felnőtt lakosság felvilágosítása érdekében – ám a hagyományok gyakran erősebbek. Az iszlám vallás négy feleséget engedélyez. A fiatalabb nők ma már idegenkednek attól, hogy a hitvesi ágyat más asszonyokkal osszák meg. A nőknek szavazati joguk van, adminisztratív megkülönböztetésben nincs részük. A nagy családokban több generáció él együtt, ahol a legidősebb férfinak döntő szava van. Az asszonyok ötvenöt, a férfiak hatvanöt éves korukban érik el a nyugdíjkorhatárt. A nők társadalmi megbecsülésének egyik jele, hogy a szociális ügyek minisztere maga is családanya. Az asszonyok jelentős része szabás és varrás nélküli, általában vékony selyemből készült fátylat, haikot visel. Egyes vidékeken annyira beburkolóznak ebbe, hogy a nyílt utcán csak egyik szemük látszik ki. Az Atlasz-hegységtől délre a férfiak gyakran hordanak hosszú lebernyeghez hasonlatos burnuszt, fejükön kabust vagy turbánt. A tengerparti vidékeken az emberek ruházata egyre inkább az európai divatot követi – különösen a fiatalabb férfiak szeretik a farmernadrágot, de a lányok egy része is szívesen viseli. Mivel a fiatal nők közül sokan munkát vállalnak, a gyermeknevelés terhe a nagyszülőkre hárul. S ez nem csekély munka, hiszen mind a mai napig sűrű a gyermekáldás az algériai családokban: nem ritka a nyolc–tizenegy gyermek sem. Az asszonyok szülés előtt és után is teljes fizetéssel negyven napig tartózkodhatnak otthon. Fizetés nélküli szabadságot addig élveznek, amíg gyermekük rászorul az édesanya ellátására.

A kellemes klímájú vidékeken, a Földközi-tenger mentén, a zord hegyekben, metsző hidegben, viharos-jeges szélben és a datolyapálmákat érlelő hőségben, a sivatagi oázisokban egyaránt sokat, nagyon sokat dolgoznak az algériai asszonyok.

Kép és szöveg: SZÉKELY TAMÁS

A KETCHAOUA-MECSET

SZÍNES FRESKÓ A NEMZETI MÚZEUMBAN

JÁRÓKELŐK

PADON ÜLŐ ARABOK

EL-KEBIR DZSÁMI

ALGÉRIÁBAN

ASSZONYOK NEMZETI VISELETBEN

CONDORCET

egy márki „feltalálja" a Haladást

A fiúcsecsemő vékonyka hangon felsírt azon a szeptemberi éjszakán, tizenhetedikére virradóan. Az év: 1743, a hely: csöndes kisváros fenn, Pikardiában, az osztrák Németalföld határa közelében, Ribemont. Fiúknak is gyakran adták akkoriban a franciák a Szűzanya nevét, így került az anyakönyvbe: Marie-Jean-Antoine-Nicolas de Caritat.

De miért Condorcet, ha egyszer Caritat? – nézünk föl a plébánián máig őrzött anyakönyvből. Ezzel várjunk kissé; érdekesebb, hogy a satnya kisbaba később lángelme lett; ismeretlen ismerősünk ő, mert nélküle Saint-Simon nem dolgozza ki az utópista szocializmus eszmerendszerét, Auguste Comte, a szociológia atyja nem tervez – papíron – bürokratikus államot, s az Amerikát beutazó Alexis de Tocqueville-nek eszébe sem jutnak ilyen derűs gondolatok: „az egyenlőség eszméje egyre terjed", meg hogy „fel nem tartóztatható forradalom" zúzza szét a múlt bilincseit.

Condorcet nélkül Hegel, a filozófus sem azon a pályán indul el, amely Karl Marxhoz vezet; a gondolatmenet olyan már, mint valami sci-fi-be illő időparadoxon. „Mi lett *volna, ha* a kis Caritat meghal? Megmondjuk: nagyjából úgy alakulnak a dolgok, amiként alakultak, mégis kissé másként, s a nagybetűs Haladás helyén netán más jelszó fénylene a progresszív politikai programokban.

KISLÁNYNAK NEVELT KISFIÚ

Maradjunk az időparadoxonnál. Tegyük fel, hogy a pikardiai Ribemontban halva születik a kis Marie-Jean – mi tűnne el a könyvtárak polcairól? A válasz: huszonegy, poros, bőrkötésű könyv, közülük is az *Esquisse*, a híres *Vázlat*, melyen bár pók szövi a hálóját, nem is kötelező iskolai tananyag, hatása mégis bámulatos.

Csakhogy Jean-Marie életben maradt. Apja, a nyalka provanszi lovaskapitány, aki csak házassága révén került föl a komorabb Pikardiába, a kisbaba születése előtt egy hónappal hősi halált halt egy felesleges háborúban. Antoine de Caritat, az apa, úgy szerepel a kisfiú születési anyakönyvi rovatában, mint *Chevalier*, vagyis lovag; róla alig tudunk valamit, zseni bizonyosan nem volt, örökölt viszont házassága révén egy ódon kastélyt odalenn délen, amelynek ma is ez a neve: *Château de Condorcet*.

Igen: a férfikorba lépve a Caritat fiú fölveheti a Condorcet márkija nevet. Egyelőre azonban a mama neveli – lánynak. Vallásos a *Maman* nagyon, mert az Úr akaratából már második férjét veszítette el; a Szűzanyának

ajánlja hát a kisfiút, akit kislánynak öltöztet – babonából vajon? –, szoknyácskákba-főkötőkbe.

Az ilyesmi mindig egy életre kihat. Caritat-Condorcet ugyan nem „tévelyedik el" szexuálisan, de hallgatag, finom érzésű, roppant szelíd fiúcska lesz. Férfiként megdöbbentő szokása, hogy nem vadászik szarvasra-őzre, sőt egy rovart sem hajlandó eltaposni (valóságos hindu!), csak akkor – írja barátjának, Turgot államminiszternek –, ha „ezek a teremtmények már nagyon kínoznak s a véremet szívják".

Ismerjük az ilyen állatbarátokat – mondhatná valaki –, képesek negyven macskát nevelni a házukban, de a koldussal nem törődnek. Condorcet azonban másféle. Mélyen átérzi embertársai szenvedéseit, „barbárságnak" nevezve azt, amit az európai kalmárok fizetett zsoldosai Afrikában, Ázsiában, Amerikában követnek el az őslakosság ellen. Condorcet az elsők között lép fel a kolonizáció és a rasszizmus ellen.

AZ IFJÚ ZSENI

Jean-Marie egyelőre még nem lép fel semmi ellen; nevelése szabálytalan, mint majd minden kortársáé: kilencévesen egy pap kezdi oktatni, később két jezsuita iskolába küldik, távol az imádott mamától, Reimsbe és Párizsba. Rendkívül félénk, magába zárkózó diák; környezete is csak lassan döbben rá, hogy az emberpalánta matematikai zseni.

Tizenhat éves, amikor szóban véd meg egy olyan súlyos analitikai problémát, hogy bírálói elképednek, s egyikük, d'Alembert nevezetű, a szárnyai alá veszi, bár negyed századdal idősebb. Ő már ismerősebb történelmi alak: később a nagy hatású *Enciklopédia* szerkesztője lesz, amely az Ész századának bibliája (teljes neve különben Jean de Rond d'Alembert, mivel 1717-ben sivalkodva találták jóemberek a párizsi Saint-Jean-le-Rond templom lépcsőin, egy kosárban.)

A jezsuita nevelés roppant előnye a széles körű műveltség; viszont minden, túl intenzív vallási nevelés hátránya, hogy a kis áldozat racionális, ésszerű elveket szegez szembe a hittel; így kezdi csodálni a Caritat fiú a Fény századának nagy szellemeit, Voltaire-t és Rousseau-t, akiknek műveiből később kipattan a francia forradalmat lángra lobbantó szikra.

A Caritat família egyelőre nem a matematikát s a felvilágosodást tartja napirenden, hanem azt, milyen hivatalba dugják be a szépreményű ifjút. Talán katonának kellene adni – bólogatnak a nagybácsik –, hiszen apja is lovassági kapitány volt; de hát aki egy bogarat sem képes eltaposni, ugye... Tizennyolc évesen ezért földmérő lesz, párizsi albérletben lakik Surd könyvkiadónál és tizenkét órát dolgozik naponta, ami mellett szakítani e selyemharisnyás-parókás korban.

Caritat viszont éjfélig s még tovább rója a matematikai képleteket; értekezést ír a differenciál- és integrálszámítás témaköréből, olyan zseniális levezetésekkel, hogy d'Alembert elképedve nyújtja át a kéziratot a kor legnagyobb francia matematikusának, Lagrange-nak, aki szintén megdöbben. Caritat huszonhat éves korában a Francia Akadémia tagja lesz, a halhatatlanok egyike.

A NAGY FRANCIA VOLTAIRE FORRADALOM

AZ IFJÚ, AKI MINDENT TUD

D'Alembert ugyan bámulja a nála nemzedékkel fiatalabb akadémikust, de szeretné kiragadni számításai sűrűjéből. Bevezeti hát Julie de Lespinasse szalonjába; ez a hölgy az „enciklopédisták múzsája", s a fogadónapokon Lespinasse kisasszony házában annyi tudós elme gyűlik egybe, hogy szellemi energiáikból kisebb – békés célokra használható – atombombát lehetne gyártani, ha lenne már magfizika.

Filozófusok társalognak itt teázás közben: Helvétius és Marmontel, közgazdasági reformerek, mint Turgot és Quesnay – az ő gazdasági reformterveik talán kirántják a királyság szekerét a gazdasági válság mocsarából. Még néhány külföldi is méltónak találtatik rá, hogy megpróbáljon franciául társalogni Lespinasse kisasszonynál: a skót Adam Smith-t említhetjük, vagy a forradalmi amerikai gyarmatok diplomatáját, a sokoldalú, szőrmekalapos „természeti embert", Ben Franklint.

Mentora és öreg barátja, d'Alembert 1770-ben kíséri el a fiatalembert a svájci határra, Ferney-be, a nagy Voltaire-hez, aki teljes két hétig társalog velük (csak sajnálhatjuk, hogy még nem találták fel akkoriban a magnót!), Voltaire – akárcsak d'Alembert és Lagrange – elképed. Ez a fiú mindent tud! Hatvan levelet ír az idők során az ifjúnak, többre tartja, mint Fontenelle-t, aki 1757-ben, százéves korában halt meg Párizsban, filozófus volt és költő, de fölvetett egy mulatságos gondolatot is: a csillagok között számtalan világ lehet, melyet értelmes lények népesítenek be.

Aki mindent tud, nem igazán népszerű. S aki a szalonban egyre ontja a *bon mot*-kat, a szellemi szikrákat, fárasztó társ lehet. Condorcet nem az. Roppant szerény fiú, ritkán szól, de akkor bölcsen. Vonzónak sem mondható, nagyon gátlásos; vékony nyakán busa fej inog, harisnyába bújtatott póklábai komikusak, amikor hozzá szólnak, mindig elpirul, sőt a körmét rágja zavarában; az ilyen fickót a franciák a *gauche* szóval jelölik, ami annyit tesz: balog.

De valóban majdnem mindent tud. Julie kisasszony is csak bámulja. „Elméje könnyed és kecses, akár Voltaire-é – írja róla –, pikáns, mint Fontenelle volt, van benne valami a bölcs Pascalból, mély gondolkodó, mint a nagy Newton." Hozzászól filozófiához, irodalomhoz és tudományhoz, ért a politika nyelvén. Százszor többet tud, mint bárki más, apróságokat is: ez vagy az a nemesúr az udvarnál kitől származik hetediziglen, kit fogott el tegnap a rendőrség, mi a neve a legújabb főkötő-divatnak. „...Emlékező képessége oly csodálatos, hogy semmit sem felejt, amit egyszer hallott."

A FRANCIA REFORMKÍSÉRLET

Említettük Turgot nevét. Ő csak néhány esztendővel idősebb Condorcet márkinál, aki időközben a Francia Akadémia örökös titkára lett. Mintha két kardpenge keresztezné egymást a szalonban, amikor ez a kettő társalog. Turgot már huszonhárom évesen leírta ezt a mondatot: „Az emberi nem egész tömege, bár a szélcsend s a mozgalmasság szakaszai változók,

s a jó néha rosszra vált, örökösen csak előrehalad, bár lassú lépésekkel, de mindig csak a nagyobb tökély felé."

Pontosan ez a mi korunk felfogása is, de akkoriban újszerű gondolat. Hihetetlenül újszerű!

A görög s a római időktől fogva azt tartották, hogy az emberiség egyre satnyul. Kezdetben volt a békés aranykor, a fegyvertelen egyenlőség és jóakarat korszaka, aztán az arany ezüstté fakult, majd a vaskor teli van igaztalansággal, vérontással, háborúkkal, babonasággal.

Turgot 1750-ben papírra vetett szavai – Caritat-Condorcet akkoriban még kis szoknyát visel, hétéves – szavakba öntik a reményt, amely Condorcet eszméinek vezérfonala lesz: a Haladás ideális állapota felé közeledünk. Lassan, de közeledünk. Vereségek és visszaesések ellenére már-már fölvirrad a Fény százada, az új aranykor. De Turgot – bár ezzel a mondatával megihlette a szalonban Condorcet-t – nem volt elméleti ember, hanem XVI. Lajos minisztere, aki szerette volna megmenteni a roskatag monarchiát az összeomlástól. Condorcet hagyatékában, a huszonegy kötet között találunk egy Turgot-életrajzot. Ez nem véletlen, amiként az sem, hogy Condorcet leghatásosabb műve ezt a címet viseli: „Az emberi szellem haladásának történeti vázlata", ez a híres főmű, francia nevén az *Esquisse*. A „Vázlat" nélkül talán nincs *Kommunista Kiáltvány;* nem véletlen, hogy IX. Pius pápa *1864-ben, hetven évvel Condorcet halála után* indexre tette ezt a veszélyes elmefuttatást!

Voltaire hatására – ez kétségtelen – a Francia Akadémia bástyái mögül a jezsuiták egykori növendéke mérgezett nyilakat röpít a papságra, az obskurantizmusra, mint ő nevezi: „a Sötétség hatalmai"-ra. *Egy teológus levelei* című névtelen röpirata (1774) gúnyosan dicséri a klérust: papok nélkül ki áldotta volna meg a hadba induló áldozatokat – apját, Caritat kapitányt is! –, nélkülük nem sülnének eretnekek a máglyán; mennyi mészárlással lenne „szegényebb" az emberiség története. Van olyan „erős" ez, mint Voltaire jelszava: „Tipord el a gyalázatost!" – ami a vallási fanatizmus nevében elkövetett gaztettek ellen irányul.

Condorcet szobájában állványon hever az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat, Thomas Jefferson remekműve, amely szerint az alattvalóknak nemcsak joga, *kötelessége* is megdönteni a zsarnoki kormányzatot. Merőben újszerű és forradalmi kijelentés; a becses okirat másolata mellett üres papírlap – finom célzással egy hamarosan megírandó *francia* függetlenségi nyilatkozatra.

De az amerikai polgári forradalomért lelkesedő Condorcet egyelőre Turgot-nak segít aládúcolni a francia feudalizmus bagolyrúgta épületét. A nemzeti pénzverde igazgatója lesz Turgot jóvoltából. Két év múlván Turgot megbukik; a dúcok „sírnak", repedeznek. De Condorcet minden haladó tudományos programba belekap: létesítsenek botanikus kertet lenn, a francia Riviérán. Jégtörő bárkákat tervez, csatornák építését szorgalmazza, Lavoisier-vel a híres kémikussal azon dolgozik, miként lehetne a sós tengervízből édesvizet nyerni. Fellép a *corvée* nevű feudális paraszti szolgáltatás rendszere ellen (Turgot biztatja rá), aztán az udvari reakció elől visszahúzódik matematikai és mértani levezetései közé.

A NAGY FORRADALOM

HÁZASSÁG, FORRADALOM, BUJDOSÁS

Él még a *Maman?* Igen; épp oly bigott, mint mindig, szó szerint tűzre veti Voltaire és Rousseau műveit, melyeket a lánynak nevelt fiú kölcsönöz neki. Sophie de Grouchy, a szőke szépség viszont – huszonkét éves, Condorcet negyvenhárom ekkor – rajong e két „istentelen" szerzőért. 1786-ban lesz Condorcet márki felesége. Gyermekük 1790 áprilisában születik, épp kilenc hónappal a Bastille ostroma és bevétele után.

Mint más haladó szellemű nemesek, Condorcet is lelkesedik a forradalomért. Ő javasolja a metrikus rendszer bevezetését, része van az Emberi Jogok Nyilatkozatának fogalmazásában (megtelik szavakkal az üres lap azon az állványon!), ellenzi a csecsemők megkeresztelését; Párizs polgárai 1791-ben beválasztják a ragyogó elmét a Törvényhozó Gyűlésbe. Felháborodik, amikor a kövér Capet, XVI. Lajos szökni próbál a pereputtyával, ellenséges földre. Csak nem lesz jakobinus? Nem; ő a mérsékelt *Gironde*-hoz csatlakozik. Hasznos polgár. De hogyan is mondta Robespierre? „Vannak hasznos polgárok, de szükségesek nincsenek!" Ez a Gironde és Condorcet halálos ítélete. Hiába ítéli bűnösnek a királyt a konventbeli híres szavazáson, kiad egy röpiratot – dühös az új, sebtében összeütött jakobinus alkotmány miatt –, s ilyeneket vet papírra: „éledeznek a királyság csírái", netán „valamely bátorságot merített csirkefogó kész a trónra ülni".

A jakobinus Hegypárt ezt Robespierre elleni célzásként fogja fel; a girondiak sorra kerülnek nyaktiló alá, Condorcet egy Madame Vernet nevű hölgynél bujkál, felesége pedig parasztlánynak álcázva látogatja.

KALANDREGÉNY VAGY SZOMORÚJÁTÉK?

Kis emeleti szobában, mely fák árnyékolta udvarra néz, ágyban fekve írja meg az egykori márki a „Vázlat"-ot. Tudós barátai látogatják, s ha adatokra van szüksége, könyvekkel segítik a munkában. Négy hónapig dolgozik a nagy munkán (közben matematikai levezetésekkel üti el az időt), s e nyomorúságos, szinte barlangi létben – ez a legcsodálatosabb – mindvégig sugárzik soraiból az optimizmus: a tudomány fejlődése végtelen, a világ megismerhető, az emberi nem egyre javulni fog, az egyenlőség és a szabadság elve természetes.

1794 elején, a forradalmi terror csúcspontján, Sophie kénytelen elválni az „ellenforradalmár márkitól"; Condorcet már fél éve rejtőzködik, a jakobinusok azt tartják: külföldre szökött, az ellenforradalom táborába. S ha mégsem, rejtegetői megismerik az „Özvegyet" a Köztársaság téren, vagyis a nyaktilót.

Kopott álruhában távozik Madame Vernet házából 1794. március 24-én; vidéken első párizsi főbérlője, Suard házát keresi; két éjszakát tölt egy kőbányában étlen-szomjan, amíg bejuthat Suard-hoz. Csakhogy a szobalány jakobinus érzelmű, följelentheti. Amikor egy kocsmában rántottát rendel, a helyi polgárőrség felfigyel a magát egykori inasnak valló középkorú férfira. Motozás: zsebéből Horatius ódái kerülnek elő; a kis bőrkötésű

könyv jó bizonyíték, hogy „aristo" került horogra. Járni sem tud feltört lába miatt, amikor Bourg-la-Reine kisvárosában becsukódik mögötte a vasalt börtönajtó.

A csütörtöki és a pénteki napot kemény priccsen tölti. 1794. március 29-én reggel a foglár arccal a földre borulva találja. Az orvosi vélemény: a halál oka szélütés. Így halt meg 51 évesen Jean-Marie-Antoine-Nicolas de Caritat, egykor Condorcet márkija, az ismeretlen ismerős, a mindentudó zseni, aki – bátran mondható – „feltalálta" a Haladást.

SZUHAY-HAVAS ERVIN

DELACROIX:
A SZABADSÁG
VEZETI A NÉPET

Nők Magazinja
Évkönyv '89

Rejtvényturmix

Nők a politikában

NEM LETTEM BÜROKRATA...

Egyike azon keveseknek, akiken sok ember sorsa múlik. Nem emancipáltságával tüntető nő, hanem vezetői erényekkel rendelkező ember. Nyírő Rózsa, a Fővárosi Tanács elnökhelyettese szokatlan pályát mondhat magáénak.

– A szüleim a háborúban meghaltak – mondja –, én kilencévesen maradtam árván a háromesztendős húgommal. Nagyon korán kellett családfővé, anyává válnom. Tizennégy éves koromban Kőszegre kerültem intézetbe, s az itt töltött négy esztendő életem egyik legboldogabb időszaka volt. Azután Pécsen elvégeztem a pedagógiai főiskolát, testnevelő tanár lettem, az érdeklődésem azonban mindig a zene, az irodalom, a művészetek felé vonzott. Ötéves korom óta olvasok. A főiskola után Pusztaszabolcsra kerültem tanítani, ahol a tanult szakomon kívül orosz és matematika órákat is kellett adnom. Néhány év múlva Budapestre költöztem, a Hernád utcai általános iskolában tanítottam testnevelést. Emellett azonban irodalmi szakkört vezettem, vittem a gyerekeket színházba, múzeumba, és mivel úttörővezető is voltam, nagyon sokat kirándultunk velük. A hegyeket, az erdőket szeretem, így aztán a leggyakrabban a Dunántúlra mentünk.

– *Hogyan lesz egy iskolát szerető tanárból tanácselnök helyettes?*

– Államigazgatási pályafutásomat valóban a legalsó fokról kezdtem. A VII. kerületi Tanácsban lettem gyermekvédelmi előadó. Hogy miért vállaltam el? Mindig tanulni akartam. Mivel családom nem volt, tudtam, hogy csak az igazán az enyém, amit megtanulok. Többször jelentkeztem a jogi egyetemre, de akkoriban még nem volt szokás, hogy valaki két diplomát szerezzen, és engem elutasítottak, a tanácsi munkámhoz azonban már indokolt volt a jogi végzettség. Munka mellett végeztem az egyetemet, közben elindultam a ranglétrán fölfelé. Voltam népművelési csoportvezető, kereskedelmi osztályvezető, egyszóval amolyan jolly joker, akit minden érdekel,. és mindenre kapható volt. Az egyetem után vb-titkár lettem, és ekkor kezdődött el a tulajdonképpeni politikai megméretésem. Itt, ezen a poszton dőlt el, hogy mennyire vagyok alkalmas a tanácsi munkára, a lakossággal való kapcsolat megteremtésére. Kilenc év után elnökhelyettes lettem, 1980-ban pedig kerületi tanácselnök. Közben elvégeztem a politikai főiskolát, a diplomamunkám *A tanácsok és a lakosság kapcsolata* volt. 1982-től vagyok a Fővárosi Tanács elnökhelyettese.

– *Ebben a beosztásban milyen területekhez kell értenie?*

– Először az ipar, a kereskedelem, az idegenforgalom és a mezőgazdaság volt a területem, alkatomtól elég messze álló dolgok. 1983 óta hozzám tarto-

zik az egészségügy és a sport, a lakásügyet pedig az év elején a művelődésügyre cseréltem. Ezek már olyan területek, amelyek a főváros lakosságának nagyon nagy részét érintik, hiszen foglalkoznom kell szociálpolitikával, a sport révén pedig a fiatalok életével. Az új területemnek, a művelődésügynek nagyon örülök, így talán már hivatalból is többször eljutok színházba, amire magánemberként egyre kevesebb lehetőségem van.

– *Ilyen magas beosztásban mennyi kapcsolata lehet, maradt az emberekkel?*

– A munkám valójában hivatali munka, bár nem kellene ennyire annak lennie. Lehetne ezt kevesebb papírral, kevesebb bürokráciával is csinálni. Mindig megmaradt a találkozási pontom az emberekkel, mindig érdekelt, hogyan élnek, hogy érzik magukat, és nagyon sokszor fájt, hogy tehetetlen vagyok, nem tudok segíteni. Sokszor egy jó szó is elegendő, hogy könnyítsünk a másikon. A havi fogadóóráimon negyven–ötven ember megfordul, s van aki azt mondja: – Nem is baj, hogy nem tetszik semmit csinálni, már az is jó, hogy meghallgatott. Én az államigazgatásban eltöltött sok-sok esztendő alatt sem lettem bürokrata, a mai napig nem tudok senkit elküldeni. Valami kicsit azért mindig lehet tenni érte. Azért dolgozom, hogy az emberekkel bánjanak ember módra azokban az intézményekben, amelyekhez segítségért fordulnak.

– *Nem bánta-e meg, hogy politikai pályára adta a fejét?*

– Még soha nem bántam, bár ez nagyon nehéz munka, és az elkövetkező években csak nehezebb lesz. Bizonyos, hogy a szociálpolitikai kérdések kiéleződnek, s mindent meg kell tennünk, hogy ezek enyhüljenek. Az ifjúság ma azt kérdezi tőlünk, mi lesz a jövő? S nekünk mindennap újra és újra a munkánkkal kell választ adnunk.

– *Nem került-e összeütközésbe a magán- és a közérdek az élete során?*

– Két házasságomból gyermekem nem született, ezért nekem a családom az az iskola, az a közösség volt, amelyben dolgoztam. Az életem tehát látszólag könnyebb volt, mint azoké, akiknek munka közben még egy hátországot is irányítaniuk kell. Ha lettek volna gyerekeim, akkor bizonyára nem jutott volna idő a tanulásra, ami nekem nagyon fontos volt az életemben. Én végigjártam a hivatali szamárlétrát, tudom, hogy érzi magát egy előadó, egy csoport- vagy osztályvezető, és nagyon örülök, ha az egykori kollégáim azt mondják: – Te még most is ugyanaz vagy, mint a kezdet kezdetén. Ezt a képességemet szeretném megőrizni.

– *Mit gondol, miért jut olyan kevés nő a csúcsra?*

– A vezetői munkához nem elegendő a napi nyolc óra. Nagyon sok hétvégét kell munkával tölteni, s ezen kívül sok időt vesz el a lépéstartás, az újságok, a folyóiratok, a tanulmányok és könyvek elolvasása, nyomon követése. Egy ideig én is próbálkoztam azzal, hogy másokkal olvastattam, és csak a lényeget hallgattam meg, de be kellett látnom, hogy másnak más a lényeg, mint nekem. Ezt az elfoglalt életet csak nagyon kevés nő engedheti meg magának.

– *Mennyi a hivatali kötelességei közül a felesleges, az időpazarló?*

– Ma az a gyakorlat, hogy egy-egy eseményre egy intézményből több vezetőt is meghívnak. Van, hogy hárman–négyen vagyunk egyszerre ott,

miközben éppen elegendő lenne, ha csupán egyikünk, de az érdemben képviselné a Fővárosi Tanácsot. Jócskán akad tehát elpocsékolt idő is az elfoglaltságaink között.

MEGMÉRHETTEM MAGAM

A szakszervezeti tisztségviselők több mint ötven százaléka nő. Dicséretes arány, főként ha összevetjük néhány más politikai szervezet hasonló mutatószámaival. Ahogy azonban felfelé haladunk a szervezet piramisrendszerén, elmaradnak mellőlünk a nők, s egyre több férfiember akad. A piramis csúcsára érve, csupán egyetlen asszonyt találunk: Kósáné dr. Kovács Magdát, a SZOT titkárát.

– *Hogyan alakult az élete, amíg idáig jutott?*

– Ha nekem valaki negyedéves bölcsész koromban azt mondja, hogy valaha a SZOT titkára leszek, bizonyára jót nevettem volna rajta. Akkoriban még magyar–francia szakos tanárnak készültem, s foglalkoztatott a kutatómunka gondolata is. Tíz esztendeig tanítottam a Leövey Klára Gimnáziumban, amely Andor Ilonka néni nagyszerű énekkaráról volt nevezetes. Ezen tíz esztendő alatt rendszeresen dolgoztam az Irodalomtudományi Intézetben is, eszmetörténettel, reformkori sajtótörténettel, a magyar–francia irodalmi kapcsolatokkal, cenzúratörténettel foglalkoztam, és ebből a témakörből le is doktoráltam. Tanárságom utolsó két esztendejében a dolgozók gimnáziumának igazgatóhelyettese voltam, s a tizedik esztendő végén végleg elszakadtam a középfokú oktatástól.

– *Ekkor kezdődött politikusi pályafutása?*

– Valóban attól az időtől számítható, amikor a IX. kerületi pártbizottság marxista egyetemének igazgatójává neveztek ki. Ebben a hatalmas intézményben fő feladatom az oktatás szervezése volt. Ekkor kellett választanom végérvényesen a tudomány és a politika között, hogy az utóbbit választottam, ma sem bántam meg.

– *Mit érthet egy francia–magyar szakos tanár a marxista egyetemhez?*

– Hát nem sokat. Legfeljebb annyit, hogy időközben elvégeztem a világnézetünk alapjai szakosítót, és filozófiát tanítottam az iskolában. Én életemben nagyon sok olyan feladatot kaptam, amelyet ott, már a helyemen ülve kellett megtanulnom. Ilyen volt pályám következő állomása is a pedagógusok szakszervezetében, ahol felsőoktatási osztályvezető lettem. Két év múlva hozzám került a közoktatás is. 1980-ban lettem a központi vezetőség titkára, 1985-ben pedig a SZOT titkára. Most a kultúra, az agitációs propaganda, a szakszervezeti lapok, a szakszervezet elméleti munkája és oktatási intézményei tartoznak hozzám.

– *Így hát nem volt fölösleges a sajtótörténet kutatása, mégiscsak köze lett előbb-utóbb a sajtóhoz.*

– Amúgy sem érzem, hogy elvesztegetett idő lett volna a tudományos munkám. Máig érzem, hogy alapot, erős töltést adott életem későbbi szakaszához.

– *Mi volt a csábítás, amely egy kutatójelöltet eltérített a politikusi pálya felé?*

– A kihívás. Olyan feladatot végezni, amelyen megmérhetem magam. Amikor azután elkezdtem a politikában dolgozni, már nem tudtam elképzelni, hogy visszaforduljak.

– Mi jó és mi rossz van ebben a munkában?

– A tanítás olyan munka, amelynek az eredményét az ember közvetlenül érezheti. Tudja, hogy miért él. Ez a fajta sikerélmény a politikus életében soha nem adatik meg. A mi munkánk személytelen, az eredményét legfeljebb reméljük, de soha nem látjuk. Beolvad a többi, a közös erőfeszítésbe. Azt vallom, hogy aki közvetlen sikerélményre vágyik, soha ne menjen politikusi pályára.

– Mi az, ami mégis erőt ad ehhez a munkához?

– Az, hogy az ember hisz benne. Most abban, hogy a szakszervezeti munka a társadalmi reformfolyamatok ugrópontja lehet, tehát csinálni kell. Nagy segítség az is, hogy olyan emberekkel vagyok körülvéve, akiknek szükségük van rám. Kialakult itt egy erős közösség, amelyik együttes munkával, közös erőfeszítéssel a Gellérthegyet is elhordaná a zsebkendőjében.

– Megsínylette-e az Ön pályafutását a család?

– Úgy látom, hogy nem. Két nagy lányom van, az egyik negyedéves egyetemista, a másik másodikos gimnazista. Én mindig nagyon sok időt és energiát fordítottam a munkámra, de szerencsémre olyan segítségem volt, olyan hátterem, amelyik nem visszahúzott, hanem előrelendített. Egy nő számára nem a háztartási munkák elvégzése, hanem a család életének a megszervezése az igazi feladat. Ha ezt bármily kicsi részben is átvállalja valaki, már könnyebb az életünk.

– Miért van kevés nő a magyar politikai életben?

– A nők életének van egy sajátos íve. Amíg egy anya a gyerekeit fel nem neveli, vagyis el nem juttatja őket legalább a második osztályig, addig nem tudja magát százszázalékosan a munkájának szentelni. Amire azonban idáig eljut, már negyvenéves lesz, s egy negyvenéves asszony fölött már eljárt az idő, öregnek számít. Eközben egy ötvenéves férfi még reményteljes káderjelölt. Jó példa erre az egyetemi oktatóké. Egy nő középvezetői pozícióba még eljuthat, tehát egyetemi docens lehet belőle, de egyetemi tanár, sőt tanszékvezető már alig-alig. Mire eljutna a bizonyításig, addigra túljut azon a koron, hogy számítsanak rá.

– Bizonyára a társadalomban is van szemléleti hiba.

– A legutóbbi országgyűlési választások ezt fényesen bizonyították. Csak olyan körzetben lett nő a képviselő, ahol mind a két jelölt nő volt. Minden más körzetben a férfi győzött a nő ellenében. S nem tudom elhinni azt, hogy mindig, mindenhol a férfi volt a jobb, a rátermettebb. Nálunk, a közvélemény szemében politikus még mindig nem lehet nő. Én valójában annak is nagyon ellene vagyok, hogy statisztikai előírásokkal határozzák meg a nők arányát egy-egy vezető testületben. Ismerek olyan külföldi szakszervezetet, ahol huszonöt százalékban állapították meg a vezetői testületben a nők arányát. Az a véleményem, hogy az efféle kikötések csak lejáratják azokat a női politikusokat, akik azért kerültek a posztjukra, mert valóban alkalmasak rá.

– Mit gondol, abban, hogy Ön most ezt a tisztséget betölti, van-e része annak, hogy nő?

– Tudom, hogy van.

HANTHY KINGA

RÁCKEVE

RÁCKEVE

AZ ÁRPÁD-EMLÉKMŰ

A SAVOYAI-KASTÉLY
HOMLOKZATA

SZERB-TEMPLOM

A SZERB-TEMPLOM
EGYIK FRESKÓJA

HEGOCZKI FERENC
felvételei

RÁCKEVE

ANNA AHMATOVA
1912-BEN

„Fekete angyal...”

... isten különös jegyével” – írta Anna Ahmatováról, korának meglehetősen excentrikus és szövevényes életű költőnőjéről Oszip Mandelstam, aki Alekszandr Blok, Marina Cvetajeva és a kor többi csillaga mellett szintén hódolója volt annak a lánynak, kiről a történelem nemcsak mint rendkívül egyéni költőnőről emlékezik meg, hanem mint a „hazaárulásért” kivégzett, nem kevésbé ismert és népszerű költő, Nyikolaj Gumiljov feleségéről is.

Nem szokványos szerelmi történet következik az alábbiakban. Lássuk előbb hősnőnket. A költőnő így jellemzi a világot, amelyben született: „Dosztojevszkij Oroszországa – bő ujjú, lebegő ingek, diófakeretes tükrök, plüss karosszékek és olajmécsesek sárga fénye.” 1889. június 11-én (az új naptár szerinti 23-án) született a Fekete-tenger partján, nem messze Odesszától, a *Bolsije Fontani* – Nagy Szökőkutak – nevű városkában. Apja, Andrej Gorenko, tengerészeti mérnök volt, a lányka pedig az öt gyerek közül a harmadik. Ötödik életévét töltötte be, amikor Irina nevű húga, Rika – ahogy a családban becézik – tüdőbajban meghalt. A kor csapása ezt a családot sem kímélte, Ija nevű nővére huszonhárom évesen ugyanennek a kórnak esett áldozatául. Rika halálát ugyan igyekeztek titokban tartani a testvérek előtt – elküldték őket nagynénjükhöz, ám a gyerekek kifürkészhetetlen ösztönük révén megsejtették a tragédiát. Anna később majd azt írja, hogy ez a korai találkozás a halállal egész további életére árnyékot vetett.

AZ „ELSŐ",
– NYIKOLAJ GUMILJOV

Közel egy évvel a kis Anna születése után a család az ország északi részébe költözött, Pétervár környékére, előbb Pavlovszkojéba, majd Carszkoje Szelóba (a mai Puskinóba), arra a nevezetes helyre, ahol a századfordulón Puskin, a költőfejedelem végezte liceumi tanulmányait, akkoriban pedig a cár egyik rezidenciája volt. Mulatságos kis játékfalucskaként élt Anna emlékezetében évekkel később ez a helység. A család az ezt követő években is rendszeresen, minden nyáron elutazott a Fekete-tengerhez, az úgynevezett Sztrelec-öbölhöz, az öreg herszoni kolostor közelébe. A kislány itt barátkozott meg a tengerrel – ennek még fontos szerepe lesz a jövőben! A mama gyakran idézett orosz klasszikusokat, apja ezzel szemben sűrűn csúfolódott a lánnyal, „deka-

MODIGLIANI
RAJZA
AHMATOVÁRÓL

dens költőnőnek" gúnyolta, még mielőtt Anna egyetlen sort is leírt volna, a család véleménye egyöntetű volt: „Meglátjátok, költő lesz belőle"!

Tizenhét éves volt, amikor apja még mindig azzal gyötörte, hogy ne hozzon szégyent a nevére. „Nincs is szükségem rá" – csattant fel egyszer az akaratos Anna, és tatár nevet választott, az Arany Horda utolsó hercegnőjének a nevét. Furcsa választás egy orosz költőnő számára, ismerte be később, de Ahmatova volt tatár származású dédanyjának neve, és a tatárok mindig is egy bizonyos időtlen misztikum hordozói voltak számára. Testvérei óráit hallgatva, már kisgyermekként elkezdett franciául beszélni. Tízévesen megkezdte iskolai tanulmányait Carszkoje Szelóban, ám pár hónappal ezután egy kideríthetetlen kór döntötte ágynak. Az orvosok tanácstalanok voltak, Isten kegyelmébe ajánlották a lánykát, aki egyszerre csak lábadozni kezdett, de ekkor egy másik csapás érte – megsüketült. Magányában és megtörten írta első verseit, ám ezek inkább csak tollpróbák voltak. Süketsége idővel elmúlt, Anna azonban élete végéig tudta, hogy költészete szoros kapcsolatban állt ezzel a „misztikus betegséggel".

Tizenhárom évesen eredetiben olvasta Baudelaire-t és Verlaine-t, de nem volt könyvmoly: sokkal inkább szeretett nyaranként egyszál vékony ruhában, mezítláb bandukolni a réten, vagy a légmeredekebb és leghajmeresztőbb sziklafokokról a tengerbe ugrálni. Nagynénje szidásaira: Lennél csak az én lányom, majd móresre tanítanálak! – rezignáltan azt válaszolja: Akkor mind-kettőnknek jobb, hogy nem vagy az anyám!

Telik-múlik az idő, 1903-at írunk. Ez az a jeles, egyszersmind fatális év, amikor Anna megismerkedett lelki és szellemi barátjával, későbbi férjével, Nyikolaj Gumiljovval, aki három évvel volt nála idősebb.

Az ifjú Gumiljov bátortalan, könnyen zavarba ejthető, szégyenlős fiú volt, ezt a félszegséget azonban egyfajta önmaga számára kitalált férfias arroganciával igyekezett leplezni. Falta a könyveket, korán elkezdett írni, ez idő tájt a francia szimbolista költőkért rajongott, ugyanakkor költészetében egyfajta konkvisztádorként ábrázolta, szerette volna önmagát látni, elutazott Szomá-

AHMATOVA A FÉRJÉVEL, GUMILJOVVAL ÉS LEVVEL 1915-BEN

1917-BEN

liába egy expedícióval, népdalokat gyűjtött Szudánban és Egyiptomban, s az életet állandó harcnak képzelte el, amelyben szükségszerűen és jogosan az erősebb győz. Verseinek hősei rettenthetetlen hódítók, győzedelmes kapitányok, a halált szenvtelenül fogadó lovagok:

Most se borzadt, nem gerjedt haragra,
most is higgadt volt és büszke, bátor,
jött a halál, s tört csontjait adta
játszani neki a konkvisztádor.

(*Az öreg konkvisztádor.*
Eörsi István fordítása)

A zordon külszín alatt azonban egy végtelenül furcsa és színes fantázia-, mesevilág rejlett, és megpillantva Anna magas, kecses alakját, hosszú sötét haját, gyönyörűszép fehér kezét, szürke szemét, szinte természetellenes sápadtságát, meglesve őt több ízben fürdés közben a carszkoje szelói tavacskák egyikénél-másikánál, máris megtalálta benne azt, ami teljesen beleillett mesevilágába: a lány lett álmainak nimfája, vízitündére.

Anna felhőtlen évei váratlanul értek véget. 1905 januárjában értesült az orosz flotta katasztrófális vereségéről, melyet a japánok mértek rá Csuzimánál. A döbbenet erejével hatott a fiatal lányra a gyilkolás, mészárlás, az értelmetlen pusztítás. Egy mérnök, ráadásul egy tengerészeti mérnök lánya, aki megszokta, hogy a dolgoknak megvan a maguk precíz helye az életben, most értetlenül állt az öncélú kegyetlenség előtt. Tetézte a számára érthetetlen dolgok sorát Gumiljovnak húsvét előtt megkísérelt öngyilkossága, melyet

A „MÁSODIK". VLAGYIMIR SILEJKO

amiatti kétségbeesésében követett el, hogy a lány nem veszi őt komolyan. Ez a tett szinte sokkolta Annát, össze is veszett a fiúval. Az évnek azonban ezzel még nem volt vége. Nyáron a papa nyugalomba vonult és a szülők ekkor különváltak: az apa Pétervárott akart élni, az anya a gyerekekkel délre költözött, Jevpatorijába, a tengerpartra. Itt érte őket az 1905-ös forradalom híre.

A tél a tankönyvek és egy házitanító társaságában telt. A kemény magolásnak azonban jó oldala is volt, ugyanis a tanító beleszeretett tanítványába, ennek eredményeképpen az órák száma a kétszeresére nőtt. De ez a tél azonban nemcsak a tanulásé és a szerelemé. A tizenhat éves lánynak ekkor már nagyon komoly elfoglaltsága volt: elkezd verseket írni. Jellemző erre a korszakra a *Tenger szélén* című, amelyet Gumiljov annyira megszeretett, hogy kérte, dedikálja neki. A költemény hősnője egy tizenhárom éves teremtés:

Ott szárogattam sószikrás hajamat
egy sima sziklán, jó versztára a parttól.
Zöld hal úszott a lábam elé,
fehér sirály röpült oda hozzám.
Én hetyke voltam még, víg és haragos,
nem tudtam, hogy a boldogság maga ez.
Homokba ástam sárga ruhámat,
szél föl ne kapja, el ne lopja csavargó,
a tengerbe jó messzire úsztam,
langyos zöld hullámokon heverészve.

(Rab Zsuzsa fordítása)

Ez a teremtés olyan, mint egy ártatlan kis állat, de kemény, szinte kegyetlen, amikor elutasítja a „szürke szemű, magas fiút", aki szereti és feleségül kéri. Mindegyre csak a „hófehérparipás herceget" várja. Ám nemcsak ők ketten a szereplői ennek a kis balladának. Feltűnik ugyanis még Léna, az „ikerhúga" és múzsája, aki Anna második énjét jeleníti meg. Az egyik én az életerő és a természet, annak minden kegyetlenségével és vadságával, a másik Léna, aki a díványról figyeli „testvérét", nem tud járni, de érti a halált, a bánatot, nos, ő a túl sok megértéstől megbénult Hamlet. Ez a kettős kép az, ami a továbbiakban is meghatározza Ahmatova emberi lényegét.

Bár Anna nem vette komolyan Gumiljov iránta érzett szerelmét, a fiú számára ez szívét és eszét elborító szenvedély. Minden alkalmat megragadott, hogy láthassa kedvesét, istennőjét. 1907 végén újra hazajött és a következő év nyarán is meglátogatta a lányt a tengerparton, Szevasztopolban. Szenvedélyesen kérlelte, hogy jöjjön vele, de a lány, aki éppen hogy elvégezte az iskolát, nem volt elragadtatva a házasság gondolatától. A visszautasítást követően a fiú újabb öngyilkosságot kísérelt meg. Mindeközben Anna megkezdte tanulmányait a Kijevi Női Főiskola jogi fakultásán. Érdekelte a jogtörténet és a latin, de kevés izgalmat talált maga számára a tisztán jogi, jogelméleti tárgyakban.

1908 áprilisában Gumiljov ismét megpróbálta Párizsba csábítani, ám a válasz ismét csak: nem. Nyikolaj Párizsból jövet és Egyiptomba tartva két napra megállt Kijevben. Az elutasítás hatására újabb öngyilkosságot követett el. És ismét megmentették! Ez a kísérlet volt az utolsó.

Anna sokáig semmit sem hallott Gumiljovról. 1909 májusában azonban a szerelmes fiú megjelent Lisztfordban, az Odesszához közeli kis városkában, ahol Anna éppen a beteg édesanyját ápolta. Kérlelni kezdte a lányt, hogy utazzék el vele Afrikába. A válasz ismét *nem*. De ugyanazon év novemberében megtört a jég! Ekkor ugyanis Gumiljov kuzinjával egy művészeti rendezvényre volt hivatalos. És ekkor, a *Művészet szigete*-esten újra találkozott Annával. Együtt töltötték az egész estét. És a fiú szenvedélyes kérlelésére ekkor a válasz már IGEN!!!

A *Tenger szélén* című költeményében, amelyet Ahmatova a Gumiljovval való kapcsolata távoli visszhangjának nevezett, a herceg – nem jött el – elbukott a hozzá vezető úton. És valóban, a huszonegy éves Anna megértette, hogy álmai lovagja már nem jön el – elhatározta hát, hogy férjhez megy a „szürke szemű, magas fiúhoz", aki – a költeményben és az életben egyaránt – oly sokáig kérlelte. Mindazonáltal ez nem *happy end*, Olvasó, mert Anna később azt mondta, hogy ez az egybekelés Gumiljovval nem kapcsolatuk kezdete, hanem kapcsolatuk *végének* kezdete.

AHMATOVA 1922-BEN

1940-BEN

1910. április 25-én Nyikolszkaja Szloboda falucska kis templomában a fiatalok összeházasodtak. Ahmatova családja eleve kudarcra ítélt lépésnek tartotta a frigyet, ezért nem is jelentek meg az esküvőn. Ez mélységesen megdöbbentette a lányt. A szertartás után a fiatalok elutaztak Párizsba, amely ekkor a következő képet nyújtja a látogatónak, ahogy azt Ahmatova *Modigliani-emlékei*ben leírja:

„A lovaskocsi a hétköznapok szerves része. A kocsisoknak saját kiskocsmáik vannak, ezeket »rendez-vous des cochers« néven ismerik. Minden baloldali fiatal művészt felfedeztek már ekkor, kivéve Modiglianit. Ida Rubinstein *Salomé*t játszotta és Gyagilev *Orosz Balett*je lassan elegáns hagyománynyá vált – Sztravinszkij, Nyizsinszkij, Pavlova, Karszavina, Bakszt... Werner, Edison barátja, a *Taverne du Panthéon*ban két asztalt mutatott nekem és azt mondta: »No és itt vannak az önök szocdemjei – a bolsevikok ennél az asztalnál, a mensevikek a másiknál.« A párizsi nők változó sikerrel igyekeznek nadrágot viselni, és úgy hívják, hogy *jupes-culottes* (nadrágszoknya)..."

A házaspár 1910 júniusának végén visszatért Carszkoje Szeloba. A fiatal férj azonban nem sokáig tudott megmaradni egy helyben, szeptember 25-én újra elindult egy hosszabb afrikai útra, ezúttal Abesszíniába, a mai Etiópiába. Fél év múlva tért vissza és első kérdése feleségéhez, aki a pályaudvaron várta: Írtál? Az asszony megmutatja neki az időközben született *Este* című gyűjteményét, amit a fiatal férj még ott, a peronon végigolvas és ennyit mond róla: jó. Ettől fogva komoly respektust tanúsított felesége művészete iránt, bár úgy érezte, hogy költő számára az, hogy a felesége költőnő, kétségtelenül komikus helyzet.

Ahmatova és Gumiljov házassága inkább egy költőileg és intellektuálisan termékeny együttélés, mintsem az örök fogalmak szerinti házasság. De hát

nem is az a fajta „rózsaszín paradicsom" volt, amilyennek azt kapcsolataik elején Nyikolaj elképzelte, és ezen a helyzeten még fiuk, Lev születése sem változtatott, aki 1912. október elsején jött a világra. Valerija Szreznyevszkaja, a legjobb barátnő, akinek társaságában Anna egykor megismerkedett jövendőbelijével, így jellemezte őket: „Természetesen mindketten túlontúl függetlenek voltak, mintsem hogy turbékoló galambpár lehettek volna. Kapcsolatuk inkább rejtett párbajhoz volt hasonlatos – Anna részéről, hogy elfogadtassa szabad női státusát, Nyikolaj részéről, hogy senki se gyámkodjon felette, hogy független és erős maradhasson." Nem csoda, ha ez az attitűd a lovagi romantikára emlékeztet bennünket.

Eközben Anna híre egyre inkább szárnyra kapott, sokan írtak róla és nemcsak mint költőnőről, hanem mint jelenségről is. „Nem nevezhető éppenséggel gyönyörűnek, de oly érdekes jelenség, hogy érdemes lenne Leonardo pennájára, vagy arra, hogy Gainsborough örökítse meg egy olajfestményen. Ikonra való, vagy talán sokkal inkább arra, hogy a legfontosabb helyre érdemesítsük a költészet világát ábrázoló mozaikképen..." Blok lebilincselő szépségnek látta, amely egyszersmind furcsa módon elborzasztó is. 1922-ben Marina Cvetajeva egy egész versciklust szentelt neki. Második ciklusának, a *Rozáriumnak* 1914-es megjelenése végérvényesen Oroszország legnépszerűbb költői közé emelte. A háborús évek ínsége ellenére kötetét 1916-ig négy ízben jelentették meg. 1918 és 1923 között ötszöri újranyomást ért meg, különböző kiadók tartják fontosnak megjelenését Pétervárott, Odesszában, Berlinben. A kor egyik népszerű játékát a költészetbarátok körében „Rozárium-szavalásnak" nevezik: egyvalaki a társaságból elkezd szavalni a ciklusból egy tetszőleges helyen, a többieknek onnan kell folytatniuk.

„Száz évet öregedtünk egy óra leforgása alatt" – írta Ahmatova az első világháború kitörésekor. Gumiljov az első adandó alkalommal önkéntesnek jelentkezett és egy hónapra rá a fronton volt, ahol nem sokkal később megsebesült. 1915 májusában felesége útrakelt, hogy meglátogassa őt egy moszkvai hadikórházban. Kiderült azonban, hogy kapcsolatuk érzékelhetően megromlott. A moszkvai látogatás azért is volt érdekes, mert itt és ekkor szövődött rövid, de annál szebb szerelem Anna és a kor egyik ismert színésze, Borisz Anrep között. A férfinek azonban családja volt, így ez a szerelem sem teljesedhetett ki, mindazonáltal az 1916–17-ben írott versek egy régóta várt hűséges kedves eljöttét hirdetik. Újra a hercegét váró leányka álmaihoz kapcsolódnak a művek, ahhoz a leánykához, akit a *Tenger szélén*-versben megismertünk. Nos, itt van hát! A versekben újra megleltük a házasság előtti ártatlanság iránti nosztalgiát. Minden bizonnyal az idilli kapcsolat vége sugallta azokat a gondolatokat, hogy a szerelem „beteggé tesz", a „szerelem csak a nem-szerelem jegével gyógyítható". Egy sor olyan verset is fellelünk ekkori írásai között, amelyek témája a szerelem halála a házasságban, mi több, három olyan verset, amelynek témája a szerelem és a halál – nem csoda ez, ha tudjuk, hogy ez idő tájt Annát megtámadta a tuberkolózis. A halál itt „egy kedves és várt dolog, a test és a lélek békéjének zöldes mennyországa". A halállal való kiegyezés, a szerelem házasságban való elhalásának érzését azonban felépülése – testi és lelki kigyógyulása – után felváltja egy újabb szerelem, amely házasságban végződik majd. A boldog választott Vlagyimir Silejko, a híres asszirológus, aki annak idején költőként sem volt kevésbé ismert. Azt mesélték ról, hogy már tizenhárom éves korában megfejtett egy óegyiptomi szöveget. Ahmatova később azt mondta, szerelmét elsősorban az táplálta, hogy hasznára lehetett egy „nagy koponyának". Silejko azonban feleséget akart, nem költőnőt, így aztán előfordult, hogy

A HÁBORÚ UTÁN

Anna verseivel gyújtott a szamovár alá. Minden tisztelet és szerelem ellenére az első időket aligha nevezhetnénk felhőtlenül boldognak. 1917-ben ezt írja: „Megtiltottad, hogy énekeljek és mosolyogjak, / már rég megtiltottad, hogy imádkozzak. / De csak tarts magad mellett, és semmi más nem érdekel." De egy évre rá már ezt: „Miért büntetsz, nem tudom / nem tudom, hol hibáztam, mit vétettem / Ölj meg, ha kell, de ne alázz meg. / Nem akarsz gyereket tőlem / és nem szereted a verseimet." (Nyersfordítások.)

1918 áprilisában az időközben felgyógyult Gumiljov, aki utazásra is vállalkozott, visszatért Londonból. Az asszony kérte, hogy váljanak el. Májusban együtt utaztak el Slepnyovóba, hogy meglátogassák Ljovát, kisfiukat, aki ekkor már hatéves. Ez volt a házaspár utolsó találkozása. Nem sokkal ezután Anna és Silejko professzor összeházasodtak, Pétervárra költöztek, egy cselédszobában éltek, az 1919-es polgárháborús évben alig van élelmiszerük, a lakást nem fűtik. 1920-ban kiszakadt belőle ez a sor: „Férjem zsarnok és otthona börtön." A következő évben a csüggedtséget tettvágy váltotta fel, szakított férjével. Az újra elnyert szabadság nagyot lendített rajta, az 1920 óta tartó hallgatás után rövid idő alatt 25 verse jelent meg. Újra meglelte régi barátnőit és találkozott Artur Lourié-val, a zeneszerzővel és előadóművésszel, akit később „egyik férjének" nevez majd. Látszólag újra boldogság költözött Anna szívébe... De 1921 augusztusában, negyvenhárom éves korában meghalt egyik legjobb barátja, Alekszandr Blok. Alig tért magához a

csapástól, amikor pár nap múlva megkapta a hírt, hogy Gumiljovot ellenforradalmi szervezkedés vádjával letartóztatták és a Tagancev-ügy egyik szereplőjeként ítélkeznek felette. A kronstadti matrózlázadást követően ugyanis a pétervári egyetem egyik professzorát, Tagancevet, hatvanadmagával letartóztatják a fenti vád alapján. A csoport többi tagját, így Gumiljovot is, a rögtönítélő bíróság halálra ítélte és az ítéletet azon nyomban végre is hajtották. „1921. augusztus 25. Carszkoje Szelo" keltezéssel (a dátum minden bizonnyal a kivégzés napja) írott versében búcsúzik Anna attól a férfitől, aki minden kínkeserv ellenére is élete meghatározó élménye volt. „Szívemhez szorítom a kis feszületet / Ó, Istenem, add vissza a békét lelkemnek." Egy másik, nem sokkal ezután írt költeményének keltezését megváltoztatta 1914-re, hogy ne legyen látható összefüggés a kegyetlen sorok és Nyikolaj kivégzése között:

Nem vagy már az élők közt,
Nem kelsz fel a hóból,
Huszonnyolcan voltak szuronnyal,
S öt golyó talált.
Mily keserű jelent
aratott a szerelmem
S mily nagyon szereti
Oroszföld a vér ízét.

DANDÉ KRISZTIÁN

Nő a művészetben

BOTTICELLI:
VÉNUSZ SZÜLETÉSE

KÉKESDY KÁROLY
felvételei

RAFFAELLO:
HAJNALI MADONNA

GRECO: HÖLGY HERMELINBEN

FERENCZY KÁROLY: VÖRÖS DRAPÉRIÁS AKT

Nő a művészetben

MANET:
SZŐKE ASSZONY
FEDETLEN KEBELLEL

Nő a művészetben

TOULOUSE-LAUTREC:
JANE A VRILTÁNC KÖZBEN

DEGAS:
FÉSÜLKÖDŐ NŐ

Radnóti Miklós

Az áhitat zsoltárai

1
Szakadt, dúlt ajkunk között forgó
feszülő szavaink is csókká
gömbölyödve bujdosnak itt a
díszes pillák között egymásba-
akadt csodáló szemünkben és
elhalnak hang nélkül; amire
születnek az cifra ajándék,
zsoltáros látás és tudós csók
terebélyén sárga rigóknak
szárnyas, csattogó ölelése.

1929. augusztus 27

2
Régen lehozott fénylő
csillagok akarnak szökni
az ujjaim közül
mert nagyon szeretlek
látod
őszi bokrok duzzadó
bogyófürtjein feszül
életem kedve, érett
kaiászoknak terheit
érzem és éjjelenként
csókos nyelvem alkonyi
pirossát rácsókolom
némán a tenyeredre.

1928. december 10

3
Hűs néha forró kezednek
csúcsos ujjai zenés tornyai
karcsú életemnek, – mely oly
gazdag párás szinekben mint
dús csókjaink a csendben –
ha csipkésen kiséri sóhajos

lihegésed és nedves nagy
fogaim szerelmes vacogása.

1929. május 26

4

Karcsú ujjaid között aranyló
narancs az életünk régi kedve,
mert valamikor mi együtt csodáltuk
csurranó, csodás ligetek alján
forró, szines madarak
daloló fészekrakását.
Tenyered gödrén forró ligetek
mesélnek elhagyott egekről
ahonnan együtt zuhantunk
két fehér ártatlan szűzek,
bimbóban elnyilott pompás virágok:
mert ölelés nélkül fogamzott
csodásszép égi gyermekünk,
hullató, lombos erdők ölébe.

1929. február 7

5

Mint új istenben kék egekből most
széphangú orgonák zúgnak bennem,
álomhegyeim sorra beszakadnak, –
most eljöttél hozzám hullottan mint
a csillagok ősszel, mert úgy szeretlek
szememben hordva fehérszakállú
istenek végtelen életét és
úgy tanulom meg a csókjaidat
hivőn!
mint vénasszonyok a kártyavetést.

1929. június 25

6

Csak körmeink sápadt félholdja ragyog
és szemünk súlyos függönyét leeresztve
vak kezeinkkel játsszunk szerelmet, mert
lila madarak ülnek a ködben
a lámpák alatt és ha felnyitjuk
ködfalak nyilnak néma szemünkben és
már csak körmeink félholdja ragyog.

1929. március 5

7
Néha harapunk. Fényes fogaink
vértjén csattogva törik a csók
és apró vércseppek koszorúja
lebben a homlokunk felé.
Csak kúszik, kúszik egy csillag
az égen és szerelmünk alatt
bókolva hajlik a fű, tapadnak,
tapadnak a bokrok a szélben,
mint néha szelid szeretők nyelve
tapad, ha csókban összeér.
1929. július 9

8
Földszagú rét vagy, a lihegésed egyszerű
mint a szeretkező béresparaszté és a
földanya átkos erejét hordozza tested.
Néha csak vágyad harangja kongat
és misére hív a lélekző csöndben
ziháló sötétnek tornya alatt.
Szerelmed rámhúll kerengve, mint hulló
nagy vadgesztenyelevél. Most is.
A búnak áttetsző tiszta hajnalán
te vagy a föld, a test, a vér
és terajtad kívül minden csak játék.
1929. július 12

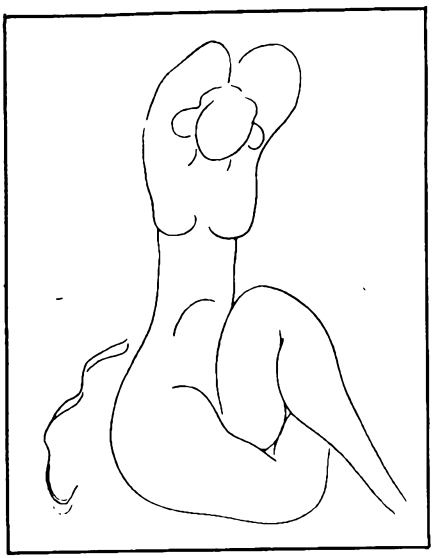

MATISSE: AKT

Goda Gábor

1919 egy úriszobában

Rekkenő meleg nap volt, 1919 júliusában lehettünk már, amikor Kulkai József, a házmester beszólt apámhoz: – Gyűlés lesz délután. Tessenek összetrombitáltatni a többit is.

Apám éppen Morus Tamás *Utópiá*-jának fordításával foglalatoskodott, mert mint az első osztályba kategorizált író, ennek a könyvnek a lefordítására kapott megbízást a Közoktatásügyi Népbiztosságtól.

– Helyes, Kulkai! – mondta apám, sem nem urazva, sem nem elvtársazva Kulkait, mert szerinte egyik sem dukált ennek a részeges, borravalón-nőtt házmesternek.

– Miféle gyűlés lesz?

– Gyűlés lesz – mondta Kulkai határozottan, s mert valamiféle megbízást kapott, hogy adja be a ház lakóinak néhány megjegyzéssel ellátott névsorát, udvariaskodva fordult apámhoz:

– A nevek köllenek, nagyságos uram, meg a nevek mellé a foglalkozás. És hát, hogy mifélék, mi lakik bennük.

Apám csendesen félretolta a Morus Tamás *Utópiá*-ját, és azt kérdezte:

– És ezt magától, éppen magától kérdik, Kulkai?

– Igenis, nagyságos uram, éppen tőlem.

– Mire elhinnék nekünk, hogy mi lakik bennünk, de magában is, Kulkai, talán már vége is lesz az egésznek – mondta apám szomorúan.

Kulkai nem értette pontosan a dolgot, csak noszogatta apámat:

– Úgyis annyit tetszik írni, hát mi ez a nagyságos úrnak.

Apám elhárította a megbízatást.

– Ugyan már, nagyságos uram, nekünk, elvtársaknak össze kell tartanunk.

Apám szomorúan emelte a dülöngő Kulkaira a cvikkere mögötti tekintetét, s fáradtan legyintett.

Most Anni néni, öreg mindenesünk lépett a szobába, s a maga salgótarjáni kiejtésével rákezdte.

– Mi az, maga már megint itt kotnyeleskedik, Kulkai úr! Legalább letörülte rendesen a lábát? Mindig olyan szemetet hoz be a lakásba, hogy az ember nem győz maga után takarítani.

– Ugyan már, elvtársnő – mondta Kulkai.

– Elvtársnő az öreganyja – mondta Anna néni –, mit elvtársazik itt, talán megint bekadarkázott, mint a részeg disznó. Elvtárs! Elvtárs! Aztán lemegy a vicihez, azt meg lebüdösparasztozza, meg leissza magát, mint tegnap este is, és áll, nagyságos uram – fordult apámhoz –, áll az udvar közepén, egy revolverrel, tessék elképzelni, egy igazi revolverrel és ordítozik: de a büdös zsidó anyád istenit, de a büdös zsidó anyád istenit.

Kulkai szemérmesen lehunyta a szemét, úgy mondta:

– Bocsánat, nagyságos uram, be voltam csípve, és tetszik tudni, nagyon felmérgesített engem az öreg Bujták grófnő, mert meghalt neki az egyik kanárija, és azt mondta, hogy azt a prolik ölték meg, mert nem kapni rendes madáreledelt ebben a proletárdiktatúrában.

– De hát Bujták grófnő nem zsidó – mondta apám, igen csendes megértéssel.

– Ez igaz, nagyságos uram, de ha bántják a prolikat, én mindjárt a zsidót szidom. Megjegyzem, ebben teljesen egyetértünk, mert a Khünefeld vezérigazgató úr a harmadik emeletről is éppen olyan, mint én, ha iszik egy kicsit, és bántják a burzsujokat, ő is mindjárt a zsidókat szidja.

– No lám, Kulkai – mondta apám –, jobban tudja maga, kiben mi lakik, nincs magának szüksége rá, hogy én írjam össze az efféléket.

Kulkai dülöngélve elment, apám pedig kibandukolt a folyosóra, kezében egy öreg kolomppal, és ahogyan szokta volt tenni a proletárdiktatúra idején, megállt a korlátnál, és kolompolni kezdett. A lakók már tudták, hogy ilyenkor holmi bejelentés következik, gyűlés vagy ehhez hasonló társadalmi ügy.

Délután négy órakor kezdődött a lakók összejövetele.

Elsőnek Khünefeld úr, a nagy, dagadt, német junker származású ember, a Khünefeld és Thienemann szerszámgépgyár tulajdonos-vezérigazgatója érkezett, tízliteres demizsonnal, letette az asztalra, és széles jovialitással mondotta:

– Pohárkákat az asztalra. Éljen a proletárdiktatúra!

– Hallom, hogy szidod a zsidókat – mondta apám.

– Haha! Ez nagyon jó. És a kereszténveket is szidom, mert nem csinálok bele a saját fészkembe.

Khünfeld úr után megérkezett Bujták grófnő is. Gyászruhát hordott, mint az egész proletárdiktatúra alatt, de a fején levő sapka mintegy különös gyászt hangsúlyozott, feltehetően a proletárdiktatúra hiányos élelmezési helyzete következtében elhunyt kanárija miatt.

– Szerkesztő uram – mondotta apámnak –, ide tetszett kolompolni engem, mint egy birkát szokás az én Legepusztámon. Istenem, nem is jó rágondolni, hogy mi lehet ott most! Á, üdvözlöm, Fényi úr! – nyújtotta most fekete kesztyűs kezét, amelyből csupán az ujjak meredtek elő unott fehérségükben, kézcsókra Fényi úr felé, aki a földszinten lakott, és a főváros egyik jelentékeny tüzelő nagy- és kiskereskedésének volt tulajdonosa.

– Kézcsók! – mondta Fényi úr, ajkaihoz emelte a mindig kissé szurtos körmű kezet, aztán leült a fotelba. Fekete lüszterruha volt rajta, nagy, széles lüszterövvel, szürkés szalmakalapját maga mellé ültette, külön egy székre, s miközben kezével körbeintett mindenki felé, így szólt:

– Üdvözlet! Üdvözlet, Khünefeld úr. Szerkesztő uram!

Grófnő. Bravó. Borocska! Finom kis borocska. Biztos az élelmezési népbiztosság küldte, direkt, hogy a gyűlések ne legyenek ilyen unalmasak. Aranyos elvtársak azok... Aranyosak!

A grófnő Fényi úr térdére tette a kezét, és sejtelmesen suttogta:

– Nagyon köszönöm. Nagyon istenes cselekedet volt öntől, s az nem megy feledésbe.

– Mi az? Liba? Csirke? – kacsintott Khünefeld úr az öreg grófnő felé.

– Több. Több. Fa és szén. Télire – hunyta le szemét a grófnő.

– Ámen – mondta Khünefeld úr. – Ez komoly. Bravó, Fényi!

Kulkai ezenközben a sarokban állt, kezében sapkáját forgatta, és minden belépőnek kínosan nagyot köszönt.

A lakók egymás után érkeztek. Kamarás mérnök úr a feleségével jött, szerényen leültek egy sarokban és hallgattak. Weiszkopf úr senkinek se köszönt, leült egy fotelba, és azt mondta:

– Kezdjük kérem. Sietek.

– Hová siet? – kérdezte kötekedően Khünefeld.

– A templomba. Péntek este van.

– Akkor siessünk. Az elvtárs imádkozni akar – mondta Fényi úr.

Megérkezett Debrői-Lilienthal kisasszony is, kis fehér pincsijét magával hozva.

– Igyunk! – mondta Khünefeld.

Töltöttek. Koccintottak.

– Mire? – kérdezte a grófnő.

– Igyunk a... igyunk a... magyar függetlenségre.

– Ex – mondta Khünefeld. – Én ugyan német vagyok, de ha kell, iszom a magyar függetlenségre is.

– Most iszunk a... iszunk a...

– A királyra... – mondta a grófnő.

– Pszt – mondta Fényi úr. – Nem is kell nekem mindjárt egy király. Jó nekem egy köztársasági elnök is. Az ember ne legyen telhetetlen.

– Háhá! – süvített Khünefeld hangja.

– Most igyunk a nemzeti hadseregre.

– A Vörös Hadsereg Kassa körül jár – mondta Kamarás. – Az a nemzeti hadsereg.

Kamarás mérnök úr hangja túlságosan halk, mozdulatai túlságosan nyugodtak voltak ahhoz, hogy fel ne figyeljenek rá, s meg ne akassza a nekilódult társalgást.

– Nemzeti hadsereg! – mondta fitymálón Fényi úr. – Szép kis nemzeti hadsereg!

– Hogyhogy? Talán maguk a magyarok ellen drukkolnak? Szép kis hazafiak! – jegyezte meg Kamarás.

– Plemplem – mutatott Khünefeld a homlokára. – Ex, Kulkai. Ex, Hausmeister elvtárs! A vezérigazgató és a házmester exet isznak, és ne tanítson senki se demokráciára, tudom én azt politika nélkül is.

– Nono! – mondta Kulkai váratlanul, és minden koccintás nélkül felhajtott egymás után újabb két pohár bort. – Jó bor – mondta aztán, és még azt is, hogy:

– Hol szajrézta ezt a jó bort?

– Megőrült? – kiáltotta Fényi úr. – Hogy mer maga ilyen hangon beszélni egy magyar emberrel?

– Hát én mi vagyok? Talán én is olyan sváb vagyok, mint a Khünefeld

úr! He? Vigyázzon, mert előkapom a revolvert, és úgy beleszalajtok valakinek a hasába egy golyót, hogy a hátsólikán jön ki, arra esküszöm.

Debrői-Lilienthal kisasszony lesütötte a szemét e szavakra, és pincsije szőrét borzolta, teljesen oktalanul.

– Ex – mondta Khünefeld. – Ne politizáljunk. Csak nem politizálni. Majd az idő. Az idő... Az nagy politikus.

– Az idő, az idő... – ismételgette Fényi úr – az embernek idegei is vannak. A kommunisták haldokolnak, és lehet, hogy mielőtt megbuknak, mégiscsak lesz vörös terror.

– Eh! Ugyan! Sose féljen – mondta Khünefeld. – Ha mi lennénk uralmon, kérdem, ülhetnének a kommunisták ilyen kényelmesen lakásaikban? Nein, sag ich ihnen! Nem. De ezek? Ezek humanisták. Jó emberek! Haha! Hány gyárost lőttek hasba? Ha? No mondja csak! Hányat? Nem mernek. Félnek. Hányat lógattak fel közülünk? Egy rendes emléktáblára való névsor is alig telne ki a mi mártírjainkból. Ez az igazság, ha már éppen politizálunk.

– Elnézését kérem, hogy ilyen emberséges a proletárdiktatúra – mondta Kamarás –, de a vörös terror fogalmában a terror szó nem azonos, még a maga kedvéért sem, azzal a terrorral, amelyről itt összevissza beszél.

– Locsog – böffentette közbe Kulkai.

A grófnő lesütötte a szemét, remegett, alig bírt előkotorni egy nitromintet.

– Szent Isten – mondta –, ezt is lehet egy házmesternek? Vége a világnak. Vége!

– Ex – mondta Weiszkopf úr.

– Bravó, Herr Weiszkopf! Mire iszunk?

– Igyunk a nemzeti szociáldemokráciára.

– Hát az meg micsoda? – kérdezte Fényi úr.

– Mindegy – mondta Khünefeld –, az mindegy. Az is valamilyen kommunista marhaság. Az nem ilyen marhaság, hanem olyan, de marhaság. Ami úgy kezdődik, hogy nemzeti, és úgy folytatódik, hogy szocial... az egy fából vaskarika, egy hülyeség. De mindegy... igyunk rá!

– A nemzeti szociáldemokrácia és az orosz kommunizmus között...

– Hagyjuk ezt Weiszkopf úr... Ne is agitáljon. Különben is a románok már...

– És a csehek? Azok talán sehol sincsenek? – kérdezte, széttárva karját, Fényi úr.

Ezenközben Kulkai újra töltött, ivott, töltött, ivott, töltött, ivott, és ingadozó járásával, amelyet már az egész ház ismert évtizedek óta, visszakullogott arra a helyre, ahonnét időnként előjött az asztalig, hogy ihasson.

– És ha kell, az angolok is, a franciák is, a németek, kérem, a németek, azok is, mindenki jön, jön, jön – mondta Khünefeld, s neki is már keresztbe állt a szeme, ámbár sokat bírt inni, legalább híre szerint.

– Igen, igen – vetette közbe Weiszkopf –, de ez nem megy, mint ahogyan, kérném, az oroszoknál sem megy, kérném a nyugati államok nemzeti szociáldemokráciájának támogatása nélkül. Nem lehet, kérném, nélkülük, a vörös terrort megfékezni.

– Ezek szerint tehát kétféle vörösök vannak – bontotta elemeire a szóban

forgó kérdést egy szemvillanás alatt Fényi úr. – Vannak, akik segítik a proletárdiktatúrát, és vannak, akik nekünk segítenek.

– És ha Legepusztát... – mondta idegesen Bujták grófnő, aki mintegy most ért az előbbi gondolatsor első láncszeméhez –, amely szlovák területen van, a csehek szállják meg...

– Akkor, grófnő, nem marad más hátra, mint hogy kegyed is csatlakozik a Vörös Hadsereghez, amely épp a maga földbirtoka körül veri vissza a cseh burzsoázia támadását – mondta Kamarás mérnök úr, és rágyújtott egy sodort cigarettára.

– Jelzem – felelte a grófnő –, volt a Bujták-ágnak, igaz, hogy nem éppen az előkelő ágnak, egy cseh leszármazása is, úgyhogy szükség esetén...

– Várunk még valakit? – kérdezte apám, azzal az egyedülálló undorral a tekintetében, amely felejthetetlen sajátossága volt, ha volt mitől undorodnia.

– Névsorolvasás! – ordította Kulkai, s ha dülöngélve is, de rákezdte: – Khünefeld elvtárs, Fényi elvtárs, Kamarás elvtárs, Weiszkopf úr, Bujták grófnő elvtárs, Isten nyugosztalja a kanáriját, Lilienthal kisasszony elvtárs és a szerkesztő úrék. Ez az összes.

– Akkor kezdje meg az ülést, Kulkai – mondta apám.

– Bizony – mondta Fényi –, siessünk, mert még be talál jönni a szombat a Weiszkopf elvtárs úr nélkül, és akkor jól nézünk ki.

Kulkai újra ivott, nagyot, nem is pohárból, hanem egyenesen a demizson szájából, majd előkotort egy gépelt lapot a zsebéből, és azt mondta, a részegségtől meg-megcsukló hangon.

– Hah! Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár – és ezt többször elismételve, minden „reszkess"-nél a társaság tagjai felé bökött.

– Részeg fráter – kiáltotta Fényi, maga is két csuklás közt –, maga sem kap tőlem több tüzelőt! Ingyen!

– Reszkess, te sötétben bujkáló, részeg ellenforradalmár – bökött most Kulkai ujjával Khünefeld úr felé, és sárga, hiányos lapátfogait a röhögés elővillantotta.

– És ezek akarnak Magyarországon uralkodni – mondta Fényi.

– Nem ezek – mondta Kamarás. – Ezek a maguk neveltjei. Ezek cselédek! De nem proletárok. Kulkai, maga pedig hagyja abba az ivást.

– No, ne mondja, tisztelt mérnyög úr! Annyit iszom, amennyit akarok. Szabadság van.

Khünefeld felállt, úgy tapsolt Kulkainak. A többiek is, ültükben, nekihevülve.

– No kérem – mondta Khünefeld –, öt perce még az ellenfelem volt monsieur Kulkai, és máris a szövetségesem. Na? ... Was sagen Sie dazu, Herr Fényi?

– Ilyen szövetségeseket kívánok magának, Khünefeldkém, holta napjáig – mondta Weiszkopf nagyon őszintén.

– Ezt hívják osztálysvarcnak! Óriási! – mondta Debrői-Lilienthal kisasszony, és beletúrt a pincsi szőrébe.

– Az osztályharc sokkal komolyabb, hogy ne mondjam, véresebb dolog, semhogy helyén volna az ilyetén való évődés – mondta Kamarás, és a felesége is bólintott.

– Hajaj – vágta rá Khünefeld –, de még milyen véres, majd meglátnák, ha egyszer ezek a magyarok kihúzzák a bugylibicskát a lajbi alól.

– Milyen magyarok? – kérdezte Kamarás.

– A történelmi keresztény Magyarország – szúrta közbe Fényi.

– Azokhoz magának mi köze? – kérdezte Weiszkopf.

– Mit akar maga a történelmi keresztény Magyarországtól? Maga se történelmi, se Magyarország, csak éppen egy keresztény detailista és angroszszista, akinek van egy csúszdája. E percben egy – hogy úgy mondjam – lecsúszdája...

– Elménckedik? – kérdezte Fényi.

– Bátorkodom – felelte Weiszkopf –, ha nincs ellene kifogása.

A feszültséget egy új jelenség tompította. Ez az új jelenség nem volt egyéb, mint a szobába váratlanul beiramló Kadarka, Kulkai József kutyája. Éktelen csahol ással érkezett, s mert első teendője volt Debrői-Lilienthal kisasszony pincsijét fenékben szagolni, s utána apám íróasztalsarkánál, a hátsó bal lábát megemelve, odailletlenkedni, tomboló tetszést aratott.

Apám megadóan tűrte e folyamatot, és csak annyit mondott:

– Ez a kutya legalább azt teszi, amit tennie kell.

A ház lakói tudták, hogy Kadarka sokféle szórakoztató tulajdonsága között talán az a legvonzóbb, hogy a magasabb, kivált torz, hamis hangok ingerelték holmi artikulátlan vinnyogásra, amit egy-két túlzó kutyabarát a kutya éneklésének minősített.

Ürült már a tízliteres demizson, a hangulat is eléggé emelkedett volt ahhoz, hogy elsőnek Khünefeld intonálja csodálatos fejhangjait, amelyekre Kadarka, Debrői-Lilienthal pincsijének lompos tekintetű rosszallása mellett – előbb csak a farkát csóválta, utóbb kínzó, lényegében szomorú vonításba kezdett.

– Énekel a dög – mondta Fényi úr –, esküszöm, énekel.

A pincsi is vakkantott, alattomosan, gyáván eleinte, később, megérezvén gazdája féltékeny duzzogását, egyre jobban nekieresztette kis termetéhez teljesen méltatlanul terebélyes hangskáláját.

Kadarkában ettől még pacsirtázóbb kedv kerekedett, és az egész szobát most már valóságos állati bőgés verte fel, amelyhez Fényi úr öblössége is csatlakozott, dohányos baritonját felgurgulázva a számára elérhető legnagyobb magasságba, amit Kadarka dallamtalan vonításokkal viszonzott. Weiszkopf sem akart elmaradni a kutya megénekeltetői mögött, és mindenkit meglepő fej-, sőt üveghangokat eregetett, viharos falsettókat, amelyekben egy kántor dallamorgiáinak le-fel-futamai őrjítették a már dülledt szemű Kadarkát.

– Elragadó! – mondta Bujták grófnő. – Vajha az én kis megboldogult kanárim is részt vehetne ezen a bűbájos koncerten.

– Vajha... – ismételte undorral a szót Kamarás, mint aki ezen az egy szón át préselte volna ki feszítő indulatainak egy kis hányadát.

A pincsi minden vakkantása, öblössége ellenére is eléggé háttérbe szorult, sőt, amikor Khünefeld a pincsi farkát tapintatlanul meghúzta, Debrői-Lilienthal kisasszony felháborodottan kiáltott fel.

– Ezt kikérem magamnak!

– Hehe! Nem a maga farkát húzták meg – mondta Kulkai, aki a nagy ricsajban még gyorsan kinyakalta a demizson maradékát.

Anyám, Anna néni és boldogult bátyám, nyilván a roppant ricsajra, bejöttek apám dolgozószobájába, és megdöbbenve álltak meg az ajtóban.

– Mi történik itt? – kérdezte anyám.

– Itt a történelmi Magyarország szórakozik – felelte apám, cvikkerét a jobb kezében remegtetve.

S amikor Anna néni meglátta a rikoltozó társaság közepén csörgedezni azt a vékony és félreérthetetlen patakocskát, amely apám íróasztalsarkától indult el, felébredt benne a mestertakarítói szellem önérzete, és tótos dialektusával, hisztériás hangokkal gazdagította a kórust.

– Aztat fel nem mosom egy világért se. Úgy éljek én, úgy legyek boldog. Nyalja fel maga, Kulkai vagy maga, maga, maga – fordult a vendégek felé –, proletárdiktatúra van, senki sem kötelezhető, hogy a kutyahúgyot kitakarítsa. Senki! Senki!

S ezen még harsányabban tört ki a nevetés.

Csak apám nem nevetett. Szomorúan jártatta körbe tekintetét a társaságon, aztán harsány hangon közbekiáltott:

– Elég volt. Üljetek le. Te is, Khünefeld! Leülni. Fényi! Elég az üvöltözésből. Kulkai, vigye ezt a kutyát a fenébe.

– Akkor a pincsit is tessék kitessékelni, nagyságos uram – mondta Kulkai. – Egyenlőség van.

– Fantasztikus – hüledezett Debrői-Lilienthal kisasszony.

– Van a fenét – mondta Khünefeld –, ma egy utolsó lakos is többet számít, mint egy nagy gyár tulajdonosa.

Kamarás se hagyhatta szó nélkül:

– Elfelejti, hogy száz lakatos megvan egy gyártulajdonos nélkül. De egy gyártulajdonos nincs meg száz lakatos nélkül.

– Esküszöm, milyen igaza van! – mondta Weiszkopf.

Fényi és Khünefeld tiltakoztak, Kulkai pedig azt mondta:

– Eztet a körlevelet fel kéne mán olvasni. Ezért gyüttünk össze.

Aztán apámhoz fordult:

– Nagyságos uram, olvassa mán fel, okuláré sincs nálam, de ha volna is, más az, ha a nagyságos úr olvassa.

Apám átvette a sokszorosított lapot. Általában idegenkedett minden hivatalos szövegtől, de az volt a véleménye, hogy a Tanácsköztársaság rendeleteinek és határozatainak általában világos, jó, közérthető szövegük van. Még a falragaszokat is elolvasta. „Ezeket az teszi jó stilisztákká – szokta mondani –, hogy pontosan tudják, mit akarnak." Miközben átfutotta a szöveget, csend lett a szobában. Akármilyen hetykeség is ült e lakók legtöbbjén már ebben az időben, július második felében, azért még minden rendelet, falragasz, plakát megrémítette őket.

– Nos? – sürgette Fényi.

– Mi az, talán mégis elkezdik azt a bizonyos vörös terrort? – kötekedett némi aggodalommal Khünefeld.

– Várjunk csak – mondta apám, miközben még a szöveg vége felé jártatta szemét. – Értem már. Szóval a következőről van szó... Hányan va-

gyunk itt? Khünefeld, Fényi, Debrői-Lilienthal kisasszony, Weiszkopf, Kamarásék, Bujtákné és mi – ez összesen hét lakás. Khünefeldék négyen vannak, Fényiék hárman, Lilienthal kisasszony egyedül...

– No nincs mindig egyedül – szólt közbe Kulkai.

– Kikérem magamnak az ilyen...

– Csend, kérem – mondta apám és folytatta: – Kamarásék hárman, Bujtákné a húgával kettesben...

– És be van jelentve Jenő gróf, Angela baronessz, Frederika unokahúgom a két lányával...

– Azokat még senki sem látta itt – mondta apám. – Mi négyen vagyunk... Ez összesen tizenhét fő...

– Miről van szó tulajdonképpen? – kérdezte Fényi.

– Egy pillanat – mondta apám. – Most nézzük a lakóhelyiségek számát.

– Ahá. Már értem – bólogatott Khünefeld. – Rekvirálás – és kezével olyan mozdulatot tett, amivel a lopást szokták jelezni.

Apám tárgyilagosan folytatta:

– Khünefeldék hat szoba, Fényiék hat szoba, Bujtákék hat szoba, Kamarásék öt szoba, Weiszkopf úr öt szoba, Lilienthal kisasszony négy szoba és mi is négy szoba... Ez összesen harminchat szoba.

– Szóval menjünk a cselédszobába lakni – mondta Fényi úr.

– Várjunk, várjunk kérem – mondta apám.

– Féllábon is ellakom, amíg ez az egész tart! – vetette közbe Khünefeld úr. – És különben is, a lakatoslegényeknek is kell valahol lakniok. Ohne perzsaszőnyeg ka Schritt!

– Ha énhozzám egy proli beteszi a lábát, az Isten engem úgy segéljen, kiugrom az ablakon – sápítozott Bujták grófnő.

– Én is ezt kérem a Mindenhatótól – mondta Kamarás komoly arckifejezéssel.

– Hagyják ki az egészből az Örökkévalót – mondta Weiszkopf.

– Figyelmeztetem – szólt oda Weiszkopfnak Khünefeld –, a szombat már be is jött maga nélkül.

– Mondja már – felelte Weiszkopf –, hétezer év alatt már több szombat is bejött nélkülem.

Apám folytatta, egy arcizma sem rándult.

– Tizenhét emberre harminchat szoba. Ebben a körlevélben nincs szó rekvirálásról. Csak arra kérik a ház lakóit, hogy tegyék lehetővé tíz munkáscsalád elhelyezését.

– Szóval megint semmi terror! – szólt közbe Khünefeld.

– Nem – mondta apám –, ez egy kérés, amely az emberi tisztességhez, a józan észhez apellál, amely meg akarja győzni általában a lakókat, hogy nem igazság, hogy egyesek hat szobában laknak, mások meg nyomortanyákon.

– Soha! – mondta Bujták grófnő.

– Krisztus ötvenfelé tudott egy halat osztani, s maga még a lakását se tudja megfelezni. Szép kis keresztény etika – mondta Weiszkopf.

– Krisztus Isten volt, és én szegény öregasszony vagyok, mit jön maga nekem ilyen bibliai idézetekkel.

– Keresztényi vallásosságára akartam hivatkozni – felelte Weiszkopf.

– Ossza maga ötvenfelé a lakását – mondta Bujtákné mérgesen.

– Bocsánat – mondta Weiszkopf –, az ótestamentumban nincsenek olyan marhaságok, hogy egy halat ötvenfelé lehet osztani. Mert vagy egy cethalról van szó, és akkor smonca az egész, vagy egy szardíniáról, és akkor ez egy sült hülyeség.

Khünefeld úr elégedetlen volt.

– Ez nem rendelet, nem törvény, smafu az egész. Kit akarnak meggyőzni? Engem? Miről? Arról, hogy osszam fel a lakásomat. Előre ünnepélyesen kijelentem, hogy ők soha semmiről nem fognak engem meggyőzni. Ezért fognak megbukni, én mondom magának. Ha az volna ebben a fecniben, hogy holnap reggel nyolckor a családommal együtt költözzem a cselédszobába, különben negyed kilenckor mindannyiunkat főbe lőnek...

– Jézus segíts! – kiáltott fel Bujtákné.

– Hagyja csak, én reálpolitikus vagyok, nem szeretem, ha engem meg akarnak dumálni... Akkor kérem, akkor fél kilenckor öt prolicsaládot el lehet helyezni a lakásomban főúri kényelemmel. De meggyőzni egy körlevéllel? A jó szívemre apellálni? Mi ez? Egy üdvhadsereg? Vagy ők, vagy mi! Ez a lényeg. És ha ők, akkor ide terror kell. Vörös terror. Akkor majd lesz a proliknak lakásuk. Nem megértő burzsujokra van szükség, hanem dühös prolikra.

Khünefeld határozottan méregbe jött.

– Mi az, felcsaptál vörös agitátornak? – heccelte őt Fényi.

– Nyavalyát. De, bosszant ez a sok humanizmus. Eh! Kesztyűs kézzel nem lehet még egy gyárat se vezetni, nemhogy egy országot. Volt nekem egy cégvezetőm. A munkások szerették, és amikor láttam, hogy már nagyon szeretik – kirúgtam. Az én cégvezetőmet ne szeressék a munkások: Gyűlöljék, utálják, akkor tudom, kihez húz.

Csönd lett. Hosszú, váratlan csönd.

– Tőled, Khünefeld, sokat lehet tanulni – mondta végül apám.

Weiszkopf ellenkezett:

– Oda kell adni önként egy szobát, végre is egy magyar munkáscsaládról van szó, és kész.

– Én a magam részéről ötből hármat felajánlok – mondta Kamarás, és a feleségére nézett, aki egy fejbólintással nyugtázta férje elhatározását

– Én is felajánlok kettőt – mondta apám.

Khünefeld húsos combjára csapott:

– Felajánlok, felajánlok. Nem is tudom, mit kezd a magyar munkásosztály ennyi jótékonyság láttán! Könnybe lábad a prolik szeme ettől a sok önkéntességtől! Én nem adok egy szobasarkot sem. Ha rendelet van rá, csináljanak, amit akarnak, önkéntesen egy centit se. Hogyisne. Majd becsapom őket! Minek hitessem el velük, hogy támogatom a forradalmukat! Egy frászt! Ha még van idejük rá, vigyék az egészet, ha nincs... S te, Fényi?

– Jelzem – fejtegette Fényi –, én nem vagyok ilyen merev állásponton. Ha találnék – feltéve, hogy lehet ilyesmit találni – egy rendes, becsületes prolicsaládot, egy szobába szívesen beereszteném őket.

– Egy rendes, becsületes, prolicsaládot... ça c'est... merveilleux! Allons,

c'est vraiment merveilleux... Rendes és becsületes... – csapta össze a kezét Bujtákné.

– No, no – mondta Fényi egy kereskedő megfontoltságához illően –, az emberek nemcsak feketék és nemcsak fehérek... Én például már láttam nagyon becsületes prolikat is... Maga csodálkozni fog, már láttam becsületes szeneslegényeket is, hogy a szakmánál maradjak, még ha ez nem is általános.

– Én is – vágott közbe Khünefeld –, de én csak azokat tartom rendes proliknak, akik meg tudnának egy kanál vízben fojtani. Az egy normális viszony kapitalista és proli között. Minden más viszonyban van valami beteges, feminin, ronda.

– Ebben nem értünk teljesen egyet – mondta Fényi úr alázattal a nagytekintélyű gyáros iránt, és azzal a fölénnyel, amely angrosszista és egyben detailista mivoltából táplálkozott. – Én igenis, nagyon szívesen magamhoz vennék...

– Micsoda proletárdiktatúra az – kiáltott fel Khünefeld –, amelyben maga – érti –, maga, Fényi, „magához veszi" a prolit. Egy proletárforradalomban csak a fordítottjáról lehet szó, de, hogy őszinte legyek, még arról sem.

– Ez lehet – mondta Fényi –, ez elvileg igaz lehet, de gyakorlatilag mégis nekem van hat szobám, és az én hat szobámból vesznek el a prolik számára, és nem egy prolicsalád hat szobájából vesznek el egy – mit Respekt gesagt – egy burzsuj számára. Mármost én ezt az egészet mint szükséges rosszat fogom fel, és azt nézem, mi mindezek ellenére a legelőnyösebb.

– Mit kertel annyit – mondta Weiszkopf –, az, ha talál magának egy szorgalmas asszonyt, aki a háztartásában segít, egy szorgalmas férfit, aki nem enged be további prolikat, és lehetőleg ne legyen gyerekük, de ha már van, legyen egy szorgalmas gyerekük, mert azzal csak szaporodik alkalmi cselédeinek száma.

Fényi lüszterruhája övén fűzte össze malmozásra vaskos ujjait.

– Te mondád – idézte a bibliát, és egy nagykereskedő magabiztosságával lehunyta a szemét.

– Én nem vagyok a proletárdiktatúra híve – mondta Weiszkopf –, nekem nem kell a kommunizmus, én más utakon járok a szocializmus felé, de azért megvetem magát, tisztelt Fényi úr. A proletár éppen olyan ember, mint maga meg én...

– Akinek ez a véleménye, az kommunista – szúrta közbe Khünefeld.

– Mondottam, hogy én a marxistáknak egy egész más kategóriájához tartozom – replikázott Weiszkopf.

Khünefeld úr, akin a bor most ütközött ki részint izzadságcseppek formájában a homlokán, részint hangulatilag egy váratlan hangosságban, ismét csapkodni kezdte combját a finom krémnadrág szövetén át és felkiáltott:

– Das ist aber grossartig... Egy másik kategória. Nekünk az mindegy, Weiszkopf úr, hogy milyen kategória. Maguk hajbakaphatnak a kategóriájukon, de figyelmeztetem, ha egyszer vége ennek az egésznek, nekünk mindegy lesz a kategória. Az a jó magyar bikacsök egy nevezőre hozza az összes kategóriákat...

– Khünefeld, te tökrészeg vagy. Eridj a pokolba – mondta apám.

– Te egy skribler vagy. Tőled nem sértődöm meg – mondta, felállt, és elhagyni szándékozott a szobát. Már az ajtóban volt, amikor még odaszólt Kulkainak:

– Mit vigyorog, maga hülye! Mért nem lázad fel? He? Ott a zsebében a revolver, és fogja a pofáját, mintha neki is hat szobája volna!

Csend lett. Khünefeld folytatta:

– Igen, igen, itt magáról is szó van, Mister Kulkai! Elő a revolvert! Lőjön hasba! Aztán költözzön be hozzám, rókázza le naponta a perzsaszőnyegeket, okádja szembe az impresszionistáimat. Mit áll itt, mint a hülye?! Itt az alkalom. Elő azzal a revolverrel! Proletárdiktatúra van, vagy mi a nyavalya!

Kulkai csak nézte, nézte ezt a nagydarab embert, aztán egy lassú, bizonytalan mozdulattal a hátsó zsebébe nyúlt, úgy, mint aki maga se tudja, mit akar; a száján még el nem fogyott a boromissza vigyor, a szeme is keresztbe állt, és csak a mozdulat utolsó lendülete volt villámlóan gyors, az, ahogyan kikapta végül zsebéből a revolverét, megemelte, a szemét is lehunyta, s mielőtt ebben bárki is megakadályozta volna a jelenlevők közül, elsütötte. A dörrenéssel együtt elordította magát, mint a sebzett állat:

– Az anyád istenit! Az anyád istenit!

A golyó a falba fúródott.

A dermedt csendet apám nyugodt hangja oldotta föl:

– A gyűlést berekesztem.

PLAKÁTOK EGY BUDAPESTI KIRAKATBAN

Dzsonni a tengerész

Babits Mihály

Volt egyszer egy legény, akinek Dzsonni volt a neve: magyarul körülbelül úgy lenne, hogy Jancsi. Ez a Dzsonni jóravaló és szelíd fiú volt, és csak akkor kezdett el hencegni, mikor besorozták a haditengerészekhez. De ezt nem is lehet rossz néven venni neki, mert a haditengerészeknél szolgálni nem csekélység és akárkinek megzavarná a fejét. Mikor egy év múlva hazajött Dzsonni a szabadságára, akkor már nem annyira hencegett, vagy legalább a hencegésében volt egy kis panaszkodás is.

– Bizony nehéz szolgálat... nagyon nehéz... – mondta fontoskodva, mikor a lányok körül settenkedett a kútnál, vagy a bor mellett ült a pajtásokkal.

– Hát miben áll voltaképp az a te szolgálatod, Dzsonni?

– Tunnád, ha ott vónál – felelte Dzsonni, kicsit talányszerűen, mint a régi jóshelyek.

Aközben kiütött a háború és Dzsonninak be kellett rukkolni – amihez ő meglehetősen savanyú arcot vágott, savanyúbbat, mint egy hőstől várhatná az ember.

– Miért lógatod az orrodat, Dzsonni? – kérdezték a falu legényei, akik tele voltak a harci hírekkel, és magukba nagyon irigyelték Dzsonnit. De a felelet mindig ugyanaz volt:

– Tunnád, ha ott vónál.

Dzsonni mamája süteményeket csomagolt, Betty néni pedig egy medáljont akasztott a Dzsonni nyakába. Erre a medáljonra egy vízitündér volt ráfestve: Betty néni a vásáron vette és jónak gondolta, tekintve, hogy Dzsonni tengerész volt. Ekképpen fölszerelve Dzsonni megérkezett és elfoglalta a helyét a hajón. Már most nem húzhatom tovább és meg kell mondanom, hol volt a Dzsonni helye.

Dzsonni nem volt tüzér s nem állt izgalmas órákban, előrehajolt derékkal és figyelő szemmel a víz fölé nyúló szürke ágyúcsövek mellett.

Dzsonni egyáltalán nem volt katona, habár a haditengerészetnél szolgált.

De nem volt matróz sem. Sohasem kúszott a karcsú árbocra, nem mászkált az ingó köteleken, hogy sorakoztassa rajtuk a kis színes lobogókat, melyekkel a hajó jelzéseket adott a többi hajóknak s valósággal beszélni tudott velük.

Nem, Dzsonni még a fedélzetre sem jött ki a szolgálat alatt.

Nem élvezte a tenger friss szelét, sósvizes illatát, nem nézett le a habok örvénylő, kacskaringós rajzaira, amik folyton elsöprődtek és megújultak, mint valami óriás palatáblán, nem leste az ég felhőit s a ködös partokat a messze láthatáron.

Dzsonni helye egy forró vasbörtön volt.

Amint a hajóra ért faládás cókmókjával, egyenesen a kis fehérre festett

vaslétrának tartott, amelyen a páncélos szörnyeteg gyomrába lehetett lejutni. A szörnyeteg gyomrában örökös tűz égett; Dzsonni a tűz mellett állt, és lapáttal etette a tüzet.

Bizony nehéz szolgálat az... nehéz... Nincsen ott kilátás, tenger és levegő; Dzsonni se igen henceghetett: nem feszült rajta katonablúz, nem lobogott a vállán matrózgallér... Hanem övig mezítelen állott, mert olyan meleg volt ott, mint a pokolban; s fekete lett a széntől és koromtól, mint egy kéményseprő.

Egy szó, mint száz, Dzsonni csak fűtő volt, s egy fűtőnek nem több a dolga az ellenséggel, mint a vízitündérekkel. Egyiket se látja. A fűtőt csak egy dolog izgatja a háborúban: s ez az, hogy ha ütközet van, rázárják a fűtőházat – ez a forró vasbörtön hivatalos neve –, s Dzsonnit is ez izgatta. Sok rémmesét hallott erről, öreg matrózoktól, amikor nagy hajók elsülylyedtek; a fűtők mind elpusztultak olyankor, mert be voltak zárva, hogy az utolsó pillanatig fűtsenek. Dzsonni nagyon begyulladt ettől a gondolattól s alig várta az éjjeli fölváltást; akkor a fűtők is ledöglenek a fedélzetközön, mint tyúkok a ketrecben; jó szoros büdösség van ott s aztán lehet kotyogni, ami a leggyávább csirkébe is lelket önt. A fedélzetközön összecsókolóztak a „tesvírek", pálinkás puszik voltak, noha tilos ott minden pálinka, s Tom, a főfűtő, gyanús jókedvvel szónokolt:

– Sose bánjad, tesvír! Háborús szolgálat duplán számít: hamarébb letehetjük a lapátot!

– De aki sok vizet talál inni? – kérdezte ekkor Dzsonni, mert nagy drukkok fúrták az oldalát, és gondolni lehet, hogy mikor vízről beszélt, nem az otthoni patak jó vízét értette, hanem a tenger sós vízét, amiből csak az iszik sokat, aki belefullad.

A tesvírek nevettek és azt mondták:

– Hábbion az is leteszi a lapátot.

Dzsonni megtapogatta a nyakán a Betty néni medáljonját; aztán egy pillanatra csönd lett és pipálás.

– Hát fűteni csak köll – mondta végre egy hang, a Tom hangja.

– Fűteni csak köll – ismételték.

– Mer mi lenne, ha valaki egyszer azt mondaná, hogy nem fűt? Agyonlőnék, mer ha nem lőnék agyon, akkor a többi is azt mondaná, hogy nem fűt. Tiszta sor.

– Tiszta sor.

– És ha a hajó süllyed, hát addig is köll fűteni, míg a többiek a mentőcsónakokba szállnak. Ameddig az utolsó ember is ott van a födélen, addig mindig köll fűteni.

– Tisza sor. – És Dzsonni elcsukló hangon érdeklődött: – *Azért* csukják rá az emberre a fűtőházat?

– Persze rácsukják, mer ha nem csukják rá, akkor mind futni akar, egy se marad helyén. De mikor látod, hogy be vagy csukva, akkor tesvír, nincs egyéb menekvés, mint fűteni, fűteni... mer mit lehet tunni? ha fűtesz, talán még kijuthat a hajó valahová; de ha nem fűtesz, ott helyben süllyedsz el... Melyik jobb, tesvír, melyik jobb? tiszta sor...

– Akkor fűt az ember esze nélkül, igaz-e? – És nagyot kacagott.

– Fűt, fűt esze nélkül!

Dzsonni megint megtapogatta a medáljont, amire egy vízitündér volt ráfestve. Tudni kell, hogy ez valóban varázserejű medáljon volt, és a vízitündérek meg is érezték; csakhogy ők künn úszkáltak a messze hűvös és tiszta tengerben, és mikor közel jöttek a hajóhoz és fölágaskodtak a födélzetköz deszkabordáin, úgy megcsapta őket a piszkos izzadság- és pálinkaszag, hogy ijedten szédültek le megint a habokba. Dzsonniék csak valami koppanást és zubbanást hallottak, s azt hitték, hogy sirálymadár verődött neki a hajódongáknak.

Másnap Dzsonni megint kéményseprőnek állt a kazán elé, s a medáljon csupa koromban libegett szőrös mellén. Nem kimosdatott, rózsaszínarcú kéményseprő volt ő, amilyeneket látni az újévi képeken. Az izzadság összevegyülve bőrén a korommal, feketén csöpögött le a hónaljáról: a kazán nem volt hálás, hogy etette, mert pokoli lármát csinált és meleget. A markán meglátszott a lapát nyelének a nyoma, fehér bőrkeményedések képében a kormos tenyéren. A körme, a szeme, az orrlyukai, mind tele korommal; kormot lélekzett ő a tenger közepén. A fülét is betömte a korom és kopogás.

Mindig nehezebb lett a munka, mindig ritkább a felváltás. S már beszélni sem tudtak, mire ledöglöttek. Vége volt az esti kotyogásoknak a fedélzetközön. Nem is alhatták ki magukat, mert megint be kellett állni: egy pajtás kibetegedett, a fellebbvalók kegyetlenül szigorúak voltak, s mindannyian tudták, hogy közel az ellenség.

Fűteni, fűteni kellett éjjel-nappal. S Dzsonni lassanként nem érzett egyebet, mint a kazán sütését a mellén, a lapát fájó fogását a tenyerében, az izzadtság csorgását a bőrén, a kormot és a forró fényt a szemeiben, a hegyes kemény széndarabokat a papucsai alatt, a szúrós szénport a lábujjak között. És jöttek a percek egymás után, végérhetetlenül, egyformán, kegyetlen; mindegyiknek megvolt a maga hangja, a maga gyötrelme, sorba jöttek s mindig újra meg újra elkezdődött a sor; nehezen, lassan mentek körbekörbe, mint az órán a mutató.

Első perc. Dzsonni benyomta a lapátot a szenestartányba, s a széndarabok ijedten és keményen zörögtek a lapát körül, amely élesen, metszőn nyomult közéjük Dzsonni tenyerének súlyos nyomása alatt.

Második perc. Dzsonni kétkézre fogta a hosszú vasnyelet: milyen nehéz lett egyszerre a lapát! Ez hosszú perc volt: a megfeszült karok lassan emelték a szenet a vörös kazánnyílás felé. Kis lehullott darabok görögtek szét az ingó vaspadlón.

Harmadik perc. Dzsonni kiürítette a lapátot, a kemény és fekete kockákat az olvadt és izzó parázs közé rázva. Ekkor olyan sistergés támadt a kohóban, amilyen csak az ördögök sivalkodása lehet, mikor új kárhozottak érkeznek a pokol tüzébe; de Dzsonni karja, megszabadulva a tehertől, magasan lendült föl a lapáttal. És ez volt

a *negyedik perc,* amikor egyszerre könnyű lett a lapát, s a sivalkodás pár pillanat alatt elülvén, meg lehetett hallani a gépek dobogását, melyek a szomszédos gépházban lökték ki és be nagy acélkarjaikat, mint tornász óriások. Ebben a pillanatnyi könnyülésben Dzsonni fején két gondolat

cikázott át; az egyik: majd ha otthon lesz a faluja kocsmájában vagy a lányok közt a kútnál, és mondja megint:

– Nehéz szolgálat... nagyon nehéz...!

a másik: hátha sohse jut haza innen, egyszer rácsukják a fűtőházat, egyszer... de nem ért rá soká gondolkozni, mert újra jött az

első perc: Dzsonni tenyere keményen a lapátra nyomódott, a lapját megint a tartányba merült, s a széndarabok zörgése elfedte a gépzakatolást. S így ment ez tovább percről percre, óráról órára, az órákból napok, napokból hetek lettek, hetekből hónapok: ezidén senkinek sem járt ki szabadság, se ünnep, háború volt, egy napra se tették le már a lapátot, ki se kötöttek, Dzsonni meg levelet sem kapott a falujából, rá sem gondolt már, háborús rémmesék jöttek, kegyetlen hírek, Dzsonni az amulettjét tapogatta, lesz ami lesz! A vízitündérek kiáltottak messziről, de Dzsonni nem hallotta.

Egy reggel tompa ágyúszó hallatszott, s aztán másnap is és harmadnap, több nap egymás után, minden reggel; szolgálat alatt nem hallották, de a fedélzetközön fölfüleltek néha:

– Á, messze van az! – mondta Tom. A kapitány különös parancsokat osztott a szócsövön, az egész hajó népe, mintha lázban lett volna. Dzsonni félt is, de nyugtatta is magát: „nem érez már *akkor* semmit sem az ember!" – és különben veszettül kellett dolgozni, a veszedelem pedig még messze volt, s ha Isten akarja, mindenkit érhet baj.

Az ötödik napon azonban egyszerre csak egész közelről hangzott a robbanás, úgyhogy táncolt bele a nagy hajó. Dzsonni pedig éppen a kazán mellett állt, kezében a lapát, s még megjegyzést is tett, hogy megmutassa hidegvérét.

– No ez majdhogy minket nem ért! – mondta; de ebben a pillanatban – a második perc volt – úgy a vasfalnak dőlt, hogy lecsúszott a lapátjáról a szén: iszonyú csattanás csapódott a tengerbe, közvetlen mellettük.

– Jó, hogy a kohónak nem estél! – mondta Tom. – Akkor megsültél volna tesvír! – És röhögtek:

– Rostélyos lett vóna belűled!

Semmi kétség: a hajó ellenséges tűzvonalba került. A lövéseket viszonozták, s mindenikre, ami eldördült fedeléről, megrázkódott az egész páncélos építmény, mint egy nagy ember megannyi tüsszentéstől. Az ellenség lövedékei válaszoltak, s nyomukban magasan csapott fel a hullám mindenfelé. A vízitündérek messze menekültek, mert ők nem szeretik a harcot; csöndes és sima habon lebegnek ők, vagy viharban úsznak, ha az Isten ágyúz. A vihart szeretik, de félnek a kemény emberi lövegektől.

A lövések egymást érték, a hajó ingott jobbra-balra. Dzsonni kormos, meztelen mellén vad táncban fityegett a piszkos medáljon. Ki ért rá most medáljont tapogatni? Mindenki dolgozott, mintha eszébe se jutna az az egy gondolat: ha valamelyik golyó a kazánba ütne!

– Akkor repülnénk, öten hatfelé! – mondta Tom egyszerűen. És ezen is nevetni lehetett:

– Mi hatfelé? Százfelé!

De közben csak hordták a lapátot.

– Teljes gőzzel! – hallatszott a parancs a hallócsövön át.

TÓTH ÉVA ILLUSZTRÁCIÓJA

Most már nem beszéltek. Izgatott feszüléssel működtek az izmok, óriási halmok púposodtak a lapátokon, sistergett a kohó tüze minden új meg új rakás beborítására. A gépek ideges ruganyossággal rángatták ide-oda acélrúdjaikat, az egész gépház dobogott, mint egy rengeteg szív a halálos veszély pillanatában.

– Teljes gőzzel!

A hajó futott, mint egy őrült, ingott, mint egy részeg, s vasakat köpködött a hullámokba; a fűtők nem hallották többé a saját szavukat. Dzsonni szédült s a kezét fájlalta, amit megégetett, odaütvén az izzó vasfalhoz; a kazán majd szétvetette páncélát, a hőség és lárma tűrhetetlenné vált.

A folyosón futó léptek hallatszottak, és egymás után csapódtak le valami nagy vas zárak és redőnyök érces kattogással, melynek még a nagy lármában is külön hangja volt.

A fűtők szótlanul néztek egymásra. „Most már benn vagyunk" – gondolták magukban –, „most már csak éljük túl ezt!" Dzsonni égett keze elviselhetetlenül fájt, valahányszor véletlen az izzó parázs sugárzása felé fordította, s azzal volt elfoglalva, hogy ezt elkerülje; közben folyton kellett lapátolni. Az izgatott munkában valamelyik ügyetlen lapátoló nekiütötte éles szerszámát a fölhólyagzott bőrnek. Az égett seb gennye összevegyült a korommal, s a fehér hólyaghártya cafatokban lógott... Dzsonni a kezét nézte, s csak lassan vette észre, hogy a zúgás egyre tompább körülötte, különös visszhangok keletkeztek, s a lövések mintha pincéből hallatszanának... víz alól... Hirtelen föleszmélt. A szócsövön izgatott hangok pattogtak le, amiknek értelmét nem is egészen vette ki, csak hogy sürgetés, korbácsoló parancs... s ugyanekkor megszólalt Tom hangja:

– Fene megette már! – s Dzsonni megértette, hogy nincs menekülés. A fedélzetről rekedt kiáltozás, robaj, futkosás rémlett le, a fűtők, mint ijedt patkányok ugráltak félig üres lapátokkal, mindenki sápadt volt, a szócső még egy utolsó fenyegetés izgalmát zúdította:

– Fűteni, fűteni, kutyák, mert mind elpusztultok! – a gépek szinte szétvetették a hajót, de robajuk mégis egyre tompább lett, egyre visszhangosabb, fátyolozott hangú lövés robbant, a hajó féloldalt dőlt, s egyszerre vízcsobbanások, evezőcsapások hangzottak *felülről*, úgyhogy Dzsonni önkénytelenül a magasan fölötte tátott kis kerek ablaknyílásra nézett föl, ahonnan váratlan hideg zuhany szakadt a nyakába. Tom, akinek legtöbb volt a lélekjelenléte, nagy erőlködve benyomta a lapáttal a nyílás rézkeretes csapóablakát, rácsukta a reteszt, s aztán már csak víz látszott az üvegen, zúgó és tompa víz, mely elfedte a nyílást egészen – s felül a víz felett valami elsikló és szakadozó barnaság, mint hogyha egy menekülő csónak feneke lett volna...

A vaspadló egészen vizes lett, és jóformán bokáig fekete, kormos vízben álltak már. A víz váratlan nőtt. Egy legény fennhangon imádkozott. Tom dühösen ordított rá, hogy fűtene inkább. De mindenki elvesztette már a fejét. Dzsonni csak azt kívánta magában, hogy addig ne haljon meg, míg a keze így ég – mert gondolkozni sem tudott.

A hajó mozgása mintha lassúbbá vált volna, a gépek egyre tompábban dobogtak, a víz már térdig ért, a páncélos medence egészen féloldalt dőlt,

hogy már nem is a padlóján, hanem a falán jártak. A nagy építmény elveszítette egyensúlyát s bizonytalanul lebegett; egy oldallengésnél a víz egyszerre betódult a kazán nyitott ajtajába, s vastag és forró füst és gőz képében csapott vissza onnan, mely egy pillanat alatt fojtva megtöltötte az egész helyiséget.

– Mária, segíts! – kiáltott az imádkozó legény, mert elkábulva a gőztől, nekiesett a kohó falának, s féloldala egészen összesült. Dzsonni a lábait kapkodta, mivel a víz egyszerre forró lett; a keze fájt, elviselhetetlen. A szeme füsttel telt, nem látott semmit, csak homályosan érezte, hogy valaki sírva a vállára borul. Tom az ajtóra vetette magát, és félig magánkívül ordítani és dörömbölni kezdett. Iszonyú erős vállával feszítette az ajtót, de az meg se mozdult, csak az egész hajó lengett mindenestül. A segélykiáltások és szitkok tompán kavarogtak Dzsonni zúgó füleiben. A lapátot régen elejtette, s keze oly görcsösen markolta a Betty néni medáljonát, hogy eltépte a zsinórt, amelyre felfűzte.

Egy legény végre, a legfiatalabb, mint egy kétségbeesett macska, fölugrott a magas ablaknyílásig, amely kisebb volt, hogysem egy ember kiférhetett volna rajta; ijedten kiáltottak rá, de még mielőtt megakadályozhatták volna, újból fölpattantotta a kis kerek üvegfedőt. Tom rávetette magát a fiúra, s végső elkeseredéssel ütlegelte, amiért vesztét okozza mindnyájuknak. Ismét beszakadt a hideg zuhany, küzdve a belső gőzzel: a fiúk mind ordítva és sikoltva elhagyták magukat, mert tudták, hogy most már biztosan megfulladnak. A kohó tüze forrt, sistergett, bugyborékolt, a gépek elakadtak. Dzsonninak azonban úgy jött a hűvös tengervíz zuhanya, mint hogyha falujának tiszta levegője csapna még egyszer feléje; a tiszta és édes levegő, amit oly régen nem szívott, amiben nincs szén, nincs korom, amin nem érzik a kátrány szaga. Dzsonni elalélt és egyszerre otthon volt; szédülő szeme messze kékségeket látott, s nyájas zöld dombokat; ujjai még mindig a medáljont szorították, s fülének zúgása egyszerre különös zenévé lett. S már megint a tengerben úszott Dzsonni, zenélő tengerben – de nem szabad elfelejteni, hogy mindezt csak álmodta –, és mintha vízitündérek úsztak volna elébe, és mindenik vízitündérnek az arca valaki olyannak az arcához hasonlított, akit Dzsonni nagyon szeretett életében. az egyik a húgára, a másik az édesanyjára, a harmadik meg egy falubeli lányra, aki valamikor játszópajtása volt.

Aztán megint zúgásba olvadt a vízitündérek éneke, s a zúgás olyan volt, mintha a falunak a harangja szólna... az estéli harang... És így meghalt Dzsonni. De hát mi történt a hajóval és a tündérekkel?

A tündérek csakugyan eljöttek a varázsmedáljon hívására. A tengeri ütközet véget ért, a mentőcsónakok gyorsan siklottak szerteszét a vízen, s az ellenséges fregatte-ok fölvették és foglyul ejtették az elsüllyedt hajó megmenekült legénységét. Minden úgy ment, mint a parancsolat, a személyzet bámulatos figyelemmel és összevágó gyorsasággal teljesítette a parancsokat, s a legénységből csak igen kevesen pusztultak el, noha a nagy hajó percek alatt s szinte egy-kettőre merült a víz alá. A kapitány utoljára hagyta el a fedélzetet, mikor már egészen bizonyos volt, hogy a fűtőket nem lehet megmenteni, s utóbb kitüntetést is kapott higgadt és bátor viselkedéséért.

Mindez egy negyedóra alatt történt, s nemsokára már sima volt a víz, a nap ragyogóan sütött rá, s csupán a süllyedő roncs körül kerengtek egyre táguló körök.

Még látszottak a mentőcsónakok, s az ellenség fregatte-jai tisztán rajzolódtak a messze láthatáron, mikor már előjöttek a tündérek. Dzsonni hívása nélkül is eljöttek volna. Míg az emberek gonosz küzdelme tart, addig félnek és elbújnak; de mihelyt maga marad a vízi csatatér a csöndes halottakkal, megérzik, hogy szükség van reájuk, ott teremnek és megkezdik titkos munkájukat. A roncsot leviszik egészen a víz fenekére, és ott jól elhelyezik, befuttatják a habok szivárványszíneivel, s palotát csinálnak belőle maguknak. A halottak testét megölelgetik és megfürösztik szépen, vízinövényeket fonnak a hajukba, s aztán megkezdik új életbe öltöztetni őket; a csontjaikból korallt csinálnak, rózsaszínű és drága korallokat, s összerakják őket ágbogasan, hogy olyanok, mint a drágakövekből épült virágok a tenger fenekén; fürtjeikből finom zöld hínárt sodornak; szemeiket igazgyöngyökké ötvözik, füleiket zománcos kagylókká, hol fényes kis csigák lakása lesz. Így mindazt, amit az ember elrontott, újra megszépítik, és amit megölt, azt megelevenítik, s belejátsszák a tenger játékába, ami a legnagyobb játék a világon, és nem lehet benne unatkozni; és ezért sietnek oda a vízitündérek, ahol egy hajó elsüllyed.

Most is jöttek, s hogy a bűvös medáljon is hívta őket, meg sem várták, míg az élő emberek eltűnnek vagy meghalnak; a víz alatt úsztak, tódulva az árral, körüllengték a roncsot, s már-már észrevették a fűtőház kis kerek ablakát is, mikor ez az ablak, mely épp az imént nyílt ki, egyszerre megint becsapódott előttük. Mondom, ekkor még eleven emberek voltak belül; ez volt az a pillanat, amikor az üdítő zuhany hullott a Dzsonni szédülő fejére. Tom ráesett a meggondolatlan fiúra, aki beszabadította a halálos özönt, de a többi fűtő, fölocsúdva a veszedelemre, egy utolsó erőfeszítéssel, még egyszer benyomta az ablakot. Így történt, hogy a tündérek künn maradtak, s csak tétova úszva kerülgették a roncsot, mely már-már leült jó puhán a tenger fenekén; kezdték már fonni köréje hosszú zöld szálaikat. Az egyik tündér, Marina volt a neve, egy holttestre talált, egy fiatal matrózra, akit lesodort az ágyú szele: átölelte, lefektette sima hullámokra, fésülte a haját, ami szörnyen összeborzolt és lecsapzott a vészes fürdőben. De mi lesz Dzsonnival és a többi fűtővel? Ki fogja őket megfésülni, ki fog korallt csinálni csontjaikból, s ki viszi be őket a nagy játékba? Vagy ott maradnak a gonosz vasbörtönben az egész örökidőn át, s hiába fognak álmodozni az édes anyaföldről, melybe annyira szeretnek elvegyülni a halottak?

A börtön rossz az élőknek, de a holtaknak még rosszabb. Azért éjjel, mikor minden elcsöndesült, s a szél is elaludt, a halottak még ébren voltak a fűtőházban; a víz egyre szivárgott be az ablak körüli réseken és másutt, különös tölcsér volt ott, és a szegények néha beleütötték fejüket a vasba. Szörnyű volt kívülről hallani ezt. Dzsonni pedig görcsösen szorította halott kezében a bűvös medaljont, s a tündérek egész éjjel kerengtek ide-oda a roncs körül, s panaszosan énekeltek, mert nem tudtak bemenni. Marina is elhagyta a szép matrózfiút, s a víziparipákra bízta, a fehérsörényes vízi-

paripákra, akik parttól partig nyargalnak örökké; azok elvitték a szigeti lányokhoz, akik szintén tündérek voltak, és messze laktak, sásos szigetszélen: nem kell félni, hogy gondozás nélkül maradjon. Marina ott úszott a vasbörtön körül, s Dzsonnit szólogatta.

– Ki hív minket, ki hív? – kérdezte Marina. A holt Dzsonni ökle megkoppant a vason, és a hullámok nagyon szomorúan muzsikáltak az elsüllyedt hajó zegzugai között.

– Valaki bent fekszik halottan és a képünket öleli ujjai közt, és nem mehetünk hozzá, hogy bebalzsamozzuk – mondta egy másik tündér, átlengve az átellenes oldalra.

– Ki hív minket, ki hív? Nem csókolhatom az ajakadat, s a hideg víz lerágja majd a húst az arcodról, s én nem vihetem szét tagjaidat a gyönyörű táncba; csontjaid a csúnya vas-skatulyában zörögnek, s ott fognak maradni örökké.

– Miért búsulsz, tündér? – Egy villamos hal úszott el mellettük, bevilágítva a tengert jó darabon, mintegy lámpa a víz alatt: öreg hal volt ez már és nagyon bölcs, és sokféle víziállatot látott és ismert életében, sőt az embert is ismerte, mert többször látott búvárokat, kicsi lámpájukkal járni a habok között: azt hitte, hogy magafajtájú halakat lát, s egészen közel ment hozzájuk. – Miért búsulsz, tündér?

– Összeszedném minden porcikáját – felelte a tündér – és tündöklő ritkaságokká változtatnám. A húst magam csókolnám le róla, fogait fényes kerekségekké esztergályoznám, s elszórnám a tengeri kincsek közé. Miért zárjátok be magatokat a kemény vasak tömlöcébe, hogy ott borzalmas dolgokat tegyetek egymással? Meghalni is jobb a szabad tengerben. Jertek ki édesek; a tündérnek jól esik csókolni tömör húsotokat.

– Az embernek beszélsz – mondta a villamos hal –, ismerem őt, hiába beszélsz annak. Nincs olyan bolond állat, mint az ember. Lámpával jár a víz alatt, pedig az Isten nem teremtette villamos halnak, mint engemet; olykor meg vasból csinál kagylót magára, hogy a páncélos csigákhoz hasonlítson. Emellett mindebből semmi haszna, mert mindezt csak arra használja, hogy egymást pusztítsa: a saját fajtáját vadássza és öli. Nem teszi ezt egyetlen állat sem. Bezárják egymást a vaskalitkába, csakhogy ne menekülhessenek, és mind ott fulladjon. Miért akarsz rajtuk segíteni?

– Azért vagyok tündér, hogy mindenen segítsek – felelte Marina. – Mindennek, ami csúnya, széppé kell lenni megint. Mindennek, ami rossz, jóvá kell lenni megint. Varázserő hívja varázserőmet. Ez az ember képemet hordozta a szívén. Most hideg vasak zárnak el attól, hogy szívemre vegyem őt. Bolond állat az ember, jól mondod. De a bolondság olyan, mint egy bilincs, ami leszakad a halállal. A halottak többet nem bántanak senkit, és azért kell, hogy boldogok legyenek. Én ismerem a halottak boldogságát és az: a szabadság. Ha a halott szétszállhat az elemek között, eleven lesz újra; s ezer szép és új dolog lesz belőle. Ó Tenger Lámpása, adj tanácsot, mert a varázserő nem hagy nyugodni, míg halottjaimat nem vihetem szét a messze vizekben! Ó szegény boldogtalanok! kihez forduljak, hogy megszabadítsalak benneteket?

Jaj, Dzsonni és Tom és a többiek már nem hallották, hogy a Szépek és

Jók gondolnak reájuk és gyászolják őket. A tündérek pedig leültek a zöld mohákban, nagy korallok alatt, és egész éjjel halottas-dalokat énekeltek. Reggel felé aztán megint arra jött a villamos hal, és azt mondta:

– Kérjétek az Istent, ő mindent megtehet.

– Isten, aki mindent megtehetsz – kérték a tündérek –, szabadítsd meg a szegény boldogtalanokat, és bocsásd a mi utainkra, amelyek a te utaid is: a vízbe, a szélbe, a partok sásaihoz és a fenék puha és meztelen iszapjába!

Kora reggel volt, alig szürkült még, és az égen súlyos és óriás felhők gyülekeztek: legalább felhőknek látták az emberek. De nem felhők voltak azok, hanem az Isten rengeteg keze volt, aki lenyúlt a tenger fölé. A táj újra egészen sötét lett, és a tenger rémületesen fölkavarodott, amint az iszonyú ujjak belenyúltak; az emberek reszkettek, és azt mondták, nagy vihar ez. Mérföldek és mérföldek, és száz és száz mérföldek borultak zajba és hullámba; pedig mindez csak azért volt, hogy Isten Keze kiemelje a hajót a fenékről és egy sziklához csapva összetörje, s Dzsonni és társai kiszabaduljanak a vasbörtönből és szétszálljanak az elemek közé.

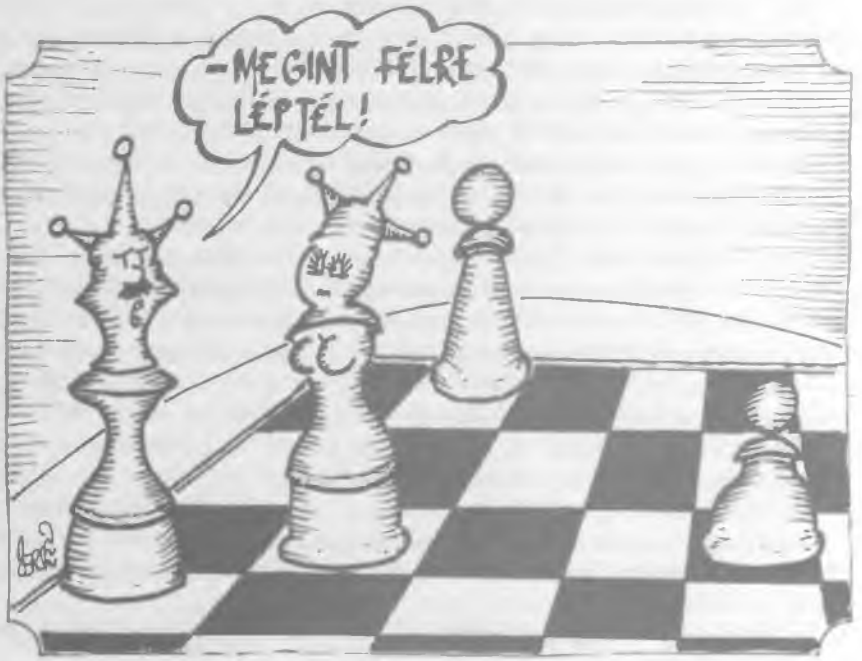

„... Télen is nyílnék a rózsa ..."

Margarita Borogyina

Marija nagy nehezen felnyomakodott az autóbuszra. Minden oldalról nyomták, alig kapott levegőt. Nem törődött volna vele, de ott voltak az ajándékok. Mi lesz velük? Beteg anyjának bolgár paradicsomot vitt saját levében. „Még eltörik az üveg" – aggodalmaskodott.

A rozoga autóbusz átzötykölődött az ingatag hídon, ugrott néhányat a kátyúkon, és Marija csodálatosképpen úgy érezte, hogy máris könnyebben lélegzik, és a kezét is fel tudná emelni, hogy megigazítsa a haját. De nem a haját igazgatta, hanem addig ügyeskedett, amíg kosarát be nem állította az első és második ülés közötti üres helyre, amelyet valami csoda folytán nem foglaltak el ebben a tömegben.

Az ablakon befújt a szél, és mintha elvitte volna a fáradtságot. Marija most már lesimította a haját, kényelmesebben elhelyezkedett és körülnézett. Az autóbusz négy falut érintett. Bőven lehetnek ismerősök. Nem, úgy látszik, senki. De ott egy férfi őt nézi. Vagy tévedne? Mégis áthelyezte a testsúlyát a másik lábára, odébb lépett egy kicsit, minden eshetőségre. Az autóbusz megint zöttyent egyet. A zsákok, szatyrok, kosarak, aktatáskák, batyuk teljes egyetértésben megcsördültek, s az utastérben mintha több lett volna a hely.

– Összerázódtunk – mondta valaki.

Felvillantak a város utolsó épületei. Nagy gágogással szaladt szét egy csapat lúd. Az autóbusz kigördült a földek közé. Jobbra is, balra is, amerre a szem ellát, búzamezők.

„Érik" – gondolta Marija, s emlékezetében feltámadtak falusi gyerekkorának képei, ahogy a lányokkal a fiatal vetést gyomlálták, és hogy milyen vidáman voltak csépléskor a szérűn.

Az utasok hallgattak. És Marija is visszatért szomorú gondolataihoz. Tudta, hogy anyján már nem segíthet, és, bár magának sem merte bevallani, búcsúzni ment, remélve, hogy még életben találja.

Már el is érték az első falut. Néhányan leszálltak, az autóbusz még levegősebb lett. Most erdőn keresztül vezetett az út. Kétfelől kék, piros, sárga virágok, fölöttük sárga, kék, fekete-piros lepkék köröztek.

A második faluhoz közeledtek. Néhány hely felszabadult.

– Gyere, Marija, ülj le! – hívta egy ismerős hang, olyan ismerős, hogy beledobbant a szíve. Marija körülnézett: az a férfi hívta, aki az előbb nézte.

– Nem ismersz meg? – kérdezte az, közelebb húzódva az ablakhoz. – Hiába, nem jó megöregedni. De te semmit sem változtál! – Tetőtől talpig végigmérte. – Még mindig jól nézel ki! – És elmosolyodott. Marija fájó szánakozással ismerte fel.

– Jevgenyij! Te vagy az?

Jevgenyij, Jenyka, ahogy kisfiúként hívták a faluban, de még később is, legénykorában. Csak hát hol van az már? Hová tűnt mindez? A szeme színét vesztette, szemöldöke vörösre fakult, homlokát mély ráncok barázdálták, száját cserepesre fújta a szél, foga megfeketedett. Hol van az a Jevgenyij Portnov, az a Jenyka? Szenvedélyes szoknyabolond, kötekedő, első legény a faluban. Most még a haja is békésen oldalra simult.

– Megvan? – kérdezte Jevgenyij, és elnevette magát.

– Micsoda? – Marija nem értette.

– Hogyhogy micsoda? Mondom, megvan, ki vagyok? Ne fecséreld az időt, elszalad! Én viszont itt vagyok. Jevgenyij Portnov, serény munkásember. – Előrenyújtotta a kezét. Ujjai vaskosak voltak, körme töredezett, fekete, olajos kerettel.

– Még mindig sofőrködsz?

– Á, emlékszel még... Bizony, húsz éve tekerem a volánt. De te, remekül nézel ki...

Marija bűntudatosan nézett rá.

– Ne vedd a szívedre – nyugtatta Jevgenyij. – Megvénültem. Iszom, azért. Öt napig hajtok, két napig iszom.

Hallgattak. Az autóbusz beért a faluba.

– Add ide a kosarad. – Jevgenyij megmarkolta Marija szatyrát. – Szóval, Anyiszja rosszul van. Hát te, férjhez mentél?

Marija bólintott.

– Nem lehetünk mink egy pár. Látszik, vigyáz rád. Az enyém sokat nyűglődött velem, van öt fiam is. Neked van gyereked?

Marija nemet intett.

– Nincs? Nagy kár! Szülnöd kellett volna, szülnöd...

Elkísérte a házig. A sövény mögött Marija nagyapja baltanyelet faragott.

– Isten hozott, Jevgenyij, gyere be, gyújtsunk rá – hívta.

Jevgenyij otthonosan lépett be a kiskapun, leült egy fatuskóra, cigarettát sodort az öreg szűzdohányából, őt meg Belomorral kínálta.

Marija belépett a házba. Tarkállottak a rongyszőnyegek, mint azelőtt, muskátli lángolt az ablakdeszkán. A szoba üres volt. Marija a kemence felé pillantott. Ott, a falnál állt a betegágy. Anyja ült, a belépőre nézett.

Marija akaratlanul a szája elé kapta a kezét, hogy fel ne kiáltson: a kemence mögül maga a halál nézett rá. Marija odarohant az anyjához, rázuhant csonttá aszott kezére:

– Mama! Mamácskám drága – kezdett jajveszékelni. Ömlöttek a könnyei.

– N-na-a, n-na-a – szólalt meg vontatottan és fájdalmasan az anyja. – N-ne óbégass, n-nincs m-mit tenni...

Marija átvitte az ágyra, óvatosan, mint egy tollpihét, annyira leromlott az anyja. Megigazította a fekhelyet, felrázta a párnákat, visszaültette anyját. Aztán hozott két pohárkát és egy tányér bolgár paradicsomot saját levében. Vörösbort töltött a poharakba. Anyja, erőt véve magán, még el is mosolyodott, ahogy elnézte lánya serénykedését. Marija megkóstolta a bort.

– Idd meg, mama. Jó bor, ezt még az orvosok is megengedik.

– Az orvosok... lemondtak... rólam – mondta nehézkesen, lassan Anyiszja.
Ivott egy kis bort. Hanem a paradicsomot csak tartogatta a szájában.
– A levéből... töltsél... nekem... Manya...

Marija befűtötte a fürdőt. Nagyapóval együtt óvatosan kivitték a beteget. Marija levetkőztette, és megint nem tudta visszatartani a könnyeit.

– De hát ez borzasztó! Mama, jaj, szegénykém! Várj, alád teszek valamit...

– Semmit... nem tudok enni... nem fogadja be... a gyomrom...

Marija óvatosan beszappanozta anyja fejét.

– Ne félj... mosd... alaposan... de jó... egészen megtetvesedtem... le kell vágni... a hajam... jaj...

Marija alig érintve óvatosan dörzsölni kezdte anyja hátát. Biztos volt benne, hogy fájdalmat okoz neki.

– Ne óvatoskodj... jól esik... régen nem mosdottam... nagyapó nem tudja úgy...

Marija akkor bátorságra kapott, felszította a gőzt, és a vesszőnyalábbal kicsit meg is csapkodta anyja hátát. Aztán tiszta vízzel lemosta, lepedőbe burkolta, és egyedül bevitte a házba, olyan könnyű volt a beteg, tisztát adott rá, és befektette az ágyba. Anyja gyorsan elaludt, könnyű, nyugodt álma volt, betegségének hosszú hónapjai alatt most először.

– Nagyon szenved – siránkozott az öreg. – Lenne már vége, Isten bocsássa meg nekem, ne gyötrődne annyit...

Marija lesúrolta az asztalt, a polcokat, felsúrolta a padlót, kisikálta a lábasokat, cserépedényeket, vasfazekakat, kitakarított a pincében, a pajtában. Locsolta a veteményest, gondozta a jószágot, megrakta a kemencét, kenyeret sütött, ebédet főzött. A nagy munkában észrevétlenül múlt el egy hét. Be-bejöttek a szomszédasszonyok, ingatták a fejüket, sóhajtoztak, sajnálták Anyiszját és Mariját.

Vasárnap néhány férfi és asszony ment el a ház mellett hálókkal és vödrökkel. Halászni mentek. Az anya meglátta őket, most az ágyon feküdt, úgy, hogy jól lássa az utcát.

– Jó lenne... egy kis... friss hal – kérte.

– Kérek majd, ha jönnek visszafelé – ígérte Marija.

Elhatározta, hogy hoz vizet, meglocsolja a veteményest. Amikor a folyócskához ért a víztartó rúddal a vállán, meglátta az embereket a vízben.

– Marija! Gyere, segíts, megkapod a részed, kevesen vagyunk – kiabáltak neki.

Marija levetette a cipőjét, fogott egy csáklyát és bátran belegázolt a vízbe. És csak akkor látta meg a halászok között Jevgenyij Portnovot.

A sekélyben topogtak. Marija teljes erőből verte a csáklyával a vizet. Kirántották a hálót, vakító, ezüstös csillogással szivárványolott, remegett benne a hal.

– Kezdetnek nem rossz! – örvendezett Jevgenyij. – Szerencsét hoztál, Marija.

Az asszony lassacskán belelendült, vadul csapkodta a vizet a csáklyával,

meg puszta kézzel is, kiabált, megragadta a háló szélét, és kislánymódra örült minden sikernek. Egyszer-egyszer megcsúszott és alámerült, Jevgenyij, ahol érte, fájdalmasan belemarkolt, úgy ráncigálta ki. Ahogy derékig, olykor nyakig lábalt a vízben, ahogy megkerülte az örvényeket vagy átvergődött rajtuk, a férfi megváltozott. A víztől-e, a vízben tükröződő égtől-e, a szeme újra sötétkék lett és csillogó, a hangja messze szállt a folyó fölött.

Aztán a zöldellő réten megosztoztak a halon. Két asszony és egy férfi a falu másik vége felé ment, Marija és Jevgenyij egyedül maradt.

– Csavard ki a ruhádat – mondta Jevgenyij, ahogy kibújt ingéből és szatén salavárijából.

Marija tudta, hogy így szokás, hogy halászat után mindenki kicsaravarja a ruháját, de hirtelen restelkedni kezdett. „Városi csökevény" – gondolta.

– Csavard ki, odébb megyek – indult Jevgenyij a bokrok felé.

– Inkább én – Marija a másik oldalról bement a bokrok közé, levetette blúzát, szoknyáját, melltartóját, bugyiját... Libabőrös lett. Kezdte kicsavarni a fehérneműjét. És egyszer csak érezte, hogy két nagy, erős, a víztől hűvös kéz nehezedik a vállára... Nem ejtette el a ruhát, azzal együtt dermedt meg. Jevgenyij elvette tőle a holmit, a bokorra dobta.

– Ma-ri-ja...

...Lábát csípte a csalán, de nem mozdult. Látta, hogy blúza és szoknyája már megszáradt. Már a nap is az erdő fölé hajlott, amikor Jevgenyij a kezét nyújtotta Marijának és felhúzta a földről.

– Jaj, Manya, csupa fű a hátad – mosolygott, s leszedegette az asszony hátához tapadt fűszálakat és virágokat. – Majd máskor alád terítem az ingem. Buta vagy te, Marija, milyen buta! Látod, kár volt akkor kiabálnod, mi? Emlékszel, ugye, a keresztútnál. Buta...

Marija tizenhat éves volt. Jevgenyij akkor szerelt le. A süldő lányok a nagyobbaktól külön gyülekeztek, a seregből visszajött legények és a fiatal házasok bolondozni jártak csak hozzájuk, éretlen kislányokhoz. Akkor volt, hogy Jenyka Portnov más felnőtt legényekkel együtt benézett Nazariháékhoz. Mindegyik választott egy kislányt, szorongatta, borostás állával birizgálta az arcát, nyakát. Tréfálkoztak csak, de alaposan kijutott a kislányoknak. Jenykának Manyka jutott. A legény túlzásba vitte a játékot, a kislánynak eleredtek a könnyei. Hogy kiköszörülje a csorbát, Jenyka felajánlotta, hogy elviszi biciklizni. Akkor ez még ritka szórakozás volt. Jenyka felültette Manyát a vázra, és elkarikázott. Messze elmentek, a szél az arcukba fújt, csuda jó volt.

– Tetszik? – kérdezte Jevgenyij.

– Nagyon! – nevetett Manyka.

– Jaj, leröpült a cipőm! – kiáltott fel hirtelen.

Jevgenyij megállt. Sokáig keresték a cipőt. És vagy az éjszaka volt olyan – meleg, sötétkék, fejük fölött fényes csillagokkal –, vagy tetszett neki a kislány, Jevgenyij egyszer csak magához vonta Manykát, és erősen, gyengéden megcsókolta. Manyka nagyra nyitotta a szemét, és Jenyka átölelte, és mint előbb, Nazarihánál, megint elkezdte gyötörni: restellte gyengédségét. Manyka először csak mérgelődött, de aztán megijedt, és visított, mintha nyúznák. Jenyka eleresztette a kislányt.

– Ne ordíts, gyere, keressük meg a cipőd.

De Manyka lerúgta a másikat is, és mezítláb futott a faluba, csak a por szállt a nyomában. Jenyka elnevette magát, megkereste mind a két cipőt, a faluba érve letette Manykáék kapujába és hazahajtott. Elalvófélben hallotta, amint két hang rázendített: „Ha a jeges szél nem fúna, télen is nyílnék a rózsa..."

...Marija ment hazafelé, kezében a halakkal. Lassan ment. Kusza, zavaros gondolatok kergették egymást a fejében. Megcsalta a férjét? Vagy talán Jevgenyijt csalta húsz hosszú éven át? Vagy saját magát? Még sohasem érzett ilyen teljes, sírásba fúló asszonyi boldogságot.

Amikor otthon mindent elintézett és a beteget megetette friss hallevessel – Anyiszja nagy nehezen nyelt le néhány kanál levest –, Manyka odament anyjához.

– Mama, idekészítettem neked vizet, itt a kendő is. Nagyapó itthon van. Ignatyjevna megígérte, hogy átjön... Én elmegyek... Jevgenyij vár.

Anyiszja a lányára nézett. Valami felvillant élettelen tekintetében, egy pillanatra eleven szikra futott át rajta:

– Kicsi... voltál még... beszélték... hogy... Sok év... telt el... Neki... heten vannak... te meg... De hát... az élet... okosabb... nálunk... Menj... ha muszáj...

Jevgenyij a keresztútnál várta Mariját. És megint rájuk zuhant az ég.

– Olyan vagy, mint egy kislány, Manyka. Olyan gyengehúsú. Meghalnék veled...

A faluban elterjedt a hír: Jevgenyij Portnov Marijával sétál.

Jenyiha, így hívták Nagyezskát, Portnov feleségét házasságuk első napjától fogva, már második hete nyugodtan élt, pihent. Jevgenyij felhagyott az ivással. Végre, közös életük huszonegyedik évében nem kellett minden áldott este ordibálnia, amikor Jevgenyij, porban és sárban meghemperedve, hazatámolygott. Nem kellett fuldokolva zokogni reggelente, amikor józanul, gonosz hangulatban munkába indult.

Nagyezska nem mert szólni az urának, nehogy elijessze a csodát. Jevgenyij meg sokáig üldögélt a kertben, bámult valahová, mintha befele nézne, aztán elment. Reggel is hamarabb ment el hazulról. Nagyezska, mint ezekben az években mindig, türelmesen várta haza. Amikor elhallgatott a harmonika és a lányok sem énekeltek már, megjött Jevgenyij, józanul még mindig, ivott a pincében egy kis kvászt, aztán lefeküdt a kamrában. Nagyezska megnyugodott és maga is aludni tért.

Egyik este eljött az anyja, az öreg Nazariha. Nézte a lányát és szokatlanul hallgatag volt.

– Mama, mintha mondani akarnál valamit...

– Akarok is, meg nem is – bizonytalankodott Nazariha. – Hallottad, nem? Manyka megérkezett Anyiszjához.

– Olyan rosszul van Anyiszja?

Nazariha nézte a lányát és hallgatott. Nagyezska valami nem jót olvasott ki a szeméből, valami szemrehányást, elítélést és szánalmat; a mellében megrándult valami. Félni kezdett. Manyka... Jaj, nem véletlenül néz rá

úgy az anyja, nem véletlenül... És forgatni kezdte a fejében, mivel fenyegeti őt Manyka érkezése. „Jevgenyij! – jajdult fel. – Hát ezért lett józan" – kapott észbe.

– Régen jött meg Marija? – kérdezte tompán.

– Második hete van itt – felelte az öregasszony.

Nagyezska a köténye alatt ökölbe szorította a kezét. Hát igen, ez az. De nem mutatta anyjának nyomorúságát.

– Hát ennyire odavan Anyiszja? – kérdezte újra.

– Ugyan, ugyan, eredj már, a halálán van az öregasszony, a lánya meg! De a te embered nagy kujon. Pedig katonafia van – sziszegte az öregasszony.

– Beszélnek csak! – rázta le kínkeservesen az anyját Nagyezska.

– Méghogy beszélnek! Hát te a füleden ülsz, semmit nem hallasz, semmit nem tudsz! Együgyű vagy, lányom...

Elment, az orra alatt dörmögve. Nagyezska beszaladt a szobába, szabad utat engedve a könnyeinek. De azok sem hoztak megkönnyebbülést.

„Hogy én milyen ostoba vagyok – korholta magát Nagyezska –, mi mindent összefecsegnek! Manyka most nagyra van! Kitanult. Húsz éve él a városban. Az ura is valami katonatiszt vagy tudós ember. A lakásuk, Anyiszja mondta, három- vagy négyszobás. Majd épp egy ilyen iszákos falusi kell neki. – Elgondolkodott. – Persze nem volt ő mindig iszákos. A lakodalmon biztatta a rokonság: igyál, sógor, ő meg fölvenni még csak fölveszi a poharat, de érintetlenül le is teszi." Jevgenyij nem a szíve parancsára ült le vele a lakodalmas asztalhoz. Ő bezzeg örült: milyen legényt fogott meg! De hogyan fogta meg? Visszagondolni is szégyell rá. Hány évig beszélték még a faluban, az ő nevével csepülték a lányokat! A legkisebb okra máris mondogatták: vigyázz, úgy jársz, mint Nagyezska! Még jó, hogy Jevgenyij jólelkű legény volt, elfogadta, más csak kiröhögte volna a nagy hasával. Aztán jött minden évben egy fiú, hová menne most már az öt fiától?

Manyka lánykorában sokat járt haza a faluba. Jevgenyij hordta az állomásra. Tanult Manyka, az anyjától kapott olykor egy kis ezt-azt. Nagyezskának egyszer jutott az eszébe, hogy felemlítse Manykát Jevgenyijnek, de aztán egy életre felhagyott vele. Nem, nem nyúlt hozzá Jevgenyij, csak elfehéredett, és úgy csikorgatta a fogát, hogy az egyik darabokra törött. Azóta Nagyezska nemhogy hangosan, még magában sem emlegeti Manykát. És most... megérkezett.

Csakhogy most már Nagyezska sem húszéves. Nem lesz olyan ostoba. Még ha van is valami... hadd legyen. Más asszonyoknak is kirúg a hámból az uruk – nem lehet megkötni őket. Kibírja. Manyka, ahogy jött, el is megy, az ura meg talán vele űzi majd el a bánatát. Az éveket leélni úgyis vele, Nagyezskával fogja. Vanyka hamarosan leszerel, aztán Szerjogát fogják várni, aztán Vitykát készítik össze, majd Kolka és Surka is sorra kerül. Így gondolkozott Nagyezska, és a könnyek csak gyűltek, gyűltek a szemében, mígnem kicsordultak. Még beszélni sem könnyű róla, hát még elviselni hogy lehet? Nagyezska hangosan felzokogott. Jó neki, Manykának. Tanult, semmi gondja nem volt, itthonról is jutott neki. Nagyezska még az ötödiket se járta ki, kicsi korától a gazdaságban volt, először az anyjával,

aztán magában, majd megszakadt a tehenek mellett, semmi sem lett belőle. Jevgenyijjel meg... Vállalta a szégyent, csakhogy vele legyen. Gondolta, ha eldobja is, legalább a gyerek megmarad tőle. Az első fiát Jevgenyijnek akarta hívni, de az ura nem engedte, azt mondta, elég egy családban egy Jevgenyij.

Nagyezska letörölte a könnyeit: akármekkora a baj, a munkát el kell végezni. Ideje befűteni a fürdőt. A fiúk hoztak vizet, a fát is odakészítették a kemencére, csak alá kellett gyújtani. Mozdulatlanul ült a fatuskón a kemence előtt, nézte a fellobbanó fahasábokat, nyelte a füstöt és az életére gondolt, aztán bement a szobába, kinyitotta a ládát, leült a szélére. Kivette az ura jobbik ingét, az újabb nadrágját. Könnyein keresztül ellenőrizte, megvan-e minden gomb, nincs-e valami hiba az ura ruháján. „Mi a csudát csinálok én? Nem vagyok épeszű! Saját két kezemmel adom oda, öltöztetem fel, és kinek? Talán még a kaput is kinyissam neki? Hogy van ez? Anyiszja a halálán van, Manyka meg... a szégyentelen, hát nem lát a szemével? Mért én szégyenkezzek, mért ne vetném a szemére? A hajánál fogva kellene végigráncigálni, seprűvel végigkergetni az utcán" – gondolta ki egymás után a büntetéseket Marijának.

Megzörrent a sövény. Jevgenyij jött meg a munkából.

– A fürdőt felfűtöttem, a fiúk még nincsenek itthon. Eredj te először, én majd a gyerekek után – mondta férjének Nagyezska, mintha mi sem történt volna, és csörömpölni kezdett a vödrökkel.

Mire elkészült a munkájával, Jevgenyij már nem volt otthon.

„No, kakaskodik már – gondolta Nagyezska. – Elment hozzá... Lessem ki tán, mikor jön?" Nagyezska érezte, hogy elvörösödik. Nem, ilyesmire nem vetemedik.

Marijával a boltban találkozott. Amaz nem jött zavarba, nem vesztette el a fejét, ahogy elvárná a világ egy ilyen könnyűéletűtől, ha hirtelen megpillantja szeretője törvényes feleségét. Köszöntötték egymást.

Elsőnek Nagyezska szólalt meg: – Sokáig kínlódik még Anyiszja?

Marija csak fájdalmasan elfintorította az arcát. Nagyezska meg csodálkozva hallgatózott befelé, érezte, hogy nincs benne se harag, se féltékenység ez iránt a szép, ápolt asszony iránt. „Na lám, milyen derék asszony lett Manykából! Formás, mint a növendék üsző! Látszik, jó ura van. Hanem az arca szomorú. Igaz, mitől is lenne vidám? Az anyja rosszul van... Jevgenyij meg... Eh, mi öröme lehet benne?" – gondolta Nagyezska.

Eszébe sem jutott, hogy Marijához hasonlítsa magát. Ő egyvalaki, Marija másvalaki, így is kell lennie. Mariját meglátva Nagyezska egyetlen másodpercre sem félt, hogy ebben az ápolt városi dámában valami veszély rejtőzködik ránézve. Egész lényével érezte, hogy Marija nem Jevgenyijhez való. És nem állt meg a boltban, hogy elpletykáljon az asszonyokkal, ment az utcán, gondolkodott. Szeme előtt gyakran felvillant Marija szép, boldogtalan arca. Gondolkodott: és mi lett volna, ha Marija nem megy el a városba? Nem megy egyetemre? Jevgenyij biztosan feleségül vette volna. És akkor most ugyanilyen lenne, mint Nagyezska, nyűtt pufajkában járna, durva szoknyában, átizzadt blúzban, télen-nyáron egyformán gumicsizmában, mert a gazdaságban semmilyen más lábbeliben nem lehet dolgozni.

És ha ő, Nagyezska lenne városi dáma? Úgy, mint Marija? Elképzelte magát a kék fehérpöttyös ruhában, amelyben Marija volt a boltban, és nevetni kezdett saját magán: annyira nevetségesnek látta a fodrocskákat és hajtásokat a ruhán, az arany fülbevaló szirmocskáit, Marija rövidre nyírt, majdhogynem fiús haját. Saját viselete sokkal jobban tetszett neki.

És ha Jevgenyij tanult volna? Nagyezska megpróbálta elképzelni őt tekintélyes városinak, mondjuk kerületi titkárnak: gépkocsival, kalapban, szemüveggel. Elképzelte, ahogy átnyújt neki, Nagyezskának egy oklevelet és igyekszik megszorítani nagy, kérges kezét. Nagyezska megint elmosolyodott. Jevgenyijnek ezt a képét gyorsan elkergette magától. Mert akkor, érezte, nem látná többé Jevgenyijt. Hát itt a veszély. De a megszokott, poros, olajos ruhájú, ritkán józan férfi, az az övé volt, Nagyezskáé, azt senki sem akarta tőle elvenni.

Hazaérve az üres házba, az asszony igyekezett lecsillapítani hirtelen felgyorsult szívverését, megállítani kezének, elgémberedett lábának remegését, de egész testében reszketett, mintha a hideg rázta volna. Kiment, megmosdott a kútnál. Megpróbált enni valamit – egy falat se ment le a torkán.

Olyan meredten ült az asztal mellett, mint egy darab kő.

Marija a vonaton ült, rutinosan észlelte a férfi útitársak figyelmének jeleit. Úgy elfáradt ez alatt a négy hét alatt, mintha hosszú, nehéz évek lettek volna. Sajgó fájdalommal gondolt anyjára, közeli, elkerülhetetlen, fájdalmas halálára. Sajnálta nővérét, Tányát, aki eljött felváltani őt. Férjére gondolt, arcán a bűntudat mindenkori kifejezésével.

„Vigyáz rád – emlékezett vissza Jevgenyij szavaira és keserűen elnevette magát. – De csak nem tudott megőrizni..."

És még arra is gondolt, hogy ő, Marija hogyan is élt ez alatt a négy hét alatt. Hogyan volt elmondhatatlanul boldogtalan beteg anyja mellett. És elmondhatatlanul boldog Jevgenyijjel. Tudta, hogy a veszteségek, betegségek sok nehéz és keserű pillanata vár még rá. Lesznek még örömök is. De akkora fájdalomban és akkora örömben, amilyet ez alatt a négy hét alatt élt át, tudta, soha többé nem lesz része.

Jevgenyij vadul vezetett és szitkozódott:
– Ostoba fehérnép! Elrontotta a maga életét, az uráét, az én asszonyomét a fiúkkal, rólam nem is szólva ... – Igyekezett gyorsan elérni a bázisra, lerakni a kocsit, mert várt rá két üveg vodka.

Nagyezska meglátta a részeg Jevgenyijt és nagyot dobbant a szíve: – Elutazott! Elutazott! – És felzokogott, talán az örömtől, hogy végre elment Marija, talán attól, hogy Jevgenyij megint leitta magát.

RECSKI ÁGNES fordítása

Ilse Tielsch

Például az emlékek

Az asszony ott állt az ajtó előtt, középtermetű nő, kopott szőrmegalléros, viseltes kabátban, ami alól kilógott a vékony, kék pamutszoknyája. Keskeny arcát fekete haj keretezte.

– Használt ruhák? – mondta kérdő hangsúllyal. Fekete szeme tétován rebbent.

Ugyan ki ereszt be a házába egy idegent ilyenkor délelőtt, amikor egyedül van, a gyerekek az iskolában, a szomszédok is valahol intézik a dolgaikat? Nem beszélve arról, hogy még mi minden történik azon kívül is, amiről az újságok írnak nap mint nap. Az alig résnyire nyitott ajtón is annyi de annyi kiszámíthatatlan dolog jöhet be.

Az asszony egyáltalán nem úgy nézett ki, mint akinél kés van, én mégis azt mondtam neki: – Nincs. Nem akartam, hogy kint álldogáljon a hidegben, amíg én használt, de még hordható ruhák után keresgélek. Valahogy kínosnak találtam volna a helyzetet.

Nincs, mondtam tehát, és amikor nem ment el mindjárt, hanem még ott téblábolt határozatlanul és hitetlenkedve, mert elképzelhetetlennek tartotta, hogy egy ilyen csinos kis házban ne legyenek dugig a szekrények felesleges holmikkal, még hozzátettem: – Tényleg nincs semmi. – Aztán bezártam az ajtót.

Egy pillanatig megkönnyebbültem. Aztán, amikor elindultam a lépcsőn felfelé, a hálószobákhoz, már tudtam, hogy becsaptam magam. Igaz, az asszony nem jött be, és már biztosan el is ment, de azt a mondatot, amit mondott, azt a csak két szóból álló, befejezetlen mondatot, amiben nem volt sem határozó, sem tárgy, s amivel nem szólított meg senkit, azt a befejezés után kiáltó mondattöredéket, ami mégis többet mondott, mint amennyit két szó önmagában jelent, mégis beeresztettem, ott maradt nálam, belemászott a fülembe.

Mintha most, utólag még változtathattam volna valamit a dolgon, kinyitottam a szekrényt. Ott lógott az a csinos zöld kosztüm, amit már régesrég kihíztam, s azon kaptam magam, hogy arra gondolok, milyen jól állt volna az asszony fekete hajához. S miközben egy hozzá illő blúzt keresgéltem, eszembe jutott, hogy mit mondott nemrégiben az egyik szomszédasszonyom: Nem nekik kellenek ezek a holmik, eladják őket.

Lehet, hogy ha ez máskor jut az eszembe, egyszerűen csak butaságnak tartom, otthagyom a kosztümöt a szekrényben és elfelejtem az egészet. De ezen a különös délelőttön minden másképp történt, mint ahogy általában történni szokott.

Na és? – kérdezte egy belső hang – kéregetne idegen ajtók előtt, ha nem kellene neki igazán az a kis pénz, amit az eladott holmikért kap? Talán a gyereke szeretne egy olyan játékot, mint a mi gyerekeinké, és lehet, hogy a férje nem keres annyit, hogy meg tudják venni. Talán ő is szeretne valamit, ami neki fényűzés, nekünk azonban már régesrég természetes. Ez látszott a leghihetőbbnek, mert közeledett a karácsony.

Szemtelenek, mondta a szomszédasszony, addig nem mennek el, amíg nem ad nekik az ember valamit.

De ez itt, ez igazán nem volt szemtelen. Inkább félénk. Emlékszem a tétova, kérdő tekintetére.

Mit tudunk mi róluk, gondoltam, mit tudnak ők rólunk? Itt laknak mellettünk, a lebontásra ítélt öreg házakban, gyakran többen is egy helyiségben, magas lakbért fizetnek, elvégzik azt a munkát, ami nekünk piszkos vagy nehéz. Ők lettek az új szomszédaink, akiken keresztülnézünk, és akikhez egyetlen felesleges szót sem szólunk. Szegények. Hálásak érte, ha az ember használt holmit ad nekik.

Bizonyos dolgok belopakodhatnak az ajtórésen, például az emlékek. Besurrannak, nesztelenül és gyorsan, lekuporodnak a lépcsőre, rátapadnak a falakra, nem könnyű elűzni őket.

Ott álltam a nyitott szekrény előtt, de már nem láttam a ruhákat, amelyek ott lógtak. Aztán eltűnt a szekrény meg a fal a barátságos tapétával. És már nem a jólfűtött házamban voltam, hanem az utcán álltam egy vékonyka, kinőtt ruhában, nem volt kabátom és fáztam. Boldog lettem volna, ha valaki ad egy öreg kabátot, de tudtam, hogy a körülöttem lévők közül senki sem fog adni, mert hogy legtöbbjüknek szintén nem volt kabátja.

Mindez, gondoltam visszatérve a jelenbe és a jó meleg szobába, nem volt olyan rég. Mit ér az egész élet az összes tapasztalatával együtt, gondoltam, ha egy nap képesek vagyunk valakit, aki öreg ruhákat kér, elkergetni az ajtónk elől?

Amikor megint láttam már a szekrényt, azt is tudtam, hogy másról is szó van, nem csak a ruhákról. Mégis, hogy bizonytalanságomat önmagam előtt is leplezzem, gyorsan kivettem a szekrényből a zöld kosztümöt, sorban kinyitottam a többi szekrényt is, minden nélkülözhetőt összeraktam, pedig az asszony már rég elment, egy blúzt, egy pulóvert, amit már nem viseltem, a gyerekeim kinőtt holmiját. Közben olyasmit csináltam, ami furcsa, sőt nevetséges lehetett. Mert amíg fel s alá mászkáltam a szobákban, fiókokból és ládákból fehérneműt és egyéb ruhadarabokat szedegetve elő, itt egy trikót találtam, amit már senki nem viselt, ott egy pár gyermekharisnyát, egy gyapjúsapkát, egy sálat, magamban beszéltem, s azt mondtam, amit előzőleg az asszonynak kellett volna mondanom, vele beszélgettem, mintha ott állt volna mellettem, kérdezgettem, meséltem neki a gyerekeimről, úgy beszéltem vele, mint bármelyik más szomszéddal, amikor véletlenül összetalálkozunk az utcán. Ő meg mesélt a falujáról, ahonnan jött, ilyen falu talán nincs is több a világon, még abban az országban sem, ahol éltek, képzeletemben furcsán eltúlozva kiszíneztem magamnak ezt a falut, minden kedves részletében hasonlított azokhoz a falvakhoz, amilyeneket a falusi élettől elidegenedett városiak álmodnak maguknak. Az asszony beszélt a szobácská-

ról, ahol élt, s hogy reméli, ő meg a férje egy napon talán szebb lakáshoz jutnak. Hosszú történeteket mesélt, amelyek a valóságban azonban csak egyetlen, befejezetlen mondatból álltak, abból, amit előzőleg az ajtó előtt mondott: – Használt ruhák?

Izgalmamban nem hallottam, hogy megjött a lányom. Később elmondta, hogy sokáig állt mögöttem és figyelt, amint ide-oda rohangálok, fehérneműket és ruhákat rakok egymásra, közben beszélek, nevetek, fejcsóválva csodálkozom, figyelek valakire, aki nincs is ott. Nagyon csodálkozott rajtam és azt gondolta, mint később elmondta, hogy megbolondultam. Mama, te magadban beszélsz, mondta óvatosan, amikor végre mégis észrevettem és megijedtem. Megöregedtél vagy túl sokat vagy egyedül, mondta.

Nem mondtam meg neki, mi történt, nem beszéltem neki az idegen asszonyról. De délelőttönként még sokáig újra meg újra odamentem az ablakhoz, kinéztem az utcára, és reménykedtem, hogy csak becsönget megint az asszony és megint elmondja azt a két szót, azt a mondattöredéket, végén azzal a kis kérdő hangsúllyal: – Használt ruhák? Kinyitnám neki az ajtót, beengedném, elbeszélgetnék vele, és jóvátenném, amit elmulasztottam.

Hiába vártam. A ruhák ott maradtak nálam, aztán egy nap összecsomagoltam őket és elvittem a Vöröskeresztbe.

Később jöttek más asszonyok, öregebbek és fiatalabbak, halkszavúak és hangos beszédűek, durva és keskeny arcúak. Mindig kedves voltam hozzájuk, mindig találtam valamit a számukra. De az az asszony, az az egyetlen, akit vártam, nem jött el többé.

KAJTÁR MÁRIA fordítása

(*Ilse Tielsch Das Weinachtsgedicht* című kötetéből, 1986.)

DALILA

Sylvie Weil

Menekült tőle. Nem tudja pontosan megmondani, mikor kezdett változni, de tagadhatatlanul megváltozott. És nem az esküvőjük után. Akkor egy kicsit sírt, azzal vádolta, hogy csak a lakhatási engedély miatt vette feleségül. Eleinte nyugtatni próbálta szaggatott, fáradságos, gyakran egyszótagosra csökkent angolsággal; ismét beszélt az iránta táplált érzelmeiről, vágyáról, hogy mindig vele maradjon. Aztán türelmetlen lett, szemére vetette a kicsinyességét, végül megpofozta. Különben nem először figyelte meg, hogy nem vette zokon, ha megverte. Utána a szokásosnál jobban hízelgett neki és minden rendbe jött. Röviddel azután, hogy anyja és a nagybácsik megérkeztek Spanyolországból, átengedték az ágyukat az impozáns mamának, és az alagsori kis szobában aludtak egy kihúzható díványon. A nagybácsik a szalonban tanyáztak. Ekkor még nemigen vette észre a változást, legalábbis semmi lényegeset. A fiatalasszony eleinte rémüldözött a megszállt lakás láttán (néha szemére vetette a tipikus amerikai önzést), aztán lassan megnyugodott. Végül egyre kedvesebb volt az anyóshoz, leginkább mosolygott rá, mivel nem értették meg egymást. Majd egyik este nagyon jókedvűen jött haza és bejelentette, hogy beiratkozott egy spanyol nyelvtanfolyamra. Így hamarosan – egy kis időbe telik ugyan, mert nem túl tehetséges, mondja nevetve – bekapcsolódhat a családi beszélgetésekbe. Esti tanfolyam volt, kétszer hetente. Ez nem befolyásolja sem az esti bevásárlást – titkárnő volt –, sem a vacsorakészítést. Napközben rágcsál valamit. Különben sem volt nagyétkű.

Igen, röviddel ezután kezdődött az egész. Egyfajta rossz közérzet lett rajta úrrá. Elkezdte gyanúsítani a feleségét anélkül, hogy előbb megfogalmazta volna magában gyanúja pontos eredetét. Valójában nem tudta megmondani, mi váltotta ki belőle a rossz közérzetet. Akkor kezdődött talán, amikor a fiatalasszony reggelente énekelgetett öltözködés közben? Amikor többé nem vetette a szemére, hogy a mama sétáltatásával tölti napjait ahelyett, hogy munkát keresne? Már nem meresztette rá nagy mártír-szemeit, hogy lássa hogyan telnek meg könnyekkel. A férfi semmiségek miatt veszekedett vele és közben megalázva érezte magát. Felesége néma maradt és sietve, néha egy gúnyos mosollyal varrta fel a gombot, amely a mellényen hiányzott, megfőzte a kávéját, kivasalta az ingét, amit fel akart venni. Pofozni is próbálta. Egy vagy két alkalommal a nyakába borult, zaklatottan könyörgött, ne bánjon így vele. Aztán egyszer a felesége egyszerűen egy laza mozdulattal ellökte magától. Utoljára még vállat is vont. Végül észrevette, hogy már régen – talán egy hónapja – nem kérdezte tőle, mikor megy el a családja. Vasárnap nagytakarítást csinált, szellőztetett porszívózott,

méghozzá olyan energiával, amilyet nem néztek volna ki belőle, olyan törékeny volt. Bátorította a férjét, hogy menjen csak az anyjával, mondjon egy rózsafüzért a szép negyedek nagy templomaiban. Ő meg nem tiltakozott. Amikor késő délután visszajöttek, a vacsora kész volt. Este az asszony mélyen elaludt mellette a díványon. Nem merte felébreszteni. Legyőzöttnek érezte magát, és nem tudta, mi okozta ezt az érzést.

Az egyik sétájuk alatt az impozáns, özvegyi fátyolba borított anyja nevet adott a süket fájdalomnak, amely többé nem hagyta el. Szemrehányást tett neki, hogy nem ellenőrzi a feleségét. Az ember nem bízhat túlságosan ezekben a modern fiatal nőkben, olyan sóványak, hogy alig nevezhetők nőknek. Talán rossz hatások érik az irodában? Mit tud ő arról, hogyan tölti a napjait? És aztán az az esti tanfolyam? Minek kellett neki a spanyol nyelvtanfolyam? Nagyon jól megtaníthatná, ha nagyon akarja, ő maga. Láthatóan semmit sem haladt. Biztos lehet benne, hogy eljár oda? Az, ahogy el szokott szaladni a lapos sarkú cipőjében, a vádliját csapkodó széles szoknyájában, nem, mindez nem jósolt semmi jót.

Akkor este figyelte a felesége arcát. Semmit sem talált rajta. A szeme talán karikásabb volt a szokásosnál. Nem, tulajdonképpen nem. Semmi különösen érzékit nem talált a mozdulataiban, abban, hogy a falnak dőlt, hogy megigyon egy csésze kávét a füle mögé igazítva egy barna hajtincset, amelyik következetesen a szemébe hullt. Később figyelte, ahogy vetkőzött. Nem volt semmi a lapos, sovány testen, ami elárulná a házasságtörő asszony félrelépéseit. Sőt, megállapította, hogy kicsit meghízott. Benne meghalt a vágy.

Másnap reggel, mihelyt az asszony elment, a család tanácskozott. Gyorsan cselekedni kell. A rossz még talán nem történt meg. A nagybácsik (mindkettő agglegény, az anyjukkal éltek haláláig) felajánlották segítségüket. Nagyon hálás volt nekik és mégis, a megvetés, amit a tekintetükből olvasott ki, dühvel öntötte el.

Ellenőrzés alá vették a felesége minden pillanatát. A nagybácsik egymást váltották az épület előtt, ahol dolgozott. De már nem voltak túl fiatalok és elég rosszul tűrték a hideget. Végül aztán ő volt az, aki idejének java részét ott töltötte. A két sor magas épület, szinte már felhőkarcolók közé beszorított sugárút nem volt más, mint egy gigantikus huzat. Zsíros papírok röpködtek minden irányban. A por kaparta a torkát. Felemelte a tekintetét, számolta az emeleteket, az ablakokat, még a vészlépcsőt is, megszorozva végtelenségig a számukat, a lehetőséget, az utakat, a zsákutcákat. Mindez elkeserítette. Így hát belépett, beszaladt a liftbe, felment a tizenkettedik emeletig. A pihenőről láthatta, ahogy egy üvegajtó mögött gépel. A testhelyzetét olyan ritkán változtatta, hogy úgy tűnt, egy viaszbábut ültettek oda. Amikor észrevette a férjét – előbb a kolléganője, aki szintén az irodában ült, jelezte a jelenlétét –, intett neki. Nem lepődött meg. Ajka egy ördögi mosolyra húzódott. A férfi kimerülten lement, cigarettázott, várt. A hajdani hosszú közös sétáikra gondolt, amikor megismerkedtek. Egyfajta mohósággal vetette magát ezekbe az utcákba, amelyeket szórakoztató, egymáshoz nem illő épületek szegélyeztek, és neki úgy tűnt, soha nem érnek véget. Felesége hívta fel a figyelmét a szárnyas oroszlánokra, kariatidákra, ereszcsatornákra, csipkés

oromzatokra, amelyek díszítették a házak homlokzatát és együtt nevettek az összevisszaságon és az építészek merészségén, akik azt építettek, ami nekik tetszett, a szomszédokat figyelmen kívül hagyva. Igen, mentek és nevettek. Igen, kevés szót váltottak, a szókincse oly korlátozott volt, megelégedett a szaggatott, összefüggéstelen kijelentésekkel, ha a szerelem, szabadság és az új élet, amelyet itt akart folytatni, szóba került. Oly távolinak tűnt most mindez.

Esténként, amikor a felesége tanfolyamra ment, sebtében vacsorázott, hogy követhesse. Nehéz volt szemmel tartani a gyorsan lépkedő asszonyt, lihegett, mindent felborított, ami az útjába került. Látta, ahogy a többiekkel együtt elnyelte a Modern Nyelvek Intézete. Egy forgóajtó bekapta. Tekintetével követte az üvegen át, míg a felesége beljebb haladt a folyosón. Egy sovány sziluett, díszítés nélküli, rosszul szabott, szürke flanell szoknyában, ami az egyik oldalon kissé lógott. Félt, hogy nevetséges lesz, ezért kívül maradt. Száz lépést tett a járdán, dörzsölgette a kezét, hogy felmelegítse, elszívta az összes cigarettáját. Egy diáktól megbizonyosodott arról, hogy nincs más kijárat azon kívül, amelyik előtt állt.

Felesége mindig az elsők között ment el, és egyenesen hazafelé. Vidámnak látszott, könnyedén lépkedett, emelt fővel, tele büszkeséggel, amit csak rövid ideje ismert nála. Amikor ő is hazaért fagyott orral, tüzes torokkal, soha nem kérdezte tőle, honnan jön.

Vasárnap, szokás szerint, az anyjával ment ki. De az anyja mostanában mindig egyedül ment a szomszédos templom felé. Nézte, ahogy távolodik, meggyújtotta az első cigarettáját, s a bejárattal szemben állt meg. A nagybácsik is elmentek a stadionba vagy a versenypályára. Családok sétáltak, majd egy-két idős hölgy. Ők megálltak egy pillanatra a kapu előtt, megigazítva a kesztyűjüket vagy a kalapjukat. Teltek az órák, ő unatkozott, a szomszédok visszatértek, az egyik, majd a másik is, odavetett pillantásaik megalázták. Végül nagyon messziről észrevette közeledő anyjának kövér fekete alakját. Lassú és egyenletes lépéseiben volt valami hajthatatlan. Felkínálta anyjának a karját, hogy hazakísérje. A fiatalasszony soha nem hagyta el a házat.

Ettől eleinte megkönnyebbült. De lassan eljutott odáig, hogy jobb lenne – gondolta – véglegesen tisztán látni, rajtakapni, ahogy elmegy, ahogy egy férfi felé rohan, aki – ki tudja miért, úgy képzelte – fiatal, szőke, kissé kövérkés. Igen, így megtörténtnek tekinthetné. Aztán döntene. Néha elképzelte, hogy a járdára teperte azt a másikat, a szemét, a pizzamaradékok és az üvegszilánkok közé, cipősarkával rugdosva az arcát a kuka melletti kis tócsában, ahol már hetek óta rohad egy szürke macska. De idejének nagyobb részében annyira fáradt volt, hogy meg akarta kérni a feleségét, ne rejtőzzön többé, alapjában véve ennek nincs oly nagy jelentősége. Nem ő az első, akivel az ilyesmi megesik.

Este, amikor mindannyian együtt voltak, többé nem mert beszélni előtte. Könnyen lehet, hogy már eleget tanult spanyolul ahhoz, hogy megértse őket. És nem ez volt a legalkalmasabb pillanat, hogy feltárjon előtte magukról olyasmit, ami csak a családra tartozott. Egy kis örökség, amire szert tettek, vagy például az a mód, ahogy az itt-tartózkodási engedélyüket készült

meghosszabbítani. A fiatalasszony nyugtalanította őket, főleg amikor úgy tűnt, nem figyel rájuk. Az a szokása, ahogy nevetve a fejével intett, mikor kérdeztek tőle valamit, hogy kifejezze, nem tud válaszolni – nem, ő még nem tud eleget – talán csak ravaszság volt nála. Meg voltak győződve róla, hogy tökéletesen megérti őket, miközben felszolgálja az ételt és hátravetett fejjel nevet, csörgetve a fülbevalóit. A nagybácsik mindennap újabb használhatatlan és ellentmondásos tanácsokkal látták el az unokaöccsüket, s csak burkoltan beszéltek. Belegabalyodtak a saját többértelműségükbe, nem tudták többé mit értenek a mondottakon. Rákaptak az argó használatára, amit bizonyára nem tanítottak a nyelvintézetben. Belementek egy játékba, és egyre durvábbak lettek. A mama végső elkeseredésében a szobájába zárkózott.

Amikor a fiatalasszony elment, egymáshoz fordultak és egymásnak estek. Végül eljött a nap, amikor a nagybácsik bejelentették, hogy elutaznak. Teljesen ki voltak borulva, nem maradhattak többé ebben a házban. Vádolták az unokaöccsüket, hogy az ellenőrzést elhanyagolja, lassan beletörődik egy elviselhetetlen helyzetbe, ami becstelen dolog a családjára nézve is, önmagára is. Elátkozták.

Néhány nappal később követve a feleségét, ahogy azt mostanában szokta, egészen a nyelvintézetig, megelőzte őt, annyi fáradságot sem vett, hogy elrejtőzzön, előbb lépett be az épületbe. Annak a teremnek az ajtajáig ment, ahová a felesége szokott belépni. A terem üres volt. Egy fiatal tanár érthetetlen jelekkel firkálta teli a táblát. Megfordult és megkérdezte, keres-e valamit. Azt válaszolta, hogy a spanyol termet keresi. Nem itt szokták tartani az órákat? A tanár egy pillanatra abbahagyta az írást. Nem, a spanyol tanfolyam egy másik emeleten van.

Nem maradt már ideje más kérdést feltenni. A felesége utolérte és szorosan mellette megállt az ajtóban. Az arca kicsit kipirult, a szeme csillogott. Hátravetve a fejét, nevetni kezdett. Majd hirtelen komolyra fordult, közelebb hajolt az arcához – újra eszébe jutott, hogy a felesége szinte magasabb nála – és egy pillanatig nézte figyelmesen, a kicsit rövidlátó szemével, mintha nem ismerné elég jól a férjét. Azt várta, hogy a felesége megszólal, de nem mondott semmit. Belépett a terembe és beült a padba. Más hallgatók is jöttek és szintén leültek. A tanár köszöntötte a csoportot éneklő, kellemes hangon, olyan nyelven, amit ő nem értett. Látta a felesége mosolyát, felemelt ujját, ahogy kinyitja a száját és könnyedén kiejti a hangokat, amelyek számára nem jelentettek semmit. Úgy látszott, a fiatalasszony örömét lelte a kiejtett szótagok dallamában.

A tanár ujjával rámutatva a szavakra, amit előzőleg a táblára írt, válaszolt neki. Valami tréfásat mondhatott, mert az egész társaság elnevette magát. Egy lány felállt és finoman elnézést kért, majd becsukta az ajtót. Csak most látta meg az ajtóra, pont a terem száma alá rajzszöggel odaerősített kis cédulát, amelyre nyomtatott betűkkel ráírták: Modern görög.

Sokáig a csukott ajtónál maradt döbbenten, mint valaki, aki hirtelen észreveszi, hogy meglopták.

FORDÍTOTTA: FAZEKAS MÁRIA

Bemutatjuk Tóth Éva babáit

**1953-ban születtem Budapesten.
Képzőművészeti szakközépiskolát, tanítóképzőt,
majd tanárképző főiskolát végeztem.
Rajztanár vagyok a Bem József
Óvónőképző Szakközépiskolában.
Illusztrálok, babákat és bábokat készítek.**

NEDBAL JÓZSEF FELVÉTELEI

KIRÁLYKISASSZONY I.

ZSUZSI

MACA

PÖTTYÖS

TEABABA

DIZŐZ I.

ÉVA

DIZŐZ II.

SZALMAHAJÚ LÁNY

KIRÁLYKISASSZONY II.

Mai bőségszaru

Az aktokról hideg fejjel

November, december táján olyanok a papírboltok, mint a nyitva felejtett gyári férfi-öltözőszekrények: pucér női bájak mosolyognak a vásárlókra mindenfelől. Fantasztikus méretű keblek, kerek popsik, kacér pózok, s gyakorta – mit szépítsük? – ledér mozdulatok. Aki azután a mezítelen húsok szemlélését megunva vagy puszta szeméremből félrenéz, az láthatja, hogy a hölgyek nem öncélúan mutogatják magukat, kalendáriumok, naptárak díszei ők.

Megérne egy pszichológiai vizsgálatot annak felderítése, vállalataink, gyáraink gazdasági vezetői, propagandistái miért gondolják, hogy a cég nevének szebb csengést ad, ha formás női lábak s hegyes mellbimbók közé komponálva olvasható. Hasonlóképpen elgondolkodtató jelenség az is, ha a magyar sajtó könnyed és humoros akar lenni, azonnal pucér nőkkel lesz tele. Nézzük csak meg a komoly politikai napilapok szilveszteri számait vagy a politikai humornak egyfajta verbális és vizuális ötvözetével kísérletező televíziós Parabolát, Szuperbolát: minimálisan két lengő cici hivatott a könnyedség, a szórakoztatás légkörét megteremteni. Van ebben valami közös vonás, ha meggondoljuk, hogy az első aktnaptárak vállalati megrendelésre készültek és a szilveszteri, farsangi lapokhoz hasonlóan csak „belső terjesztésre" szánták; reprezentációként osztogatták, szakmabeliek és üzleti partnerek kapták, a nagyközönségtől elzárt, intim ajándék volt. A hazai közerkölcsben viruló álszemérem és prüdéria játékszabályai jól tűrték ezt az „egymás közt vagyunk" összekacsintós kis pikantériát.

A szokások változásával lassan a bolti forgalomban is feltűntek a mezítelen képekkel illusztrált naptárak. A bennük levő felvételek – a közmegegyezés íratlan szabályai szerint – „művészi aktfotók". Hogy ez a kifejezés pontosan mit jelent, azt senki sem tudja, mindenesetre a „művészi" oly elvont és fennkölt, s olyan biztonsággal szóltak róla a kiadók, hogy nagy tudatlanságra vall kétségbe vonni e naptárak szükségességét és esztétikai minőségét. Pedig hát ez az immár tömeges „anatómiai lecke", amit posztereken, naptárokon, sőt imitt-amott már egyéb reklámokon is kapunk, megérdemel néhány szót.

Az aktfényképezés csaknem egyidős a fotográfiával. Röviddel a fényképezés feltalálása után – Daguerre 1839-ben jelentette be találmányát a francia tudományos akadémián – a gyorsan terjedő eljárás számos követője készített aktképet. Természetesen női aktot, a mezítelen férfitest fényképezése sokáig komikusnak hatott, s valljuk be, ma is szokatlan kissé. Bár egy német úr, Wilhelm von Gloeden már 1893-ban közönség elé vitte férfiakról készült aktképeit – fetlehetően ezek voltak az első kiállításra került férfiaktok – egy londoni fotóművészeti tárlaton, azért ha aktfényképezésről beszélünk, többnyire nőkre gondolunk.

A fotográfia egyenjogúságáért vívott harcban, azért, hogy művészetként ismerje el a közönség a fényképezők legjobbjainak tevékenységét, vezető

MAN RAY:
EROTIKUS KERÉK

LUCIEN CLERGUE

MOHOLY NAGY LÁSZLÓ:
AKT-TORZÓ

ANDRÉ KERTÉSZ:
DISTORZIONS I.

ANDRÉ KERTÉSZ:
DISTORZIONS II.

szerepet vállalt az aktfényképezés. Paradox módon úgy, hogy a fotósok mindent elkövettek annak érdekében, hogy képeik ne fényképnek, sokkal inkább festménynek tűnjenek föl. A különféle drapériákkal, fátylakkal, gazdagon berendezett enteriőrökkel fényképezett női aktok azt voltak hivatottak bizonyítani, hogy a fotó is képes a festményhez hasonló hatást kiváltani. Mivel azonban az objektív önmagában nem szépít, nem tünteti el a ráncokat, a zsírpárnákat, amint a festő tapintatos ecsete, rafinált fény-árnyék hatásokkal, lágyítással és más trükkökkel igyekeztek a kívánt eredményt elérni. Ez a piktorializmusnak nevezett fotográfiai irányzat elég sokáig, a XX. század tízes éveiig tartotta magát, s történelmi érdeme, hogy kétségtelenné tette: a fényképezés a valóság egyéni, művészi tükrözésére is alkalmas.

A művészetek nagy, e századi forradalma, az avantgarde megjelenése, a különféle izmusok nem hagyták érintetlenül a fotográfiát, és az aktfényképezésre is hatással voltak. Emellett a mind tökéletesebb technika egyre gazdagabb eszköztárat nyújtott a fotósoknak. Végül is a század húszas–harmincas éveire bizonyossá vált, hogy az emberi test fotográfiai ábrázolása, azaz az *aktkép* művészi produktum, *műalkotás* is lehet.

Hangsúlyoznunk kell ezt a szót: *lehet*. Mert ahogyan lehet jó fotó egy tájkép, egy riportfelvétel vagy egy portré, úgy lehet jó vagy rossz az akt. Sok-sok feltétele van annak – kompozíció, szín, szerkezet, mondanivaló, technikai kivitelezés stb. – mitől jó, mitől művészi, mitől csapnivaló vagy éppen mitől giccses egy fotó. S ezzel a kifejezéssel: *giccs*, végre elérkeztünk az aktnaptárak kulcsszavához. Ezeknek a naptárképeknek a döntő többsége giccs (kisebb része szelíd pornográfia), semmi köze a művészethez, még ha annak köntösében is akar tetszelegni. Ez az „álruha" egyébként a giccs jellemző tulajdonsága, ám míg a művészet a „dolgozz jól" jelszavát tűzi zászlajára, addig a giccs híveitől a „dolgozz szépen"-t követeli meg. S hol lehet még ennyi „szép" képet látni, mint éppen az aktnaptárakban? Ezt a fajta stílust nevezik a modern esztétikában pornogiccsnek; „a pornogiccs abban különbözik a pornográfiától, hogy alkalmazkodik a legálszentebb mentalitáshoz, a vásárló polgár széplelkűségéhez", így a vásárló nem kerül szembe a voyeurizmus vádjával, azzal áltathatja magát, hogy esztétikai épülésének áldoz. A giccstermelők pedig gondosan ügyelnek rá, hogy a képet esztétikailag elfogadhatóvá, banálissá, kellemessé tegyék. Üres mosolyú, személytelen tekintetű, szép testű nők sétálnak dús lombú fák alatt, kék, mindig gyönyörű kék vizű tavakban, folyókban fürdenek, hullámveréstől tajtékos tengerparti sziklákon vagy a széltől fodrozódó homokban nyúlnak el, mit sem tudva a fotográfusról. Így csak nem lehet elítélhető mezítelenségük? Mint ahogyan hálószobák, fürdőszobák, meleg otthonos hangulatot árasztó nappalik enteriőrjében is indokolt lehet a mezítelenség, hisz ki nem járkál időnként ruhátlanul a maga lakásában? Az aktoknak ilyen hamisan egyszerű és természetes környezetbe való illesztése azon igyekezetből fakad, hogy a képet szépnek és művészinek tüntessék fel, és igazolást adjanak szemlélőjének.

A másik nagy önigazoló hazugsága az iparos módjára termelő aktfotósoknak, hogy a „női test a legszebb dolog a világon", a természet gazdagságának s bölcsességének gyönyörű bizonyítéka, az ősi titok. Így lesz a nőből erdei nimfa, habokból születő istennő, ezért társítják gyakorta egyetlen szál virággal vagy más természetadta tárggyal, hogy szimbolizálják a tisztaságot, az anyatermészettel való közvetlenséget – aminek érzését mellesleg a modell már régen tönkretette.

Az eddigiekből az tűnhet ki, hogy bár vannak jó, maradandó esztétikai-művészi értékeket őrző aktfotók a fotográfia történetében, a mai naptárak-

JEAN-LOUP SIEFF:
HOMMAGE AU SEURAT

ból ezek hiányoznak. Valószínűleg ez így nem igaz. Csak a nagy számok törvénye kelti ezt az érzést az emberben; oly dömpingjét látjuk a mezítelen test fényképeinek, hogy igazán nehéz kiválasztani azt a kevés jót. Kiváltképpen azért, mert hiányos iskolai oktatásunk és az ebből fakadóan alacsony közízlés éppenséggel nem segít benne. A nagyon is szegényes magyar fotóművészeti, fotótörténeti könyvkiadás pedig egyenesen hátráltatja az érdeklődőket is. Ám aki egy kicsit is vonzódik a művészetekhez, gyakran jár múzeumba, kiállításokra, az tudja, hogy a valódi műalkotás akkor is hatással van rá, ha nem képes megfogalmazni a látvány keltette érzéseit, indulatait, gondolatainak asszociációs sorát. A művészet mindig valóságsejtelmekből születik meg és – ha mégoly kismértékben is – egyetemes érvényű mondanivalót fogalmaz meg. A művész magatartása, szemben a giccstermelőkkel, mindig etikus. Igaz, a megformálás módja koronként változó, a társadalom erkölcsi normája, ízlésszintje, az uralkodó esztétikai ideálok szerint más és más, de mindig túlmutat önmagán, mindig többet akar, mint a puszta látvány „leképezését".

A piktorializmusról már szóltunk korábban, s említettük az avantgarde-ot is. Ez utóbbit úgy is felfoghatjuk a fotográfiában, mint a festészeti stílus ellenreakcióját. Néhány ma már világhírű, a fotótörténetben számon tartott képpel nézzük át azt a változatos, érdekes fejlődést, amin az aktfotográfia végigment.

Man Ray *Erotikus kerék* című, 1934-ben készült képe szürrealista alkotás. Tökéletes szakítás a hagyományokkal; az eszményített testnek az isteni ma-

gasságokból való földre térítése, korántsem közönséges eszközökkel. A nagy kísérletező fotográfus, Moholy-Nagy László *Akt-torzó*ján a fény és a mozgás reakciója nyújtja a látvány erejét, az energia, a feszültség szinte kirobban a képből. Az új kísérletek során nagyon hamar kialakult egy másik irányzat is, amelyik a női testet mint tárgyat, harmonikus, szimmetrikus vagy éppen asszimetrikus formák halmazát tekinti. A test fény-árnyék hatásokkal, különös látószögekből vizsgált formavariációk tömege, ahol a bőr textúrája, a pórusok, a mellek vonala, a csípők hajlatai új, vizuális élménnyé alakulnak. Raoul Hausmann, Bill Brandt s főként Lucien Clergue fotói nagyszerűen reprezentálják e stílust. S ha, mint láttuk, volt olyan irányzat, amely a testet részeire szedte, s megfosztva emberi természetétől új, objektív látványt épített belőle, úgy természetesen van olyan is, amely az egész testet mint formázható anyagot alkalmazta. Mint szobrász, új alakzatot alkotott kamerájával, s ezzel különös, elgondolkodtató világot teremtett André Kertész *Distorzions* című, 1933-ban elkészült sorozatával. Kertész torzító tükrök felhasználásával fotózott, s így sikerült egy absztrakt világot teremtenie. Ám ezzel legfeljebb szakmai körökben kelthetett volna feltűnést; munkájának nagy visszhangja és hatása abból ered, hogy megfosztotta a női aktot az évszázadok során reá tapadt társadalmi konvenciótól, amely szerint a női test egyenlő a szépséggel. Nagy lépés volt ez, nemcsak a test egyes részeit, de az egész női aktot dehumanizálta, s ezzel út nyílt az emberi akt realista fotográfiai ábrázolásához. Ahogyan a portréfestészet is bejárta útját az idealizált arcképtől a valódi karakter ábrázolásáig, úgy jutott el – persze rövidebb idő alatt – az aktfényképezés is idáig, hogy azután már innen újabb stílusok, irányzatok felé mozdulhasson tovább. A „test-portré" máig kedvelt műfaja a fotográfusoknak. Itt most csak Jean-Loup Sieff egy képét mutatjuk be.

Sok fotós foglalkozik aktfényképezéssel ma is. A legjobbak stílusjegyeire könnyedén ráismerni, s nem véletlen, hogy sok az utánzójuk. David Hamilton a hatvanas–hetvenes években példátlan népszerűségre tett szert lágyított, impresszionista hangulatú képeivel, amelyeken csaknem kizárólag süldő lányok láthatók. Duane Michals furcsa intellektuális sorozataival lett híres. Történeteket mesél el képben és írásban, a kép és a szöveg hol kiegészíti, hol csak illusztrálja egymást. Franco Fontana, a színes fényképezés mestere, aki először különös látószögből fényképezett, új látvánnyá komponált tájképeivel hívta fel magára a figyelmet, Eikoh Hosoe is inkább formákat fényképez, mint emberi testeket, ám nyers, majdnem durva beállításaival nemcsak erőt, hanem szánalmat is kelt nézőiben e védtelen testek iránt.

Magyarországon az elmúlt két évtizedben mindössze két aktalbum jelent meg. Egyébként aktfotót a magyar olvasó csak külföldi folyóiratokban láthat. A Penthouse, Playboy, High Society, Newlook, Lui magazinok aktképei – bár a lapok tartalma általában különböző, a Playboy magazin interjúi például egy időben híresen jók voltak – sosem áltatták az olvasókat holmi „művészeti" attitűddel. Nem állítom, hogy nagy barátja lennék a szex- vagy pornólapoknak, de az a tény, hogy az első pillantásra egyértelmű szándékukat korrekt módon rögtön tudomásomra hozzák, szimpatikusabb, mint a művészet köntösében tetszelgő, magát rafináltnak gondoló pornógiccs – ami a magyar aktnaptárak sajátja.

Mindebből persze nem következik az, hogy a művészi aktfotó egyáltalán nem, a szexmagazinokban látható pornókép pedig csakis szexuális ingereinkre hat. Csak éppen a művészi értékekkel bíró képnek nem ez az elsődleges célja. De hadd idézzem Féjja Sándor pszichológus szavait: „Befogadói pszichikumunk nem a fotóművészeti teóriák diszpozíciója szerint működik.

ROBERT DEMANEY

Az aktfotókból fakadó művészi élményben a befogadó pszichés tulajdonságai révén szükségszerűen jelentkeznek az erotikus és a szexuális érzelmek... Akarjuk, nem akarjuk, tény: a fotóaktok legtöbbje is kivált(hat) szexuál-erotikus képeket a nézőből. Ilyenkor a fotóesztétikai élményünkben éppen ez lesz a kép egyik sajátos vonzereje. Mondhatjuk: sex appealja." És tegyük hozzá, ezért az élményért az egészséges nézőnek nem kell pirulnia, s az a nevetséges, feszengő érzés sem keríti hatalmába, amelyet némely aktnaptár átlapozása közben érez.

A fentiekből egyértelműen az derülhet ki, hogy e sorok írója kérlelhetetlen ellensége az aktnaptáraknak. Ez helytelen következtetés, én csak a magyar aktnaptárak rossz minőségű átlagát szeretném kiirtani a kiadványok közül, de – s ezzel tisztában vagyok – erre semmiféle reális esély nincsen. S nem azért, mert a kiadók szerkesztői, lektorai, úgy általában, ne látnák maguk is, hogy a felvételek többsége nagyon messze van a jótól, hanem azért, mert az aktnaptár-kiadás ma, Magyarországon jó üzlet. Nem véletlen, hogy a Képzőművészeti Kiadó monopóliumát éppen ezen a területen törték meg először más kiadók. S a piac egyelőre még oly nagy, hogy a verseny nem a minőségben, hanem a gyorsaságban és a témák merészségében jelentkezik. Érdekes egyébként az is, hogy ha nem ilyen kipróbált, biztos üzletről van szó, akkor a kiadók rögtön elbizonytalanodnak, szemérmesek és aggályoskodók lesznek a művészi színvonal és a közönségigény „érdekében".

Mit tehetnénk még mindehhez hozzá? Úgy vélem, a magyar kortárs aktfotográfia tendenciáinak, stílusainak nincsen sok közük a magyar aktnaptárakban megjelenő aktképekhez. Ez utóbbiak puszta gazdasági szempontok szerint készülnek, s egyelőre úgy tetszik, a naptárkiadók szerint a művészet nem jó üzlet. Csak remélhetjük, hogy ez az álláspont hamarosan megváltozik.

HAJDÚ ÉVA
BÁNKÚTI ANDRÁS reprodukciói

Boldog születésnapot, Barna bácsi!

Közel kétezer gyerek jár az Ond vezér parki iskolába. De még ennyi gyerek között sem akadt olyan, aki akkora tortát látott volna, mint amilyen december 8-án várta az iskola legidősebb pedagógusát. Ám nem volt kisebb az ünnepelt meglepetése sem, Pálos Barnabásé – Barna bácsié –, akinek a tiszteletére a tortát díszítő nyolcvan gyertya égett.

Nem a pálya végét, hanem csak egy állomását ünnepelték a gyerekek és a munkatársak. Ritka jubileumot, hiszen Barna bácsi hatvanadik aktív évét tölti a gyerekek között.

– *Meséljen valamit a saját diákéletéről!*

– Borsodi kis faluban születtem, Borsodszemerén. Itt is jártam iskolába. A negyedik elemi után Mezőkövesdre kerültem a gimnáziumba, 1918-ban.

Nehéz idők voltak azok, apám a fronton. Gyerekként a vidéki bejáró kisdiákok életét éltem. Hosszú gyaloglások és vonatozások az iskolába és vissza. Csak amikor apám hazakerült és újból dolgozni kezdett – kubikos volt –, akkor lett könnyebb a diákélet. Ez sem tartott azonban sokáig. Az utolsó két évben a szüleim nem tudtak támogatni. Ekkor első gimnazisták korrepetálásával kerestem meg a szállás és a reggeli költségeit, ebédet és vacsorát pedig az internátusban kaptam ingyen.

– *Nem volt nehéz a falusi kisiskolásnak a gimnáziumi tanulnivalókkal megbirkózni?*

– Bizony eleinte nem volt könnyű. A negyedik elemi végén éppen csak írni és olvasni tudtam. A falusi tanító nénink beteges asszony volt. Harmadik–negyedikben több időt töltöttünk az ápolásával, mint a tanulással. De a gimnáziumban mindenkinek keményen kellett tanulnia. Kilencvenöten kezdtük a Mezőkövesdi Királyi Katolikus Gimnázium első osztályát és tizennyolcan érettségiztünk le.

– *Ekkor már tudta, hogy tanító lesz?*

– Nem. Ellenkezőleg. Jegyző szerettem volna lenni. Akkor ahhoz csak két évet kellett továbbtanulni. A huszonkettedik életévemet akkor még nem töltöttem be, ennél fiatalabbakat azonban nem vettek föl. Így aztán mégis – első tanító nénim tanácsára hallgatva – 1928-ban különbözeti vizsgát tettem és elvégeztem a tanítóképzőt.

– *Könnyű volt akkoriban elhelyezkedni?*

– Nekem szerencsére igen. Szülőfalumban megüresedett a tanítói állás. Így első iskolám lett egyben az első munkahelyem is.

– *Milyen volt akkoriban az elemi iskolai munka?*

– Én voltam az egyetlen tanító az iskolában. Több osztály volt egy tan-

teremben. Volt olyan év, hogy száztizenöten és volt olyan, amikor „csak" nyolcvanöten voltak. Elkezdtünk olvasni reggel, s aznap már nem is volt más tantárgy, hogy mindenkire sor kerülhessen. Másnap következett a számtan, majd a többi. A sokszáz gyerek közül, akiket tanítottam, s akiknek a szüleivel gyerekként együtt tapostuk a falu porát, ma sok az orvosprofesszor, vállalatvezető, főmérnök. Ez nagy szó, hiszen az én időmben én voltam a falumban a hatodik, aki leérettségizett.

Húsz évet töltöttem a borsodszemerei (ma Mezőszemere) iskolában. Innen vonultam be katonának.

– *Mennyi ideje veszett el a háborúban?*

– Két évig voltam a fronton, akkor leszereltek. A magam részéről végeztem a katonasággal. Szálasi alatt ugyan újra behívtak, fel is vettem az egyenruhámat, de a bevonulási parancsot nem vártam meg. Elrejtőztem. Amikor a szovjet csapatok bevonultak, a harmadik napon már tanítottam. Sógornőmmel, aki időközben az iskolához került, beüvegeztük az egyik tanterem ablakait. Így indulhatott meg az iskolai élet.

– *Minden ment tovább a régi kerékvágásban?*

– Nem. Még 1943-ban én lettem az iskola igazgatója. A háború után pedig szakosító tanfolyamot végeztem. Matematikából, fizikából és kémiából szereztem képesítést. Az iskolák államosításakor Abasárra helyeztek át igazgatónak.

– *Miért nem maradhatott a falujában?*

– Tagja voltam a kommunista pártnak, ezt nem nézték jó szemmel a faluban. Az abasári iskolában meg külső emberre volt szükség, mert a tantestületi torzsalkodások miatt tarthatatlanná vált a helyzet. Volt ott még pofozkodás is.

– *Nem valami biztató kezdet...*

– Nem is mentem szívesen, mégis ott töltöttem életem legszebb hét évét. A tantestület valódi darázsfészek volt, de két hét után sikerült az összes mérges dongót fehér asztal mellé ültetni. De nem csak a kollégákat, a falu népét is meg kellett nyernem. A kommunista igazgatót itt se várták tárt karokkal. De más baj is volt. Abasár bortermelő vidék, ahol a tanrendi tiltások ellenére

szüretkor hagyomány volt a háromhetes tanítási szünet. Az is sokszor előfordult, hogy a gyerekek kótyagos fejjel jöttek reggel az iskolába. Bor volt a reggeli. Három évembe került, amíg ennek véget vetettünk. Addigra viszont már a falu legöregebb emberének is én voltam az igazgató *bácsi*.

– *Ha olyan jól érezték magukat Abasáron, miért költöztek mégis Budapestre?*

– A fiunk után jöttünk, aki Pesten járt az orvosi egyetemre. Szerettük volna, ha nem szakad szét a család. Végül ez mégis bekövetkezett, mert a fiam és a menyem – aki szintén orvos – Mosonmagyaróvárra került.

– *Hol kezdte a tanítást Budapesten?*

– A XVII. kerületben kaptam szaktanítói állást. Matematikát, fizikát és kémiát tanítottam, aztán a rákosligeti általános iskola igazgatóhelyettese lettem. Ott a tanítás mellett három évem csak azzal telt el, hogy leltároztam. Akkor még nem volt iskolatitkár, minden adminisztráció az igazgatóhelyettesre hárult. Kilenc évet töltöttem ott, és onnan mentem nyugdíjba, 1969-ben.

– *Könnyű szívvel döntött így?*

– Nehezen ment, de számolni kezdtem. Akkoriban egyre csökkent az iskolás korúak száma. Minél kevesebb osztály, minél kevesebb tanulócsoport, annál kevesebb pótlék. Így aztán a kedvező nyugdíjszámítás érdekében elbúcsúztam tőlük.

– *Mihez kezdett mint nyugdíjas?*

– Megpróbálkoztam valami mással. Havi ötszáz forintért – akkor ennyit kereshetett a nyugdíjas a nyugdíja mellett – piackutató lettem a Likőripari Vállalatnál. Ezt a munkát nem bírtam sokáig. Nem mintha nehéz lett volna. Az időm főleg utazgatással telt. Budapest minden zegét-zugát bejártam. Egy év után már nem bírtam tovább. Visszamentem tanítani.

– *A régi iskolába?*

– Nem. Megint egy másikba. A XIV. kerületi Álmos vezér téri általános iskolában kezdtem, de a kerület hét iskoláját végigjártam, míg aztán tizenöt évvel ezelőtt kikötöttem a mostani helyemen, itt az Ond vezér parkban, ahol nagyon jól érzem magam. A tantestület igazán jó együttes, sok az ambiciózus fiatal.

– *Most, úgy tudom, napköziben dolgozik...*

– Évtizedeket töltöttem szaktanárként. Soha nem gondoltam arra, hogy napközis munkát vállaljak. Szerettem a szaktárgyaimat, s ezt a munkámat meg is becsülték. Emlékszem, még a XVII. kerületben egy tanfelügyelő akkor jött óralátogatásra, amikor a százalékszámítást tanultuk. A gyerekeknek már napokkal előbb azt a feladatot adtam, hogy nedves vatta között száz búzaszemet csíráztassanak. Az órán minden gyereknek elő kellett vennie a búzaszemeket, s megnéztük, kinek hány szem csírázott ki. Akinek a százból kilencvenkettő, az elmondta, hogy a búza kilencvenkettő századrésze hajtott ki. A másiknál a szemek kilencvenhét századrésze. „Mondjunk a századrész helyett százalékot", mondtam nekik, s ezzel a százalékszámítás alapjain már túl is voltunk. A tanfelügyelőnek nagyon tetszett ez a módszer. Szóval, a szaktárgyaimat szerettem igazán. De egy különösen megterhelő félév végén az itteni igazgatóm azt javasolta, hogy vigyem az egyik felsős osztályomat

tovább napköziként. Elvállaltam, s amikor néhány év múlva a napközi a felső tagozatosoknak megszűnt, alsósokhoz kerültem. Soha nem gondoltam volna, hogy itt találok rá az igazi tanári munkára. Teljes délutánokat töltök ugyanazokkal a gyerekekkel. Amit mindig a legfontosabbnak tartottam, hogy a lehető legjobban megismerjem őket, itt most megvalósíthatom.

– *Különböznek-e a mostani gyerekek a régiektől?*

– Mások a falusi, mások a peremkerületi és mások a belvárosban élő gyerekek. A mostani gyerekek ráadásul évről évre is változnak. Egyre fogékonyabbak, de mindegyik nyitott a szeretetre.

– *És a tanárok?*

– Itt is sok a változás. Az én időmben a tanítóképzősök kezdettől részt vettek az iskolai munkában. Beültek az órákra, sőt helyettesítettek is. Szakosodás akkor még nem volt. Amikor a tanítók képzésében a szaktárgyi oktatás került előtérbe, a tanítási gyakorlat másodrendű lett. Abasáron megesett, hogy olyan fiatal kolleginát kaptam, aki ott az iskolában került szembe először gyerekekkel. A mai kollégák mindkét területen gyakorlatot szerezve kerülnek az iskolákhoz. Szakképzettek és lelkesek. Örömmel vagyok köztük és természetesen a gyerekek között.

– *Barna bácsi minden gyereket a keresztnevén szólít. Ez furcsa akkor, amikor gyakran még ők is a vezetéknevükön szólítják egymást...*

– Sok fontos dolog van, ami a tanári pályán szükséges. Kell rátermettség, szakképzettség, rutin, de főképpen *szeretet*. Minden gyereknek egyénenként van szüksége erre a szeretetre, s ezért a lehető legközelebb kell hozzájuk kerülni. Nemcsak én hívom őket a keresztnevükön, de igyekszem rábírni őket, hogy ők is így szólítsák egymást.

Pálos Barnabást, bár csak egyetlen osztály napközis tanára, az egész iskola ismeri. Barna bácsi ő az elsősöknek és a nyolcadikosoknak egyaránt. Még a születésnapi ünnepség előtti napokban hol egy ötödikes, hol egy harmadikos, hol egy kis elsős köszönt rá a folyosón: ISTEN ÉLTESSE, Barna bácsi!

GALÁCZ ÉVA

Sándor György

NÉZETELTÉRÍTÉS

Hol volt, hol nem volt, volt Magyarországon egy kiskirály, s annak a legidősebb fia elment világgá. És nem is jött vissza.

A középső sem.

A legkisebbet már ki sem engedték.

Azt mondták: neki itt kell szerencsét próbálni.

Elhatároztam, hogy ha már nem mehetek világgá, legalább itthon alaposan körülnézek. Hogy gyorsan minél többet lássak, fölültem egy gyorsvonatra; egy idő után megkérdeztem a kalauztól:

– Mondja, miért mennek nálunk a vonatok ilyen lassan?

– Hogy az ország nagyobbnak tűnjék.

Hanem ezalatt öreg este lett. Szerencsére, ahogy leszálltam a vonatról, találkoztam az éjszaka egyik császárával, aki ennek a mesének az elején még egy szegény ember volt, és mostanra úgy lett gazdag: hogy lopott-csalt-hazudott-rabolt. Gyilkolni nem gyilkolt, mert azt nálunk szigorúan veszik. Négy-öt évet is adnak érte.

Alighogy továbbmentem, nyögésekre lettem figyelmes: közelebb megyek, hát egy ember nyög!

– Mit nyögsz, te szegényember?

– Az OTP-részletemet.

Mikor a harmadik vasbocskoromat is elszaggattam: beleléptem egy szakszervezetbe. Itt közölte velem egy bizalmi a kötelességeimet és a kötelességeimet. Mert, ahogy mondta, nálunk kevés dolgot szabad, de amit szabad, azt: muszáj. De azért itt is adtak egy kis bélyeget, és megígérték, hogy ha bajba jutok, majd védik az érdekeimet. Ezenkívül egy friss karalábét is kaptam, nehogy én is elfásuljak.

Ahogy továbbmentem hegyen-völgyön, keresztül-kasul, mindenütt csak nyaralókat láttam, de annyit, hogy nem láttam tőlük a nyarat. Mindenki építette külön-külön a maga kis szocializmusát. Amikor megkérdeztem, hogy hogyan lesz ebből egy, azt válaszolták, hogy külön mind felépül, és aztán összeadják.

Itt volt az ideje, hogy én is lakás után nézzek, nagy nehezen kaptam a Duna-parton egy szövetkezetit. Az ajtaja pont a Dunára nézett. Első nap, ahogy az ajtót kinyitottam, a víz a halakkal együtt bezúdult. Így oldották meg, hogy egy szobában férjen el két szoba hall.

Ahogy jobban körülnéztem, körülöttem a kiskirályoknak valóságos kacsalábon forgó kastélyuk volt. Volt nálam egy garas, azzal megdobtam az egyik kacsa lábát, de nem állt meg; azért, mert amíg a kezemtől a kastélyig ért a garas, addig is romlott.

Találtam egy új ötforintost is magamnál, biztos azért lett a réginél kisebb, hogy ha a tantusz majd annyi lesz: beleférjen a készülékbe.

Elhatároztam, hogy nem telefonon, hanem szemtől szembe bírálom meg a kiskirályokat. De az egyik tanulmányi szabadságon volt, a másik rendesen, a harmadik betegen. Örömmel tapasztaltam hát, hogy egyre több szabadság van itt.

Miközben ezen tépelődtem, egy sűrű erdőben egy tüskés-bozontos vitába keveredtem. A fiatalokról és az idősebbekről volt szó. Az egyik vitázó váltig erősítgette, hogy ez nem generációs kérdés; de-generációs; vélte a másik.

Hanem ezalatt a kiskirályok rútul összefogtak ellenem, mesébe illő lakomát csaptak nekem; hogy addig is betömjék a számat. Más mesehősöket is meghívtak. Hogy előre lekenyerezzék őket, volt ott mindenfajta barátom a világ minden tájáról. Annyit ettünk-ittunk, hogy még a hírmondónak sem maradt.

Reggelig együtt maradtunk, akkor egy kanadai barátomat kísértem a repülőtérre. Búcsúzóul csak annyit kértem tőle, hogy itt fényképezzen le engem, s Kanadában hívjon elő.

Konkrét statisztikai adat, hogy Magyarországon egy évben húszmillió tubus fogpaszta fogyott el.

Ezek szerint az ország tízmillió lakosára egy évre fejenként 2 fogpaszta jut. Igen ám, de az országban egy átlagember körülbelül háromhetenként használt el egyet.

Akkor hányan nem használnak egy évben egyetlenegyet sem?

Számítsuk le a csecsemőket, az egy-két-három éveseket és az idősebbek egy részét, marad körülbelül 5 millió ember. Ebből ötszázezren használnak egy évben úgy 24 tubust, és négy és fél millióan egyetlenegyet sem? Mondjuk a négymillió-ötszázezerből három ember szilveszter délutánján előre megvette a következő évi huszonnégyet.

Akkor már jóval kedvezőbb a végeredmény: marad négymillió-négyszázkilencvenkilencezer-kilencszázkilencvenhét mosdatlan szájú ember.

Egy vezércikk mindezekből azt hozná ki, hogy Magyarországon ötszázezer ember rendszeresen mossa a fogát.

Egy szatirikus pedig azt, hogy négy és fél millió nem mossa.

A vezércikk elhallgatná a négy és fél milliót. Miért, olvasta valaki? A szatírából következtetni lehet a valódi összképre is.

Egy rossz vezércikk ötszázezer jóból általánosít, egy jó szatíra négy és fél millió rosszból – sem! A szatíra tehát olyan, mint a fájdalom: rossz tudomásul venni, de szükség van rá, mert a bajra még idejében figyelmeztet!

PÉLDÁUL A KISPOLGÁRISÁGRA

Adva van egy szép asztal. Hogy azt még jobban díszítsük, kell rá egy szép terítő. Hogy a szép terítő ne piszkolódjon: ráteszünk egy kevésbé szép terítőt.

De ez még mindig túl szép, és hogy az is maradjon: ráteszünk egy nylonterítőt. Mert ez alatt látszódik a szép terítő terítőjének a már kevésbé, de még mindig: terítője.

Ezek a terítők arra jók, hogy a vendégek rangsorolhassák a háziasszonyt. Mert ahogy a tésztában is van ugye: egytojásos, többtojásos, a háziasszonyt is úgy lehet megítélni, hogy hány terítős?

Legtisztább a négyterítős.
Az ötös már bolond.
De minek van az asztal?
Hogy együnk rajta.
Behozzuk az ételt egy tálcán,
hogy védjük a legfelső terítőt;
a tálcára teszünk egy terítőt,
hogy védjük a tálcát.
A tálca-terítőre teszünk egy tányért,
hogy védjük a tálca-terítőt.
Hogy védjük a tányért, rátesszük a kenyeret,
hogy védjük a kenyeret: rátesszük a vajat,
hogy védjük a vajat, rátesszük a szalá...
mit teszünk rá?
A zöldpaprikát.
Aztán a kenyerünk alá tesszük a tenyerünk,
és így esszük meg a kenyerünk javát.
Közben arra gondolva,
hogy minek az asztal?
Vagy a terítő?
Vagy a tálca?
Vagy a tányér?
Vagy a kenyé...?
Hogy ne haljunk éhen!!!
De minek az élet?

Így!

Televíziónézésnél már eljutottunk odáig, hogy nem az életből nézzük a tévét, hanem a tévéből az életet.

És ez a jövőben még csak fokozódik.

Például a jövő futballmeccsén: a pályán a bírónál is lesz egy minivizor, úgyhogy azon keresztül nézheti a meccset, és így a vitás eseteket ott helyben visszajátszhatja magának, ha még utána is reklamálnak: leveheti róluk a hangot.

Bár a jövő futballmeccsén a nézőtéren a nézők helyett is tévékészülékek lesznek. Minden készüléken egy-egy néző, amint nézi a meccset, és a meccs helyett ezt közvetíti a tévé. Úgyhogy a játékosok a pályáról a nézőtér felé fordulva a nézőket közvetítő tévéket figyelik, ahogy azok őket nézik.

De még egyszerűbb, ha a pályán sincsenek játékosok, hanem két őket mutató televíziókészülék áll majd egymással szemben. Egy harmadik készüléken, ami a pályát mutatja.

És innen már csak egy lépés, és a televízió teljesen egyeduralkodóvá válik: csak a tévét közvetíti a tévében.

De ha már itt tartunk, közvetíteni sem kell a tévét a tévében! Csak meg kell venni a készüléket, hazavinni, és anélkül hogy bekapcsolnánk: eredetiben nézni!

De ha nincs mit, nézni sem kell; hanem újra felfedezni a rádiót, így végre felszabadul egy államilag már nagyon lefoglalt érzékszervünk!

Egypár sztorimat mondanám el az életből.

Múltkor megszólít két középkorú hölgy. Azt mondja az egyik, fogadjunk, hogy nem tudom megmondani a másikról, hogy kicsoda?

Mondom, dehogynem tudom, három évvel ezelőtt, Vácott az építőtáborban a gazdasági vezető felesége tetszett lenni.

Azt mondja: nem.

Mondom, persze hogy nem, csak kíváncsi voltam, hogy ő tudja-e magáról, hogy kicsoda?

Általános iskolában magyartanárnőm tetszett lenni.

Azt mondja: nem.

Gondolom magamban, édesanyámnak millió munkatársnője van, az egyik a sok közül. Mondom: édesanyám munkatársnője tetszik lenni.

Azt mondja: nem.

Akkor megvan: *édesanyám!!*

A másik sztori.

Egyik reggel csöngetnek. Álmosan kimegyek: ott áll két festő, beöltözve, pemzlikkel, létrákkal, vödrökkel. Azt mondják: jó reggelt kívánunk, festeni jöttünk, a fürdőszobával kezdenénk, hogy hol van?

Mondom: elnézést kérek, én nem vagyok magyar, én román vagyok, éppen ezért nem értem, hogy Önök mit kérdeznek tőlem, tehát nem tudom megmondani, hogy hol a fürdőszoba.

Azt mondják: elnézést, nem tudtuk, hogy nem magyar tetszik lenni, és elmentek.

Nagyon szeretek az utcán odaköszönni vadidegen embereknek, karakter szerint. Múltkor is odaköszöntem valakinek. Mondom: Adj isten, Mihály bátyám!

Erre odajön az illető, azt mondja: honnan teszik tudni, hogy engem Mihálynak hívnak?

Mondom: mi a Tanácsnál mindenkit ismerünk. Különben, mondom, megoldódott az az ügy?

Azt mondja: milyen ügy?

Mondom: amit beadott hozzánk a Tanácsba.

Azt mondja: otthon ő kezeli a papírokat, ő nem adott be semmilyen ügyet.

Mondom: rendben van, annak is megvan a maga helye, a be nem adott ügyek között.

Különben, mondom, ha legközelebb bejön a Tanácsba, de csak ha bejön, akkor jöjjön be! De előtte egy pár sorban írja le, hogy nem adott be semmi-

lyen ügyet. És azt adja be. Különben, mondom: ha beadja az ügyet, ha nem: ugyanúgy lesz elintézve.

A kórházban az élelmesebb betegek 100–200 forintot is adnak egy-egy látogatónak, hogy kedvesebbek legyenek.

– A 448-as kórtermet keresem, főorvos úr, tud 500-ból visszaadni?

Egy makkegészséges, 60 éves professzor bevette saját találmányú fiatalító szerét, amitől azonnal 20 évet visszafiatalodott, és így most hal meg abban a 20 év előtti betegségben... amit azóta már gyógyítani tudott.

Egy medikus ismerősömtől hallottam, hogy eleinte borzasztó volt bennük a tudat, hogy előző este még él, akit másnap reggel 8-kor a kórbonctanon boncolnak.

– Professzor úr, mikor adhatom át Önnek a meggyógyításomért szánt összeget?

– Holnap reggel jöjjön be háromnegyed nyolcra a klinikára, de pontos legyen, mert 8-kor nekem már kórbonctanom van. És magának is!

Medikus reggel negyed kilenckor becsönget az egyetemmel szemben lévő magánlakásba.

– Jaj, ne haragudjon, jöjjön azonnal, tudtuk, hogy csak holnapra esedékes, de nem halt meg a tegnapi élő!

Ugyanez a felzaklatott egy negyedóra múlva a boncasztalon:

– Életemben nem foglalkoztak ennyit velem.

Szóval az élethez, hogy észrevegyük, halottak is kellenek.

De amikor nem izgat, hogy a ma még élőt holnap boncolom: már én is halott vagyok.

Végül:

Tábla az egyetem kapuján: „A kórbonctan élet miatt szünetel!"

– MENNYI HÁLAPÉNZT ADTÁL?

Orfeum revüképző

József Attila Művelődési Központ.
Az Orfeum kisszövetkezet itt tartja revütáncosképző „edzéseit".
A foglalkozásokat a Jeszenszky balettből ismert Krisz László vezeti.
Kertész István, a kisszövetkezet vezetője elmondja, hogy kezdőknek és haladóknak külön indult egyéves képzőjük.
Nem céljuk a sok táncos mellé még több táncos nevelése.
Nem sok rossz, hanem jó táncos kell.
Vissza kellene állítani a táncos szakma tekintélyét.
Egy hónap próbaidő után maradt meg az a mag, akikből még jó táncos lehet.
Az Orfeum különben műsorvezető és menedzseriroda is egyben.
Divatbemutatókat tartanak a Hiltonban, az Atrium Hyattben vagy a Clara szalonban.
A revütáncosképző jó kezekbe került.

AC
J01

KÉP ÉS SZÖVEG: HEGOCZKI FERENC

ASZARHADDON válogatott átkozódásai

(ÉS EGYÉB ADALÉKOK A ROSSZ KÍVÁNSÁGOK KULTÚRTÖRTÉNETÉHEZ)

Az átkozódás rút szokása nem új, hacsak abban a tekintetben nem, hogy a mai szitkok-átkok – miközben levezetik az agresszivitás egy részét – kevésbé „költőiek" az ókori rossz kívánságoknál. Másfelől a régmúlt korok embere hitt is az átok erejében; a csúf mondásnak, amely szerint ellenségemnek „fusson ki a szeme", mágikus ereje is volt.

ASZARHADDON HATVANKET ÁTKA

Az átkozódás egyidős lehet az emberi történelemmel. Legékesebb példája Aszarhaddon asszír király hatvankét átka, amely olyan kacskaringós és minden részletre kiterjedő, hogy a bibliai próféták átkozódásának is ihletője lehetett. A londoni British Museum munkatársai rakosgatták össze vasszorgalommal azt a 350 kisebb-nagyobb töredéket, melyet Aszarhaddon – ezt pontosan tudjuk a keltezésből – 672 májusában, három évvel a halála előtt szórt tartományuraira. Persze csak előzetes figyelmeztetésként; ha a babiloni, a méd és a többi leigázott nép helytartói megszegnék esküjüket és nem az ifjú Asszurbanipalt teszik meg királlyá Aszarhaddon után, valamennyi átok hatályba lép.

A műgonddal összerakosgatott jókora tábla egyik oldalán áll a szerződés, a másikon sorakoznak az átkok. „Fogadjátok meg, hogy a szövegen nem változtattok, e táblát nem vetitek vízbe, nem ássátok el, s egyéb, ravasz módon sem tesztek kárt benne" – mondja a nagyúr.

Mert aki így cselekednék (hát még akkor, ha nem támogatja az ifjú trónörököst), akkor Szín – az Ég és Föld istene – leprával sújtja a gazt, aki halála után is „úgy futkározik majd a sivatagban, akár a vadszamár". Ezután Samas isten inti az esküszegőket: „Sötétedjék el a szemetek világa" (íme: a „fusson ki a szeme" őstípusa!), Ninurta isten pedig nyilaival sebzi halálra őket, de arra is gondja lesz, hogy sasok és sakálok lakmározzanak a hitvány tartományurak és alattvalóik tetemei fölött.

A gondosan kitervelt és megfogalmazott átokhalmaz az engedetlenek fejére idézi a bűvös csillagok haragját; a Vénusz például – melyet persze másként neveztek az asszírok – gondoskodni fog róla, hogy „feleségetek az ellenség ölében heverjen a szemetek láttára", „fiaitok ne örököljék a házatokat", „idegen lovasok osztozzanak a holmitokon."

Ez még mindig csak a hetedik átok; a hátralévő ötvenöt mindenre kiterjedő, néhol durva, másutt szinte költői rossz kívánság („Ninlil kössön tüzes kar-

dot az oldalatokra"). Azt sem tudni, miféle kórság volt a nyolcadik átokban előforduló *rimtu*-betegség, de feltehetőleg rendkívül kellemetlen. A huszonkettedik gyalázkodás annyira körmönfont, hogy érdemes nagyrészt idézni: Az Ég nagy isteni sújtsanak le rátok, nézzenek az arcotokba morcosan, hozzanak bűnös fejetekre iszonyú csapásokat. Az alanti világban halálotok után szomjazzatok egy korty vízre, idefönn éhezzetek-szomjazzatok, szolgálólányaitok térde legyen gyenge, rabszolgáitok gyűlöljenek benneteket. Kutyák és sertések vonszolják ide-oda a testeteket Assur városának piacán, holttetemeiteket vesse ki a föld, a szemetek ne tudjátok lehunyni, haljatok hát meg az álmatlanságtól" és így tovább.

VÁLOGATOTT GÖRÖG ÁTKOK

Aszarhaddon hatvankét átka irodalmi színvonalú mesterműi; minden bizonnyal „szövegírók" fáradoztak jó ideig, amíg megfogalmazták. Az epekőtől és az epe keserű ízétől kezdve minden apró részletre kiterjed az asszír átok, többek között a sáskajárásra, a kátrány- és szurokevésre (az esküszegőnek egy jó falat le ne csusszanjon a torkán, csakis efféle förtelem.)

Ezek után olyan fordulatra számíthatnánk, hogy az antik görögök nem kívántak egymásnak semmi rosszat, vagy ha igen, művészi formában, hiszen nem lehettek olyan babonásak, mint a bibliai átkokat megihlető sémi átkozódók.

Pedig hát babonásak voltak a nagyszerű hellének is, néhány tudós elme kivételével. Az utca embere a régi Athénben cserépdarabokba karcolta rossz kívánságait, a tehetősebbek viszont ólomtáblácskákra vésték formás betűkkel, hogy mit kívánnak a pereskedő szomszédnak. Az így fölvésett átkokat aztán a földbe temették – a régészek legnagyobb örömére. Íme, egy kétezernégyszáz éves, igen tömör görög átok: „Váltólázat bocsátok Arisztonra, mindhalálig."

Az Athénban felszínre került átok-táblácskák azért kevésbé ékesszólók, mint a közel-keletiek. A gyakorlatias polgárok általában avégett folyamodtak az istenekhez, hogy ha ellenfelük törvény elé visz valami csirkepert, némuljon meg a bírák színe előtt:

„Ezennel megkötöm Theagenész nyelvét s lelkét; beszéde is zavarodjon össze, melyen épp most dolgozik. De megkötöm, íme, Pürrhiasz, a szakács kezét-lábát is, nyelve és lelke legyen tehetetlen, amikor ellenem kívánna szólni."

Az ismeretlen átkozódó még két további terhelő tanút is felsorol, mondván: „Őket is kötözzék meg, pusztítsák el, temessék a földbe, mint ezt az írást; húzzák mindőjüket nyársra."

KÁROMKODÁSKUTATÓ-INTÉZET

Az átkokhoz és káromkodásokhoz minden bizonnyal a nyugatnémet Reinhold Aman ért a legjobban; ő külön kutatóintézetet létesített, amelynek fő feladata a „szóbeli agresszió" búvárlása. A kis intézet tudományos folyóiratot bocsát ki, igaz, nem nagy példányszámban, a címe: *Maledicta;* a latin szó nagyjából ennyit jelent: „Szitkok."

Herr Aman rendkívül büszke rá, hogy nem csupán Aszarhaddon hatvankét átkának fényképmásolata van az intézet birtokában, hanem egy háromezer éves óegyiptomi átok, de nehogy azt higgyük, ez az „átokkutató intézet"

csakis ókori anyagot halmoz fel könyvtárpolcain. Középkori germán, szláv és egyéb nyelvű szitkok-átkok is szép számmal szerepelnek az intézet levéltárában, de egészen újak is. Mert ki hinné például, hogy eszperanto nyelven is lehet egyáltalában valami csúfat mondani?

Ugyanis lehet. Ezen a dallamos mű-világnyelven *fiulaco* annyit jelent: „undorító alak", s ez a tény bizonyos mértékig csüggesztő. A bibliai (és még régebbi) átkok ugyanis egy babonákkal terhes világban születtek, amiként a görög-római rossz kívánságok is, megszoktuk továbbá, hogy a modern kor modern embere néha mosdatlanabb szájú még Aszarhaddonnál is, de hogy az eszperantista is képes legyen valamelyik felebarátját fiulačónak nevezni, valóban azt bizonyítja: az átkozódás egyidős a történelemmel, sőt még el is kíséri egy ideig.

SZHE

Biztos, ami biztos

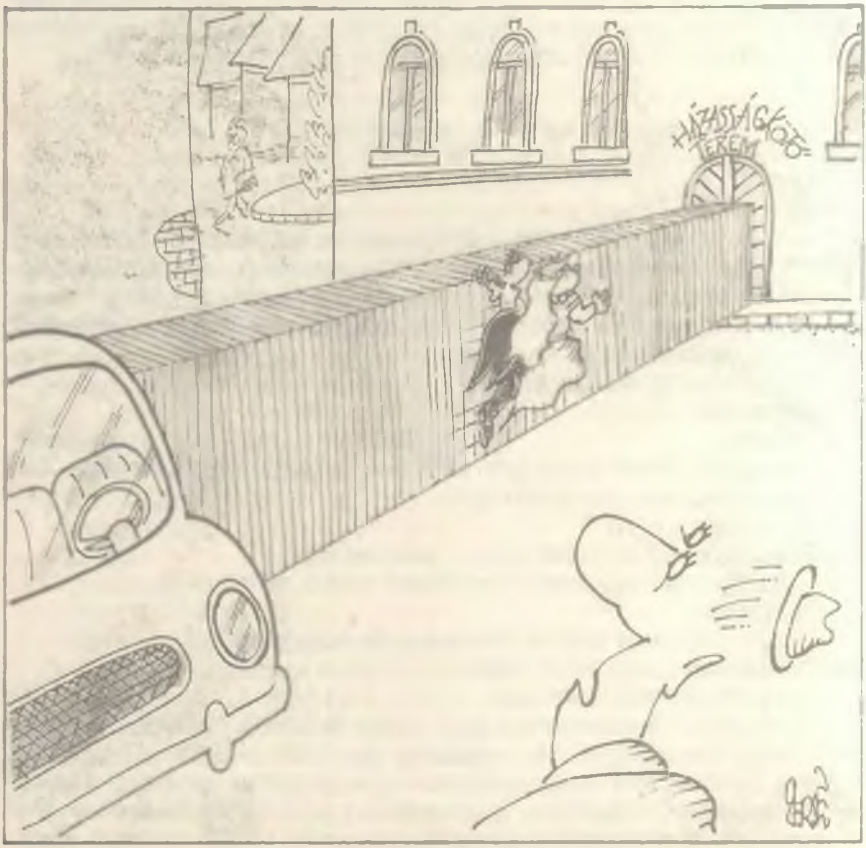

Gyermekszemről – felnőtteknek

„Szemeden e tengerszemen
Alámerül szegény szívem"

Apollinaire

(Somlyó György fordítása)

Csillogó gyermekszemek – szelídek, nevetők, huncutok, hamiskásak – szüleik örömei. Minden anyuka és nagymama – ki-ki vérmérséklete szerint – ellágyul, meghatódik vagy büszkeség fogja el kisgyermeke, unokája csodálkozó, nevető szeme láttán.

Kérem asszonytársak, gyermekeink érdekében vigyünk egy kis tárgyilagos megfigyelést, csipetnyi józan megfontolást gyermekeink megítélésébe, talán későbbi bánatot, a gyermekek életét befolyásoló, fontos problémákat kerülhetünk el. Az időben elvégzett szakorvosi vizsgálat a kezelés mielőbbi megkezdését jelenti, mely sokszor teljes gyógyulást, az esetek kis hányadában pedig, a súlyos, öröklődő betegségeknél is, értékes nyereséget jelenthet!

I. MIKOR VIGYÜK A GYERMEKET SZEMÉSZETI RENDELÉSRE?

Alapvetően három különböző indítékcsoportot kell megkülönböztetnünk.

a) Az első csoportba sorolom a legközönségesebben, leggyakrabban előforduló eseteket, mikor valami eltérő, szokatlan, furcsa vagy eddig nem látott jelenséget észlelünk a gyermek szemén. Ezek az elváltozások, jelenségek a következők lehetnek:

- vörös szem (gyulladás, vérzés)
- könnyezés
- váladék
- szemgolyó, illetve szemhéjak szokatlan helyzete (szem előredülledése, szemhéjcsüngés, szemtekerezgés)
- kancsalság
- szembogarak különböző mérete, asszimetriája
- a szemgolyón vagy szemhéjon látható csomó, növekmény
- hunyorgás
- sárgás-fehér vagy szürkés fény a pupilla területében
- szokatlanul „szép nagy" szem
- kényszerfejtartás, ferde nyak.

A felsoroltakból kiemelném a gyakorisága és következménye miatt nagy jelentőségű kancsalságot. A kancsalság az esetek jelentős százalékában ugyanis nemcsak fénytörési rendellenesség vagy kozmetikai hiba, hanem a talaján kialakuló tompalátás, a gyermeket gyakorlatilag félszeművé tevő betegség jele, mely a későbbi pályaválasztás során komoly hátrányt jelent.

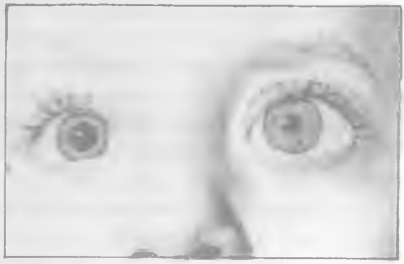

BAL SZEMEN VELESZÜLETETT ZÖLDHÁLYOG

KANCSAL TOMPALÁTÓSÁG KEZELÉSE

A tompalátóság kialakulása márcsak azért is nagyon szomorú dolog, mert jelenlegi tudásunk szerint jól gyógyítható, illetve megelőzhető betegség.

A kancsalság fokozott figyelmet érdemel azért is, mert az esetek bizonyos hányadában organikus szembetegség (szemgyulladás, daganat, szürkehályog vagy fejlődési rendellenesség) lehet a hátterében!

Néhány szót feltétlenül érdemel a csecsemőkori kötőhártyagyulladás, illetve váladékozás. Ha a születés után az újszülött szeme vagy szemei az alkalmazott antibiotikum szemcsepp ellenére is újra és rendszeresen váladékossá válnak, feltétlenül mutassuk meg szemésznek – nagy valószínűséggel a könnyvezeték orri szájadéka nem nyílt meg (ezt vékony hártya fedi, mely normálisan a születés előtt megnyílik). Gyakorlott gyermekszemész a problémát szondázással biztonsággal oldja meg, minél kisebb a csecsemő, annál egyszerűbb a procedúra.

b) A második csoportba tartoznak azok az esetek, ahol a szemen szokatlan jelenség nem látható, de a gyereknek panasza van. Mik lehetnek azok a panaszok, amelyek alapja feltehetőleg szemészeti eredetű, vagy ha nem az, akkor a szemészeti vizsgálat az első lépés, amely megszabja a diagnózis keresésének további irányát? A következőek:

- homályos, ködös látás
- kettőslátás
- szemfájdalom
- fejfájás
- torzlátás
- fényvillanások észlelése
- szürkületi csökkentlátás, „farkasvakság".

c) A harmadik csoport tartalmazza azokat az indítékokat, mikor a gyermek szemgolyója látszólag ép és panasz sincs. DE...

1. Családban, vérrokonok közt öröklődő szembetegség (veleszületett szürkehályog vagy zöldhályog, szemdaganat, nagyfokú rövidlátás, színvakság, látóidegsorvadás) ismert.

2. A terhesség alatt az anya vírus vagy protozoon okozta betegségben szenvedett (rózsahimlő, influenza, AIDS. toxoplasmosis). Ezek a kóroko-

zók a méhlepényen át a magzatba jutva fejthetik ki a szemben gyulladáskeltő, illetőleg fejlődési rendellenességet előidéző hatásukat.

3. A gyermek születésekor oxigén terápiában részesült (bizonyos esetekben oxigén hatására a szemlencse mögött szövetburjánzás indulhat meg).

4. A gyermek kis súlyú koraszülött vagy iker (nagyszámú statisztikai felmérések szerint ezen csoportban a szokásosnál gyakoribbak a szemészeti problémák).

5. A gyermek bizonyos krónikus megbetegedésben szenved: anyagcserebetegségek (cukorbetegség, galactosaemia, mucopolysaccharidosis, gangliosidosis), reumás betegség, orrmelléküreg-gyulladás, magas vérnyomás betegség, vérszegénység, fehérvérűség. Ezek többnyire gyulladásos vagy degeneratív jellegű szembetegségekkel társulhatnak.

6. A gyermek valamilyen alapbetegsége miatt bizonyos gyógyszereket tartósan, hónapokon át szed.

Gyógyszer	Lehetséges szemészeti szövődmény
Steroidok (Prednisolon, Diadreson, Oradexon, Rheosolon)	szürkehályog, szemnyomás-emelkedés
Chloraquine (Delagil)	szaruhártyahomály, látóhártya megbetegedés
Enteroseptol	látóideg bántalom
Ethambutol (Sural)	látóideg bántalom
Practolol	szaruhártya elfajulás
Chloramphenicol	szaruhártya elfajulás
Atropin tartalmú gyógyszerek	szemnyomás-emelkedés

A Technokol rapid toxikománia – a „szipózás" az esetek nagy százalékában súlyos látóideg-károsodást eredményez!

7. Testi hibás vagy szellemileg visszamaradott gyermeknél – különösen ha ez agysérülés következménye – lehetséges, hogy összetett defektus részeként szemészeti probléma is fennáll a feltűnő alapbetegség mellett.

Különösen fontos a korai szemészeti vizsgálat a süketeknél, mert fejlődésük a szájról való olvasáson, illetve a környezetről, környezettől látottakon alapszik.

8. A gyermek olyan foglalkozást kíván a későbbiekben választani, melynél az orvosi alkalmasság szemészeti feltétlekhez kötött. A Pályaválasztási Tanácsadó Intézet több évtizedes tapasztalatai mutatják, hogy nemcsak sok, kellően meg nem alapozott elképzelést kell orvosi tanácsra megváltoztatni, de számos fiatal látási problémái miatt kényszerül pályamódosításra – ami jelentős törés az életében.

Különösen igényes szemészeti alkalmassági feltételekhez kötött foglalkozások, pályák: vadászat, villanyszerelés, vegyianyag-kezeléssel kapcsolatos pályák, kohászat, bányászat – földalatti munkakör, repülőgép-szerelés, élelmiszeripar, festő, textil és nyomdász szakma, rajz, illetve kémia szakos tanár, gyógyszerész, orvos, közlekedési dolgozó.

Csökkentlátóknak a következő foglalkozások ajánlhatók: kereskedő, cukrász, pék, szakács, betegápoló, könyvkötő, kertész, asztalos, nevelő, hentes.

Nagymértékben csökkentlátók és vakok esetleges munkalehetősége: kosár- és kefekötés, szövés, gépi kötés, préselés, sajtolás, gyógymasszőr, zongorahangoló, telefonközpont-kezelő.

Összefoglalva a gyermekszemészeti vizsgálatok javaslatait, kissé túlzónak tűnik a számtalan indíték, mégis mindenkinek azt tanácsolom, a felsorolt esetekben, gyermeke érdekében szánjon időt a szakorvosi vizsgálatra, hogy a beteg a mai tudásunk szerint lehetséges maximális orvosi segítséget megkapja, nehogy a későbbiekben esetleg kialakuló visszavonhatatlan következmények életét megnehezítsék.

II. A LEGFONTOSABB KÉRDÉS: LÁT-E A GYERMEK?

Újszülötteknél, kisgyermekeknél – akik beszélni még nem tudnak – nehéz megállapítani, hogyan látnak, megfelelően érzékelik-e környezetüket. Amennyiben már a látás ténye nyilvánvaló, fontos kérdés az is, hogy mindkét szem lát-e. Néhány egyszerű módszert javasolok, amelyet minden szülő kis fáradtsággal elvégezhet, bonyolult eszközt nem igényel, mégis megfelelő felvilágosítást nyújt a gyermek látásáról.

Elemlámpával világítsuk meg a szemet (már újszülöttnél is elvégezhető!) és a fényre beszűkülő szembogár jó fényérzékelést jelez.

2–3 hónaposnál idősebb csecsemőnél színes, feltűnő játékfigura felmutatása felkelti a gyermek figyelmét – érte nyúl.

A felmutatott színes tárgy mozgatásakor megfigyeljük, hogy követi-e a gyermek tekintete.

Csillogó pénzérmét pörgetünk meg (a mozgás és a pengő hang a csecsemő figyelmét felkelti), s amennyiben az érme nyugalmi helyzetbe kerülésekor a gyermek érte nyúl és felveszi – a megfelelő látásélesség bizonyított.

Kezünkkel hirtelen szeméhez közelítünk – a látó gyermek védekező reflexként szemét behunyja.

A gyermek mögött állva miközben számára érdekes tárgyat (nagyobbaknál színes képeskönyvet) mutatunk, lassan eltakarjuk egyik, majd felváltva a másik szemet. Abban az esetben ha mindkét szemével egyformán jól lát a gyermek, a váltott takarás ellen nem tiltakozik, vagy mindkét szem takarása egyformán zavaró számára. Annál a gyermeknél, akinek a két szem látásélessége lényegesen különböző, a rosszullátó szem takarása nem zavaró, közömbös, míg a látó szem takarása heves tiltakozást eredményez.

III. SZEMÉSZETI GYERMEKBALESETEKRŐL

A gyermekre vigyázni a nap minden pillanatában lehetetlen és a nők mai leterheltsége mellett megoldhatatlan probléma. A gyermek napja jelentős részét nagylétszámú közösségben tölti, ahol a gondozók figyelme megoszlik a napirend szoros tennivalói és a kisgyermekcsapat egyedei között. Mégis mire figyeljünk, mit tiltsunk vagy mitől tartsuk távol gyermekeinket épségük megóvása érdekében?

A klassszikus veszélyforrások ismertek: szúró-, vágó- és lövőeszközök (nyíl, puska, csúzli, kard, kés, tőr, tű, olló, bot).

Lehet, hogy a gyermek szófogadó, engedelmes és tudja, hogy a bottal nem szabad kardozni, mert más gyermek szemét veszélyezteti. Elég azonban az is, ha a kiránduláson, a tavaszi zöldben elszabadulva ugrándozó gyer-

IDEGEN TEST ELTÁVOLÍTÁSA ZSEBKENDŐVEL

...SZÉLES SZÁJÚ EDÉNYBEN VÍZ ALATT NYITVA TARTOTT SZEM SŰRŰ PISLOGÁSÁVAL

mek a frissen zsákmányolt fegyverrel – a bottal – megcsúszik és elesik, s a szembe fúródó eszköz egy pillanat alatt megváltoztathatja egész életét, megjelenését, kilátásait.

A porcelán- vagy üvegtárgyak (különösen a szénsavval dúsított üdítő- vagy pezsgőt tartalmazó üvegek) gyakori veszélyforrások.

A kisgyermek szívesen segít anyukájának vásárolni. Törékeny dolgot ne adjunk a kezébe (gyakran akarja a kedvenc üdítőjét vinni), mert még elesni sem kell – elég ha a palack kicsúszik a kezéből – és az ütéstől felrobbanó üveg szilánkjai a kisgyermek szemét érve, áthatoló szemsérülést okozhatnak.

Ki gondolná, hogy öltözködéskor sem árt óvatosnak lenni. Nagyon csinos és praktikus a gömbölyű hasikákról lecsúszogató nadrágot nadrágtartóval rögzíteni. Sajnos a szorosra húzott és a gyermek fejéhez visszapattanó gumírozott nadrágtartó csatja több gyermek szemén okozott már sérülést.

A jeges hóból gyártott hógolyók komoly sérülést, a szemet eltalálva maradandó látásromlást eredményezhetnek. Tanítsuk gyermekeinket arra, hogy jó játék a hócsata, de csak nyaktól lefelé célozzanak!

Maró anyagot, savat tartalmazó palackot ne adjunk a gyermek kezébe, mert egy szeleburdi mozdulat elég ahhoz, hogy maró anyag freccsenjen a szembe, sok felesleges szenvedést, súlyos esetben végleges látáscsökkenést is okozva.

Építkezések környékén a gyermeket a meszes gödörtől szigorúan távol kell tartani.

Petárda, robbanószer minden gyermek elől elzárandó. Az utóbbi években divat lett az új esztendőt petárdával üdvözölni. Sajnos ennek következtében már sokan megsérültek, amikor a robbanás szemközelben következett be. Pezsgőbontáskor a kirepülő pezsgődugó hasonló nagy erejű ütést mérhet a szemre (de ez elsősorban nem gyermekszemészeti probléma).

Javasolom azt is, hogy kutyával vagy macskával történő találkozás esetén (még akkor is, ha családtagnak számító saját állatról van szó) hirtelen, illetve fájdalmat okozó mozdulatoktól tiltani kell a gyermeket, mert az állat védekezése során – akár harapással, akár mancsa körmeivel – végzetes szemsérülést okozhat.

...A FELSŐ SZEMHÉJ VÁLTAKOZVA TÖRTÉNŐ LEHÚZÁSÁVAL, MAJD ELENGEDÉSEVEL

Végiggondolva számtalan sérüléses esetet, megannyi ártalmatlan tárgy veszélyforrássá válhat, amennyiben a szemhez vagy a szembe kerül (képeskönyv éles sarka, elhajított almacsutka, fésű, köröm, egy visszacsapódó faág vagy öntözéskor a pálmalevél hegyes csúcsa stb).

A gyermekeinket fenyegető ijesztő mennyiségű veszélyforrás felsorolásával csupán azt hangsúlyoznám, hogy a befolyásolhatatlan (kinek több, másnak kevesebb) szerencse mellé némi óvatosság és körültekintés nagyon hasznos lehet.

Mindnyájunk – szülők, pedagógusok, orvosok – közös célja gyermekeink ép látásának megőrzése, a jövő felnőtt generációjának eredményes látásvédelme. Remélem, hogy ehhez a fontos feladathoz ez a vázlatos összeállítás mindenki számára jól használható útmutatást, hasznos segítséget nyújt.

DR. WIX KATALIN

Rejtvényturmix

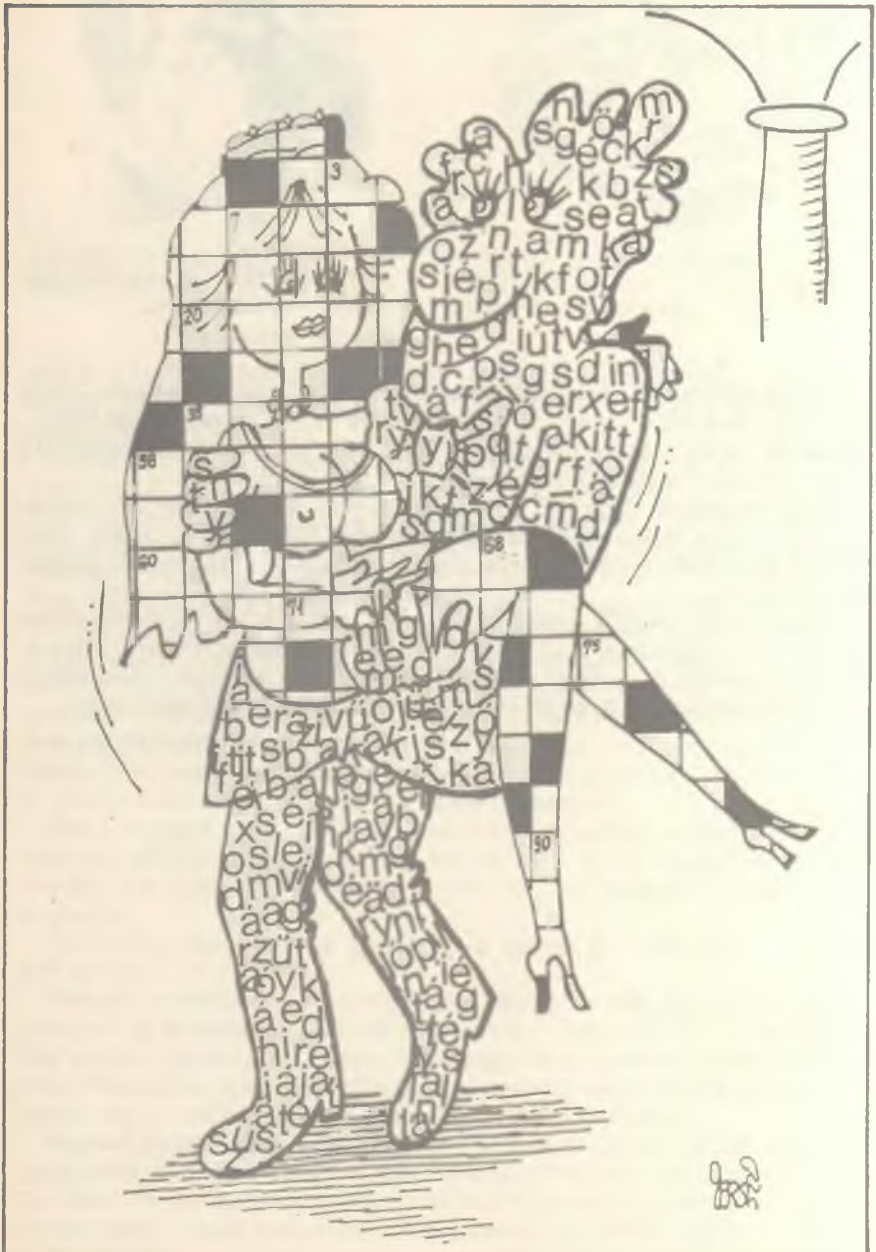

GERGELY MÁRTA

Hamuszín karácsony

A mama reggel összecsomagolt egy váltás fehérneműt, egy kis élelmet meg egy darabka szappant, hogy megkeresi Józsit, akárhová tették is. Szeretné ő látni, hogy neki, az anyjának, meg ne mondják, hova tették a fiát. Hogy ne láthassa, ne beszélhessen vele, egy kis tiszta ruhát ne vihessen neki.

Ott állt az asztalnál, csomagolt, és szakadatlanul pörölt, kiabált, mintha máris a rendőrökkel beszélne. Picike, sovány asszony létére tagbaszakadt, bajszos rendőrökkel.

Kendője lecsúszott őszes hajáról, a kontyát is csak sebtiben tűzte föl. A keze fejével törölgette könnyeit.

Zsófi még az ágyban feküdt, onnan nézte.

– Bekormozta az arcát, édesanyám – mondta.

A mama ránézett a keze fejére. Az volt kormos, még a reggeli tűzrakástól. Dehogyis állt neki mosdani! Ott lógott a szegen a kéztörlő, azzal ledörzsölte, aztán odavitte a kendőt Zsófinak, hogy az arcáról meg ő törölje le, ő látja, hol kormos.

Zsófi megdörzsölte a mama vékony kis arcát. A kendő még nedves volt, ahogy reggel édesapa s Anti beletörölköztek.

– Föl ne kelj, amíg vissza nem jövök! – rendelkezett a mama. – Még csak az hiányzik, egyéb semmi, hogy megint megbetegedjél. Hideg van itt. Majd én sietek vissza, aztán akkor elmégy szépen Klárikáékhoz. Azok finom emberek. Megmondom nekik szépen, hogy mi történt a bátyáddal, hát segítsenek rajtunk. Itt vagyunk ebben a nagy bajban épp karácsony szent ünnepére. A Klárika apja bíró... Ha ő szól egy szót az érdekében, talán mindjárt ki is engedik. Hiszen nem rabolt, nem gyilkolt... Nem vétett az a légynek se!

Lecsavarta a lámpát, felkapta a csomagot, elment.

Hét óra volt, még sötét az udvar. De negyed nyolc után, amikor egy kicsit világosodni kezdett, már kint csúszkáltak az udvaron a szomszéd gyerekek. Előjöttek a homályból a konyha bútorai is. Először a kannák kezdtek egy kicsit csillogni a vízespadon, mert az ott állt az ablak alatt. Aztán megcsillant az óra a konyhaszekrényen meg a tűzhelyen az öreg vízmelegítő fazék. Fölmerült a fáskosár is, mert a tűzhely környéke az ajtóra vágott kis üvegablakból kapja a fényt. Utoljára az asztal, a székek meg a piros hímzésű falvédő lépett ki a homályból. A mama frissen kimosta, kikeményítette, kivasalta karácsony ünnepére. Az van ráhímezve:

GYERMEKSZÍNJÁTSZÓK

Mert gyümölcstálak, borosüvegek, egy kövér sült tyúk meg torta volt a falvédőn, szároltéssel kivarrva.

A mama húslevest főzött karácsonyra meg egy nagy lábos káposztát, abban is van hús. Van sütemény, négy rúd mákos és két rúd diós, a mama még tegnap is, már előre veszekedett: „Aztán nehogy a diósat mind előre megegyétek!" Még soha nem volt ilyen karácsonyuk, mint amilyen most lett volna... A mama még cukrot is főzött, karácsonyfára valót, és rózsaszín selyempapírba csomagolták egyenként. Hogy majd azzal díszítik fel a fát. Cérnával átkötötték mindet, a papíros végét Zsófi ollóval kirojtozta, mind olyan lett, mint egy-egy rózsaszínű pillangó. A mama hozott a boltból angyalhajat, csillagszórót, gyertyát.

Úgy volt, hogy a mama ma délelőtt feldíszíti a fát. Zsófi mindenben segített, csomagolta a cukrokat, látott mindent, amit majd a mama feltesz a fára. Hanem a díszítésben nem segít, előre megmondta. Hadd legyen majd őneki is meglepetés, hogy milyen a fa, gyertyagyújtáskor. A mama jót nevetett ezen. „Ilyen vén lány, és még mindig játszani akar!" Azt mondta, de azért nem bánta, sőt. Hadd ámuljon majd az egész család, amikor ő gyertyagyújtáshoz csenget. Mert csengő is van, azt még régről eltette, háború előttről, néhány régi kis üvegdísszel együtt.

Így volt még tegnap és tegnapelőtt. És babaruhavarrás volt. Nevetés, vidámság. Tegnap volt itt Klári... És ma ő megy el hozzájuk.

Zsófi hanyatt feküdt a kockás dunyha alatt, a mennyezetet nézegette. Az ő konyhájuknak gerendás mennyezete van. A gerendákat a mama minden tavasszal és ősszel bemeszeli fehérre, de hiába, a fa nem fogja a meszet, hamar lepattogzik. Vékony kis lemezekben hullik le a kőre, mint a tojáshéj, örökké söpörni kell, mérgelődik is a mama miatta. Mert sokszor észre se veszik, széttaposták, még a szobába is behordják a cipőjük talpán. A mama már évek óta arról ábrándozik, hogy vesz egyszer olajfestéket, és édesapával lefesteti a gerendákat. Akkor nagytakarításkor csak le kéne mosni, mindig sima, fényes és fehér lenne. De soha nincs pénze rá, mert az olajfesték drága. És a mész csak pattogzik. A gerendák pedig foltosak. Ha soká nézi az ember, ezerféle alakot kinézhet azokból a foltokból.

Betegsége és lábadozása alatt Zsófi sokat nézegette ezeket a foltokat. Már jó sokat ismer közülük, akárcsak a Göncölszekeret meg a Fiastyúkot a csillagos égen. Van egy kopás, az csigára hasonlít, nem messze tőle pedig egy huszárcsákó. Van olyan is, amelyik tojásból kibúvó kiscsirkét formáz, alatta egy hosszúkás, mintha görény lenne. Még lesi is a csirkét, félreforditja a fejét.

El kell mennie Szamossyékhoz. Csakis a bíró úr segíthet rajtuk. Ha ő akarja, akkor Józsit már talán délután haza is engedik.

Igen ám, a mama könnyen beszél, a mama most csak Józsival törődik. De mi lesz, ha a bíró úr megtudja, hogy az ő testvére vörös? Hátha őrá is megharagszik? Ha kidobja? Ha soha többet nem mehet el hozzájuk? Akkor nem zongorázhat náluk. És Klárinak se engedik meg soha többé, hogy eljöjjön hozzájuk. Pedig most megengedték. A konyhaszekrényen, az óra

mögött, a homályban ott ül most is a fehér ruhás baba, amit Klári hozott neki ajándékba. El is határozta, hogy a babát Klárikának fogja hívni.

De ha ezt megmondaná a mamának, akkor a mama sírna, zokogna, és elmondaná őt mindennek, hogy még azt se teszi meg a testvéréért, hogy szól a bíró úrnak.

És nemcsak ezért, nemcsak a mama miatt, hanem Józsi miatt és a karácsony miatt is, igen, el kell mennie Szamossyékhoz. Hiszen ő maga is szereti Józsit, még akkor is, ha vörös. És ha Józsi hazajön délután, akkor még minden jóra fordul, mégis lesz karácsony Jakabéknál.

Kár is gondolkodni, ha a mama azt mondta, hogy menjen el és szóljon, akkor úgyis menni kell. Hiszen a mama úgyis sokszor mondta már őneki, hogy önző, hogy csakis saját magával törődik, meg hogy nagyravágyó meg minden.

Kopogtak. Előbb az ajtón, aztán az ablakon.

– Nyitva van! – kiáltotta Zsófi.

Bözsi néni, a keresztanyja lépett be.

– Anyád?

Zsófi felült az ágyon.

– Józsinkat elvitte a rendőrség... A mama most vitt csomagot neki.

Bözsi néni fázósan húzta összébb magán a fekete kabátját. Mostanában még soványabb, mint azelőtt; kék szeme mintha szürkévé fakult volna.

– Takarózz be, mert megfázol. Hogy Józsival mi van, azt tudom. Előbb tudtam, mint ti. Benne van az újságban. Én szedtem – tette hozzá halkan.

– Az újságban? – rémült meg Zsófi.

– Nemcsak ő, a többiek is. Hát ti mikor tudtátok meg?

– Tegnap este. Anti ott volt az aknánál, ott mondták.

– Anti csak ne mászkáljon az aknához, mert őt is lekapják – mondta Bözsi néni, és amúgy kabátosan leült az asztalhoz.

– Antit?

De Bözsi néni erre nem válaszolt semmit. Noteszt és ceruzát vett elő a zsebéből. Írt. Gyorsan írt, de nem sokáig. Aztán kitépte a lapot, összehajtogatta, és körülnézett, hogy hova tehetné. Fölemelte a fehér ruhás babát, amit Klári hozott, annak a helyére tette, aztán a babát megint ráültette.

– Ha apád hazajön, add oda neki – kivette erszényét; egy papírospénzt meg hozzá még aprót tett oda a konyhaszekrényre. – Mondd meg anyádnak, hogy ebből vegyen neked valamit karácsonyra. Amire szükséged van. Nekem most nem volt időm meg fejem rá...

– Nekünk sincs, tessék elhinni – mondta komolyan Zsófi.

– Te, te kisöreg! – mondta Bözsi néni. Elnevette magát, megcsókolta Zsófit, és betakargatta, mint egy kisbabát. – Én már megyek, mert ma korábban kezdünk, karácsonyi számot csinálunk.

Amikor a karácsonyt kimondta, egy kicsit megrándult az arca. Éppen indult volna, de akkor megint kopogott valaki, és belépett az a katonaruhás, nagy orrú fiatalember, aki egyszer, azon az estén, amikor olyan sokan voltak náluk, már járt Jakabéknál.

– Jó napot! – minthogy Bözsi nénit nem ismerte, Zsófihoz fordult: – Édesanyád nincs itthon?

– Miért keresi? – kérdezte Bözsi néni. – Én Jakab Erzsébet vagyok.

– Édesapám testvére – igazolta tüstént Zsófi. – Keresztanyám.

Ezen mind a ketten nevettek egyet. Zsófi megsértődött, el is pirult, érezte, hogy okkal nevetik ki. De még sokkal jobban megsértődött a következő pillanatban, mert a katonaruhás azt mondta:

– Lesz szíves egy szóra, elvtársnő – és mintha otthon lenne, egyszerűen csak benyitott a szobába. Bözsi néni is bement vele, az ajtót is becsukták. Zsófi előtt nem beszélnek.

Arra jó ő is, hogy elmenjen Szamossyékhoz, Józsiért könyörögni, de azért titkolóznak előtte. Bözsi néni is hogy eldugta azt a levelet a baba szoknyája alá!... Hát azt éppen elővehetné és elolvashatná, ha akarná, majd ha elmentek, de azért se. Mást eszelt ki. Azért is kibújt az ágyból, gyorsan felhúzta a harisnyáját, tutyiját, bebújt a ruhájába, és hozzáfogott fésülködni.

Azok jó sokáig és nagyon halkan beszéltek odabent. Zsófi már az egyik copfját újra be is fonta, mire kijöttek.

– Hát te? – riadt meg Bözsi néni. Minek keltél fel ebben a hidegben?

– Nekem úgyis nemsokára el kell mennem – felelte Zsófi fontoskodva, és csak úgy lángolt a szeme a sértődöttségtől.

– Hova, te? – és Bözsi néni máris a tűzhely elé guggolt, ágfát rakott be és mindjárt papirost is. A papirost, egy egész újságot, a zsebéből vette elő. Könnyű annak, aki nyomdász!

– Józsi ügyében – felelte Zsófi, de csak egy kis idő múlva.

A katonaruhás csak állt ott, és mosolygott.

– Ne bolondozz, te lány... – mondta Bözsi néni.

– Csak azt várom, hogy a mama hazajöjjön...

– A mama is tud róla?

– Igen, tud...

A tűz máris égett, Bözsi néni felegyenesedett.

– De titokzatos vagy!

Zsófi most felelhette volna azt: Akárcsak Bözsi néném. De nem szólt.

Most megszólalt a katonaruhás:

– Maga most haragszik ránk, kislány, mert bementünk a szobába. Igaz? Ezek nem bíznak meg bennem, gondolja magában. Pedig nem arról van szó. Ezek komoly dolgok, nehéz dolgok... Veszedelmes dolgok. Nem valók azok még a maga fiatal, gyönge vállára! Hány éves maga, kis elvtársnő, mondja?

– Tizenkettő – felelte Zsófi, és megrebbent a szeme, mert a katona elvtársnőnek szólította.

– Leszel márciusban – tette hozzá Bözsi néni.

– A bátyjáért pedig ne aggódjon. Kemény gyerek az! – mondta a katonaruhás, és kezet nyújtott Zsófinak.

Amikor elmentek, Zsófi jó ideig mozdulatlanul kuporgott a fáskosáron. Ott legalább nem fázik meg, és gondolkodni is tud.

Igazában már megenyhült a szíve, hiszen az a katonaruhás szépen beszélt vele. És van is abban talán igazság. Ha jól meggondoljuk, ő nem is olyan nagyon kíváncsi arra, amit ketten odabent beszélhettek. Talán meg sem értette volna egészen. Néha megpróbálta olvasni Józsi újságját, de azt is ha-

mar abbahagyta. Sok olyan szó volt benne, amit nem értett, ha külön-külön értette is mindegyiket, együtt mégsem. Ilyenféle lehetett az is, amiről Bözsi néni és a katonaruhás beszéltek. De azért... Könnyen kimondják azt a felnőttek, hogy mi való egy gyereknek, mi nem! De sok minden nem való, sok minden nehéz neki, aztán mégiscsak csinálnia kell, meg kell birkóznia vele! Amikor tudni szeretne valamit, akkor azt mondják: „Te még kicsi és gyönge vagy." De bezzeg ha el kell valamit végeznie, ha meg kell valamit értenie, akkor mindig azt kapja: „Ekkora nagy kölyök, és mégse tudja!"

Őneki a tanulással nem volt baja soha, de a jósággal annál több. Azon soha nem ismerte ki magát. Mater Marcella sem volt vele soha megelégedve. A mama is sokszor mondta neki, hogy nagyravágyó. De Mater Marcella és a mama talán ugyanazt követelik tőle? Dehogyis. A mama azt mondja, nem kell annyit térdepelni, nem kell örökké rángatni a Szűz Mária kötényét... Mater Marcellának égnek állna a... fityulája, ha ezt halland.

Bizony, akármilyen gyönge is az ő válla, nem könnyű az élet.

Amikor már meleg volt a konyhában, hideg vizet öntött a mosdótálba, jól megmosdott, derékig. Aztán felhúzta kunkori orrú cipőjét, azt fűzögette elmerülten, amikor a mama hazatoppant.

– A csomagot bevették, de engem sehogy sem engedtek be. Nem is mondták meg, hogy hol van. Hiába veszekedtem...

Leült szegényke, amúgy kendősen, a vizespad szélére.

– Te meg minek keltél fel? Nem megmondtam, hogy maradj az ágyban? Felkeltél a hidegben, aztán megraktad a tüzet...!

– Bözsi néném rakta meg...

– Hát itt volt? Nem is mondod...

– Most mondom... Meg az a nagy orrú katonaruhás is itt volt. Józsi barátja.

– És mit akart?

– Nekem nem mondta. Bözsi nénémmel beszélt...

– És ez a pénz itt?

– Bözsi néném adta azt is. Karácsonyra.

– Szép karácsony! Harisnya kellene neked, de úgyse lehet kapni. Majd talán pamutot veszek és kötök. Mire iskolába mégy, meglesz. Magad is megkötheted, a sarkát megmutatom.

– Nem megyünk Szamossyékhoz? – kérdezte Zsófi.

– Nem is tudom, menjünk-e... Nem bízok én már senkiben... Azok is urak... Megfojtanák azok a te bátyádat egy kanál vízben. Meg minden vöröst.

Zsófi hallgatott. Reggel másképp beszélt a mama, no de ki tehet róla? Sebzett a szíve, az attól van.

– Ha Józsi bátyád megtudja, hogy elmentünk érte könyörögni, akkor... összedűl a világ.

Zsófi sóhajtott.

– Most mit sóhajtozol? – pörölt a mama, és végre kioldotta a kendőjét. – Tegyél oda inkább egy kis teának valót. Te ettél valamit? No persze, nem... Ki kell szolgálni, mint egy grófkisasszonyt. Az is eszembe jutott ám, hogy még utóbb te vallod a kárát annak, hogy a bátyád így belekeveredett a po-

litikába. Téged pártolnak ezek az úri népek, de ha megtudják, hogy a bátyádat lecsukták...

– Bözsi néném azt mondta, benne van az újságban is.

– Az újságban? – ugrott fel a mama. – Hát olyan nagy ember az én fiam?

Sírt, jajveszékelt megint egy hosszút. Most meg Józsit szidta. Hogy minek kellett neki a politika, minek ártotta bele magát, nem való az szegény embernek. De még édesapát is jól összeszidta, hogy miért nem tartja vissza inkább, nem, hanem még lovat ad alá. Mindig az volt a világ rendje, hogy a szegény ember dolgozott, a gazdag meg élte világát. Így van már ez a világ megteremtve, majd éppen ők fogják ezt megfordítani! Mi bajunk volna nekünk, ha nem ártják bele magukat, ha nem húznak ujjat az urakkal? Semmi. Élhetnénk szép békességgel. De még azt a kicsit, az Antit is megbolondítják.

Zsófi föltette a teát a kicsi fazékban. Mindjárt beletette a szárított bodzavirágot is, az úgy szokás; aztán visszaült szépen a fáskosárra.

– Most miért nem öltözöl? – riadt rá a mama. – Ebben a foltos, rossz ruhában akarsz azokhoz az úri népekhez menni?

– Hát mégis megyünk?

– Nem lehetnek azok rossz népek, ha téged így fölkaroltak. Meg aztán máma szenteste... Ilyenkor mindenkinek megolvad a szíve. Ha másért nem, a lelke üdvösségéért. Látod-e, elmehetnénk a templomba is mindjárt. Úgy illik az, ha nehéz betegségből felgyógyul az ember, az első útja az Isten házába vezessen. Józsinak se árt meg, ha imádkozunk érte, akármilyen pogány. Azért nem neheztel annyira, mint ha megtudja, hogy elmentünk miatta Szamossyékhoz.

No, ugye, hogy nem olyan könnyű jónak lenni?! Még a felnőtteknek sem, nemhogy gyerekeknek. A mama is mennyit spekulál, vergődik, hogyan lenne jobb, vagy inkább hogyan is lenne kisebb a baj.

Úgy bebugyolálta Zsófit, hogy az már kész nevetség. A kabátja alá még kendőt akart kötni a derekára, hogy a melle meg ne fázzék. Zsófi tiltakozott. No, jó, akkor a kendőt a fejére köti, hogy legalább a fülét melegítse, és arra, a kendő tetejére húzza a sapkát.

– Ej, hát madárijesztőt csinál belőlem a mama...

– Most mit okoskosz? Ha megint beteg leszel, én ugyan nem ápollak.

– Dehogyisnem – felelte Zsófi, és elmosolyodott.

Mert hát kész színház, hogy a mama mit művel ővele, sírni is kell rajta, nevetni is. Azt akarná, hogy csinos legyen, hiszen lám, tegnap Klárika milyen szép volt a prémes kabátjában... Ráadná ő, ha volna, a legszebbet, a legdrágábbat. De hát nincs. És ugyanakkor elcsúfítja, még a kelleténél is jobban, mert a megfázástól félti.

No, végre elindultak. A mama magához vette a pénzt, amit Bözsi néni hagyott. Villamoson mennek.

– Nem szédülsz? Nem fázol? – faggatta minduntalan a lányát a rövid Meszes közön, ahogy a villamosmegállóhoz mendegéltek. Zsófi nem szédült addig, amíg a főútra ki nem értek, de ott nagyon szokatlan volt a nagy zaj, a sok ember. Elszokott az utcától. A porcelángyár előtt jó darabon sárga keramittal van kirakva az úttest, azon úgy csattognak a lovak, úgy csörömpölnek a kerekek, hogy a saját szavát sem érti az ember.

– Csukd be a szád! Az orrodon vegyél levegőt! – vezényelt a mama.

A villamosra persze várni kellett, híre-hamva sem volt még. Jobb volna tán, ha elindulnának, mennének egy darabot gyalog. Kétszer is odaérnek a következő megállóig, amíg a villamos kiér, várakozik, és indul vissza. Az ácsorgásban leginkább felfázik az ember.

De éppen ahogy elindultak, a Búza tér felől befordult a villamos. Olyan messze volt még, nem látszott nagyobbnak egy gyufaskatulyánál. Úgy cammog, úgy mászik elő a hosszú utca végéről, mint egy lusta, sárga kis bogár. A mama mégis megijedt, hogy nem érnek oda idejében a következő megállóhoz. Visszamentek tehát a végállomáshoz.

– Aztán csak mondj el mindent a bíró úrnak. Hogy milyen ember a te bátyád – magyarázta Zsófinak, és úgy állt, hogy a szelet is felfogja. Nohiszen! Nem sokat fog fel belőle azzal a kicsi, vékony termetével. – Meghoz az mindent, amit csak tud. Meg hogy engem is megkímél. Még az apja tetves ingét is kimosta helyettem, pedig akkor jött haza a háborúból, még aludni se feküdt le. Csak mondd el bátran!

– Hát édesanyám nem jön velem? – kérdezte Zsófi.

– Majd én megvárlak a kapu előtt. Engem nem is ismernek. Menj csak be magad. Miért? Talán félsz tőlük? – fortyant fel egy pillanatra. – Máskor tudsz beszélni, többet is, mint kéne. Beleszólsz mindenbe, olyanba is, ami nem rád tartozik. Most talán nem mered kinyitni a szád? Hátha a bíró úr mindjárt el is megy veled a rendőrségre, hogy kihozza a bátyádat. Én csak útban lennék. Ne félj, ha látom, hogy együtt jöttök ki a kapun, én oda se megyek, eltűnök, mint a kámfor, te meg tégy úgy, mintha nem is látnál. Itt van – és pénzt dugott Zsófi zsebébe. – Legyen nálad valami, ha úgy fordul, hogy külön-külön jövünk haza.

Zsófi megint sóhajtott.

– Nem szédülsz?

– Nem.

Ha szédült is egy kicsit, a friss levegő jólesett neki.

Végre bedöcögött a villamos, felszálltak.

– Mégiscsak jó, hogy odaadtad tegnap a fekete pruszlikos babát Klárikának – jutott eszébe a mamának, már fenn a villamoson. – Pedig, most már megmondom, akkor sajnáltam. Látod, az ember soha nem tudja előre, mi mire jó.

Jó ideig álldogált velük a villamos. A mama szorosabbra húzta a kendőt Zsófi nyakán.

– Mondd meg azt is – fogta a hangját majdnem suttogóra –, ha a porcelángyárba visszavették volna a bátyádat, akkor soha nem keveredett volna bele... Csak mert máshova kellett neki menni... Az elkeseredés vitte bele meg a többiek. Hiszen fiatal még, csak húszéves! Most töltötte be októberben. Aztán azt is mondd el, micsoda munkás a te bátyád. Még tizenhét éves se volt egészen, amikor odatették a kemencéhez. Olyan munkára, amilyet azelőtt csak idős emberekre mertek rábízni.

No, elindult a villamos. Végigmászott a hosszú utcán, befordult a Búza térre, elcsörömpölt a tetűpiac mellett. Csak úgy nyüzsgött itt a nép. Akinek nincs pénze karácsonyolni, és talált még otthon valami két krajcárt érőt,

az kihozta ide. Rongyos katonák, szájukban görbe cigaretta füstöl, bakancsot és bornyút kínálnak eladásra. Most aratnak a kofák! – mondta a mama, és sóhajtott. Sajnálta azokat, akik még náluk is szegényebbek. Hiszen csak körül kell nézni, talál az ember mindig szerencsétlenebbet magánál.

Bezzeg a Király utcában! Mintha nem is volna szegénység. Tömve minden üzlet, csak úgy hullámzik a sok ember, csomagokat visznek, kirakatokat nézegetnek.

Amikor leszálltak a Domonkos téren, Zsófi megkérdezte:

– Bemegyünk a templomba?

Mert ő húzta volna még az időt egy kicsit. De a mama épp ellenkezőleg.

– Most ne időzzünk azzal. Nemsokára dél lesz, aztán ebédnél találod őket, az pedig nem való.

Azon a rövid úton, a Zárda utcába, Szamossyék kapujáig, a mama megint tanította Zsófit. De most másképp, mint az imént, a villamos végállomásánál.

– Te csak ne beszélj sokat... Ne okoskodj, ne magyarázz, inkább sírjál... Van rá okod úgyis, nem esik majd nehezedre. Te nem is tudsz semmit, hogy miért van oda a bátyád... Megértetted? Te csak adjad a tudatlant. Te csak azért jöttél, mert ma van szenteste, hát úgy kellene, hogy együtt legyen a család... Ma van a Jézuska születésnapja. Az urak úgyse szeretik, ha a szegény ember olyan okos. Gyereknél meg éppen nem szép az.

Hát igen! Talán meg is tehetné, meg is fogadhatná a mama tanácsát, ha nem mondta volna el Klárikának már régen, hogy az ő bátyja vörös. De most már mindegy. Úgyse lehet előre tudni... Majd lesz valahogy.

Odaértek a kapuhoz. A mama még igazított egyet a sapkáján, aztán átment a túlsó oldalra, de még egy kicsit ott is odébb húzódott, a zárda felé. Zsófi csöngetett. Még egyszer hátranézett a mamára. Az, szegényke, ott állt egy zárt kapu mélyedésében, és intett, hogy Zsófi ne nézzen őrá, nézzen csak előre.

Jött valaki, kulcs forgott a zárban. Zsófi mindjárt gondolta, hogy ezek a lépések... Ez nem Margit néni csoszogása. De arra azért nem számított, hogy maga a méltóságos asszony nyitja ki a kaput. Pedig ő állt ott, szőkén, virulón, kipirult arccal, fehér kötényben! Milyen fiatal még! Szebb, mint a lánya. Pedig a bíró úr már öreg.

– Te vagy az? – kérdezte, és jól végignézett Zsófin. Nem volt barátságos, és mintha egy pillanatig gondolkodott volna, hogy beengedje-e. – Hát meggyógyultál? Klárika nincs itthon. De azért csak gyere be...

Zsófi belépett, a méltóságos asszony bezárta a kaput. Aztán ment egyenesen a konyha felé, Zsófi meg utána.

A konyhában meleg volt és csudálatosan édes, túlságosan is édes illat. Ez a vanília illata, de Zsófi azt nem tudta. Egy picit meg is szédült tőle. Mindjárt megértette, hogy miért jött ki kaput nyitni maga a méltóságos asszony. Azért, mert Margit néni éppen kalácsot dagasztott, tejfölös, puha, meleg kalácstésztát, ami hosszú szálakban tapad az ember kezéhez.

A méltóságos asszony meg aprósüteményt készített a nagy asztalnál, azt hagyta félbe, amikor kiment kaput nyitni. Simára kinyújtott vajastésztából fényes kis szaggatókkal csillagocskákat, szívecskéket, perececskéket vágott

ki. Volt ott talán tízféle szaggató is. A méltóságos asszony előbb lisztbe mártotta a szaggatót, aztán rányomta a tésztára.

Nem mondta Zsófinak, hogy üljön le, azt se, hogy tegye le a kabátját. Zsófi hát ott állt a konyha közepén, és várta, hogy szóljanak hozzá. Igaz, azért jött, hogy ő mondjon valamit, de... Hogyan kezdjen így hozzá? Ha nem kérdezik? Érezte, hogy valami baj van. A méltósága azelőtt nem ilyen volt hozzá.

– Édesanyád hogy van? – kérdezte most a méltósága, anélkül, hogy ránézett volna.

– Köszönöm, jól – felelte Zsófi, és könnybe lábadt a szeme. Mert arra gondolt, hogyan fagyoskodik most szegény mama odakint az utcán.

– Hát a bátyád? – csattant most az új kérdés. De a méltósága most se nézett fel, csak szaggatta tovább a szívecskéket, aztán kicserélte a szaggatót egy négyszögletesre.

Zsófi megdermedt. Hát itt a baj. Miért kérdez a méltósága éppen a bátyjára?

– Éppen őmiatta jöttem – mondta halkan, egy kis hallgatás után. – Édesanyám küldött – tette hozzá gyáván és mégis elszántan. Mert ha gyáva is volt a viselkedése, azért, ahhoz képest, amit érzett, hogy szeretett volna elsüllyedni, megsemmisülni, mégis halált megvető bátorság volt az. – Hogy a bíró úr segíthetne rajtunk...

A méltósága most visszafordította fejét az asztaltól.

– Rajtatok? Vagy a bátyádon? – kérdezte.

Zsófi nem értette mindjárt. Hát mi a különbség? Aki Józsin segít, az őrajtuk segít. Hiszen ők összetartoznak. De a méltóságos asszony megmagyarázta:

– A bátyádat, édes fiam, föl kéne akasztani. Vörös csirkefogó. Tudod te azt nagyon jól, mit adod itt az ártatlant? Én terád. fiam, nem haragszom meg az édesanyádra se... Ámbár az édesanyád... nevelhette volna jobban is a fiát. De ez most már mindegy. Válasszál fiam, mi kell neked: a tisztesség, a becsület vagy a gazember bátyád? Itt, gyermekem, nem fogtok ti bolsevizmust csinálni... Majd arról gondoskodunk. Hát azért mondom. Ha van bennetek egy csöpp becsület, csak örültök annak, hogy azt az átkozottat lecsukták.

Zsófi csak állt, és mintha imbolygott volna körülötte a fehér konyha. Hogy ők örüljenek annak, hogy Józsit elvitte a rendőrség?

Szerencsére – már ha ez szerencse – a méltóságos asszony még tovább beszélt:

– Mi azt sohase néztük, tudhatod magadról, hogy valaki szegény vagy gazdag. Teneked olyan helyed volt itt nálunk, mintha csak otthon lettél volna.

– Bizony – szólt most közbe Margit néni is. – Mégse tudtad magad megbecsülni.

De a méltósága megvédte Zsófit.

– Arról nem tehet, hogy a bátyja vörös gazember...

– Nem ám, de akkor minek dicsekedett vele? – replikázott Margit néni. – Hát nem elhencegte a mi Klárikánknak, hogy őneki milyen nagy vörös a bátyja? Hogy még a puskáját is hazahozta?

Az volt a csoda, hogy Zsófi össze nem esett a konyha közepén. Hiszen úgy állt ott, mint akit ütnek-vernek, kővel dobálnak, hullott körülötte jobbra is, balra is, elöl is, hátul is. Tán épp azért nem esett össze, mert annyi oldalról hullott. Amikor egyfelől ütést kapott, mindjárt megkapta másfelől is, mintha az tartotta volna lábon. Még föl se ocsúdott az egyik csapásból, már jött a másik. Hát akkor Klári mégiscsak elmesélte... itthon elmesélte, amit ő mondott neki Józsiról.

– Ami volt, volt – hallgattatta el a méltósága Margit nénit. – Most már láthatod – fordult egyenesen Zsófihoz –, hova juttat benneteket a híres bátyád, akivel olyan nagyra voltál. Köszönjétek meg, hogy megszabadítottak tőle benneteket! Nemhogy még könyörögtök érte!

Most mondja azt Zsófi, amit a mama tanácsolt, hogy karácsony van meg szenteste, a Jézuska születése napja? A méltósága még talán arra is azt felelné, hogy örüljenek... Örüljenek, hogy Józsi nélkül karácsonyolhatnak. De hát akkor mit mondjon?

– Ha végzett a dagasztással – fordult most a méltósága Margit nénihez –, akkor hozzon ki egy rúd mákosat a kamrából, csomagolja be ennek a szerencsétlennek. Az már, gondolom, kihűlt... Karácsony van... Legyen nekik is ünnepük.

– Egyem azt a drága jó szívét – mondta meghatottan Margit néni, és elkezdte a kezéről letakarítani a tésztát.

Zsófi attól mintha felébredt volna. Mintha egyszerre észrevette volna, hogy ő azért nem olyan fegyvertelen.

– Köszönöm szépen – mondta halkan, könnyesen. – Nekünk is van mákosunk. Még diósunk is.

– No, nézd csak – ütötte fel a fejét a méltósága. – Tán el se fogadod?

– Nem érdemlik meg ezek a maguk jóságát... Én mindig mondtam! – háborgott Margit néni.

– Vissza fogom hozni a babát is, amit Klári otthagyott – zokogott Zsófi.

Még azt is akarta mondani, hogy az ő pruszlikos babáját pedig adják vissza. De azt mégse mondta.

– Babát? Miféle babát? – kérdezte a méltóságos asszony.

– Hát amit tegnap hozott... Azt a fehér ruhásat.

A méltósága odalépett hozzá, és megrázta a vállát.

– Tegnap? Mit beszélsz te? Ki vitt neked babát?

– Hát Klári... Én meg odaadtam neki az enyémet. Fekete pruszlik van rajta, gyönggyel kivarrva, meg ugyanolyan párta!

Ha már úgyis megrázta őt a méltósága, akkor ezt is megmondta. Csak azért is.

A méltósága erre elengedte, kiszaladt a konyhából, be a lakásba. Az ajtókat nyitva hagyta, hallani lehetett a csörtetését.

– Nahát! – mondta Margit néni. – Ilyen szemtelenséget!

De a méltósága már jött is vissza, hozta a fekete pruszlikos babát. A lábánál fogva lóbálta, gyöngédtelenül, mint egy tyúkot.

– Ez az?

Zsófi csak intett, és nagy szorultságában is egy gyöngéd pillantást vetett volt babájára. Mintha most már nem volna annyira egyedül.

– No, megállj, Klári – mondta tompa dübörgéssel a méltóságos asszony. – Szóval, azt mondod, a tied volt ez a baba? És Klári ott volt nálatok?

– A mamám is látta... Meg Kék Ibi is – nevezte meg a másik tanút is Zsófi. – Azt mondta, hogy anyukája elengedte...

– Nekem meg azt hazudta, Szívgárdán volt... Ott cserélte a babát – árulta el a lányát a méltóságos asszony, nagy felháborodásában. De mit árult el rajta? Zsófi most már körülbelül úgyis tudta, hányadán áll a dolog. Klári tegnap titokban jött el hozzájuk, és most ez a titok is kiderült. Hát még mi minden fog itt kiderülni?

A méltóságos asszony csak úgy odadobta Évi babát az egyik konyhaszékre. Csoda, hogy össze nem tört keze-lába.

– Hordd el magad... A babáddal együtt... És ha megtudom, csak egyszer is, hogy beszélni mersz Klárival, akkor... Majd meglátod. Klárit is agyonverem, téged pedig...

Nem is mondta tovább. Mit csinálhat Zsófival, ha már a lányát is agyonveri?

– Nem Klárika a hibás, tessék elhinni – szólt közbe siránkozva és gyűlölködve az öreg szakácsné. – Nem kellett volna ezt a kis mocskosat ide beengedni... Én mindig mondtam. Barátkozzék csak mindenki a maga fajtájával.

Hogyan került ki a házból Zsófi? Azt már nem is tudja. Csak arra emlékszik, hogy Margit néni – mert ő engedte ki – a tésztás kezével még egy kicsit meg is lódította, ahogy a kapun kilépett. De Évi babát a fekete pruszlikban, azt hozta magával. Miért ne? Hát hagyta volna ott? Hiszen kidobták volna a szemétbe!

Ahogy a mama meglátta őt, karjában a babával, már tudhatta is, hogy mi történt. És amikor Zsófi közelebb ért hozzá, akkor a könnyek nyomát is láthatta az arcán. Persze, azért mégis megkérdezte:

– Mi volt?

– Klárit tegnap nem is engedték el... Úgy jött el, titokban – felelte Zsófi.

– És a bátyádról? Arról beszélj...

– Hát gondolhatja...

Elindultak lassan, de nem arra, amerről jöttek, hanem a sétatér felé. Tudták is most, hogy merre mennek.

– Okosan beszéltél? Mit mondtál?

Zsófi vállat vont, és mielőtt megszólalt volna, előbb összeszorította a száját. Csak aztán nyitotta ki, de csak félig, úgy szűrte a szót a foga között.

– Örüljünk, azt mondta, hogy elvitték. Hogy megszabadítottak tőle...

A mama megállt.

– Azt mondta? A bíró úr?

– Dehogyis... a méltósága.

– És a bíró úr?

– Hát az nem is volt otthon. És Klári se.

– A bíró úrral kellett volna...

– De ha nem volt otthon. Meg különben is... Amilyen a zsák, olyan a foltja...

– Már megint okoskodsz... Csirkeeszű!

No, most már majd elkezdi őt szidni a mama, mert valakin csak ki kell töltenie fájdalmát és haragját... Fájdalmas haragját és haragos fájdalmát.

De nem. Most az egyszer nem. Olyan gyorsan megszelídült, mint a nyári felhő. Csak olyan csendes szomorúsággal morgolódott.

– Örüljünk... Még hogy ilyet! Persze, mert nekik a szegény ember... Annak ne legyen szíve, még a gyerekéhez se, minek annak? Csak két keze legyen, amivel dolgozik. Nohiszen, gondolhattam volna... Gondoltam is. De hát az ember mindent megpróbál – hallgatott egy kis ideig, aztán oldalról Zsófira nézett. Már majdnem fölfelé kell néznie, hiszen Zsófi nagyobb nála. – De teneked most nincs ám hol zongorázni!

– Úgyse lett volna – mondta keserűen Zsófi. Aztán dacosan tette hozzá: – Úgyis tanárnő leszek. Ha elvégzem a polgárit, megyek gimnáziumba.

A mama nem felelt, sóhajtott. Mentek, mendegéltek hazafelé, nem is ültek villamosra.

Mindenfelé zúgtak a harangok, vékonyan, vastagon. Csengettek, énekeltek, kongtak.

Amikor hazaértek, a mama tüzet rakott, aztán sokáig, némán üldögélt a fáskosáron. Zsófi az ablak előtt állt, nézett ki az udvarra. Ott még most is csúszkáltak a gyerekek. A szomszédék hatéves Jutkája harisnyában csúszkált. Hát miben csúszkáljon? Hiszen nincs cipője! És az a harisnya is... Régi, rossz férfiharisnya volt, háromszor is belefért volna Jutka lába. Ahányat csúszkált benne, annyiszor bukott orra, mert a harisnya orra elöl üresen leffegett. Zsófi egyszerre csak megfordult, elvette a konyhaszekrényről a fehér ruhás babát, Klári babáját, és azt mondta:

– Én ezt odaadom Jutkának...

A mama bólintott. Zsófi elindult a babával, de akkor a mama megállította.

– Várj... Feldíszítjük a fát, aztán behívjuk őket... Azoknak úgyis oda van az apjuk hadifogságban. Majd odateheted neki a babát a fa alá.

Igen ám, csakhogy a fának nincsen talpa. Úgy volt, hogy a férfiak tegnap este csinálják meg a talpat, de hát tegnap este... más történt. No, mindegy. Azért feldíszítették a fát úgy, hogy Zsófi tartotta, a mama pedig ráaggatta a rózsaszínű cukrokat, feltette rá az angyalhajat, rácsíptette a gyertyákat. Mire elkészültek vele, éppen jött Anti. Csomagot is hozott, azt letette az asztalra. Abban alighanem Zsófi új cipője van.

Anti csak nézett egyet, amikor látta, hogy ők a karácsonyfát díszítik. De nem szólt, mindjárt nekiállt, kiment a kamrába, hozott két kisdeszkát, hozta a kis fűrészt, összeütötte a talpat, aztán rászögezte a fát. Közben hazajött édesapa is. Ő is hozott egy kis barna lisztet, egy kis darát, két tojást meg egy zacskóban savanyú cukrot. Karácsonyra adta a vasúti szakszervezet a gyerekeseknek.

Így legalább volt mit adni Jutka testvéreinek is. Ők kapják a savanyú cukrot.

Behívták őket. Anti meggyújtotta a gyertyákat meg a csillagszórókat is. Ámulva nézték, még sohasem láttak ilyet. Senki nem szólt, nem is énekelt. Csend volt, csak a csillagszórók sercegtek.

Aztán odaadták Jutkának a babát, a fiúknak a cukrot. Nem köszönték

meg, nem is tudták, hogyan kell azt. Ahogy az ajándékot megkapták, mind a három elszaladt, mint a kiskutya, ha csontot kap, és fél, hogy elveszik tőle.

Anti eloltogatta a karácsonyfa gyertyáit, aztán bevitte a fát a szobába. Csak azután adta oda Zsófinak a cipőt. Zsófi kibontotta a papirost. Szép, fényes barna cipő volt, a lyukak rajta rézzel kiverve. Zsófi se tudta megköszönni, csak fogta a cipőt, és elkezdett sírni.

SZŐNYI GYULA RAJZA

Őszi beruházások idején

MOLNÁR FERENC

Két krajcárért ...

Az ember az első gimnáziumban golyót, új tollat és tiszta papírt gyűjt. A másodikban és harmadikban bélyeget, a negyedikben ásványt, az ötödikben növényt, a hatodikban bogarat és lepkét. Így halad lassanként a pénz felé, amelynek gyűjtésével a nyolcadik osztálytól kezdve némely ember egészen a koporsóig foglalkozik. Annak idején én is részt vettem mindenféle gyűjtésben, s nem minden büszkeség nélkül mondom, hogy növénygyűjteményem 1891-ben egyike volt az osztály legszebb gyűjteményeinek. Nem volt benne sok minden, de ami volt, az művészettel volt preparálva. Csak úgy mellesleg, minden dicsekvés nélkül jegyzem meg, hogy az osztályban én voltam az egyetlen, aki gombát is tudott préselni.

Ilyesmivel foglalkoztunk, amikor az alább következő történet megesett velem. Növényt gyűjtöttünk Kelenföldön, s mondhatom, hogy a legritkább bogarak és legnagyobb lepkék bátran szállhattak el mellettünk, mi ugyan nem bántottuk őket. Ez a hatodisták terrénuma volt, mi tisztán és kizárólag a növények kultuszának szenteltük magunkat.

Egy napon a tanárunk egy furcsa eszközzel jött be a természetrajzi órára. Kanál is volt, lapát is volt, ásó, kapa egy személyben. A nyele fából volt, és maga a furcsa ásó-kapa görbe nyakon illeszkedett a nyélre. A tanár letette maga mellé az asztalra, és tovább folytatta az előadást a zsurlóknál, ahol a múlt órán elhagyta. De hiába magyarázott a nedvdús szárú zsurlókról, hiába tárta fel előttünk a kort, amikor ezek a most arasznyi esetlen növénykék égbe nyúló rengetegekbe verődtek, s árnyukban mammut csörtetett végig, hiába mutatta meg a Zsil-völgy történelem előtti tájképét, melyen soha nem látott növények ágaskodtak, s melyet egy régebbi ötödosztályos festett akvarellbe oly sok színnel, oly tarkán és oly ragyogóan, mint aminő egy szegény kis gimnazista képzelete. Hiába volt mindez, az osztály egyre csak az eszközt nézte, a hátsó padokban az eszközről suttogtak, ez jobban érdekelt bennünket, mint a Földanya története minden csodájával egyetemben.

Amikor vége lett az órának, a tanár a kezébe vette az eszközt, és azt mondta:

– Ez itt egy növényásó. Azért hoztam be, hogy megmutassam. Ez arra való, hogy a növénygyűjtők a növényeket gyökerestül emelhessék ki a földből, mert természetrajzilag a gyökér éppoly fontos része a növénynek, mint a levél vagy a virág. Az igazi gyűjtő mindig el van látva növényásóval.

Jároka Sándor, egy hosszú, szemüveges fiú, aki első pad első volt és az osztály legjobb tanulója, fölemelte két ujját.

GYERMEKKÖNYVKIADÓ

– Mit akarsz? – kérdezte a tanár.

Jároka felállt.

– Hol lehet ezt kapni, kérem? – szólt emelt hangon.

– Vaskereskedésben – mondta a tanár, és kiment, magával vivén a növényásót. Negyvenhat fiú szeme kísérte az ajtóig a görbe nyakú eszközt.

Az osztályban Jároka Sándor volt az első, aki a növényásót beszerezte. Tőle tudtuk meg, hogy a növényásó negyven krajcárba kerül, s mindössze igen kevés vaskereskedés van, ahol ilyet árulnak. Már a legközelebbi kirándulásokon használta is, s engem kissé bántott, hogy nem lehetek tökéletes növénygyűjtő. Ez a Jároka méghozzá ügyetlenül is használta, mert belevágott vele a gyökerekbe, s amikor egyszer a kezembe adta, hogy ássak vele, hát én olyan jónak éreztem a fogását, oly élesnek a vágását, mikor a földbe ment, hogy szerettem volna elszaladni vele.

Attól a naptól fogva egy héten át kínoztam az apámat, adjon negyven krajcárt növényásóra. A nyolcadik napon annyira megharagudott, hogy kicsapta az asztalra a négy ezüsthatost, és rám kiáltott:

– De most aztán hagyj békén!

Persze hogy békén hagytam. Rögtön fogtam a kalapomat, és mentem növényásót vásárolni. Kullogtam, kullogtam az utcán, és arra gondoltam, hogy ezért a pénzért mi mindent lehet venni. Kapni érte négy kötet könyvet, festéket, plajbászokat, nyolc irkát – nem is tudja azt más, csak egy gimnazista, hogy negyven krajcárért mi mindent nem lehet vásárolni.

A Soroksári utcában egy kapu alatt volt egy szegény, piszkos kis ember, aki cukrot, fügét, datolyát és törökmézet árult. Itt egy pillanatra megálltam, s arra gondoltam, hogy a pénzemért nyolcvan fügét kapnék a rég ismert árfolyam szerint. Egy kicsit haboztam, aztán odamentem, és vettem két krajcárért fügét. Úgy gondolkoztam, hogy lealkuszom az ásó árából a két krajcárt, vagy ha a boltos nem enged, akkor holnap nem eszem zsömlét tíz órakor, s a két krajcárt hozzáteszem a harmincnyolchoz. Ez az utóbbi terv maradt meg számomra, mert a vaskereskedő egy krajcárt sem engedett a negyvenből.

Másnap délelőtt be is váltottam a nyolc krajcárt és a reggel kapott kettőt egy hatosra, s ismét együtt volt az eredeti összeg.

De tíz órakor nagyon éhes lettem. A többiek mind leszaladtak a pincébe, ahol a pedellus felesége árulta a zsömlét, s nekem, akinek talán a legtöbb pénzem volt köztük, éheznem kellett volna. Csak úgy – csak úgy körülnézni – én is lementem a pincébe.

– Új találmány! – jött velem szembe Gerbner, a kis göndör Gerbner, és vajas zsömlét evett.

– Micsoda – mondtam –, vajas zsömle?

– Úhüm! – mondta tele szájjal Gerbner, és fölszaladt.

Odamentem az asztalhoz. Valóban, a pedellus felesége ma először vajas zsömlét is árult. A zsömle széltében ketté volt vágva, és belül be volt kenve vajjal. Négy krajcárért vesztegette darabját. De ekkor már nem bírtam magammal.

– Kérek egy vajasat – mondtam kissé reszkető hangon, s már a felét meg

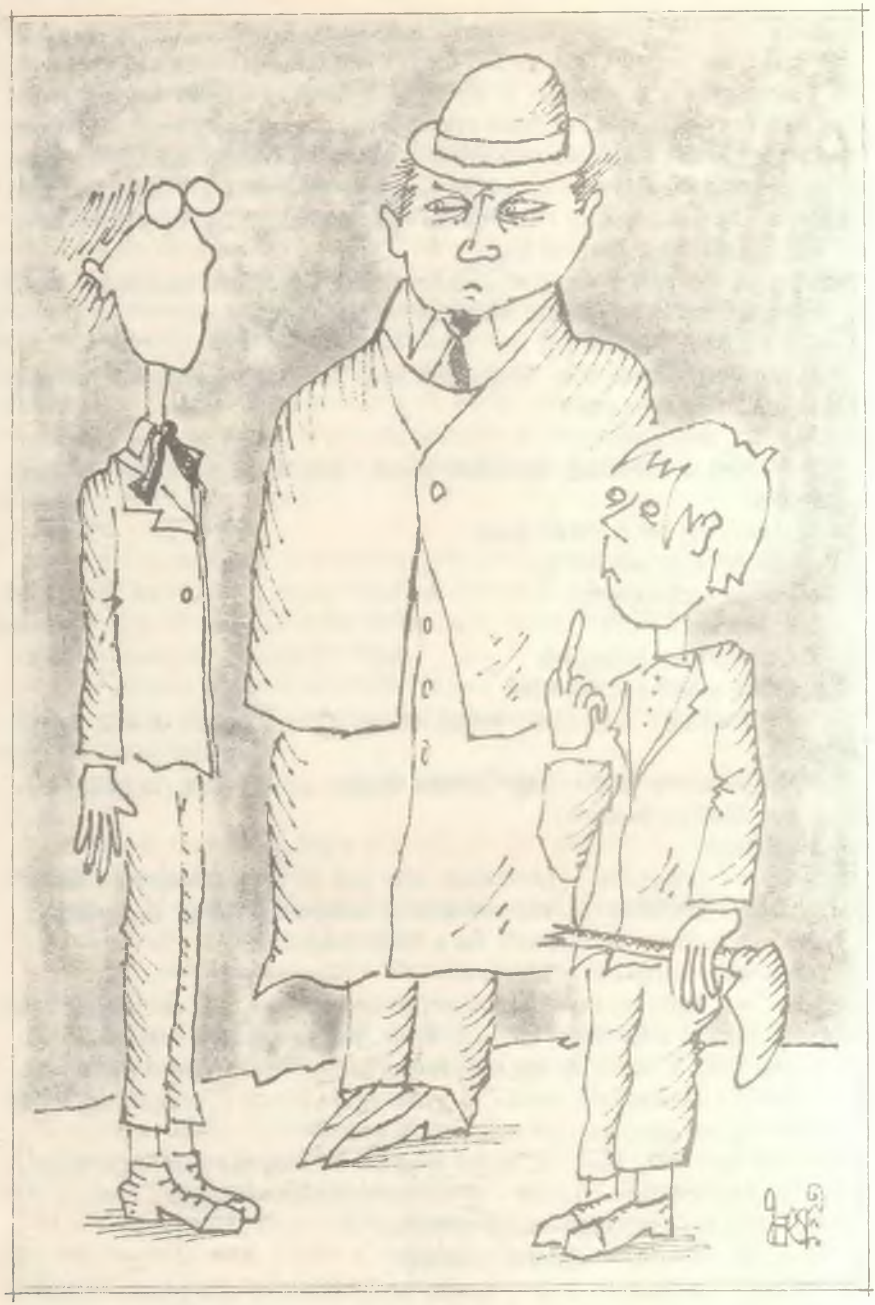

Két krajcárért ...

is ettem, mikor a hatosból visszaadta a hat krajcárt. A zsömlének hamar vége lett, és én ijedten konstatáltam, hogy most már két napig kell éheznem, hogy meglegyen a növényásó. A lejtőn azonban az ördögök tolják az embert, és bizony én másnap is vajast ettem, sőt hazamenet még kiadtam három krajcárt egy kettes számú karmin festékre. Maradt huszonkilenc. „Mit – gondoltam –, eladom a tavalyi latinkönyvemet az antikvárnak." S ebben bizakodva, aznap délután még beszereztem egy gumiguttit, egy berlini kéket és egy testszín festéket. Maradt húsz.

Az apám, aki egészen megfeledkezett a növényásóról, s akit ez idő alatt állhatatosan kerültem, estefelé váratlanul bejött hozzám.

– Mit csinálsz? – kérdezte.

Nagyon megijedtem tőle. Szigorúan bánt velem, és mindenről mindig számot kellett adnom neki.

– Festek – mondom.

Körülnézett a szobában, és kifelé indult. Kinyitotta az ajtót, s onnan visszaszólt:

– Mutasd meg azt a növényásót.

Végigfutott rajtam a hideg.

– Nincs itt – mondtam.

– Hát hol van?

– Kölcsönadtam valakinek.

Szigorúan nézett a szemembe:

– Kölcsönadtad? Hát azért vetted, hogy kölcsönadjad? Kinek adtad kölcsön?

Hirtelen eszembe jutott, hogy Jároka Sándor az egyetlen, akinek ilyen ásója van. Halkan feleltem:

– Járokának.

– Hogyan? – mondta. – Járokának nem tud az apja növényásót venni? Három házuk van Pesten... Mit szorul az a te növényásódra? Vagy talán...

Nagyon a szemem közé nézett. Én a földre bámultam.

– Vagy talán hazudtál? – kérdezte.

– Nem! – kiáltottam olyan erélyesen, ahogy csak az tud, aki hazudott, s elszántan néztem a szemébe, mint aki tudja, hogy ettől függ a hitele.

De nem hitte. Kiment, és egy perc múlva kalapban, kabátban jött vissza.

– Vedd fel a kabátodat – szólt –, és gyere velem ahhoz a Járokához. De ha hazudtál, olyat kapsz, amilyet még sohase kaptál.

Ez nagy szó volt, mert az igazat megvallva, nagyokat szoktam kapni. Amilyent még sohasem kaptam – ez valami rettenetes lehetett.

Az édesanyám megfogott az előszobában:

– Valld be, fiam, ha elköltötted a pénzt.

– De nem – mondtam sírva –, igazán nem költöttem el a pénzt! Megvettem a növényásót, és kölcsönadtam Járokának.

Az apám megjelent az ajtóban. Nyugodtan mondta:

– Majd beszélek én avval a Járokával.

És elindultunk.

Járóka, a sovány, szemüveges, gazdag fiú, fenn ült a szobájában, és a házitanítójával tanult, amikor becsöngettem náluk. Finom szobalány jött ki.

– Kérem – mondtam –, Sándor itthon van?

– Itthon, de tanul.

– Nagyon fontos ügyben kell vele beszélnem, a tanár úr küldött.

Benne voltam a hazugságban...

Nemsokára megjelent a fiú az előszobában.

– Szervusz, Járóka – mondtam sietve –, te, itt lent vár az apám, mert nem hitte el, hogy neked kölcsönadtam a növényásót, mert ő adott nekem pénzt növényásóra, de én egy könyvet vettem rajta, és most azt mondtam neki, hogy vettem növényásót, de neked adtam kölcsön. Gyere le az apámhoz, hozd le az ásódat, és mondd, hogy tőlem kaptad kölcsön, és most visszaadod, és aztán én hazaviszem, és kérek pénzt az anyámtól, és akkor veszek egy újat, és holnap te ezt visszakapod az iskolában. Jó?

Járóka hallotta, hogy reszket a hangom, látta, hogy ki van sírva a szemem, megszánt, és ezt mondotta:

– Jó. Várj egy kicsit.

Bement a szobába, és én föllélegzettem. Hála istennek, rendben van minden. És az anyámnak holnap bevallok mindent, kérek tőle húsz koronát, és veszek egy új ásót. És soha többé nem teszek ilyet, soha, soha többé!

Járóka visszajött, kalappal a fején.

– Te – mondta –, a növényásóm el van törve. A kis öcsém összetörte.

Megmutatta. A nyele erőszakkal le volt törve róla. Most újra megijedtem. De sietni kellett.

– Mindegy – mondtam –, csak hozd le. Mondd, hogy a kis öcséd összetörte.

Lementünk. Az apám a kapu alatt állt, és nem fogadta Járóka köszönését, aki mélyen meghajolt előtte.

– Igaz, hogy a fiam kölcsönadta magának a növényásóját?

– Igaz – felelt Járóka, a hű pajtás.

– Hát mit csalja el maga más fiúktól a holmijukat? – szólt rá az apám szigorúan.

Szegény Járóka fülig pirult, és szótlanul állt az apám előtt.

– Nem csalta el – mondtam –, én kínáltam neki, ő nem is akarta elfogadni szegény.

Az apám azonban folytatta:

– Nem tud maga az apjától négy hatost kérni növényásóra? Magának a más holmija kell? Azonnal adja neki vissza az ásóját! Nézze meg az ember!

Járóka összeszorította az ajkát, ráemelte az apámra nagy, tiszta szemét, egy szót se szólt, csak kivette a zsebéből a két darabra tört ásót, és felém nyújtotta.

– Mi ez? – dörgött az apám. – Ez az?

– Ez.

– Így kapta?

– Nem – mondta nyugodt hangon –, én törtem össze.

Kínos csönd lett. Az én kezemben reszketett a növényásó. Járóka úgy állt ott, mint valami szobor.

– Na, megálljon – fenyegette meg az apám –, majd találkozom én a Körben a maga apjával, majd megmondom én neki, hogy jól náspángolja el magát! Majd adok én magának így bánni más holmijával!

– Kérem – mondta mozdulatlanul Jároka –, az én apám még sohasem vert meg engemet.

– Ne feleseljen – kiáltott rá az apám –, lóduljon előlem! Majd beszélek én az apjával!

És Jároka tisztelettel vette le kalapját az apám előtt, meghajolt, nekem kezet adott, hangosan és tiszta lekiismerettel mondta, hogy „szervusz", és fölment tovább tanulni házitanítójával. Csak úgy félig mertem kézfogás közben a szemébe nézni, s láttam, hogy tüzel az arca a szégyentől, és ragyog a szemében a gavalléros dac.

Aztán minden úgy lett, ahogy gondoltam. Otthon összeszidott az apám, hogy elkótyavetyélem a holmimat, az anyámnak bevallottam a hazugságomat, kaptam tőle pénzt, és vettem egy új növényásót. Mikor oda akartam adni Járokának, nem fogadta el.

– Add csak vissza az enyémet, a töröttet – mondta, s a világért nem fogadta volna el az újat. A dologról egyébként sohasem beszélt többé, soha szemrehányást nem tett.

Szegény kis sovány, szemüveges, nagy homlokú Jároka négy esztendővel ezelőtt meghalt. Orvosnövendéknek ment, és megmérgezte az ujját a boncolásnál. Ő volt az első az osztályunkból, aki elköltözött. Még a temetésére se mehettem el, mert külföldön voltam. Ezekkel a szerény sorokkal áldozok emlékének. Azóta se láttam hasonló önfeláldozó embert, mint aminő ő volt, a szegény, komoly kis eminens, Jároka Sándor.

Go gyermekeknek

A go játék alapelemei megismerésével a játék már játszható, és 20–30 parti után a taktikai elemekre nagyjából rá is lehet jönni. Sokkal nehezebb azonban az évezredek alatt kialakított és sok-sok játszma tapasztalatával igazolt stratégiai elemeket „újból" kitalálni. Ehhez szeretnénk segítséget adni.

Ha előnykő vagy előnykövek nélkül kezdjük a játékot, a legnehezebb kérdés az, hogy melyek azok a pontok a táblán, melyek elfoglalása a legtöbb előnyt nyújtja. Általánosan elfogadott, hogy a kezdő lépéseket az 1. rajz szerint a sarkokban szokás elhelyezni. Nemcsak a rajz szerinti hely a jó, hanem bármelyik „x"-szel jelzett pont is megfelelő. Az ok kézenfekvő: a sarkokban a két oldalfal segítségével lehet a legkönnyebben területet kialakítani, vagy legalább a minimális két szemet (ami biztos élet meghatározója) biztosítani. Ez nem azt jelenti, hogy minden sarokért harcolni kell, de az sem kívánatos, hogy minden sarkot az ellenfél szerezzen meg.

1. ÁBRA

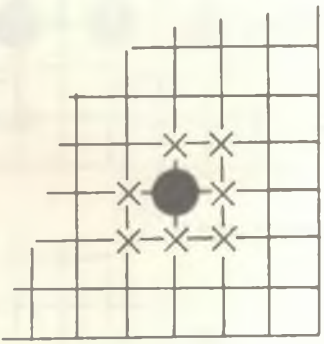

SIMARI

A góban sok japán szót használunk, melyeket magyarul inkább csak körülírni lehet. Ez a szó kb. sarokbiztosítást, területbiztosítást, saroklezárást jelent.

Ha egy követ letettünk a sarokba, nem rossz ötlet, ha mellé teszünk még egyet a rajzok szerint. Ezzel egy formát alakítunk ki, amelyet simarinak neveznek. Természetesen nemcsak ezek a formák képzelhetők el. Lényegük, hogy a kövek 1–2 pont távolságra vannak egymástól. A sarkot nem biztosítják teljesen, de nagyon megerősítik.

A go egyik jó stratégiája az, hogy először egy erős alapot készítünk, és azt bővítjük minél szélesebbre. A terjeszkedés mindig a környező állástól függ, de általában a tábla felénél távolabbra nem szokás ugrani.

GYERMEKSAROK

2. ÁBRA

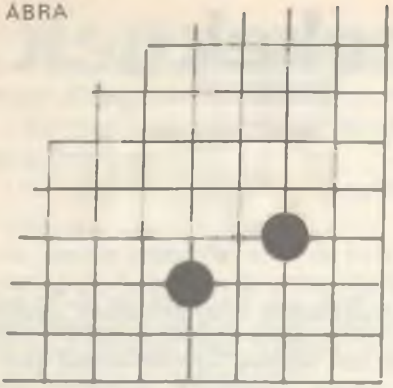

3. ÁBRA

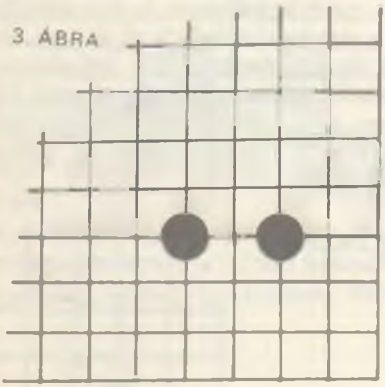

4. ÁBRA

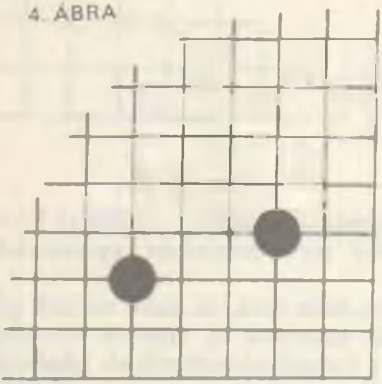

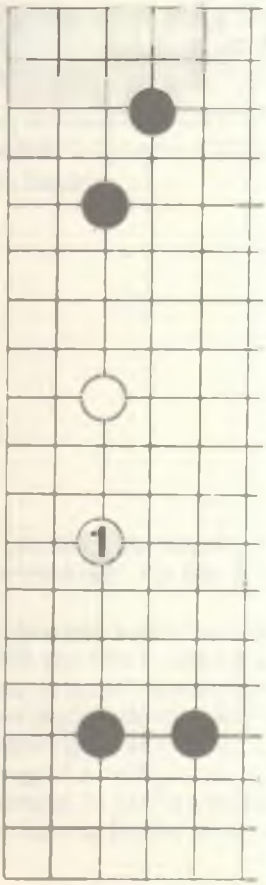

5. ÁBRA

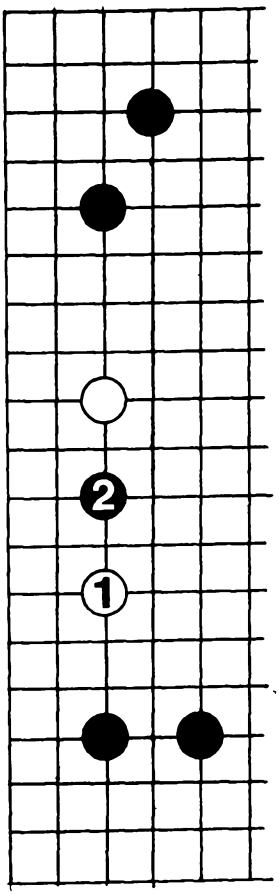

6. ÁBRA

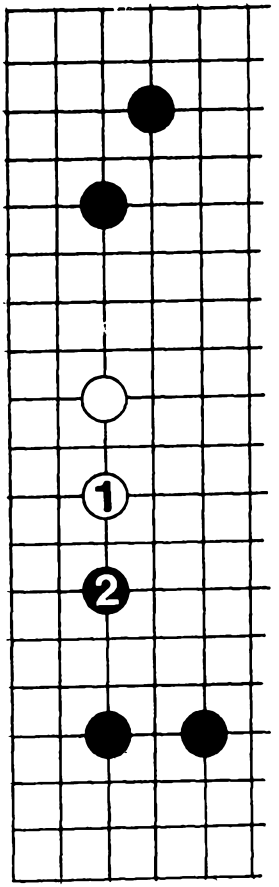

7. ÁBRA

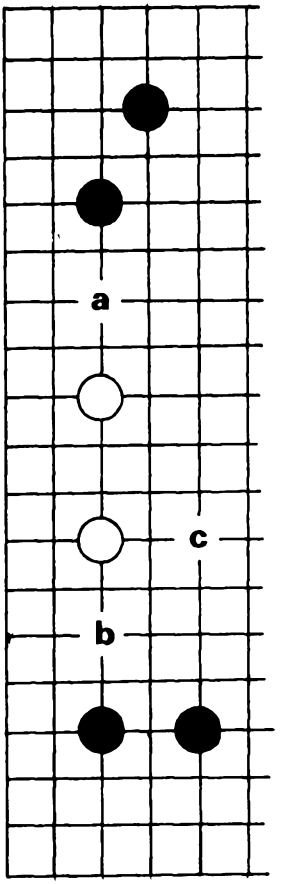

8. ÁBRA

BÁZIS

A góban a 3. sort életvonalnak hívják. Az ide tett kövek nagy valószínűséggel az oldal mellett megélhetnek. Ha már két követ le tudunk tenni a 3. vonalra az 5. rajz szerint, a két szem létrehozása majdnem biztos.

A 6. rajz szerinti formáció túl szoros és sokkal gyengébb az előzőnél. A 7. rajzon az ugrás túl nagy, fekete 2-vel közé tud lépni.

MIAI (Felcserélhető pontok)

A 8. rajzon az „a" és a „b" pont miai. Ha fekete „a"-ra lép, fehér „b"-re válaszol, vagy fordítva. Ezért fehér ebben a helyzetben sem „a"-t, sem „b"-t nem kell hogy meglépje, mert ezzel kikényszerítheti fekete egyik vagy másik oldali válaszlépését. Fehér, ha itt akar lépni, legjobb, ha „c"-t választja.

JOSEKI (Sarokmegnyitás [ejtsd: dzsoszeki])

A go irodalom kb. 10 000 féle josekit ismer. Még ma is újakat találnak ki, vagy sok éve használtaknál mutatják ki, hogy hibás és nem ajánlják használatát. Közös jellemzőjük, hogy kb. két egyforma előnnyel rendelkező részre osztják a sarkot. Az egyik fél területet szerez, a másik ugyanakkor erőt. Vagy mindkettő területet, stb. Itt 3 josekit mutatunk be. Az egyik 3–3 pont „megszállás". A joseki változatában kialakított 4 kő a góban nagyon fontos. Évezredek alatt kialakult, hogy kb. 30 pontot ér. Ennek a kialakítása még a sarok feladását is megéri. Ez a 30 pont a játék későbbi szakaszában valósul meg. Az egyik további fejlődési pont „a" vagy „b" lehet. Figyeljék meg, hogy fehér a jelzett kövekkel ellentétes oldalon alakítja ki ezt a formációt. A másik kettő egyszerűbb. Látható, hogy mindkét fél kiépíti a bázisát egy-egy oldal mentén és a centrum egyelőre eldöntetlen.

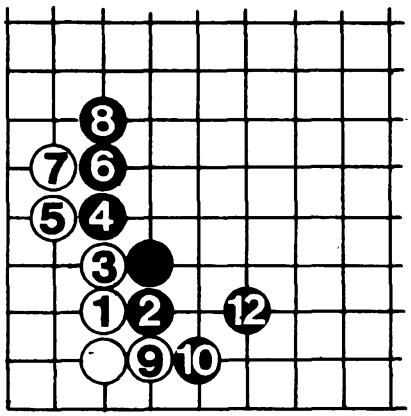

9. ÁBRA

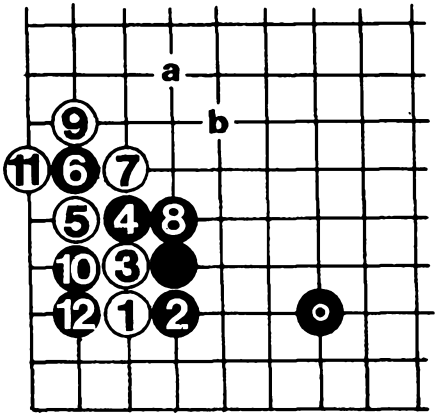

10. ÁBRA

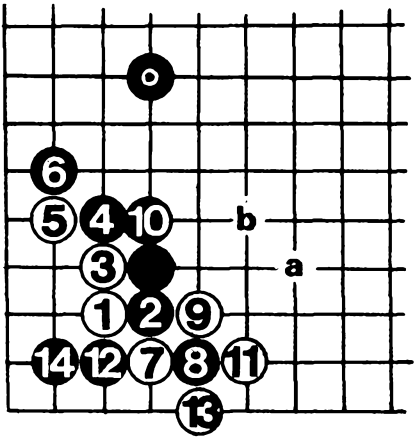

11. ÁBRA

KAKARI (A támadás előkészítése)

Ha a simari jó a sarok védelmére, akkor az az ellenfélnek is jó pont támadásra. A kakari lehetséges pontjai ugyanazok, amik a simarinál is jók voltak.

HASAMI (Ollólépés)

Ha fekete meg akarja előzni fehéret, hogy 5-t lépjen (lásd a nagy rajz bal alsó sarka), a legjobb ha maga lép oda. Egy ilyen joseki a következő lépéssorral képzelhető el:

Látható, hogy fekete menekülni kénytelen, de ez a menekülés ugyanakkor fehéret két különálló, viszonylag gyenge csoportra választja szét.

A másik változatnál fekete megél a sarokban, de ugyanakkor fehér a centrumban erőt épít ki.

12. ÁBRA

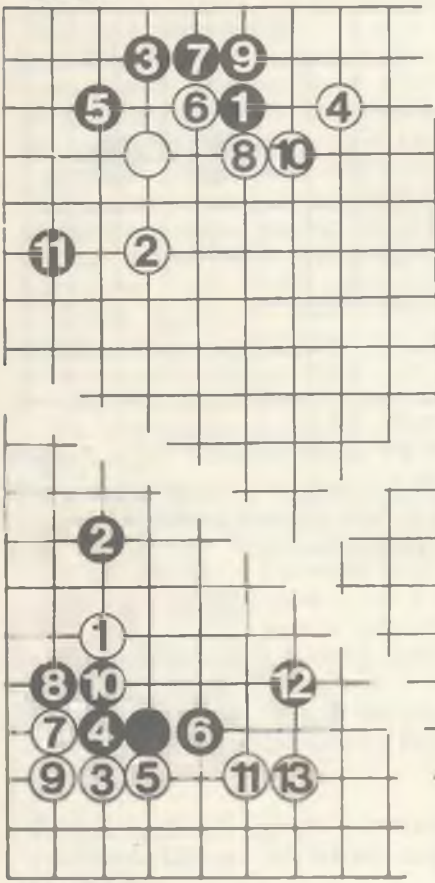

13. ÁBRA

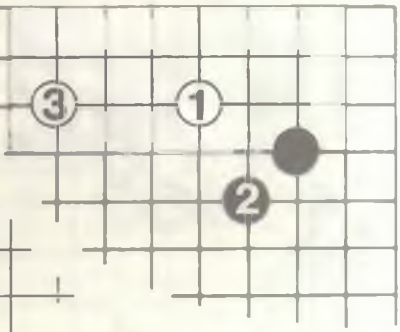

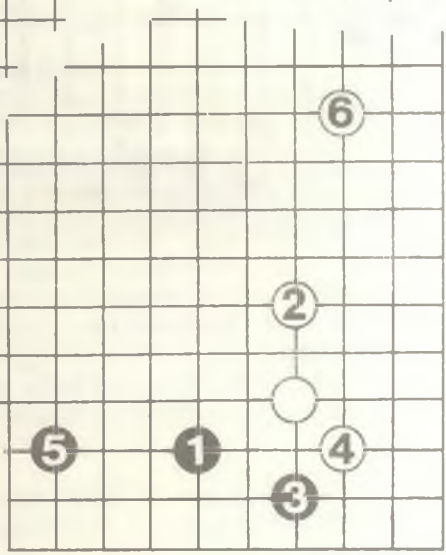

14. ÁBRA

15. ÁBRA

ERŐ

A nagy rajz jobb alsó sarkán fekete kiépített egy falat a simarija felé. Fehér a fal és a simari közé büntetlenül nem léphet be, mert nincs akkora helye, hogy a minimális bázisát kialakítsa. Ne felejtsük el: egyszer fekete lép, egyszer fehér! Fehér ugyan beléphet ebbe a területkezdeménybe (-mojó), de számítson arra, hogy területe, szeme nem lesz és menekülnie kell. Ez a fal a simarival szemben annyira hatásos, hogy feketének megéri a 4 követ feláldozni.

16. ÁBRA

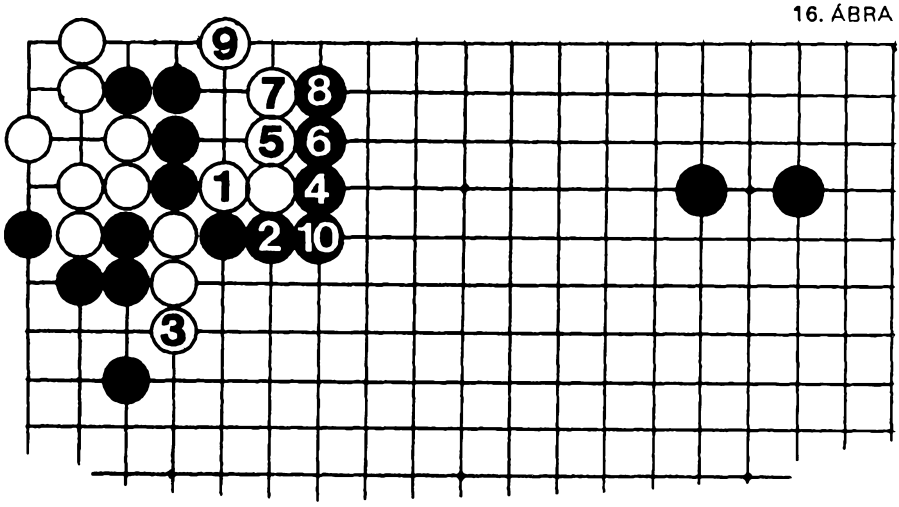

Ezek voltak a go stratégiai alapjai. Természetesen a taktikai elemek is fontosak, mint például az élethalálharc, a ko harc, különböző elfogási módok. A taktikai részről következő évkönyvünkben lesz szó.

KAJTÁR ISTVÁN

Focivarázs

Lakótelepi dühöngő. Pár négyzetméternyi beton, drótketrecben. Üresen ásít. Mellette, a füvön pöttömök kergetik a labdát. Igaz, hogy itt nincs igazi kapu, de a fű valódi. Zöld és puha. Nincs az a kölyök, aki ne ezt választaná a kemény és poros kispálya helyett. Mintha az, aki az ilyen dühöngőket tervezte az amúgy is végtelenül sivár lakótelepek szűk térre szorított srácainak, sosem lett volna gyerek. És talán az az apuka is elfelejtette már gyermekéveit, aki a gyepes térség közepébe verte barkácsolt tábláját: FŰRE LÉPNI TILOS! Még szerencse, hogy nem az van rajta, hogy „A fűvön focizni tilos!". Így legalább van valami haszna. Éppen megfelel az egyik kapufának.

A két „csapat", öt-öt játékos együtt sem éri el a nyolcvan évet. Viszont önfeledtebben rúgják, fejelik a pöttyöst, mint az NB I-es meccseken. Egy szöszke kislány éppen ügyes csellel csapja be az őt támadó barna fürtű srácot és a kapuba gurítja a gumilabdát. Pici öklével a levegőbe üt diadalmasan és vékony hangja átsivít a gyerekzsivajon:

– Én vagyok a Döme! Én vagyok a Döme!

Aki nem teljesen analfabéta a focihoz, tüstént rávágja: napjaink egyik legjobb magyar futballistájának, Détári Lajosnak a beceneve Döme. És az sem jut eszébe senkinek, hogy a kislánytól a „Döme-rangot" elvitassa. Mert az nem attól függ, hogy ki a fiú és ki a lány, hanem a játéktudástól. És különben is! A magyar lányok lassacskán már jobban, eredményesebben rúgják a bőrt, mint a fiúk. A focivarázs meg egyébként sem ismer nemeket. Elbűvöl mindenkit, aki belekóstol ennek a csak együtt játszható sportnak ízeibe. Hisz hasznos lehet a jóga, a cselgáncs, a karate vagy a „badibildingnek" ismert izomfejlesztés, követhetik egymást divathullámként, akárcsak a hullahopp vagy az aerobic. A focinak nagyobb a tábora. És joggal. Végtelen örömöt adhat a szeszélyesen pattogó gömböt megszelídíteni, lekezelni, cselezni vele, fifikásan és pontosan a játékostárshoz passzolni, de leginkább „bevarrni" lábbal vagy fejjel.

Détárit meghívták egyszer a budapesti Orbán László Általános Iskolába, a Kőbánya-Újhegyi lakótelepre. A gyermekek körbevették. És Döme mesélni kezdett:

– Ahol gyermekkoromban laktunk, volt egy remek kis pálya. Nem tagadom, hogy alig vártam a suli végét és aztán... gyerünk focizni! Mindennap ott voltam sötétedésig, szünnapokon meg a vakációban reggeltől estig... Az egész úgy kezdődött, hogy hatéves koromban az egyik szomszédunk elvitt erre a pályára és egy-két dologra megtanított. Leginkább arra, hogy az igazán jó futballista mindkét lábával egyformán jól rúgja a labdát... Ahogy cseperedtem, eljutottam egy igazi csapatba. Az Aszfaltútépítőkbe. Onnan vitt tovább az edzőm a Budapesti Honvédba, és attól fogva kezdtem azt álmodni, hogy valóban focista leszek... Hatodikos koromban kerültem át egy

GYERMEKSÁROK

VÁLOGATOTTKÉNT, KÉT LENGYEL VÉDŐVEL CSATÁZVA

Focivarázs

TALÁLKOZÁS AZ ORBÁN LÁSZLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA NEBULÓIVAL

AZ UTÁNPÓTLÁSOK KÖRÉBEN

Focivarázs

A KŐBÁNYA ÚJHEGYI DERBIN

Honvéd-pálya melletti iskolába, az Oláh Sándor Általános Iskolába. Nagyon jó volt oda járni. Amolyan focisuli volt, hisz ott tanult szinte mindenki, aki a Honvéd valamelyik serdülőcsapatában rúgta a labdát. Az iskola válogatottja pedig minden évben ott volt a főváros, sőt az ország legjobbjai között.

– Csak focit tanultak abban az iskolában? – kotyogott közbe egy félénk és izgatott hang a társak nevetésétől kísérve.

– Dehogy! – mosolyodott el Döme is. – Rendes, igazi iskola volt. És elárulhatom, hogy én sem tartoztam a legrosszabb tanulók közé. Igaz, kitűnő tanuló se voltam, mint néhány jó focista pajtásom... De azt megjegyeztem, hogy a labdarúgás mint életforma és foglalkozás, csak rövid idő az ember életében. A legjobb esetben sem több húsz évnél. De inkább csak tizenöt. Tehát a labdarúgás mellett tanulni kell, hogy ha véget ér a játékos-pályafutás, vagy például sérülés miatt abba kell hagyni a hivatásszerű sportolást, akkor ne legyenek az embernek megélhetési gondjai.

– És hogyan lehet belőlünk válogatott? – kérdezett valaki a gyereksereg közepéből. A kérdés sokak fejében megfordulhatott, mert ezúttal nem kuncogott senki.

– Lehet, hogy furcsa, ha először azt mondom: szerencse is kell. Minthogy nekem is szerencsém volt, hogy futballt szerető emberek között éltem és jó edzőim voltak. Aztán az szükséges, hogy hallgassatok a felnőttekre, szüleitekre, edzőitekre, tanáraitokra, sőt idősebb játékostársaitokra is, hiszen ők tapasztaltabbak nálatok és jót akarnak nektek. Nem úgy, mint azok a futó ismerősök, hirtelen jött haverok, akik körülvesznek benneteket, ha jól megy a játék. Higgyetek nekem. A saját tapasztalatomból beszélek. Egyébként az, amit mondok, nemcsak a focira vonatkozik. Elvégre minden gyerek előtt sok lehetőség van. Ha csupán a sportnál maradunk, annak is több tucat ágával megismerkedhettek, a futástól az úszáson át egészen az olyan divatos sportágakig, mint az önvédelmi sportok különböző fajtái. És az is mindenre vonatkozik, hogy ne kapkodjatok. Ne akarjatok ma teniszezni, holnap meg mondjuk birkózni menni, mert a teniszben sok az edzés. Aztán holnapután már inkább vívnátok, mert a birkózóedző kiabál. Utána meg inkább eveznétek, mert a vívómester a feneketekre húzott a karddal a sok szöveg miatt... Szóval, döntsétek el szüleitek és tanáraitok segítségével, hogy mihez van tehetségetek, kedvetek. És legyetek szorgalmasak, dolgozzatok teljes erőbedobással, ha kell, még a diszkót is elkerülve. Bár az kellemes dolog. Mert ha elég szorgalmasak vagytok, erős az akaratotok, akkor még közepes tehetséggel is sokra vihetitek bármelyik sportágban. A fociban is...

Amire ez a történet nyomdafestéket kap, egy évnyi távolságba kerül a kőbányai találkozó. Emlékét azonban alighanem egy életen át megőrzik a lányok és fiúk. Az a srác feltétlenül, aki a villámvetélkedő győzteseként ajándékot is kapott Détáritól. A magyar válogatott meggypiros, címeres, 10-es számú mezét, amelyet az egyik mérkőzésen Döme viselt. Azt meg, hogy szavait igyekeztek tüstént megfogadni, a játékban igazolták. A randevút záró teremfociban ugyanis nem tisztelték a neves ellenfelet. Osztogatni még csak-csak hagyták – csinálta is becsülettel –, de góllövésre nem futotta erejéből.

Valószínűbb azonban, hogy ezúttal lemondott a gólszerzés öröméről. Hagyta a dicsőséget apró játékostársainak, akik közül többen talán épp ezen a délutánon jegyezték el magukat a labdarúgással.

Hiszen ahhoz, hogy valaki megszeresse a sportolást és a játékban örömöt leljen, kell a jó példa is. Ha egy családban a papa is rúgja a labdát és a mama kezében sem áll ügyetlenül a tollasütő, a gyerekeket sem csak a képernyők

FOCIVARÁZS

MEZCSERE UTÁN – IMMÁR A GÖRÖG VÁLOGATOTT MEZÉBEN

szupermenjei vonzzák. Ha pedig a focivarázs a legjobbak játékán át bűvöli meg őket, új Dömék is formálódhatnak a lakótelepi dühöngők környékén. Olyanok, akiket egy-egy figyelmes szomszéd – ha a papa nem teszi meg – kézen fog és egy pályáig elvezet.

HÓBOR ISTVÁN–RÓZSA ANDRÁS

Műkincstolvaj

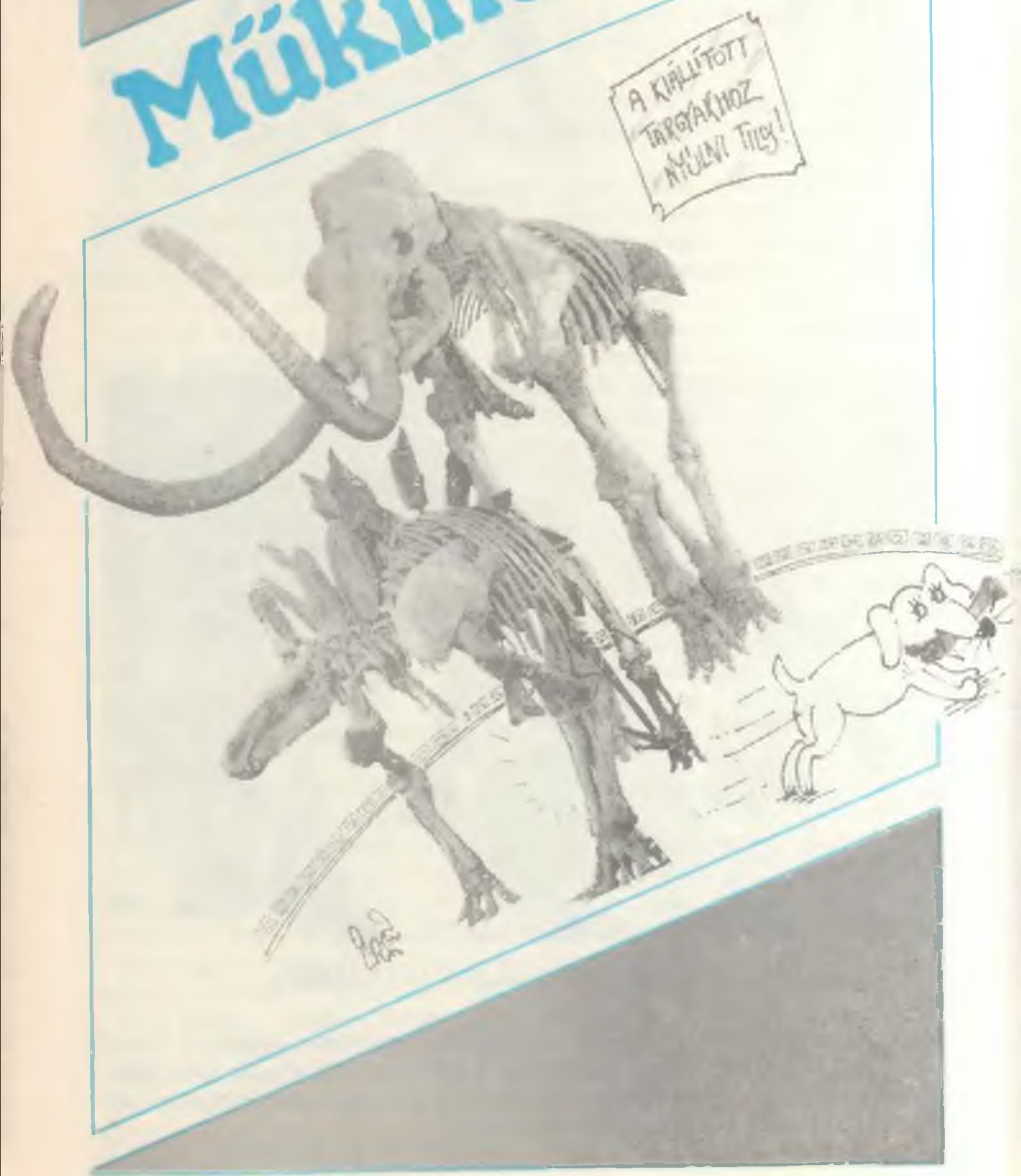

Kocsimúzeum

Évente sok ezer hazai és külföldi látogató keresi föl a parádi kocsimúzeumot.

A kocsi ősidők óta fontos szerepet töltött be az ember életében. Elmaradhatatlan kellék volt már az asszírok, görögök, rómaiak idején a kettő és négykerekű kocsi. A közlekedés egyik legfontosabb eszköze volt több ezer éven keresztül.

Az egykor a Károlyi család tulajdonát képező Cifra istállóban méltó helyet kaptak a múlt emlékei: kocsik, használati eszközök, szerszámok.

Kossimuzeum

Kocsimúzeum

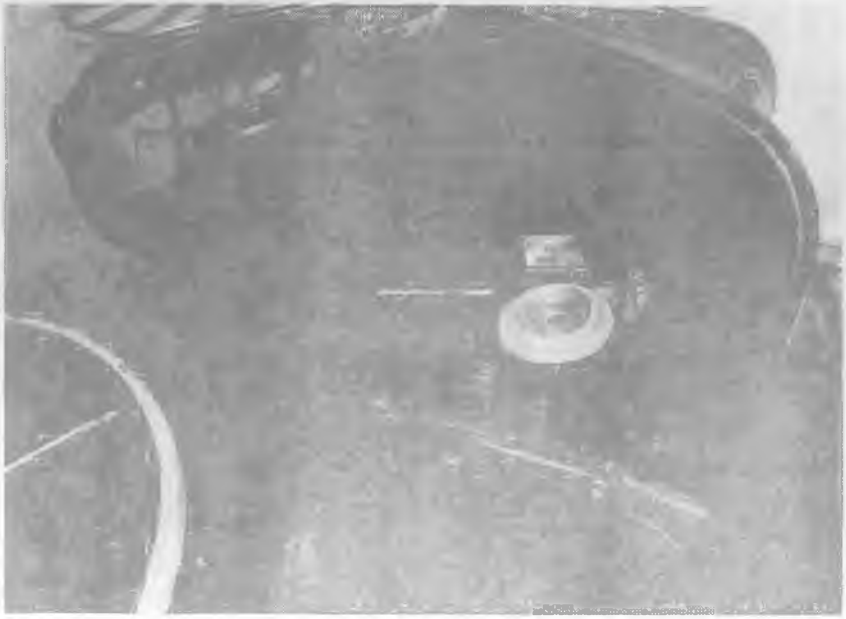

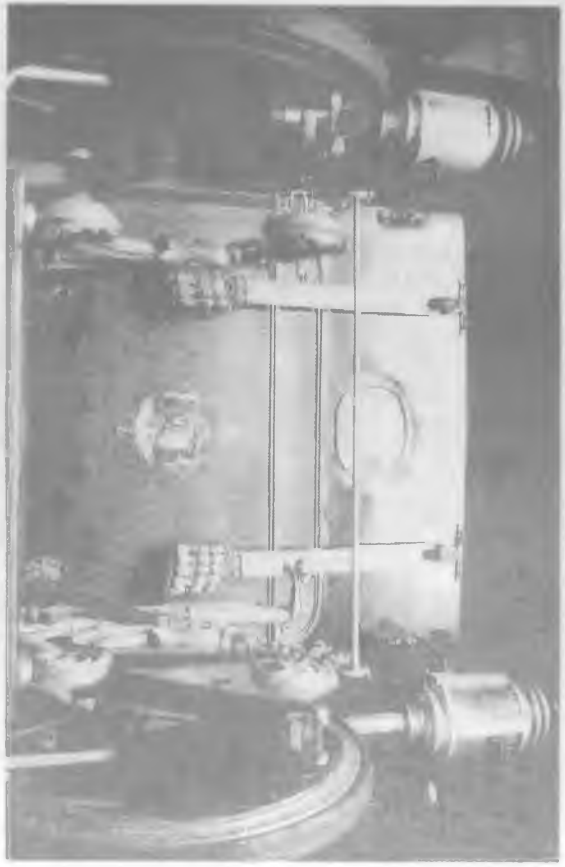

Kossuth Múzeum

Kossuth Múzeum

Fotó: TARPAI ZOLTÁN

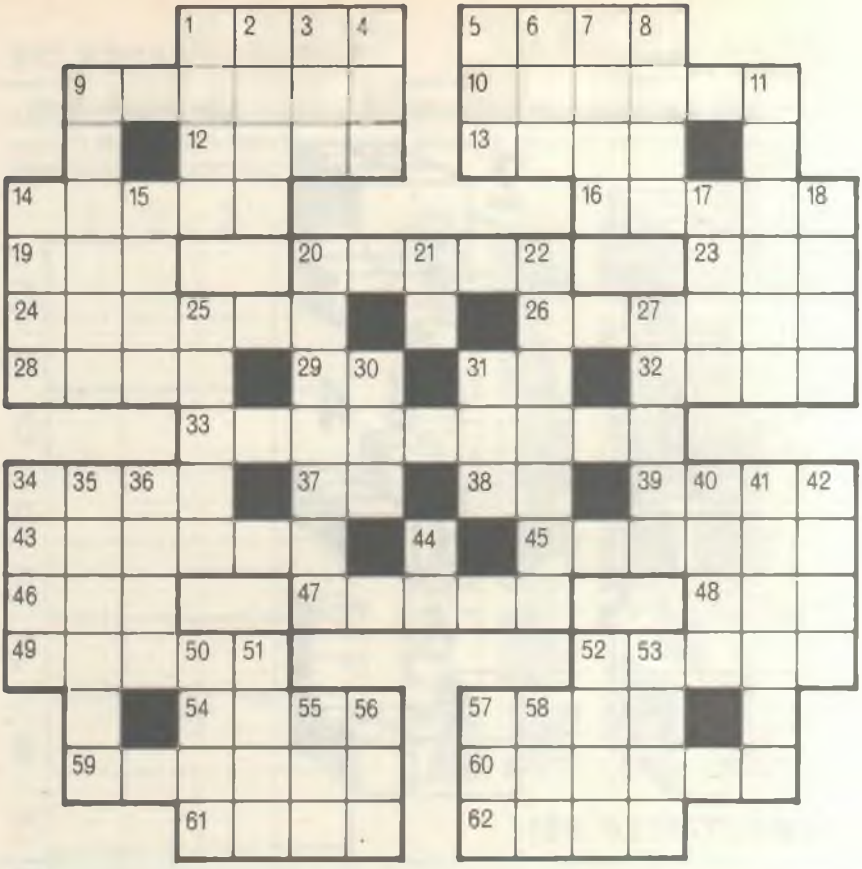

GYERMEKEKNEK

VÍZSZINTES: 1. A ház felső része. 5. Len- és kendermegmunkáló eszköz. 9. Meggondolatlanul kapkodó. 10. Hosszú lábú vadászkutyák. 12. Személyével. 13. Hagymájáról híres város. 14. Csehszlovák űrhajós. 16. A magyar szabadságharc első győzelmének egyike ennél a községnél zajlott le. 19. Időmérő eszköz. 20. Alsó végtagok. 23. Nagy szovjet folyó. 24. Hideg, száraz keleti szél Erdélyben. 26. Oktatást nyújtó intézmény. 28. Szándékazik. 29. Római 6. 31. Esztendő. 32. Fundamentum. 33. Feilődésben visszamaradt. 34. A fémből készült pénz egyik oldala. 37. Elipszilon. 38. -et párja. 39. Egy keveset. 43. Becézett Teréz. 45. Szükségleteiről rendszeresen gondoskodó. 46. Az egyik szülő. 47. Sikál. 48. Fékevesztett, szilaj. 49. Lehajlt. 52. Harc, küzdelem. 54. Becézett női név. 57. Török és nagy a hasa. 59. Hosszú nyakú állat. 60. Nyári gazdasági munka. 61. Pogánylázadásként ismert felkelés vezetője (1045). 62. A labdarúgópályán kettő van.

FÜGGŐLEGES: 1. Púpos állat. 2. Olimpiai bajnok vívónőnk (Ilona). 3. Telefon, rövidítve. 4. Elődje. 5. Kettőzve: gong. 6. Járom. 7. Aki a házban lakik. 8. Csen, lop. 9. Eszközök, szerszámok. 11. Ritka női név. 14. Sík terület. 15. Az egyik szülő becézve. 17. Fogkrém márka. 18. Petőfi költemény címe. 20. A krémes lepény akkor finom, ha ilyen. 21. Tág. 22. A szabályostól való eltérés. 25. Község Fejér megyében a Duna mellett. 27. Széna- vagy szalmarakás. 30. Foghús. 31. Női név. 34. Szomjoltó. 35. Felrobbant lövedék darabja. 36. Nagy erővel ömlik. 40. A tűzhányóból feltörő folyós kőzet. 41. Nedvszívó papíros. 42. Hosszú lábú vízimadár. 44. Hegyes szerszám. 50. A zöld szín egyik árnyalata. 51. Becézett Borbála. 52. Vízvezeték része. 53. Prés. 55. Szemmel érzékel. 56. Növény (névelővel). 57. Tornaszer. 58. Menyasszony.

Beküldendő a vízszintes 24., 26., 33., 43., 45., függőleges 20. és 22. számú sor megfejtése. A megfejtéseket 1988. december 31-ig kérjük a Nők Magazinja szerkesztőségébe eljuttatni (Budapest, 1366. Pf. 127.) A levelezőlapra írjátok rá: Nők Magazinja Évkönyv, valamint a keresztrejtvény címét. A helyes megfejtők között 10–10 értékes könyvet sorsolunk ki. A nyertesek nevét a Nők Magazinja 1989. márciusi számában közöljük.

KOCKA LESZ BELÕLE

A hat alakzat közül kettőből egy kockát állíthattok össze. Vajon melyik az a kettő?

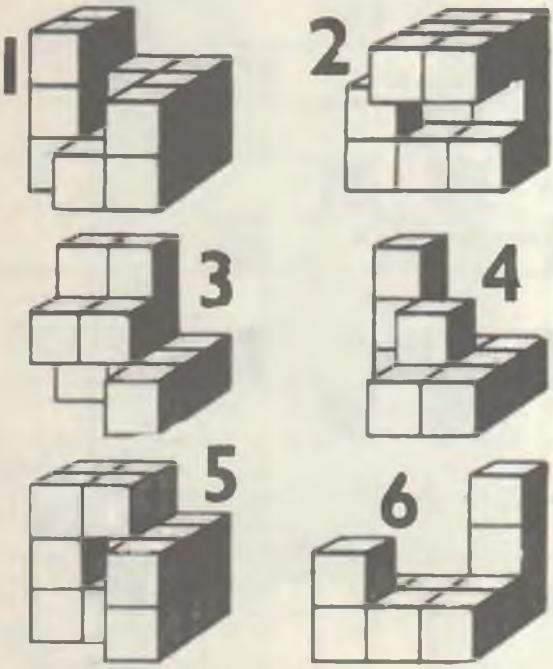

FEKETÍTSÉTEK BE!

Feketítsétek be a pontokkal jelölt részeket és megláthatjátok, hogy mit ábrázol a kép!

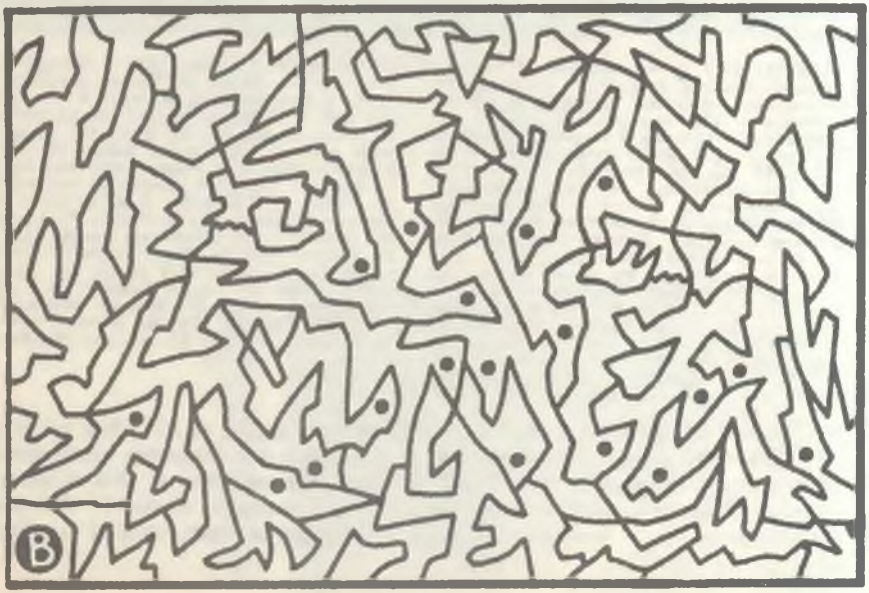

KIT ÁBRÁZOL A KÉP?

Rajzoljátok át vagy vágjátok ki és ragasszátok az üres hálózat megfelelő helyére a négyzeteket! Ha helyesen oldottátok meg a feladatot, akkor az egykori híres filmkomikus képét kapjátok megfejtésül.

	1	2	3	4
A				
B				
C				
D				
E				
F				
G				
H				
I				
J				

ÚTVESZTŐ

Induljatok el a befelé mutató nyíl irányában és a középen lévő négyzeten áthaladva érjétek el a kifelé mutató nyilat!

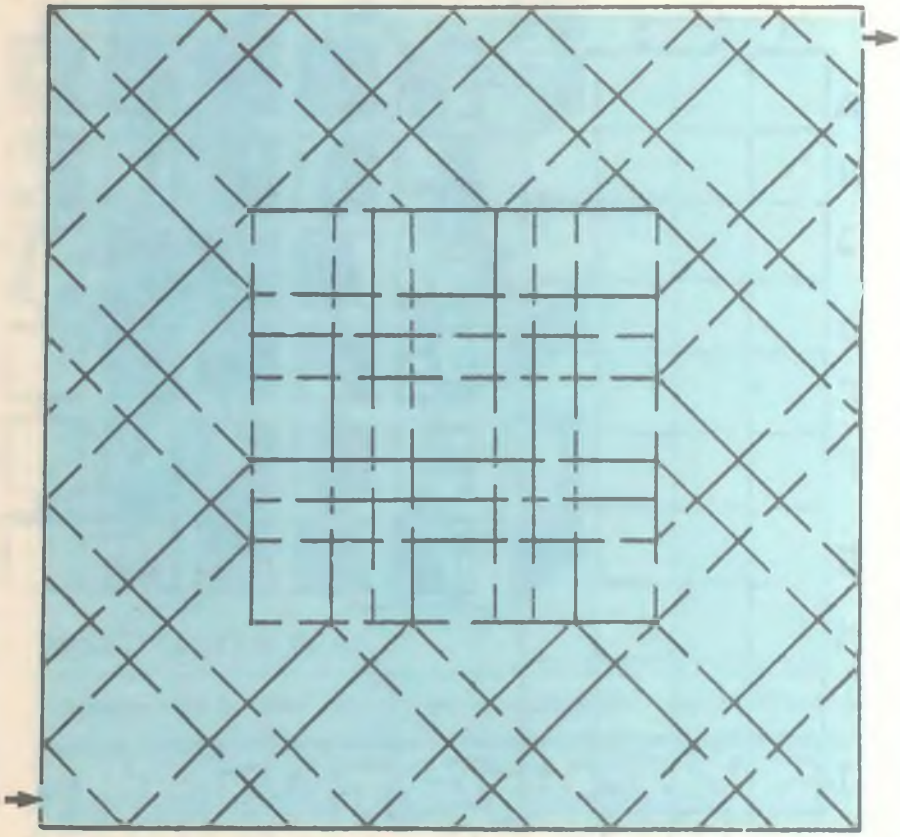

KERESGÉLÉS

A 49 négyzetre osztott képen keressétek meg az alul lévő négy képrészletet!

KETTŐ EGYFORMA

A hat alakzat közül csak kettő teljesen egyforma. Meg tudnátok mondani, hogy melyik az a kettő?

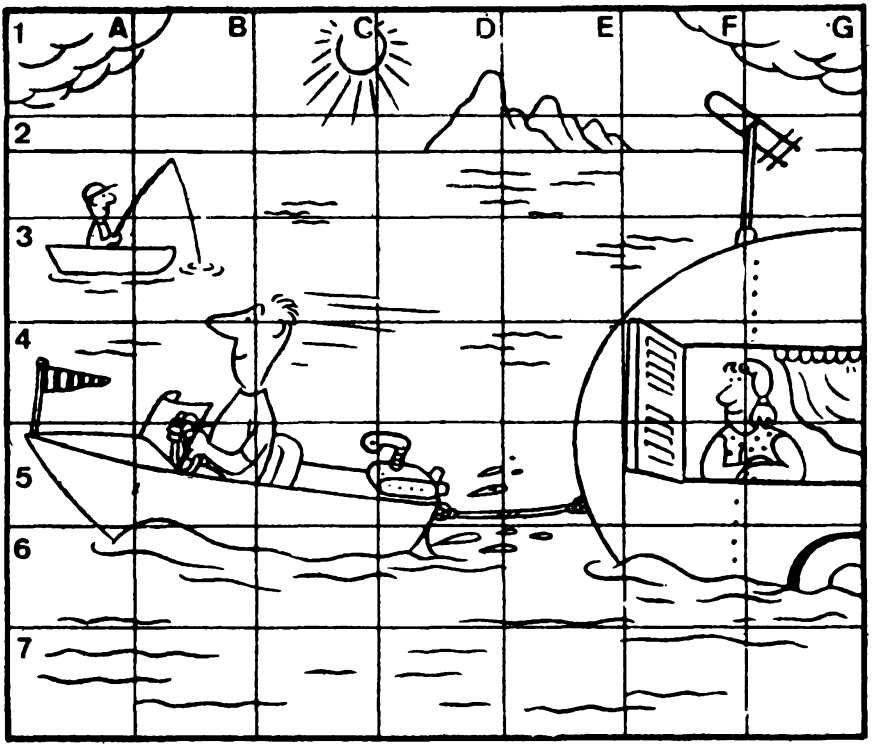
1
2
3
4
5
6
7
A
B
C
D
E
F
G

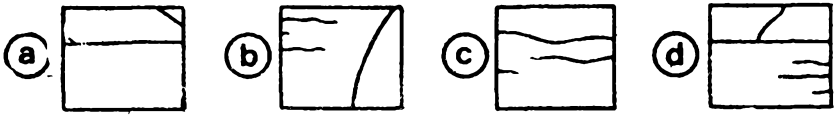
a
b
c
d

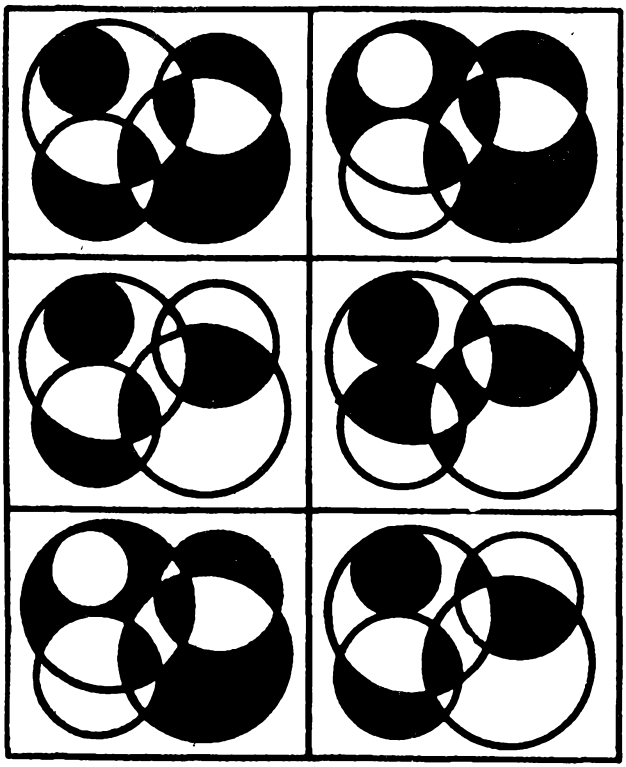

Ne dobjuk ki!

A háztartásban sok olyan eszköz, tárgy, holmi akad, amelyet egy kis fantáziával eredeti rendeltetésétől eltérő célra lehet hasznosítani. Mielőtt bármit a szemétbe dobnánk, tegyük fel magunknak a kérdést: „Mire lehet még jó?"

A következőkben néhány hasznosítási tanácsot adunk.

Kezdjük a legegyszerűbb játékszerrel, a minden családnál megtalálható gumilabdával. Egy idő után a legszebb labda is elveszti rugalmasságát, megpuhul, s nem ugrik már olyan vidáman, mint ifjú korában. De azért ne dobjuk ki, még sok mindenre felhasználható. Jó lehet például kutyajátéknak. Ha félbe vágjuk, alkalmazhatjuk gipszkeveréshez (1. ábra), mivel később a beleszáradt gipszet könnyű kiszedni belőle, többször is használható. Jól hasznosítható a mennyezet festésekor, ha az ecset nyelére egy fél labdát húzunk (2. ábra), nem hull vissza a festék a kezünkre, ruhánkra. Hasonlóképpen védhetjük a kezünket véséskor a felpattanó szilánkoktól, ha a vésőre egy fél labdát húzunk. Felhasználhatjuk a labdát ütközőnek is. Ha egy fél kislabdát alul az ajtóra ragasztunk vagy csavarral odaerősítünk, védhetjük az ajtót, illetve a falat vagy a bútorokat az ütközéstől.

Minden háztartásban akad üres lekvároš vagy savanyúságos üveg, olyan is, amelyet nem vált vissza a közért. Ezeket se dobjuk a kukába.

A kiskertben jól alkalmazhatók palántanevelő búrának (3. ábra). A kézimunkázó nők széles szájú üvegben tartva fékezhetik meg a mindig ide-odaguruló fonalakat (4. ábra), s így megvédhetik attól a gombolyagot, hogy a szőnyegen levő apró szöszmöszöket magára szedje.

Akik szeretnek festegetni, ecsettartónak is használhatják az üvegeket.

Minden kertes házban vagy hétvégi kertben akad kilyukadt, kiselejtezett gumi öntözőtömlő. Mire használható? Egy-egy megfelelő méretűre levágott darab alkalmas szerszámok, például reszelők, fűrészek, balták élének védelmére (5. ábra). Az ásó taposófelületére húzva egy bevágott gumidarabot, cipőnk talpát védhetjük a „kirágódástól" (6. ábra). Aki gyakran cipel zsineggel átkötözött csomagot, egy hosszában felmetszett, kb. 10 cm-es gumidarabkát húzva a spárgára, kényelmesebben viheti a csomagot. Alkalmazható üvegtáblák és tükrök szállításakor.

Ne dobjunk a szemétbe minden dugót. Mindig jó, ha kéznél van egy-két darab. Például forró fazékfedőt könnyebben leemelhetünk, ha a fogóján átdugunk egy parafa- vagy műanyag dugót (7. ábra).

Ha akad még a háztartásban olyan kés, amely nem rozsdamentes, könnyebben — sérülés veszélye nélkül — tisztíthatjuk, ha tisztószerbe mártott parafadugót húzogatunk a penge két oldalán (8. ábra).

Ha sok dugó gyűlik össze és kisgyerek van a családban, fűzzünk 8–10 dugót egy spárgára, nagyon jó „kishajó-karaván" lesz a fürdőkádban.

Mire használhatjuk a kiürült tojástartót? Tudom, újabb tojásvásárlásra. Is. De hasznosíthatjuk kisebb alkatrészek, csavarok, szegek, anyák nagyság szerint csoportosított tá-

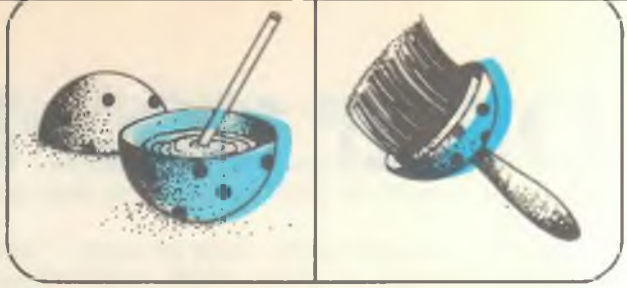

1–2. ÁBRA

3–4. ÁBRA

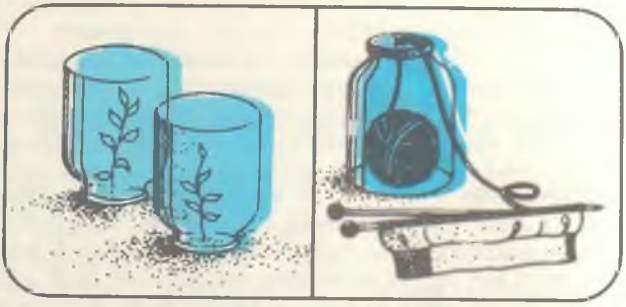

5–6. ÁBRA

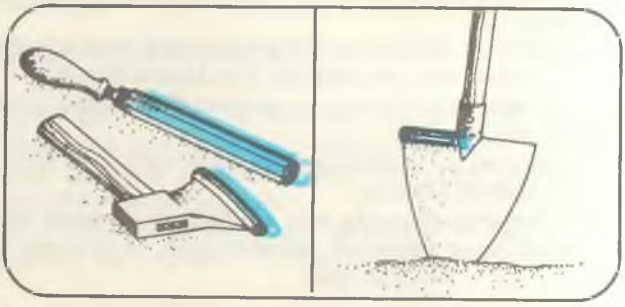

7–8. ÁBRA

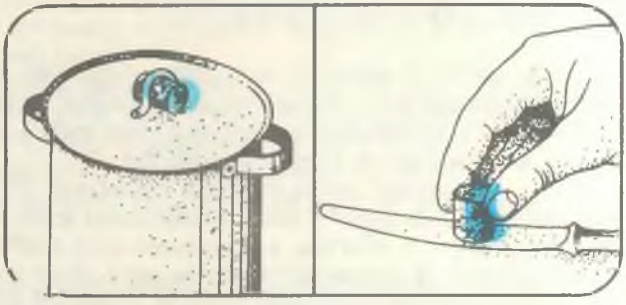

lására. Valamely háztartási gép szétszerelésekor a mélyedésekben helyezhetjük el — szerelési sorrendben — a kisebb alkatrészeket, így nem kell félni azok elkallódásától.

Ha feleslegessé válik a nyitható szemüvegtok, azt se dobjuk a kukába, béleljük ki egy posztó- vagy filcdarabkával, esetleg tegyünk bele vattát és így tárolhatjuk a különböző csigafúrókat vagy egyéb sérülékeny tárgyat, alkatrészt.

Mindig akad a háztartásban műanyag flakon, de nincs mindig kéznél tölcsér. A flakon teteje levágva, megfordítva, tölcsérként jól alkalmazható.

HETÉNYI ISTVÁN

A rajzokat HETÉNYI JUDIT készítette

DIVAT 1989-BEN

MINDIG A DIVATNAK MEGFELELŐEN

Mondják, hogy a divat örök körforgásban van, „nincs új a nap alatt". Azért ez nem ilyen egyszerű! Ismétlődnek bizonyos formák, díszítések, részletmegoldások, színkombinációk, de az arányok mindig magukon viselik az adott kor jegyeit, amelyben megálmodták őket. Tehát éppen ugyanúgy semmi sem jön ismét divatba; a karcsú, a bő, a széles stb. minden korban mást jelent.

Az 1989-es év alapsziluettjeit a következő három betűvel jelölhetjük:

„A" – trapéz vagy sátorforma, mindenféle hosszal

„X" – széles váll, karcsú hangsúlyos derék, lefelé bővülő szoknya, „megszabott" hatás

„H" – nyújtott és egyenes, a derékvonal változó, a mell alattitól az egészen mélyre helyezett formáig.

Két jellegzetes újdonság még a tulipán és az empír vonal.

A válltömések valamivel mérséklődnek. A hosszak változóak, az előrejelzések a rövid felé mutatnak.

1988/89 ŐSZI–TÉLI DIVAT

A nagyon sokféle és sokszínű nyár után az őszi–téli szezon nyugodtabb, higgadtabb divatot hoz. „Visszatérés az alapokhoz" – ez a szezon mottója. Ezt fémjelzi az a jólöltözöttséget biztosító stílus, mely a negyvenes évek nagy francia divatkreátorainak ötleteit eleveníti fel.

Tehát a „jól szabott" ruhák korszaka következik. Új sziluettet, vállmegoldást, ujjbőséget és nyakkivágást, derékvonalat jelent ez a divat.

Az anyagokra a jó minőség, a természetes alap a jellemző, és mindenekelőtt az egyszínűség. Kevés lesz a mintás textil, és az is úgynevezett „minimál" mintával: apró jellegzetes motívumok, maximum két színnel megoldva.

Erre az időszakra a színtelenség is jellemző lesz, körülbelül 75% esélyt adnak neki a tervezők – vagyis a semleges, neutrális színek és a fehér lesz túlsúlyban.

Divatos színek: fekete, sötétkék, borvörös, bézs, antracitszürke, mélybarna, sötétzöld és ellentétként a világos színek: a fehér, ekrü, csont-, teveszőr szín.

1989 TAVASZ–NYÁR

Az új arányok és a minőségi kivitel együtt biztosítja a „modern-klasszikus" stílust, mely erre az időszakra általánosan jellemző.

Néhány divattémát felsorolnék a különböző nyelvű szaklapok információi közül:

„Mindennapi giccs" – inspirálója a tarka, amerikai nyári divat. Blúzos felsők, bő szoknyákkal, tarka nyomott ingek, szűk kerékpáros nadrágok a jellegzetes darabjai.

„Atlanti kereszteződés" – tengerész téma, melyet a tenger, a hullámok, a pálmák ihlettek. Tengerész blézer, fehér nadrág, magasnyakú pulóverek mini szoknyával vagy bermudával, szabott blézer, dzseki tartoznak ide.

„Hanyag elegancia" – romantikus, elegáns – ihlető a harmincas évek öltözködési stílusa – kifinomult szabásvonalak, nemes anyagok.

„Új generációjú klasszikusok" – a húszas-harmincas és az ötvenes-hatvanas évek stílusa keveredik. Jellemzői: karcsú sziluett, hangsúlyos derék, nőies kosztümök, mozgalmas szoknyák, rakott nadrágszoknyák.

„Gyereklány" – ártatlan megjelenés, babás stílus. Szűkített felsőrész, melltől induló bőségek, rövid szoknyák a jellemzői.

Divatos színek: a friss intenzív színek keverednek az opálos tónusokkal; várható a pasztellszínek előretörése, például ködszürke, kék, halványrózsaszín, piszkosfehér. A klasszikus színkombinációk maradnak: fekete-fehér, fekete–piros, fehér–sötétkék, gitt–fehér.

AZ EGYÉNISÉGNEK MEGFELELŐEN

Sok tabu volt az öltözködés történetében; a ruha társadalmi rangot, vallási megkülönböztetést, életkort, családi állapotot is megjelenített. Így komolyan szabályozták, hogy mikor, ki, mit és hogyan viseljen. Aki ezeket a korlátokat nem tartotta be, szigorú büntetést kaphatott.

A mai kor emberének a tabuk közül talán csak az életkor szerinti helyes öltözködés jelent problémát, bár a szigorú előítéletek itt is megszűntek az ötvenes évek óta.

Szerintem az alkat szerinti öltözködés, az adott méretre való arányos és divatos formák és az optikailag segítő színek megtalálása és variálása nagyobb gond, mint az évek száma.

Az életmód változásával szétmosódtak az eddig elfogadott korosztályi felosztások. A 40–50 éves nő is lehet vékony, kisportolt alkatú, és sajnos a tizen- és huszonévesek között. is található elég sok túlsúlyos. Tehát amit felvehet egy átlag huszonéves, kevés módosítással felveheti egy hasonló alkatú negyvenes is, de egy kövér huszonéves már nem. De nézzünk konkrétabb példákat!

15–25 évesek. Ezt a korosztályt tartják a legdivatérzékenyebbnek, őket érdekli legjobban a változás, s arra a leggyorsabban reagálnak. Így, ha a divatról beszélünk, ez a legkarakteresebben ennél a korosztálynál figyelhető meg. A sportos, vidám, sok bolondos, lezser mozgást biztosító ruhadarabokat kedvelik. A kedvenc, mely időtállósága miatt már klasszikusnak számít, a jeans. A farmer stílusú öltözékek minden fajtája divatos lesz 1989-ben is. A márványkoptatás helyett a különböző kőmosott változatok jelennek meg, és újdonság a fekete derim anyagú öltözékek betörése a piacra. A farmert viselők fantáziájára van bízva, hogy nosztalgikusan romantikus vagy hangsúlyozottan sportos vagy kemény geometrikus stílusra „veszik-e a figurát". Minden belefér ebbe az öltözködési jellegbe, sőt alapkövetelmény a megszokottól való minél nagyobb és meghökkentőbb eltérés. Érdekes ez

a stílus, mert egyfelől uniformizál, gondoljunk csak a mindenki által hordott nadrágokra vagy farmerdzsekikre, ugyanakkor lehetőséget ad az egyéniség kifejezésére a hozzáválogatott kellékek (blúzok, ingek, nadrágtartók, övek, mellények, csizmák, csipkefodrok stb.) segítségével.

A „jogging" öltözködés sem újdonság már. A kényelmes, sportos ruha-

darabok világszerte elsöprő sikert arattak minden korosztálynál, de mindennapos viseletük a nagyon fiataloknál általános.

Az öltözetek nagyon vidámak, függetlenül a divatszínektől van egy speciális sportszínskála, mely csak ide érvényes. Ezek a pasztell- puha, bársonyos színek (púderrózsaszín, almazöld, barackrózsa, halványtürkiz), a kontrasz-

tos színegyüttesek (kék–piros, piros–zöld, zöld–kék stb.), és a kemény, komor színek együttese (szürke–fekete).

Ebbe a korcsoportba tartozó fiatalok egy része diák, munkája a tanulás. „Iskolás" stílusnak is lehetne nevezni azt a szemléletű öltözködést, amely az angol iskolai egyenruhák és a tengerész egyenruhák egyvelegéből alakult ki. Jellemzője az egyszínű sötétkék, fekete, piros vagy mélyzöld gyapjú-

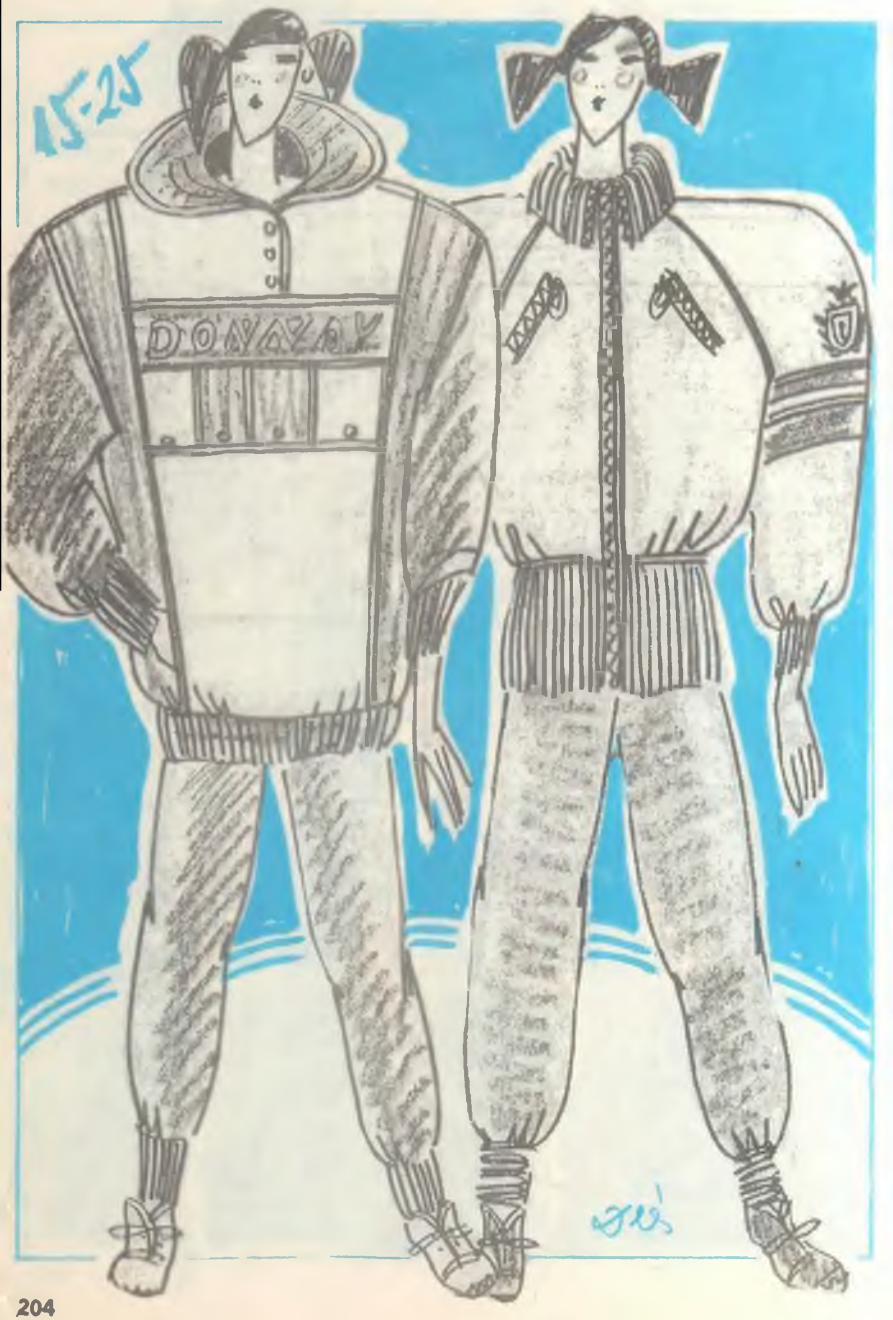

szövetből vagy pamutvászonból készült, fémgombokkal, emblémával díszített dzseki vagy blézer, a kordbársony nadrág, a skótkockás lap- vagy rakott szoknya, a kockás vagy egyszínű rojtos gyapjúszövet sál, a kötött kardigán hímzett emblémával díszítve, a pólóinghez hasonló gyapjúpulóver stb. Ezek a ruhadarabok nem nyűttek, formájuk tiszta és egyszerű, alapanyaguk nemes, természetes, színösszeállításuk klasszikus.

Az ünnepélyes alkalmak, színház, hangverseny más jellegű öltözködést igényel még a fiataloktól is, mint a hétköznapiak. Tiszteljük meg környezetünket, az eseményt és önmagunkat is azzal, hogy ilyenkor rendesen felöltözünk. Nem kell „kiöltözni", ez ma már nem sikk! Lányoknak a fekete egyszerű vonalú szövet, jersey vagy selyemruha megteszi, amelyet fehér csipkegallérral, fodorral, sállal, divatékszerrel lehet feldobni és variálni. A sötét szoknya és a fehér blúz mindig a legbiztosabb öltözék erre a célra.

A fiúknak nem kell feltétlenül öltönyt felvenniök, ezt többnyire még nem is tudják viselni, idétlenül lóg rajtuk. Jó minőségű szövetnadrág, fekete vagy sötétkék kordbársony nadrág fehér inggel, nyakkendő vagy selyemsál, mellény vagy lezser szabású blézer, esetleg blézerkardigán biztosítja a jó megjelenést.

A „túlöltözöttség" senkinek sem kellemes, de ennél a korosztálynál teljesen felesleges is, hiszen az ifjúságuk, a hamvas arcbőr, a sűrű haj, a csillogó szemek, a ruganyos, jó alkat a legszebb ékességük, ezeket kell hagyni érvényesülni.

Sajnos a tisztálkodásról, az alapvető higiéniáról is szót kell ejtenünk. Ez az alapja a jólöltözöttségnek. Azért sajnos, mert a mindennapi gyakorlatban nem mindenki számára természetes a naponta legalább egyszeri mosakodás, kétszeri fogmosás, legalább hetente egyszeri hajmosás, körömápolás stb. A naponta váltott alsónemű, a naponta letisztított cipő mind-mind ehhez a témához tartozik. Ha ezek az alapvető dolgok már nagyon fiatal korban természetessé válnak, beidegződnek, a későbbiekben nem okoznak problémát, sőt a magabiztos megjelenés, a jó közérzet biztosítékai lesznek. A sminkelés legyen minimális, legfeljebb a szem hangsúlyozása és egy kis arcpír.

A hatvanas évek óta a nagyon fiatalok részére tervezett és ajánlott öltözködési stílus népszerűvé, sőt általánossá vált a felnőtt korosztályok számára is. Így sokszor a komoly hölgyek is gyermeklánynak kívántak látszani, viselték a miniszoknyát, a toprongyos, bolondos „ócskaságokat", a farmert stb.

25–35 évesek: fiatal dolgozó nő kezdő fizetéssel, családalapítási gondokkal, kevés szabadidővel és pénzzel: röviden így lehetne jellemezni ezt a csoportot.

Nagyon szeretnének öltözködni, hiszen még fiatalok, az egészséges hiúság, tetszenivágyás megvan bennük, de erre szerények a lehetőségeik. Az építhető, alakítható ruhatár kialakítását ajánlom nekik, amely egymással jól variálható alapruhadarabokból áll, melyek egy-egy új blúzzal, pulóverrel kiegészítve mindig naprakészen divatosak lehetnek. Sportosabb öltözködést kedvelőknek a dzseki–szoknya, dzseki–nadrág együttes lehet az alap, míg a „városi" stílust kedvelőknek a kosztüm variációit ajánlom.

A rajzok talán adnak néhány ötletet az érdeklődőknek. A fő ruhadarabok bázisszínű anyagból készüljenek (fekete, sötétkék, szürke, barna, bézs), ezekhez könnyebb harmonizáló újabb darabokat találni. Elég, ha egy megfelelő színű sál, sapka vagy blúz képviseli az éppen aktuális divatszínt. Az alapruhadarabok egyszerű, klasszikus formájúak legyenek, ezáltal nincsenek kitéve a divat állandó és szeszélyes változásának, tehát hosszabb életűek lehetnek.

25-35

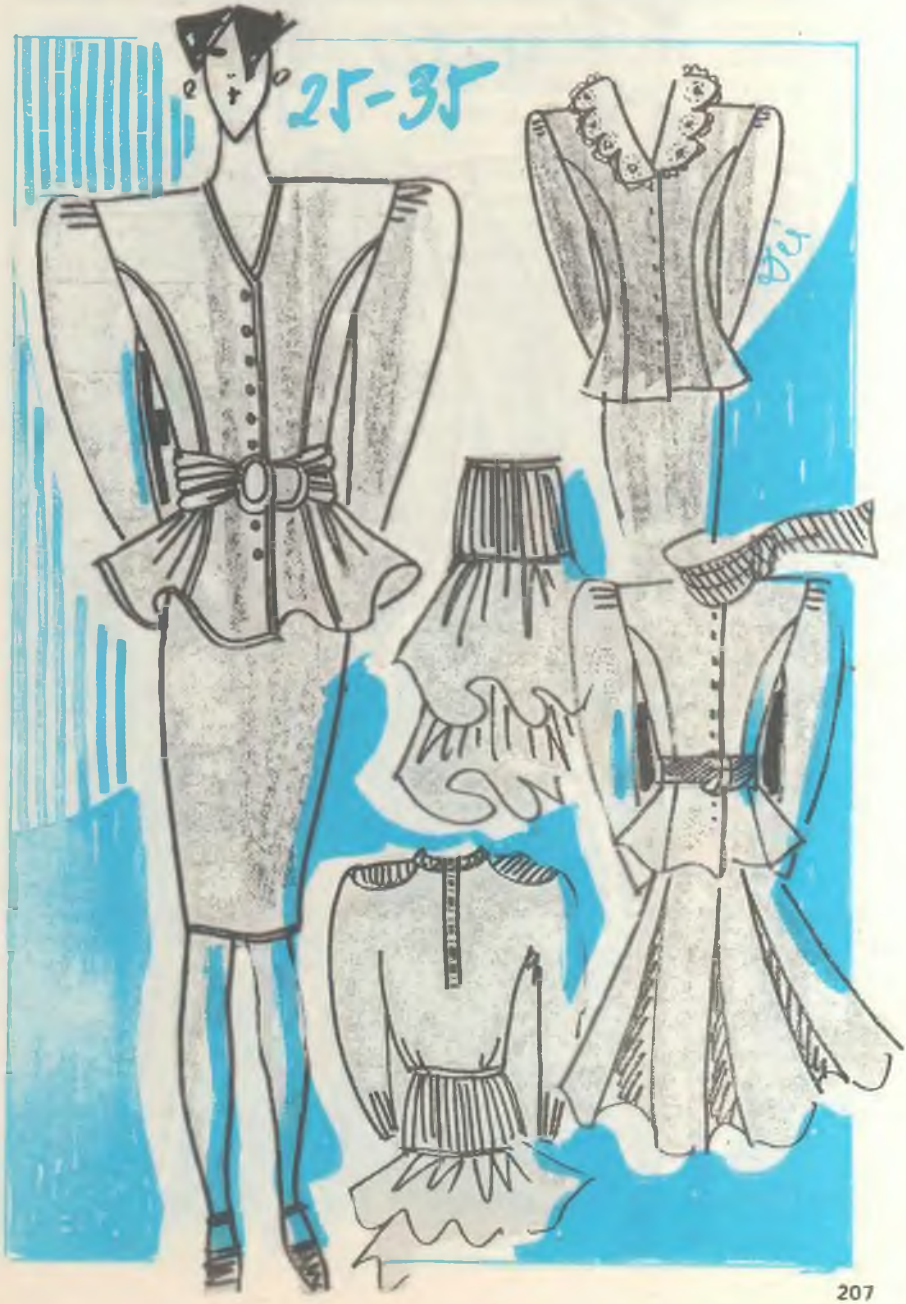
25-35

DIVAT 1989-BEN

35–50 évesek: a minőségi öltözködés szempontjából a legérdekesebb korosztály. Egy híres francia divatdiktátor mondta, hogy legszívesebben a 40 év körüli nő számára tervez, mert annak már kialakult az egyénisége, tudja mit akar, mi áll jól neki, tudja viselni a ruhát, és van elegendő pénze azt megvásárolni. Megteremtett egzisztencia, hivatás, család, lakás, többkevesebb szabad pénz az öltözködésre – Magyarországon ez valahogy így néz ki. A negyvenéves nő már igényli a minőséget, a puha, könnyű gyapjút, a lágy, szép esésű selymet, a kellemes pamutot. Érdekli a divat, de már az elegánsabb, időtállóbb megoldások vonzzák. Esetleg alkalmi viseletként hajlandó bolondosabb, feltűnőbb megoldásokat keresni.

Vigyázni kell, ne akarjunk tinédzsernek látszani, mert az komikus lehet. A miniszoknya a nagyon fiatalok divatja, a negyven körüli nő legfeljebb térdig érő szoknyát viseljen, de az igazán előnyös a térd alatti hosszúság. Az arányokkal is csínján bánjunk, a szélsőséges megoldások a nagyon bő, a nagyon szűk, szintén a nagyon fiataloknak áll csak jól: a letisztultabb, finomabb arányokat, a túlkapásoktól mentes formákat alkalmazzuk csak az öltözködésünkben.

A kedvelt ruhadarabok skálája széles: szoknya–blúz–pulóver, szoknya–blézer, kosztüm, nadrágkosztüm, kabát, s a legfontosabb a ruha. A ruha előtérbe került az utóbbi években, nagyon sokféle formában, színben és anyagból készülve. Divatosak az angolos ingruhák kockás szövetből fehér gallérral, fémgombokkal és lánccal: a jerseny anyagból tervezett lágy, fantázia-ruhák és a keményebb, geometrikus szabású, cipzárral díszített ruhák: a selyemruhák, amelyek rafinált szabásvonalakkal, redőzve, hímzéssel vagy gyönggyel díszítve készülnek. A kosztümöt is igazán ez a korosztály tudja viselni. Az új divat ezt is számtalan formában kínálja, divat lesz az alak vonalát lágyan követő, klasszikus angol kosztüm, a franciás derékra karcsúsított, rövid kabátkás, szűk szoknyás kosztüm is. A divat- és a valódi ékszerek viselését is elsősorban ennek a korosztálynak ajánlom. Ha jól választják meg őket, feldobják a ruhát, ellenkező esetben rontják, sőt közönségessé tehetik az összhatást.

50–65 évesek: az ide tartozó nők ízlése konzervatívabbá válik, a kevésbé változó, a tartósabb értékeket hordozó, klasszikus öltözködést kedvelik. Fontos a jó minőség, a tiszta, szép forma. Sok pénzt nem költenek a ruházkodásra, ez már egyáltalán nem központi probléma. Felnőtt gyerekeik egzisztenciájának megteremtése, az unokák nevelése elvonja figyelmüket, érdeklődésüket és pénztárcájukat is ettől a „hívságos" témától. Jobban ragaszkodnak a meglevő, jól bevált ruhadarabokhoz, ha kell, hosszú évekig viselnek egy-egy kosztümöt, kabátot. A kényelmes, jó cipő fontossá válik, s egyáltalán a kényelem, a praktikum öltözködésük lényege.

Kedvelik a szoknya–pulóver–kulikabát együtteseket, a kétrészes ruhákat, a szoknya–mellényes összeállításokat, a könnyű, meleg, egyszerű vonalú kabátokat.

DIVAT 1989-BEN

65 éves kortól: az öltözködésben legfontosabb szempont a kényelem. Nyáron kellemes, szellős legyen a ruha, télen puha, meleg és könnyű. A formák nagyon egyszerűek, legfeljebb egy-egy részletmegoldásban – például a gallér – követik a divatot, egyébként állandóak. A színek visszafogottak, de nem feltétlenül sötétek. Ajánlott színek: bézs és árnyalatai, világosszürke, ezüstszürke, szürkéskék, szürkéslila, bordó, fehér és árnyalatai. Egy-egy

DIVAT 1989~BEN

élénkebb színű sállal, blúzzal színesíthető az öltözék. Az otthoni ruhák fontossága megnőtt, hisz a nyugdíjasok idejük nagy részét a lakásban töltik. A már említett jogging együtteseket szolidabb színösszeállításokban ajánlanám – elsősorban otthoni viseletre – azoknak, akiknek az alakja ezt megengedi. Készülnek ezek a ruhák tunika hosszúságú felsőrésszel is, ez a teltebbeknek is előnyös. A nadrág–tunika, szoknya–tunika, nadrág–óriásing,

a puha flanelből elöl végiggombolt háziruha a legkényelmesebb viseletek. Ne hagyjuk el magunkat! – a tartás, a jólápoltság ebben a korban is nagyon fontos.

DEÉS ENIKŐ

KATONA ANNAMÁRIA

Kézimunka

HORGOLT PÁRNA MARADÉKOKBÓL

Mérete: kb. 35×60 cm.

Anyagszükséglet: az alaphoz kb. 20 dkg barna, a csíkozáshoz pár dkg drapp, piros és zöld középvastag fonal, 3-as horgolótű. A munkát az előlap közepén 62 láncszemmel kezdjük, erre 1. sor: (drapp) 1 egyráhajtásos pálcával visszaöltünk a 4. láncszembe, majd minden láncszembe 1 egyráhajtásos pálca (a továbbiakban pálca). 2. sor: (piros) 3 láncszem sormagasításnak (ezt minden sorban a következő színből készítjük), minden pálcába 1 pálca. 3. sor: 3 láncszem, 2 pálca a 2. és 3. pálca közé, 2 pálcát kihagyunk és ismét 2 pálca a következő 2 pálca közé stb. 4. sor: (barna) 3 láncszem, 1 pálca az 1. és 2. pálca közé, 2 pálcát kihagyunk, 2 pálca a következő 2 pálca közé stb. 5. sor: (barna) azonos a 2. sorral. 6. sor: (zöld) azonos a 2. sorral. 7. sor: (zöld) azonos a 4. sorral. 8. sor: (drapp) azonos a 2. sorral. 9. sor (drapp) azonos a 4. sorral. 10. sor: (barna) azonos 3. sorral. 11. sor: (barna) azonos a 2. sorral. 12. sor: (drapp) azonos a 2. sorral. 13. sor: (drapp) azonos a 3. sorral. 14., 16., 18., 20. sor: (barna) azonos a 3. sorral. 15., 17., 19., 21. sor: (barna) azonos a 2. sorral. 22. sor: (piros) azonos a 2. sorral. 23. sor: (barna) azonos a 2. sorral. 24. sor: (zöld) azonos a 2. sorral. 25. sor: (drapp) azonos a 2. sorral. 26–28. sor: (barna) azonos a 3. sorral. 27. sor: (barna) azonos a 2. sorral.

Az előlap másik oldalát, ennek tükörképeként készítjük, a középső drapp csíkra közvetlen ráhorgolva. A hátlapot azonos méretűre, barna rövidpálcákból készítjük.

Összeállítás: a két lapot egymásra fektetve körbevarrjuk, alul nyílást hagyunk, majd a belső párna befektetése után azt is bevarrjuk.

...ÉS EGY ÖTLET

Elkopott huzatú, de még jó székeinket, a párnához hasonlóan, színeiben megegyező fonalakból készített új „ruhába" öltöztethetjük. A szék ülőkéjének formáját nem kell követnünk, mert a horgolás van annyira rugalmas, hogy kárpitozás köz-

szövésű vászonból 40 cm, sötét- és világoskék hímzőfonal kettős szála, hímzőtű.

Az anyagot 2, egyenként 40×70 cm-es darabra vágjuk. A munkát a hosszanti széltől 35, keskenyebbtől 20 cm-re kezdjük (ez lesz az előlap

ben felvegye az ülőke formáját, de természetesen körben, kb. 5—5 cm-es ráhagyással horgoljuk.

Melléklet: 2 db lapkivágat

KERESZTSZEMES PÁRNA KÉT SZÍNBŐL

Mérete: 30×30 cm.

Anyagszükséglet: 140 cm széles laza

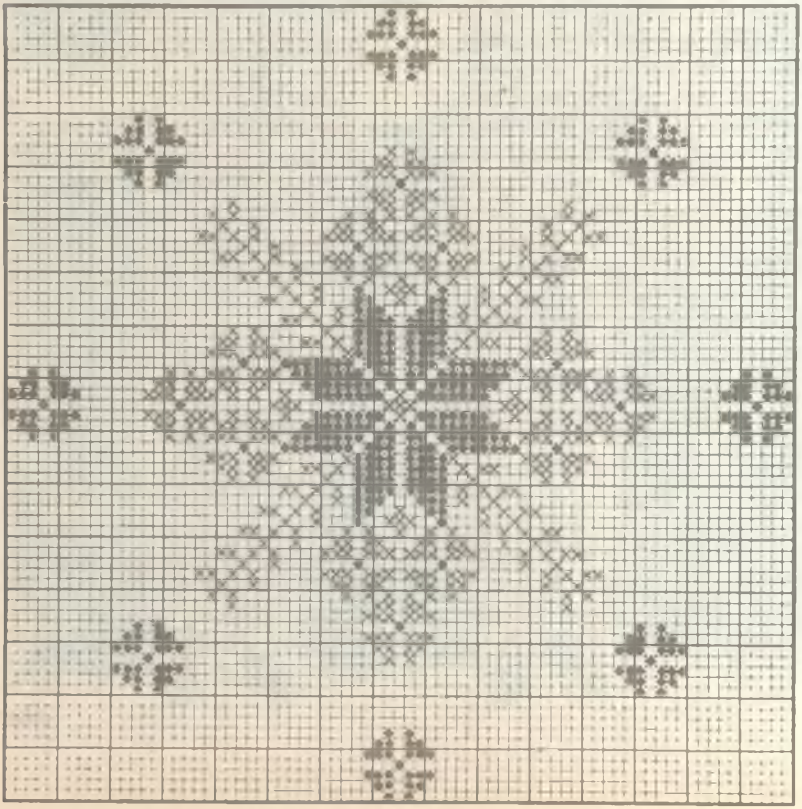

közepe), így a minta középső keresztszemével kezdjük a hímzést, és innen kifelé haladunk. Az anyag 3–3 szálát fogjuk át. Az egyik párnát a rajz szerinti színezéssel, a másikat ennek fordítottjával készítjük. Akkor szép a keresztszemes munka, ha ügyelünk arra, hogy az öltések iránya megegyezzen. Ha a hímzéssel készen vagyunk, a munka visszáján gyengén felgőzöljük, vizesruhával letakarva, majd megvarrjuk a párnát. Az anyagot színével lefelé, hosszában kettéhajtjuk, úgy hogy a hímzés az előlapon középre kerüljön. Két oldalát és alul kb. 20 cm-t nyitva hagyva, a szélektől 1,5 cm-re összegépeljük. Kifordítjuk a huzatot és körben a szélektől kistalp távolságnyira körbetűzzük, a nyitva hagyott részbe cipzárt varrhatunk, de a belső párna becsúsztatása után kézzel is bevarrhatjuk.

Jelmagyarázat: x = világoskék
• = sötétkék
Melléklet: 1 db lapkivágat (2 párna fotója)
1 db leszámolható rajz

A NOSZTALGIA JEGYÉBEN

Rózsa az asztalon, rózsa az ablakon

Mind a négy kézimunka recehorgolással, a leszámolható rajzok alapján készült.

Téglalap alakú terítő

Mérete: kb. 45 × 70 cm.
Anyagszükséglet: kb. 4 gombóc Honleány fonal, 6-os horgolótű. A keskenyebb oldalon 133 láncszemmel kezdjük és 1 egyráhajtásos pálcával visszaöltünk a 8. láncszembe. A továbbiakban a rajz szerint dolgozunk: 2 láncszem, 1 egyráhajtásos pálca minden 3. láncszembe. Forduláskor 3 láncszem sormagasításnak, ez helyettesíti az 1. pálcát. A teljes minta elkészítése után a terítőt körbeszegjük: 2 tetejükön összehorgolt egyráhajtásos pálca, 2 láncszem, 1 háromláncszemes pikó, 2 láncszem, *-tól ismételünk.

A kész darabot formára igazítva gombostűvel kifeszítjük, vizesruhával letakarjuk és száradni hagyjuk.

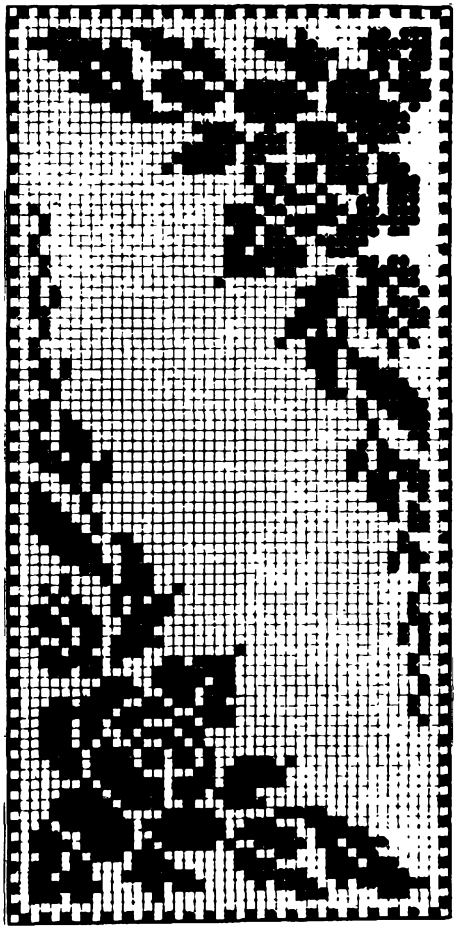

Jelmagyarázat: □ = 1 egyráhajtásos pálca és 2 láncszem
• = 4 egyráhajtásos pálca
Mellékelve: 1 db lapkivágat
1 db leszámolható rajz (a fotóhoz igazítva oldalra kell fordítani!)

Ovális terítő

Mérete: kb. 21 × 35 cm.
Anyagszükséglet: kb. 3 dkg 30-as horgolócérna, 1,5-es horgolótű.
Hosszanti oldalán 96 láncszemmel kezdjük, 1 egyráhajtásos pálcával visszaöltünk a 4. láncszembe, majd minden láncszembe 1 egyráhajtásos pálca jön (a rajz első sora). A továbbiakban a leszámolható rajz alapján dolgozunk, minden sorban 3 láncszemmel fordulunk (sormagasítás). A kész kézimunkát gombostűvel kifeszítve formára igazítjuk, vizes ruhával letakarva száradni hagyjuk.

Kerek terítő

Mérete: átmérője kb. 20 cm.
Anyagszükséglet: kb. 2 dkg 30-as horgolócérna, 6-os horgolótű. A terítő teljesen szimmetrikus, így bármelyik oldalon kezdhetjük 36 láncszemmel. Visszaöltünk 1 egyráhajtásos pálcával a 4. láncszembe, majd mindegyik láncszembe 1 egyráhajtásos pálca jön (a rajz első sora). Ezután a leszámolható rajz szerint dolgozunk, a sorvégeken 3–3 láncszemmel fordulunk (sormagasítás). A kész terítőt gombostűvel kifeszítjük, és vizes ruhával letakarva száradni hagyjuk.

Megjegyzés: mindkét terítőt ki is keményíthetjük, de akkor még vizesen kell formára igazítva kivasalni.

Jelmagyarázat: □ = 1 egyráhajtásos pálca és 2 láncszem
• = 4 egyráhajtásos pálca
Melléklet: 1 db lapkivágat (mindkét terítő fotójával)
2 db leszámolható rajz

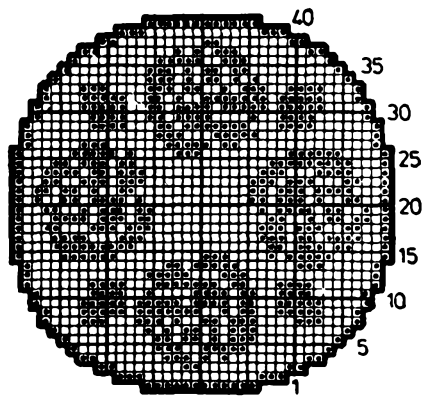

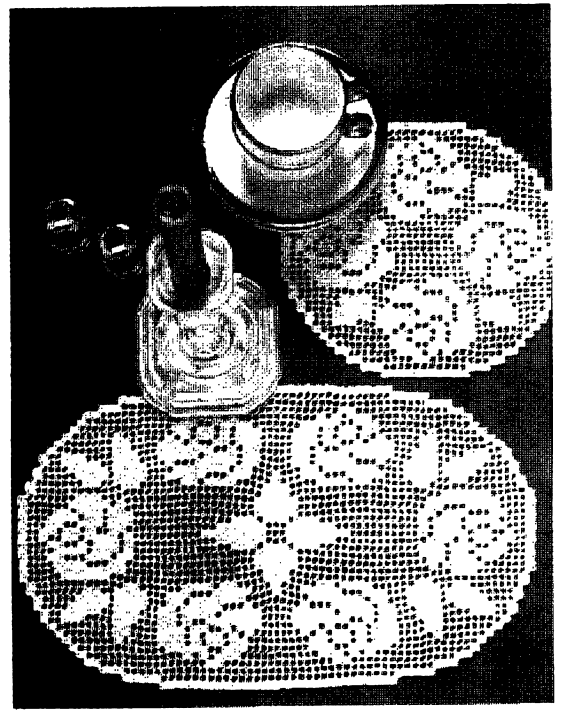

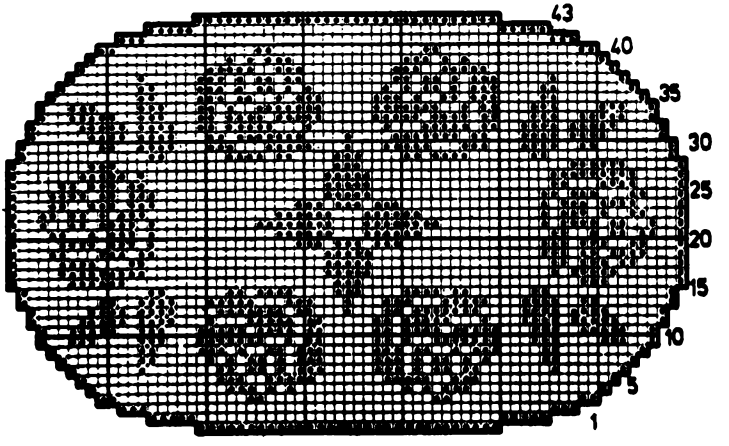

Függöny

Mérete: kb. 70×60 cm (de a recehorgolásos alapot felül növelve, hosszúságát ablakunk méretéhez igazíthatjuk, így a rózsacsokor a függöny alsó részén helyezhető el).
Anyagszükséglet: kb. 4 gombóc Honleány fonal, 6-os horgolótű.

Alsó szélén, 228 láncszemmel kezdjük. Az első sorban 1 egyráhajtásos pálcával visszaöltünk a 9. láncszembe, majd 2 láncszem, 1 egyráhajtásos pálca a következő 3. láncszembe. Ezt ismételjük végig a soron. A 2. sort 5 láncszemmel kezdjük, 1 egyráhajtásos pálca minden pálca tetejére, köztük 2 láncszemmel, a sort a 9

Kisterítők

Méretük: kb. 15×15 cm.
Anyagszükséglet: 0,5 m celljuta vagy nagy lyukú kongré, pamut hímzőfonal, hímzőtű.

Az egyszerű motívumokat keresztszemekkel, a leszámolható rajz alapján hímezzétek. Az anyag két-két szálát öltsétek át, ügyelve arra, hogy a szálirányok mindig megegyezzenek. A rajzok a teljes minta egynegyed részét ábrázolják. A hímzést az egyik sarokból kiindulva, az anyag szélétől kb. 3–3 cm-rel beljebb kezdjétek. Tetszés szerinti színekkel dolgozzatok, lehet az egész minta egy színből vagy a motívumnak megfelelő (például a levél zöld, a virág piros vagy sárga) színösszeállítású.

Hímzés után a széleket körben rojtozzátok ki, majd a terítőcskéket a visszájukon vizes ruhával letakarva, enyhén vasaljátok át.

Kedves ajándék anyukának, nagymamának vagy akár a barátnőnek.

Melléklet: 2 db leszámolható rajz 1 db lapkivágat

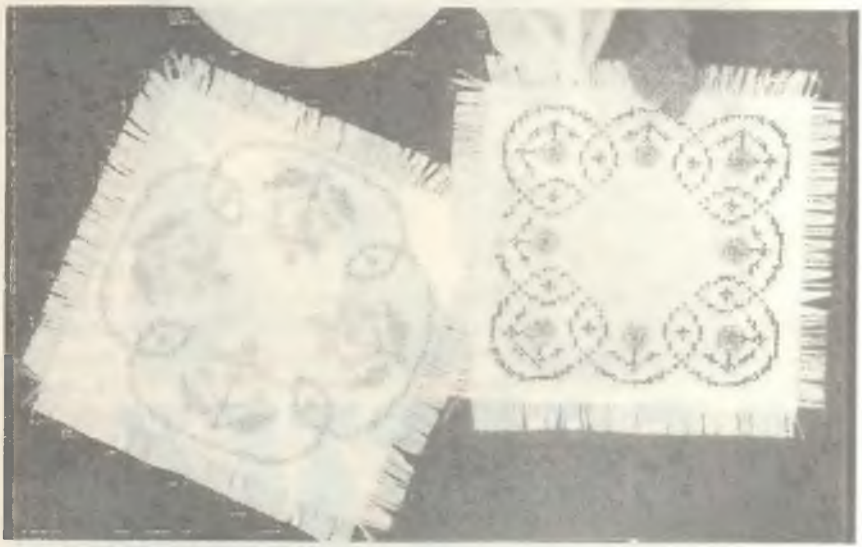

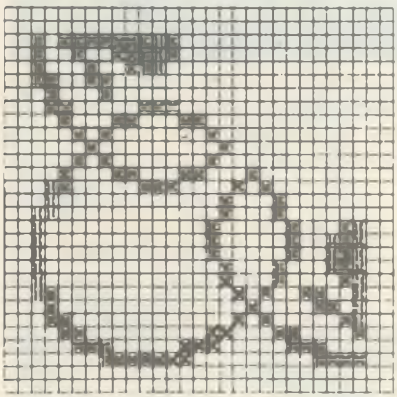

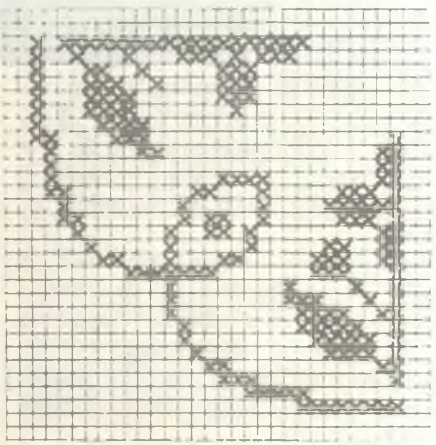

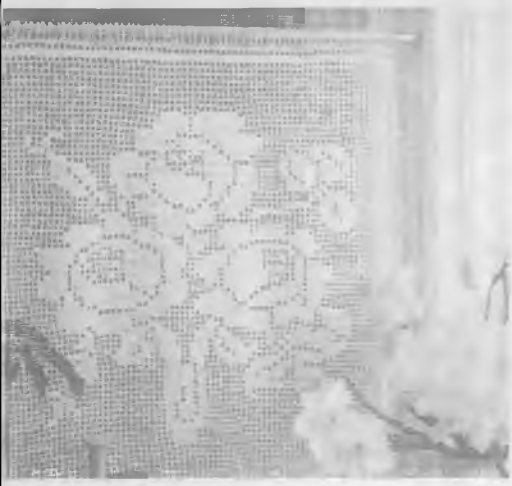

láncszemes ív 3. láncszemébe öltött egyráhajtásos pálcával fejezzük be. A továbbiakban a leszámolható rajz szerint haladunk, a megfelelő hossz elérése után, a függöny felső szélére, műanyag, illetve fémkarikák helyett, horgolt „karikákat" készítünk: a 24 láncszemes íveket 2 rövidpálcával az egyráhajtásos pálcák közé öltsük, míg végül a másik három oldalt is rövidpálcákkal horgoljuk körül.

Jelmagyarázat: □ = 1 egyráhajtásos pálca és 2 láncszem
• = 4 egyráhajtásos pálca
Mellékelve: 1 db lapkivágat
1 db leszámolható rajz

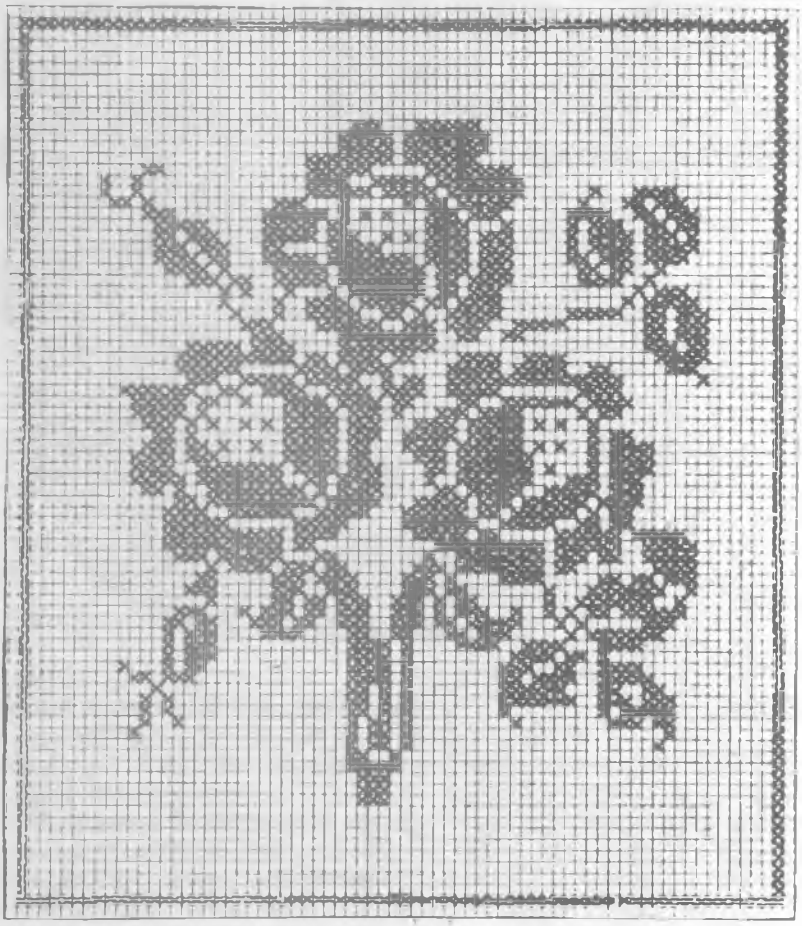

RECEPTEK

SALÁTÁK

Krumplisaláta tintahallal (orosz)
Hozzávalók: 1 doboz tintahal konzerv, 4–5 db burgonya, 2–3 db csemegeuborka, 1 csomag zöldhagyma, 1 dl tejföl, petrezselyemzöld, só, bors.

A tintahalat vékony csíkokra vágjuk össze, a héjában főtt és lehűtött burgonyát megtisztítjuk, vékonyra szeleteljük, a zöldhagymát apróra, az uborkát vékony metéltre vágjuk össze. A zöldségeket összekeverjük

KRUMPLISALÁTA TINTAHALLAL

a tintahallal, ízlés szerint sózzuk, borsozzuk. Tálalás előtt adjuk hozzá a tejfölt és apróra vágott petrezselyemzölddel szórjuk meg.

Zöldbabsaláta (konzervből) (orosz)
Hozzávalók: 1 nagy üveg zöldbabkonzerv, 15 dkg vöröshagyma, 1 evőkanál ecet, 3 dkg cukor, 1 dkg só, kevés bors.

A zöldbabkonzerv levét leszűrjük porcelán vagy üvegedénybe, és ebből cukorral, ecettel ízesítve salátalevet készítünk. A megtisztított vöröshagymát vékony karikára vágjuk és az előkészített salátalébe tesszük, sózzuk, borsozzuk és belekeverjük a zöldbabot. Tálalás előtt legalább 3 órával hamarabb készítsük el, hogy jól összeérjen. Hideg sülthöz tálaljuk.

Majonézes tengeri hal (orosz)
Hozzávalók: 60–70 dkg fagyasztott tengerihal-filé, 3 db főtt burgonya, 1–2 db főtt sárgarépa, 1–2 db csemegeuborka, 10 dkg zöldborsókonzerv, 10 dkg olajbogyó, 1 db paradicsom. A fűszeres léhez: 1 db petrezselyemgyökér, 2 babérlevél, 3–5 szem szegfűbors, só.

A halat a fűszeres lében megfőzzük. A főtt burgonyát és sárgarépát apró kockára vágjuk, két részre osztjuk. Az egyik részét megsózzuk, összekeverjük a zöldborsóval, az apróra vágott csemegeuborkával és a majonézzel. A majonézes zöldséget hosszúkás tálra tesszük, ráhelyezzük a haldarabokat, leöntjük majonézzel. Körberakjuk a zöldség másik felével, olajbogyóval és paradicsomszeletekkel díszítjük.

Hagymás, sült cékla (orosz)
Hozzávalók: 6–8 db cékla, 1–2 fej vöröshagyma, 2–3 dkg vaj, 2 dl tejföl, 1 evőkanál liszt, 1 evőkanál 10%-os ecet, só és bors ízlés szerint.

A megmosott céklát sütőben megsütjük, megtisztítjuk, apró kockára vágjuk és vajon átpároljuk. Egyidejűleg az apróra vágott vöröshagymát is megpároljuk, majd a céklához keverve még 5–7 percig együtt pároljuk. Beletesszük a liszttel összekevert tejfölt, sózzuk, borsozzuk, hozzáadjuk az ecetet, felforraljuk és 10–20 percre közepesen meleg sütőbe tesszük.

Sült húshoz vagy vadhoz tálaljuk.

Tojássaláta (német)
Hozzávalók: 8 db keménytojás, 3 csomag retek, 1 citrom és 1 narancs leve, 1,5 dl majonéz, 1 dl tejföl, 1 mokkáskanál édes pirospaprika, 1 kávéskanál mustár, 1 csomag snidling, só.

A tojásokat és a retket vékony szeletekre vágjuk. A citrom és a narancs levét összekeverjük majonézzel, tejföllel, mustárral, pirospaprikával, sóval. A keveréket ráöntjük a tojásos retekre, és óvatosan összekeverjük. Apróra vágott snidlinggel megszórjuk.

Burgonyasaláta (német)
Hozzávalók: 1 kg kifliburgonya, 2 kávéskanál köménymag, 1 db kígyóuborka, 10 dkg kolozsvári szalonna, 1 fej vöröshagyma, 1 dl száraz fehérbor, 1 evőkanál mustár, 3 evőkanál ecet, só, bors.

A burgonyát meghámozzuk, köménymagos vízben megfőzzük, felszeleteljük, megsózzuk. Az uborkát apró kockára vágjuk és a felaprított vöröshagymával együtt a burgonyához keverjük. A vékony csíkokra vágott szalonnát pirosra sütjük, a zsírból kivesszük és ezt is a burgonyához keverjük. A borral ízesített ecetből, borból, mustárból salátalevet készítünk és az egészet óvatosan összekeverjük.

Paradicsomsaláta zöldborsóval (lengyel)
Hozzávalók: 40 kg paradicsom, 25 dkg konzerv-zöldborsó, 2 dl majonéz, néhány salátalevél, só.

A megmosott kemény paradicso-

mot kis kockára vágjuk. A konzerv zöldborsót leszűrjük, hozzákeverjük a paradicsomhoz, megsózzuk, leöntjük majonézzel és salátalevéllel kibélelt tálra helyezzük.

Céklasaláta (bolgár)
Hozzávalók: 60 dkg cékla, 25 dkg dió, 3 gerezd fokhagyma, 3 evőkanál olaj, 1 evőkanál ecet, petrezselyemzöldje, só, 1 dl víz.

A céklát megfőzzük, megtisztítjuk, felszeleteljük. A diót és a fokhagymát sóval pépessé zúzzuk össze, felereszti jük a lehűtött forralt vízzel, olajjal és ecettel ízesítjük, majd a céklára öntjük. A salátás tálat petrezselyem-ágacskákkal díszítjük.

Pirospaprika-saláta zöldborsóval és rizzsel (ukrán)
Hozzávalók: 1 pohár főtt rizs, 6 db pirosra színeződött zöldpaprika, 1 pohár párolt zöldborsó (vagy konzerv borsó), 1–2 evőkanál ecet, 1 evőkanál olaj, 1 keményre főtt tojás, só, cukor, zöldpetrezselyem.

A paprikát sütőben megsütjük, hosszúkás csíkokra vágva összekeverjük a megpárolt zöldborsóval és rizzsel. Salátástálba helyezzük. Olajat, ecetet, cukrot, sót összekeverünk és a salátára öntjük. Keménytojás szeletekkel és petrezselyemmel díszítjük.

HÚSÉTELEK – TOJÁSÉTELEK – HÚSPÓTLÓK

Töltött csuka (orosz)
Hozzávalók: 1 kg csuka, 1 db szikkadt zsemle, 1 tojás, 2 fej vöröshagyma, 1 db cékla, 2 db sárgarépa, 1 babérlevél, 10 szem feketebors, só, törött bors ízlés szerint, kevés tej.

A csukát megtisztítjuk, kibelezzük, levágjuk a fejét, farkát, a bőrét óvatosan lehúzzuk. A halhúst lefejtjük a csontjáról, a tejben áztatott zsemlével, a vöröshagymával együtt megdaráljuk, sóval és borssal ízesítjük, nyers tojással jól összekeverjük; a hal bőrébe töltjük.

A csuka fejét (miután kiszedtük a kopoltyúkat), farkát és csontját a szeletekre vágott sárgarépával, céklával és vöröshagymával feltesszük főni, ha megpuhult, leszűrjük. A leszűrt levet felforraljuk, beletesszük a megtöltött csukát, a szemes borsot, babérlevelet, sót és kb. 1,5–2 óra hosszat fedő nélkül lassú tűzön főzzük.

A megfőtt halat hosszúkás tálra tesszük, sárgarépa és céklaszeletekkel díszítjük. Ha kihűlt, ecetes tormával találjuk.

Birsalmás sertéssült (orosz)
Hozzávalók: 40 dkg sertéscomb, 40 dkg birsalma, 1 fej vöröshagyma, 2 evőkanál zsiradék, só, bors, petrezselyemzöld, esetleg kapor.

A húst felszeleteljük, kiverjük, sózzuk és hirtelen átsütjük, majd feleöntjük annyi vízzel, hogy ellepje és kb. 1 óra hosszát lassú tűzön főzzük. A birsalmát meghámozzuk, a közepét kivágjuk, felszeleteljük és a megpárolt vöröshagymával együtt a húshoz tesszük. Sózzuk, borsozzuk és készre pároljuk. Tálaláskor apróra vágott petrezselyemmel vagy kaporral szórjuk meg.

Boeuf Stroganoff (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg bélszín, 2 dl tejföl, 1 dl tejszín, 1 evőkanál ketchup, 2 fej vöröshagyma, 1 evőkanál liszt, 3 evőkanál zsiradék, só, bors.

A húst felszeleteljük, kiverjük és vékony csíkokra vágjuk. A hagymát felaprítjuk és megpirítjuk, hozzátesszük a megsózott és megborsozott húst és nagy lángon 5–6 percig sütjük. Megszórjuk liszttel, ösz-

BOEUF STROGANOFF

szekeverjük, még 2–3 percig sütjük, majd hozzáadjuk a tejfölt és a tejszínt felforraljuk és a ketchuppel ízesítjük. Sült burgonyával tálaljuk.

Saslik (grúz)
Hozzávalók: 50 dkg bárányhús (vesés vagy comb), 2 fej vöröshagyma, 1 csomag zöldhagyma, 20 dkg paradicsom vagy uborka, 1/2 citrom, 1 evőkanál ecet, 1 evőkanál olaj.

A húst nagyobb kockákra vágjuk össze, az apróra vágott vöröshagymával együtt beletesszük üveg vagy porcelánedénybe, sózzuk, borsozzuk, meglocsoljuk ecettel, jól összekeverjük. Legalább 2–3 órán át hidegen tartjuk, hogy a hús megpácolódjon.

SASLIK

A húsdarabokat, karikára vágott hagymával felváltva, húsnyársra fűzzük fel és roston 15–20 percig, lassan forgatva, süssük meg. Sütés közben locsolhatjuk száraz fehér borral. Ha nincs rostsütőnk, serpenyőben is készíthetjük. Tálaláskor a húst levesszük a nyársakról, zöldhagymával, paradicsom- vagy uborkaszeletekkel és citromkarikákkal díszítjük. Adhatunk mellé rizst és gránátalma levét.

Saslikot készíthetünk sertéshúsból is.

Makarónival töltött vagdalt sült (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg darált sertéshús, 2 db zsemle, 15 dkg makaróni, 1 tojás, 1 evőkanál zsemlemorzsa, 3 dl vörösmártás, 2 evőkanál zsír.

Mártás készítése: 1 evőkanál lisztet 1 evőkanál zsiradékon világos barnára pirítunk, összekeverjük 1 evőkanál paradicsompürével, felöntjük 2 pohár húslevessel. Hozzáteszünk apróra vágott és kissé megpirított 1–1 db fehér- és sárgarépát, vöröshagymát és lassú tűzön 20–30 percig főzzük. Megsózzuk, hozzáöntünk 1–2 evőkanál vörösbort, majd szitán átszűrjük.

A fasírozott húsmasszát a szokásos módon készítjük el, majd nedves szalvétára 1,5 cm vastagon szétterítjük. A közepére kifőtt, leszűrt, vajjal összekevert és lehűtött makarónit teszünk. A fasírtot óvatosan feltekerjük, kikent tepsibe helyezzük, megkenjük felvert tojással, zsemlemorzsával megszórjuk, néhány helyen megszurkáljuk és forró sütőbe téve 30–40 percig sütjük. Tálaláskor felszeleteljük és a vörös mártással leöntjük.

Húsos burgonya (orosz)
Hozzávalók: 30 dkg marhahús, 50 dkg burgonya, 3 tojás, 1–2 fej vöröshagyma, 1 evőkanál paradicsompüré, 1 dl tej, 2 evőkanál zsiradék, só, bors, petrezselyemzöld.

A húst ledaráljuk és kevés zsiradékon megpirítjuk. Hozzáadjuk az apróra vágott vöröshagymát, a paradicsompürét, sót, borsot, kevés húslevest vagy vizet és fedő alatt 15–20 percig pároljuk. Külön megsütjük a szeletekre vágott burgonyát.

Egy széles tűzálló edényben vékonyan szétterítjük a burgonyát, rátesszük a húst, leöntjük a tejjel felvert tojásokkal és 10—15 percig forró sütőben sütjük. Tálaláskor apróra vágott petrezselyemzölddel szórjuk meg.

Töltött tök (orosz)
Hozzávalók: 20 dkg sertéshús, 2 spárgatök, 5 dkg rizs, 1 fej vöröshagyma, 2 evőkanál tejföl, 2 evőkanál paradicsompüré, 1 evőkanál liszt, 1 evőkanál zsiradék, só, bors, kapor.

A húst ledaráljuk, összekeverjük a megfőtt rizzsel, az apróra vágott és megpárolt vöröshagymával, sóval, borssal. A tököt megtisztítjuk, keresztbe 4–5 darabba vágjuk, kivesszük a magos részt. A tökdarabokat félig megfőzzük, lecsurgatjuk, kikent serpenyőbe vagy tűzálló tálba lerakjuk és szorosan megtöltjük a hússal, megsózzuk.

A paradicsompürét zsíron megpirítjuk, hozzáadjuk a tejfölt, az egy pohár vízben felkevert lisztet, felforraljuk, majd ráöntjük a megtöltött tökre. Sütőben 30–40 percig sütjük. Tálalás előtt szórjuk meg kaporral.

Csanahi (grúz)
Hozzávalók: 50 dkg bárányhús, 75 dkg burgonya, 20 dkg paradicsom, 30 dkg padlizsán, 20 dkg zöldbab, 1 fej vöröshagyma, só, bors, zöldpetrezselyem.

Az alaposan megtisztított húst kisebb darabokra vágjuk (egy személyre 2–3 darabot számítsunk), cserépedénybe tesszük. Ugyanoda kerül az apróra vágott vöröshagyma, kockára vágott burgonya, félbevágott paradicsom, az apróra vágott zöldbab, a megtisztított és kockára vágott padlizsán, az aprított petrezselyemzöld. Megsózzuk, borsozzuk és 2 pohár vízzel felöntjük. A cserépedényt lefedjük és mintegy 2 óra hosszat sütőben sütjük.

Párolt marhaszív (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg marhaszív, 1 evőkanál liszt, 1 fej vöröshagyma, 2 evőkanál paradicsompüré, 1 evőkanál ecet, 1 kávéskanál cukor, 2 evőkanál zsír, babérlevél, só.

A marhaszívet megmossuk, leszárítjuk, kisebb darabokra vágjuk, megsózzuk és forró zsíron átsütjük. Megszórjuk liszttel, 1–2 percig még sütjük, majd a húst kiszedjük egy lábosba. A maradék zsírt felöntjük 2 dl húslével vagy vízzel, felforraljuk, majd a húsra öntjük, és lefedve 2–3 óra hosszat lassú tűzön pároljuk, időnként az elfőtt levet pótolva.

Külön zsíron megpirítjuk az apróra vágott vöröshagymát, hozzáadjuk a paradicsompürét, az ecetet, a cukrot, 2 babérlevelet, megsózzuk, felforraljuk, az egészet a húsra öntjük és együtt még 30–40 percig pároljuk.

Rizzsel, főtt vagy sült burgonyával tálaljuk.

Cepelinaj
(litván húsos krumpligombóc)
Hozzávalók: 1 kg nyers és 20 dkg főtt burgonya, 30 dkg marha vagy sertéshús, 5 dkg zsír, 1 fej vöröshagyma, só, bors.

A nyers burgonyát megtisztítjuk, lereszeljük, majd kissé kinyomkodjuk. A főtt burgonyát áttörjük. A nyers és a főtt burgonyát összekeverjük és megsózzuk. A masszából gombócokat formálunk, a közepét megtöltjük húsos töltelékkel, és hosszúkás formára alakítjuk. Forrásban lévő vízbe tesszük és 20–25 percig főzzük.

A húsos tölteléket a következőképpen készítjük: a húst megdaráljuk, összekeverjük a megpárolt vöröshagymával, sóval, borssal és kb.

1 dl vízzel (ettől szaftosabb lesz a töltelék).

A kifőtt gombócokat pirított szalonnával és sült hagymával szórjuk meg tálaláskor.

Gombával töltött tyúkvagdalt (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg tyúkhús (csont nélkül), 1 zsemle, 1 dl tej, 15 dkg gomba, 2 evőkanál tejföl, só, bors, a kisütéshez olaj.

A tyúkhúst kétszer átdaráljuk a tejbe áztatott zsemlével együtt, sózzuk, borsozzuk. A gombát apróra vágjuk, lassú tűzön 10–15 percig pároljuk, majd hozzátesszük a tejfölt, megsózzuk és még 25–30 percig sűrűre főzzük, lehűtjük. A darált húsból pogácsákat formálunk, szétlapítjuk és mindegyik közepébe 1–1 evőkanál gombás tölteléket teszünk, kerekre formázzuk és zsemlemorzsában megforgatva forró olajban kisütjük.

Párolt zöldborsóval tálaljuk.

Tojással sült paradicsom (orosz)
Hozzávalók: 10 db paradicsom, 10 db tojás, 1 evőkanál vaj, só, bors.

A paradicsomok tetejét levágjuk és a közepét kivájjuk. Kikent tűzálló tálba lerakjuk, sózzuk, borsozzuk és mindegyikbe óvatosan beleütünk egy-egy tojást, azt is megsózzuk, meglocsoljuk olvasztott vajjal és közepesen meleg sütőben addig sütjük, hogy a tojás sárgája lágy maradjon, de a fehérje átsüljön.

Főtt vajas burgonyával tálaljuk.

Töltött tojás (orosz)
Hozzávalók: 5 db tojás, 2,5 dkg sajt, 5 dkg sonka, 1 db zsemle, 1 kis fej vöröshagyma, 2 evőkanál tej a töltelékhez, 1/2 pohár tej a püréhez, 50 dkg burgonya, 2 evőkanál zsír, zöldpetrezselyem.

A keményre főzött és kihűlt tojásokat hosszában kettévágjuk, kiszedjük a sárgákat és a fehérje egy részét, hogy hosszúkás mélyedést kapjunk. A tojássárgákat összetörjük, hozzáadjuk a 4 tojás apróra vágott fehérjét az apróra vágott sonkát és a petrezselyemzöldjét, az apróra vágott és megpirított hagymát, a tejben áztatott és kinyomott zsemlét, sót, nyers tojást és a 2 kanál tejet. Az egészet jól összekeverjük és a fél tojásokat megtöltjük vele úgy, hogy egész tojás formájuk legyen. Elkészítjük a krumplipürét, kikent tűzálló tálba tesszük, rárakjuk a megtöltött tojásokat, meglocsoljuk vajjal és forró sütőben megsütjük.

Sonka helyett használhatunk apróra vágott, megpirított gombát, maradék sülthúst vagy csirkét.

Szardíniával töltött tojás (ukrán)
Hozzávalók: 5 db tojás, 2 evőkanál majonéz, 5 db szardínia vagy sprotni, só.

SZARDÍNIÁVAL TÖLTÖTT TOJÁS

A szardíniát vagy sprotnit kiveszszük a dobozból, jól összetörjük, s ha szükséges, megsózzuk. A keményre főzött és kihűlt tojásokat hosszában kettévágjuk, óvatosan kiveszszük a sárgákat. A sárgákat összekeverjük majonézzel és sóval, beletöltjük a kivájt tojásokba, majd rátesszük az összetört szardíniát, hogy egész tojás formája legyen. Majonézzel díszítjük.

Tejfölben sült tojás (ukrán)
Hozzávalók: 10 db tojás, 1 kávéskanál vaj, 1,5 dl tejföl, 1 evőkanál liszt, 3–4 pohár húsleves, 1/2 franciakenyér, olaj, só, bors.

A megolvasztott vajat összekeverjük a liszttel, felöntjük forró húslevessel és addig forraljuk, míg besűrűsödik, majd hozzáöntjük a tejfölt.

A kenyeret kb. 2 ujjnyi vastag szeletekre vágjuk, kivesszük a belét, az így kapott kenyérkarikákat olajban megpirítjuk.

Egy tűzálló tálat kikenünk vajjal, beleöntjük a forró tejfölös mártást, ebbe helyezzük a megpirított kenyérkarikákat, minden kenyérkarikába egy-egy tojást ütünk, megsózzuk, borsozzuk. Forró sütőben addig sütjük, hogy a tojások sárgája lágy maradjon. Tálaláskor apróra vágott petrezselyemmel szórjuk meg.

Gombás rizzsel töltött tök (orosz)
Hozzávalók: 1 kg spárgatök, 20 dkg gomba, 1/2 pohár rizs, 1 nagy fej vöröshagyma, 4 evőkanál vaj, 1 pohár tejföl, 1 evőkanál paradicsompüré, 1 kanál liszt, 2 db tojás, olaj, zsemlemorzsa.

A mártáshoz: 3 evőkanál zsír, 1 fej hagyma, 2 csapott evőkanál liszt, 1/2 pohár húsleves, 1 pohár tejföl, 1 kis doboz paradicsompüré, só, bors.

A megtisztított tököt 5–6 cm vastag szeletekre vágjuk, olajon fedő alatt kb. 10 percig pároljuk, megsózzuk és megtöltjük gombás töltelékkel, megszórjuk zsemlemorzsával, meglocsoljuk tejföllel és sütőben megsütjük. Amikor a tök megpirult, leöntjük a tejfölös, paradicsomos mártással és lefedve a sütőben még tovább sütjük, mintegy 10 percig.

A töltelék készítése: az apróra vágott hagymát és gombát megpároljuk, hozzáadjuk a főtt rizst, sózzuk, borsozzuk és összekeverjük a tojással.

A tejfölös, paradicsomos mártás készítése: az apróra vágott hagymát megpirítjuk, beletesszük a paradicsompürét, még 3–4 percig együtt pirítjuk, megszórjuk liszttel, felengedjük a húslevessel összekevert tejföllel és 5–6 percig forraljuk, ízlés szerint sózzuk és borsozzuk.

Paradicsomos sajtos rizs (orosz)
Hozzávalók: 1 pohár rizs, 6 pohár víz. 1/4 pohár paradicsompüré, 3 evőkanál vaj, só, 5 dkg reszelt sajt.

A megmosott rizst forrásban lévő vízbe öntjük, megsózzuk és lassú tűzön puhára főzzük. A vajat serpenyőben felolvasztjuk, hozzátesszük a paradicsompürét és átsütjük, majd óvatosan összekeverjük a rizzsel, hogy a rizs egyenletesen színeződjön el.

Megszórjuk reszelt sajttal, vagy a reszelt sajtot külön tálaljuk.

Töltött cékla (belorusz)
Hozzávalók: 8 db közepes cékla, 25 dkg főtt marha- vagy sertéshús, 1 fej vöröshagyma, 5 dkg vaj, 1 pohár tejföl, só, bors, zsemlemorzsa.

A céklát megfőzzük, megtisztítjuk, a közepét kivájjuk. A húst megdaráljuk, összekeverjük apróra vágott megpárolt vöröshagymával, sóval, borssal, s e masszával megtöltjük a céklákat. Kikent tűzálló tálba tesszük, zsemlemorzsával megszórjuk, meglocsoljuk vajjal és forró sütőbe téve közepes lángon 30–40 percig sütjük. Tejföllel tálaljuk.

Töltött padlizsán (osztrák)
Hozzávalók: 80 dkg padlizsán, 25 dkg főtt bárányhús, 10 dkg főtt rizs, 2 fej vöröshagyma, 1 tojás, 5 dkg reszelt sajt, 1/2 dl olaj, só, bors.

A megtisztított padlizsánt hosszában kettévágjuk és a vágott felülettel lefelé, olajban megsütjük. A belét kanállal kivesszük, felaprítjuk és összekeverjük az apróra vágott, párolt vöröshagymával, a főtt rizszsel és a főtt darált hússal, tojással. Sóval, borssal ízesítve jól kidolgoz-

zuk. A padlizsán-feleket a masszával megtöltjük, reszelt sajttal megszórjuk és forró sütőben tűzálló tálban megsütjük.

Golyók paradicsomos mártásban (örmény)
Hozzávalók: 60 dkg marhahús, 10 dkg vöröshagyma, 2 tojássárgája, 2 dkg liszt, 1 dl olaj, 1 dl paradicsompüré, 1 dl húsleves, pirospaprika, só, bors, petrezselyemzöld.

A húst kétszer megdaráljuk, tojássárgával, sóval, borssal, apróra vágott hagymával összekeverjük. Apró golyókat formálunk, lisztben megforgatva kisütjük. Ráöntjük a húslevessel felengedett paradicsompürét és lassú tűzön készre főzzük. Tálalás előtt megszórjuk apróra vágott zöldpetrezselyemmel.

Tojásrántotta (török)
Hozzávalók: 8 db tojás, 20 dkg csirkemáj, 2 db paradicsom, 1 dl húsleves, só, 1/2 dl olaj, vagy zsír.

A feldarabolt csirkemájat zsiradékon megpároljuk, ráöntjük a húslevest, beletesszük a nagyon apróra vágott paradicsomot. Kikent tűzálló tálba tesszük, ráöntjük a felvert, megsózott tojásokat, forró sütőben megsütjük.

Holland sertésköröm
Hozzávalók: 6 db rövid sertésköröm, 10 dkg zsír, 1 fej vöröshagyma, 1 sárgarépa, 1 zeller, 1 dl vörösbor, 1 babérlevél, 5 szem fekete bors.

HOLLAND SERTÉSKÖRÖM

A megtisztított körmöket hosszában kettévágjuk, megsózzuk és forró zsírban átsütjük. Hozzáadjuk a nem túl apróra vágott sárgarépát, zellert, vöröshagymát, a babérlevelet és a fekete borsot. Mikor a zöldség megpárolódott, felöntjük borral.

Tűzálló tálba téve, lefedve, sütőben addig sütjük, míg a hús leválik a csontról. Sütés közben, szükség szerint, kevés vizet tehetünk alá. Kifőtt makarónival tálaljuk.

Marhaszelet, széles metélttel sütve (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg marhahús, 1 fej vöröshagyma, 1 tojás, petrezselyemzöldje, 5 dkg vaj, só, zsemlemorzsa, 20 dkg széles metélt.

A metélttésztát sós vízben kifőzzük, leszűrjük, forró vízzel leöblítjük, lecsurgatjuk. A tésztát vajjal átmelegítjük, megsózzuk, megszórjuk apróra vágott petrezselyemzölddel, levesszük a tűzről és összekeverjük a felvert tojással.

A húst felszeleteljük, kiverjük, megsózzuk és lisztben megforgatjuk. Forró olajra tesszük, megszórjuk apróra vágott vöröshagymával és lefedve lassú tűzön félig készre pároljuk.

Tűzálló tálat kivajazunk, zsemlemorzsával megszórjuk, a fele tésztát lerakjuk, rátesszük a hússzeleteket, lefedjük a tészta másik felével, meglocsoljuk vajjal, és lefedve, sütőben megsütjük.

Kókuszos sertésborda (német)
Hozzávalók: 4 db egyenként 15 dkgos sertésborda, 1 tojás, 3 evőkanál zsemlemorzsa, liszt, 2 evőkanál kókuszreszelék, só, fél citrom és a kisütéshez olaj, a körítéshez hasábburgonya.

A hússzeleteket kiverjük, megsózzuk, majd megforgatjuk lisztben, felvert tojásban, a zsemlemorzsával összekevert kókuszreszelékben, for-

ró olajban kisütjük. Hasábburgonyával körítve, citromszeletekkel díszítve tálaljuk.

Diós sertésborda (francia)
Hozzávalók: 60 dkg sertéskaraj, 10 szem dió, petrezselyemzöld, 1 citrom, 2 evőkanál zsemlemorzsa, 1 dl olaj, 1 dl húsleves, só, bors, szerecsendió, kakukkfű, kevés vaj.

A húst felszeleteljük, kiverjük, forró olajban átsütjük. A dióbelet pépesre törjük, összekeverjük zsemlemorzsával, apróra vágott zöldpetrezselyemmel, reszelt szerecsendióval és kakukkfűvel ízesítjük, sózzuk, borsozzuk, felereszthjük húslevessel.

A keverékkel a hússzeletek mindkét oldalát megkenjük. Kivajazott tűzálló edénybe tesszük a megkent hússzeleteket, és lefedve, forró sütőben 20–25 percig sütjük. A fedőt levéve még mintegy 10 percig sütjük, míg szépen megpirul. Citromkarikákkal díszítjük. Burgonyapürével tálaljuk.

Töltött sertéscomb (dán)
Hozzávalók: 80 dkg sertéscomb, 15 dkg alma, 10 dkg aszalt szilva, 2 dl tejszín, 4 dl húsleves, 1 kávéskanál liszt, 5 dkg zsír, só.

A húsból hosszú szeletet formálunk és kiverjük. Ráhelyezzük a feldarabolt almát, a megpárolt aszaltszilvát, majd a húst összetekerjük és cérnával szorosan átkötjük. Forró zsíron mindegyik oldalát pirosra átsütjük. Megsózzuk, hozzáöntjük a húslevest és fedő alatt kis lángon puhára főzzük. Legvégén leöntjük a liszttel összekevert tejszínnel, jól felforraljuk. Tálaláskor 1,5–2 cm vastag szeletekre vágjuk, meglocsoljuk a mártással és főtt burgonyával vagy párolt rizzsel tálaljuk.

Moldáviai sertésborda
Hozzávalók: 50 dkg sertésborda, 12 dkg szalonna, 2 dl húsleves, tejföl, 4–5 gerezd fokhagyma, só, bors, petrezselyemzöld, kapor és köretnek vegyes zöldség.

A karajt a csonttal együtt felszeleteljük, kissé kiveregetjük, sózzuk, borsozzuk. A szalonnát felszeleteljük, félig kisütjük, majd a húst a szalonnára téve megsütjük.

Zöldséges körettel és fokhagyma mártással tálaljuk.

A mártáshoz a fokhagymát sóval simára összetörjük, felöntjük húslevessel, apróra vágott petrezselyemzölddel, kaporral, borssal ízesítjük, kevés liszttel elkevert tejföllel sűrítjük.

Imperial szelet (osztrák)
Hozzávalók: 60 dkg borjúszelet, 10 dkg vaj, 15 dkg sampinyongomba, 4 tojás, 1 evőkanál liszt, só, bors.

A hússzeleteket kiveregetjük, megsózzuk, borsozzuk, lisztben megforgatjuk. Kis lángon, fedő alatt az egyik oldalát átsütjük. A szeleteket megfordítjuk, beletesszük a felszeletelt gombát és együtt készre pároljuk.

A tojásokból 4 db vékony omlettet készítünk. Mindegyikre egy-egy hússzeletet teszünk úgy, hogy a gomba felül legyen. Az omlett széleit a húsra felhajtjuk és úgy tálaljuk.

Flamand bélszín (belga)
Hozzávalók: 60 dkg bélszín, 1 sárgarépa, 1 fehérrépa, 1 zeller, 5 dkg zsír, 20 dkg kenyér, 1/2 l sör, 5 dkg vaj, 1 kávéskanál cukor, 1 kávéskanál ecet, mustár, köménymag, babérlevél, só, 1 fej hagyma.

A húst felszeleteljük, kiverjük, mindkét oldalán zsíron átsütjük, a zsírból kivéve félretesszük. A zsírban átpároljuk az apróra vágott zöldséget és a vékonyra felszeletelt vöröshagymát. A húst a zöldséggel rétegezve lábasba rakjuk, letakarjuk mustárral megkent vastag kenyérszeletekkel (a kenyér héját levágjuk), teszünk rá babérlevelet, köménymagot és leöntjük a sörrel. Lefedve, lassú tűzön készre főzzük, szükség

szerint sörrel locsolgatva. A legvégén még cukorral és ecettel ízesítjük.

Főtt burgonyával tálaljuk.

Csirke-„Tabaka" (grúz)
Hozzávalók: személyenként egy kis csirke, minden csirkéhez 1–2 evőkanál zsír, só, bors.

Köretnek burgonya, a burgonyához fokhagyma és húsleves.

A megtisztított, megmosott csirkéket a mellénél felvágjuk, kifordítjuk és kiverjük, hogy lapos legyen. Mindkét oldalát megsózzuk, megborsozzuk. A zsírt felforrósítjuk, rátesszük az előkészített csirkéket, letakarjuk, valamilyen súlyt teszünk a fedőre, hogy a csirkéket lenyomja. Közepes tűzön 20–25 percig sütjük, majd megfordítjuk és kb. ugyanennyi ideig tovább sütjük. Sült burgonyával tálaljuk. Külön adhatunk hozzá sóval összetört és húslével felhígított fokhagymát.

Csirke király módra (amerikai)
Hozzávalók: 80 dkg sült csirkemell, 10 dkg zöldpaprika, 15 dkg gomba, 1,5 dl tejszín, 5 dkg vaj, 2 tojás sárgája, 1/2 dl száraz fehérbor, piros paprika, só.

A zöldpaprikát vékony csíkokra vágjuk és a vajon lassú tűzön pároljuk. Hozzáadjuk a felszeletelt friss gombát, sózzuk és készre pároljuk.

CSIRKE KIRÁLY MÓDRA

Beleöntjük a tejszínt, rövid ideig forraljuk, majd beletesszük a lebőrözött, metéltre vágott sült csirkemellet. Megszórjuk pirospaprikával. A tojássárgáját simára keverjük fehérborral és a csirkét ezzel meglocsoljuk.

Főtt rizzsel tálaljuk.

Pulyka lovag módra (francia)
Hozzávalók: 1 kg bébipulyka, 1 fej vöröshagyma, 1 sárgarépa, 1 fehérrépa, egy kis zeller, petrezselyemzöld, 3 gerezd fokhagyma, 1 babérlevél, 5 szem fekete bors, 20 dkg gomba, 4 tojás sárgája, 1,5 dl száraz fehérbor, 1,5 dl tejszín, 3 dkg zsemlemorzsa, 5 dkg zsír, só.

A pulykát kicsontozzuk, a mellét félretesszük. A csontot és a többi húst berakjuk egy lábasba, a gombával, apróra vágott sárga- és fehérrépával, zellerrel, vöröshagymával, babérlevéllel és az egész fekete borssal együtt. Felöntjük száraz fehér borral és annyi vízzel, hogy éppen csak ellepje.

Felforraljuk, majd kis lángon 1,5–2 órát főzzük. A tűzről levéve átszűrjük. A gombát megdaráljuk, visszatesszük a húslevesbe, megsózzuk. A tojások sárgáját felverjük a tejszínnel, felöntjük kevés húslevessel, jól elkeverjük és beleöntjük a húslevesbe. 5–7 percig állandó kevergetés közben főzzük, vigyázva, hogy ki ne fusson. Ízlés szerint sózzuk. Ha túl sűrű a mártás, tejszínnel hígíthatjuk, ha pedig híg, akkor még néhány percig tűzön tartjuk.

A mellehúsát felszeleteljük, kiverjük, megsózzuk és zsemlemorzsában megforgatva forró zsírban aranysárgára sütjük.

A megfőtt húst megdaráljuk, átmelegítjük, meglocsoljuk a mártással, hogy sűrű masszát kapjunk és előmelegített tál közepére tesszük. Körberakjuk főtt rizzsel, a szélekre pedig a kisült hússzeleteket tesszük. Külön tálaljuk a maradék forró mártást.

Pirog-„Beljasi" (tatár)
Hozzávalók: a tésztához: 2 pohár liszt, 2 kávéskanál cukor, 10 dkg vaj vagy margarin, 6 evőkanál tejföl, késhegynyi szódabikarbóna, 1 tojás, só.

PIROG „BELJASI"

A töltelékhez: 30 dkg marhahús, 30 dkg hámozott burgonya, 5 dkg vaj, 1 fej vöröshagyma, késhegynyi őrölt fekete bors, 1 dl húsleves, só.

A lisztet összekeverjük a szódabikarbónával és átszitáljuk. A tejfölt, a tojást, a cukrot és a sót addig keverjük, míg a só és cukor felolvad. A megpuhított vajat fakanállal 5–8 percig keverjük, majd apránként hozzáadjuk a tejföllel felvert tojást és a lisztet. Nagyon gyorsan, kb. 30 másodperc alatt összegyúrjuk. A tészta 3/4 részét 5–6 mm-re kinyújtjuk és kikent kerek formába tesszük úgy, hogy a szélek lelógjanak.

A nyers húst és a burgonyát apró kockára vágjuk, hozzákeverjük az apróra vágott, megpirított hagymát, sót, borsot, az egészet halomba teszszük a tésztára. A tésztaszéleket ráhajtjuk a töltelékre. A maradék tésztából kiveszünk egy diónagyságú darabkát, a többit kerekre kinyújtjuk és rátesszük a pirogra. A széleket összecsipkedjük. Felül középen kis nyílást csinálunk, rátesszük a tésztagolyócskát. Sütőben 160–180 fokon 1,5 órát sütjük, egy óra múlva a golyót levesszük, a helyén beletöltjük a húslevest és készre sütjük.

Rösti (svájci)
Hozzávalók: 1 kg burgonya, 1 nagy fej hagyma, 20 dkg füstölt szalonna, só, bors, 2 dl tejszín, 1 evőkanál olaj.

A burgonyát héjában megfőzzük, melegen meghámozzuk és teljesen lehűtjük (legjobb előző nap megfőzni). Káposztareszelőn lereszeljük, ügyelve, hogy szép szálakban maradjon. A szalonnát apró kockákra vágjuk és kipirítjuk, majd kiszedjük a zsírból. A hagymát apróra vágva a szalonna zsírjában halványsárgára pirítjuk. A reszelt burgonyához hozzákeverjük a hagymás zsírt, a szalonnát, sót, elég sok borsot és 2 dl tejszínt. Óvatosan összekeverjük és 15 percig állni hagyjuk. A masszát egy kiolajozott serpenyőbe öntjük, jól ledöngöljük és erős tűzön először az egyik, majd fedő segítségével megfordítva, a másik oldalát is aranysárgára piritjuk. Tálra csúsztatva azonnal tálaljuk.

Tálaláskor megszórhatjuk reszelt sajttal.

CSEMEGÉK

Piskóta búzadarából (ukrán)
Hozzávalók: 2/3 pohár búzadara, 1/2 pohár cukor, 4 db tojás, 1 kávéskanál olvasztott vaj, 1 evőkanál zsemlemorzsa, 1 csomag vaníliáscukor, 1,5 pohár tej.

A tojássárgákat cukorral habosra keverjük, a tojásfehérjét habbá verjük, a sárgákra rászórjuk a búza-

darát, a vaníliáscukrot és óvatosan hozzákeverjük a felvert habot.

A vajjal kikent és zsemlemorzsával megszórt formába öntjük, előmelegített sütőbe tesszük és kis lángon 40 percig sütjük. A kész piskótát még a formában tejjel leöntjük, 5–7 percre visszatesszük a sütőbe, hogy a tej beszívódjon. Majd a piskótát kitesszük egy deszkára, s amikor kihűlt, felszeleteljük. Kompóttal vagy cukrozott gyümölccsel tálaljuk.

Ágacska (orosz)
Hozzávalók: 2,5 pohár liszt, 3 tojássárgája, 1 evőkanál porcukor, 2 evőkanál konyak, 1 evőkanál tejföl, só, 1/2 pohár tej, a kisütéshez olaj.

ÁGACSKA

A tojássárgáját a porcukorral, tejjel, tejföllel, sóval és konyakkal jól összekeverjük, és apránként hozzáadva a lisztet, elég kemény tésztát gyúrunk belőle.

A tésztát vékonyra kinyújtjuk (mint a levestésztát), 10–12 cm hosszú keskeny csíkokra vágjuk. 2–3 csíkot összefonunk és a végeket összenyomjuk. Készíthetjük rózsa formára is, ehhez különféle méretű korongokat vágunk ki a tésztából, formáljuk sziromalakúra és egymásra tesszük, a közepén összenyomjuk. Az előkészített tésztát forró olajban kisütjük, papírszalvétával bélelt tálra tesszük (hogy az olaj lecsurogjon). Vaníliás porcukorral megszórjuk.

Varenyiki túróval (ukrán)
Hozzávalók: 50 dkg túró, 2 tojás, 2 pohár liszt, 2 evőkanál cukor, 2 evőkanál vaj, 1,5 dl tejföl, 1–2 pohár tej, só.

Az egyik tojást hideg tejben felverjük, hozzátesszünk egy csapott kávéskanál sót, apránként hozzákeverjük az átszitált lisztet és kemény tésztát gyúrunk belőle. Fél óra hosszat pihentetjük.

A töltelékhez a túrót áttörjük és összekeverjük a másik tojással, cukorral, sóval és 1 kávéskanál liszttel.

A tésztát 1,5–2 mm vastagra nyújtjuk. Nagyobb pohárral korongokat szúrunk ki, mindegyik közepére egy kis túróhalmot teszünk, félkör alakúra összehajtjuk és a széleket szorosan összenyomjuk, hogy kifőzéskor a töltelék ne folyjon ki.

A tésztát forrásban lévő vízbe tesszük. Akkor kész, ha feljön a víz tetejére. Vajjal kikent tálba szedjük ki és tejföllel, vajjal meglocsolva forrón tálaljuk.

Diópuding (litván)
Hozzávalók: 50 dkg zsúrkenyér, 30 dkg dió, 20 dkg cukor, 3 pohár tej, 3 tojás, 20 dkg vaj, csipet só.

A zsúrkenyér héját levágjuk és a belét tejbe áztatjuk. A diót ledaráljuk. A tojássárgáját cukorral habosra keverjük és a dióval, a beáztatott kenyérrel, a felolvasztott vajjal, csipet sóval jól összekeverjük, majd a tojások kemény habját óvatosan hozzákeverjük. Kikent, zsemlemorzsával megszórt formában és közepes lángon 30–40 percig sütjük.

Forrón tálaljuk. Meglocsolhatjuk vaníliamártással.

Vanília-mártás
Hozzávalók: 6 dl tej, 3 tojás, 15 dkg cukor, 1 evőkanál liszt, 1/4 rúd vanília.

A cukrot a liszttel szárazon elkeverjük, hozzáadjuk a tojásokat, a felhasított vaníliát és jól kikeverjük. Majd lassanként belekeverjük a tejet, az edényt forró víz fölé állítjuk és a mártást a gőzön állandó keveréssel besűrítjük.

Alma zselében (lengyel)
Hozzávalók: 40 dkg alma, 10 dkg cukor, 6 dl víz, 1/2 dl rum, 1/4 dl citromlé, 2 dkg zselatin, 5 dkg ribizlilekvár.

A meghámozott almákat félbevágjuk és a magházakat kiszedjük. Cukros szirupban – óvatosan, hogy szét ne főjjön – megfőzzük. A szirupból kivesszük és lehűtjük. A szirupból zselét készítünk: a zselatint kb. 20 percre beáztatjuk hideg vízbe, majd belekeverjük a forró szirupba a citromlével és a rummal együtt. Forrásig hagyjuk a tűzön (de forralni nem szabad), majd lehűtjük. Az almákat ribizlilekvárral megtöltjük, kelyhekbe tesszük és a félig megalvadt zselével leöntjük. Tálalásig hideg helyen tartjuk.

Túrópuding dióval (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg túró, 5 tojás, 10 dkg cukor, 4 evőkanál zsemlemorzsa, 10 dkg mazsola, 4 dkg dió vagy mandula, 1 citrom vagy narancs reszelt héja, 3 evőkanál vaj, csipet só.

A diót vagy leforrázott és lehéjazott mandulát apróra vágjuk, sütőben világosbarnára pirítjuk és mozsárban 2 evőkanál cukorral összetörjük. Az áttört túróba cukrot, felolvasztott vajat, tojássárgáját, sót, reszelt citrom (vagy narancs) héját keverünk, majd hozzákeverjük a zsemlemorzsát, a diót (vagy mandulát), a mazsolát és a végén a kemény habbá vert tojásfehérjét.

A pudingformát vajjal kikenjük, cukorral megszórjuk és megtöltjük a túrómasszával. A formát vízzel telt edénybe tesszük úgy, hogy a víz félig érje a pudingformát. Lefedve, kb. 1 óra hosszat főzzük, időnként az elforrt vizet pótoljuk.

Forró gyümölcsszörppel vagy tejföllel tálaljuk.

Olagyi (orosz)
Hozzávalók: 50 dkg liszt, 2 pohár tej, 2 tojás, 1–2 evőkanál cukor, kevés só, 2,5 dkg élesztő, 1 dl olaj.

Az élesztőt langyos cukros tejben feloldjuk, összekeverjük a liszttel, jól kidolgozzuk és meleg helyen megkelesztjük. A megkelt tésztához hozzádolgozzuk a tojást, a cukrot, sót és 1 evőkanál olajat (vagy vajat), majd még egyszer megkelesztjük.

A megkelt tésztát vizes kanállal forró olajban kiszaggatjuk és mindkét oldalát pirosra sütjük. Lekvárral vagy tejföllel tálaljuk.

Főtt, kelt szilvaízes gombóc (cseh)
Hozzávalók: 1/2 kg liszt, kb. 3 dl tej, 4 dkg vaj, 3 dkg élesztő, 3 dkg porcukor, 1 vaníliáscukor, 2 tojás sárgája, csipet só, szilvalekvár.

Megszóráshoz: kevés olvasztott vaj, 3 dkg darált dió, 3 dkg porcukor.

Az élesztőt 1,5 dl langyos cukros tejben elkeverjük és kelni hagyjuk. Az átszitált lisztet elkeverjük a sóval, hozzáöntjük a langyos tejjel elkevert tojássárgákat, a megkelt élesztőt, a tésztát jól kidolgozzuk és dagasztás közben hozzáöntjük az olvasztott vajat. Meleg helyen kelesztjük. A megkelt tésztát lisztezett gyúródeszkára öntjük és kb. 1/2 cm vastagra sodorjuk. Fánkszaggatóval kiszag-

FŐTT, KELT SZILVAÍZES GOMBÓC

gatjuk. Közepére kávéskanálnyi szilvalekvárt teszünk, gombócokat formálunk, majd korong alakúra lapítjuk. A gyúródeszkán rövid ideig kelesztjük. Egy nagyobb átmérőjű lábast egyharmadig megtöltünk vízzel és amint forrni kezd, annyi gombócot rakunk bele, amennyi kényelmesen belefér. Lefedjük, 5 percig főzzük, majd a gombócokat megforgatjuk és még további 5 percig forraljuk, de most már fedő nélkül. A megfőtt gombócokat szűrőkanállal kiszedjük, olvasztott vajjal meglocsoljuk és megszórjuk a porcukor és dió keverékével.

Túrós malac (cseh)
Hozzávalók: 35 dkg liszt, 2 tojás, 1/2 sütőpor, 1/2 kg túró, citromhéj, cukor, só, 1/2 l tej, 1 dl tejföl és vanília.

TÚRÓS MALAC

A lisztből, 1 tojásból, sütőporból, kevés sóval, vízzel rendes gyúrt tésztát készítünk és kinyújtjuk. A túrót jól összetörjük, esetleg passzírozzuk. Hozzákeverünk egy tojást, 1 dl tejfölt, cukrot, reszelt citromhéjat és vaníliáscukrot. Az egészet a kinyújtott tésztára kenjük és felcsavarjuk, a végeit összenyomkodjuk. Zsírozott tepsibe tesszük és 1/2 l cukros vaníliás tejet öntünk rá. Előmelegített sütőben megsütjük. Közben a cukros tejjel locsolgatjuk.

Finom omlett (szlovák)
Hozzávalók: 3 tojás, 10 dkg porcukor, 3 evőkanál tej, 2 csapott evőkanál liszt, 1/2 csomag vaníliáscukor, kevés olaj a sütéshez, eperíz, porcukor a megszóráshoz.

A tojások fehérjéből csipet sóval kemény habot verünk. A tojások sárgáját cukorral és vaníliás cukorral jól kikeverjük, felváltva hozzávegyítjük a tejet, a lisztet és csomómentesre keverjük. Az egészet óvatosan hozzávegyítjük a habhoz. Olajjal vékonyan átkent palacsintasütőben sütjük.

A tészta 1/2–1 cm vastag legyen. Mind a két oldalát át kell sütni. (Ebből a masszából kb. 5–6 omlett készíthető.) Mindegyiket eperízzel megkenjük, félbehajtva meghintjük vaníliás porcukorral.

Zsuzsi kedvence (osztrák)
Hozzávalók: 6 dl tejszín, 3 kávéskanál kakaó, 6 kávéskanál cukor, 1 doboz babapiskóta, néhány szem meggybefőtt.

Fogyasztás előtti napon készítjük el. Reggel 2 dl tejszínt 1 kávéskanál cukorral állandó keverés közben felforralunk, lehűtjük és hűtőszekrénybe tesszük. Ugyanígy járunk el a

ZSUZSI KEDVENCE

4 dl tejszínnel is, de ebbe belekeverjük a kakaót és a maradék cukrot. A tejszínnek legalább 8 órát kell a hűtőben állni, hogy könnyen lehessen felverni! A tejszíneket különkülön felverjük. Egy tálba egy sor babapiskótát rakunk, rá egy réteg kakaós tejszínt, ezt még kétszer megismételjük. Tetejére öntjük a fehér tejszínhabot. Befőtt meggyszemekkel díszítjük.

Egy napig hideg helyen állni hagyjuk.

Kifli felfújt (szlovák)
Hozzávalók: 6 kifli, 3 tojás, 5 dl tej, 6 dkg vaj, 10 dkg porcukor, 1 csomag vaníliáscukor, 3 dkg darált dió, 2 evőkanál porcukorral elkevert kanálnyi kakaó, kevés barackíz, zsemlemorzsa, 2 dkg olvasztott vaj.

A kifliket kb. 1 cm-es karikákra vágjuk, meleg vaníliáscukros tejjel leöntjük és állni hagyjuk, míg a tejet magába szívja. A vajat porcukorral, a tojások sárgájával habosra keverjük, és belevegyítjük a keményre vert tojáshabba. Mindezt óvatosan összekeverjük a kiflivel. Tűzálló tálat kivajazunk, zsemlemorzsával megszórunk és a kiflimasszát a következőképpen rakjuk bele: 1 réteg kifli, erre vaníliás porcukorral elegyített darált diót szórunk és egy-egy kávéskanál barackízt teszünk. Egy réteg kifli következik, ezt a cukrozott kakaóval szórjuk meg. Végül a maradék kiflimasszát tesszük a tetejére, kevés olvasztott vajjal meglocsoljuk. Előmelegített sütőben, közepes lángon aranysárgára sütjük. Vaníliás porcukorral meghintve tálaljuk.

Sacher torta (osztrák)
Hozzávalók: 14 dkg cukor, 14 dkg vaj, 14 dkg étcsokoládé, 5 tojás, 8 dkg liszt, csipet só.

Csokoládémázhoz: 20 dkg kristálycukor, 2 dkg kakaó, 2 dkg vaj, 2 evőkanál víz.

A cukrot a vajjal fél órán át keverjük, 14 dkg puhított csokoládéval és a tojások sárgájával további 20 percig keverjük. (Géppel kétszer 5 perc a keverési idő.) A tojások fehérjét kemény habbá verjük és a kikevert tojássárgát és a lisztet felváltva hozzákeverjük. Zsírpapírral kibélelt közepes nagyságú sütőtálban közepes lángon sütjük. Csokoládémázzal vonjuk be.

Csokoládémáz készítése: A kristálycukrot összekeverjük a kakaóval, ráöntjük a vizet és kis lángon addig főzzük, míg a keverőkanálról a máz fonalasan ereszkedik le. A tűzről levéve hozzákeverjük a vajat. Ráöntjük a kész tortára és elsimítjuk.

Töltött citromtorta (cseh)
Hozzávalók: 6 dkg vaj, 12 dkg liszt, 1 tojás, 2 evőkanál cukor, egy csipet só, kevés víz.

Töltelékhez: 1 evőkanál vaj, 1 tojás, 4 evőkanál cukor, 1 citrom leve és héja, 3 evőkanál liszt, 2 dl víz.

A vajból, lisztből, tojásból cukorból, csipet sóval és kevés vízzel könnyű tésztát készítünk. Kinyújtjuk, majd egy tortaformát kibélelünk vele úgy, hogy kis pereme legyen. Egész világosra sütjük.

Közben elkészítjük a tölteléket: a cukrot a vajjal habosra keverjük, a lisztet a vízben megfőzzük és összekeverjük a vajas cukorral. Ha kihűlt, hozzáadjuk a tojássárgát, a felvert habot, a citrom levét és reszelt héját. Az egész masszát beleöntjük a kisült, de még meleg tésztába, visszatesszük a sütőbe és még 5 percig sütjük.

Pikáns babapiskóta (osztrák)
Hozzávalók: 30 dkg babapiskóta, 4 dl tejszín, 2 dl tejföl, 1 citrom és 1 narancs leve és reszelt héja, 10 dkg porcukor.

A tejszínt kemény habbá felverjük, belekeverjük a cukrot, a citrom és narancs levét és reszelt héját és a tejfölt. Egy tálba ezzel a habbal rétegesen lerakjuk a babapiskótát

úgy, hogy a tetejére is hab kerüljön. 1 napig hideg helyen tartjuk.

Ez az első hallásra bizarrnak tűnő recept igazi meglepetés lesz a vendégeknek.

Fügebomba (szlovák)

Hozzávalók: 25 dkg szárított füge, 15 dkg vaníliáscukor, 1 narancs héja és leve, 3–4 evőkanál kristálycukor.

A fügét megmosva, leszárítva húsdarálón megdaráljuk, jól összegyúrjuk a cukorral, narancslével, reszelt narancshéjjal. Gombócokat formálva, kristálycukorba hempergetjük.

KOMAROVSZKAJA LJUDMILA

Megfejtések

A „GYERMEKSAROK"-BAN SZEREPLŐ KÉPES REJTVÉNYEKHEZ

KOCKA LESZ BELŐLE:

A 4-es és az 5-ös.

FEKETÍTSÉTEK BE!

KIT ÁBRÁZOL A KÉP?

ÚTVESZTŐ

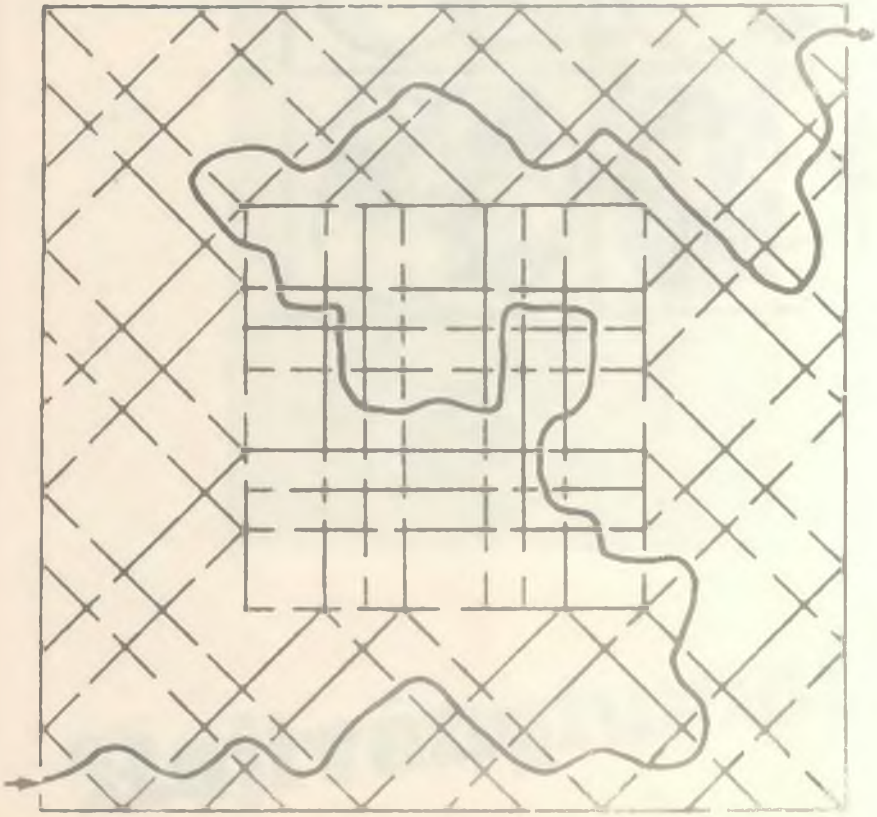

KERESGÉLÉS

A=2–F, B=4–E, C=6–C, D=2–D.

KETTŐ EGYFORMA

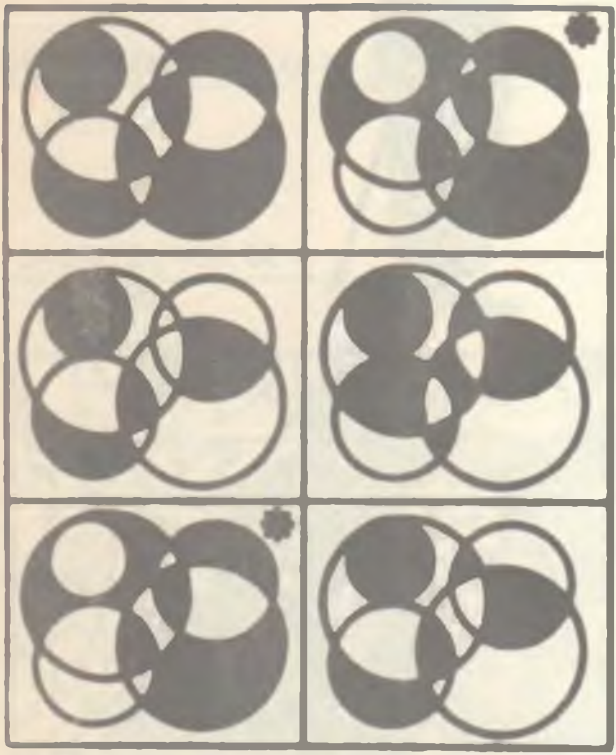

Rejtvényturmix

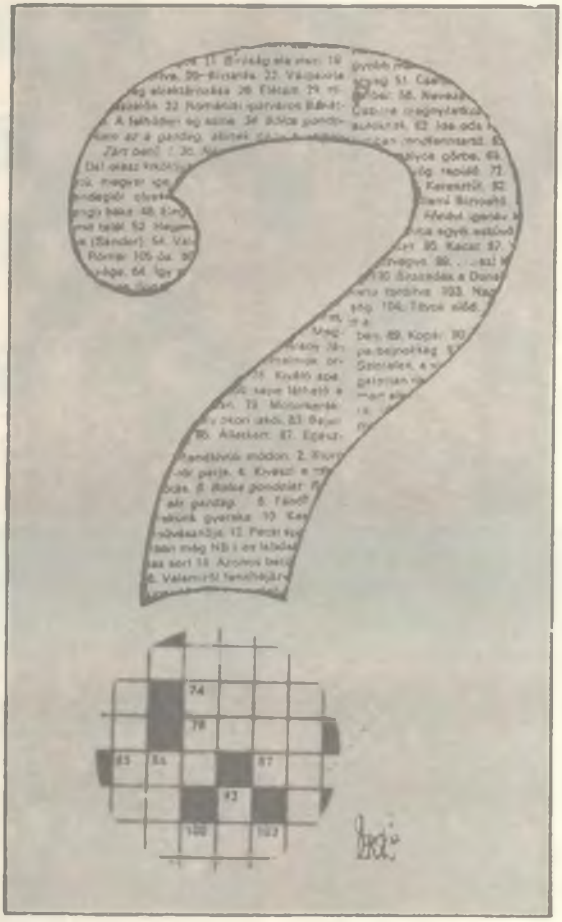

Rejtvényturmix

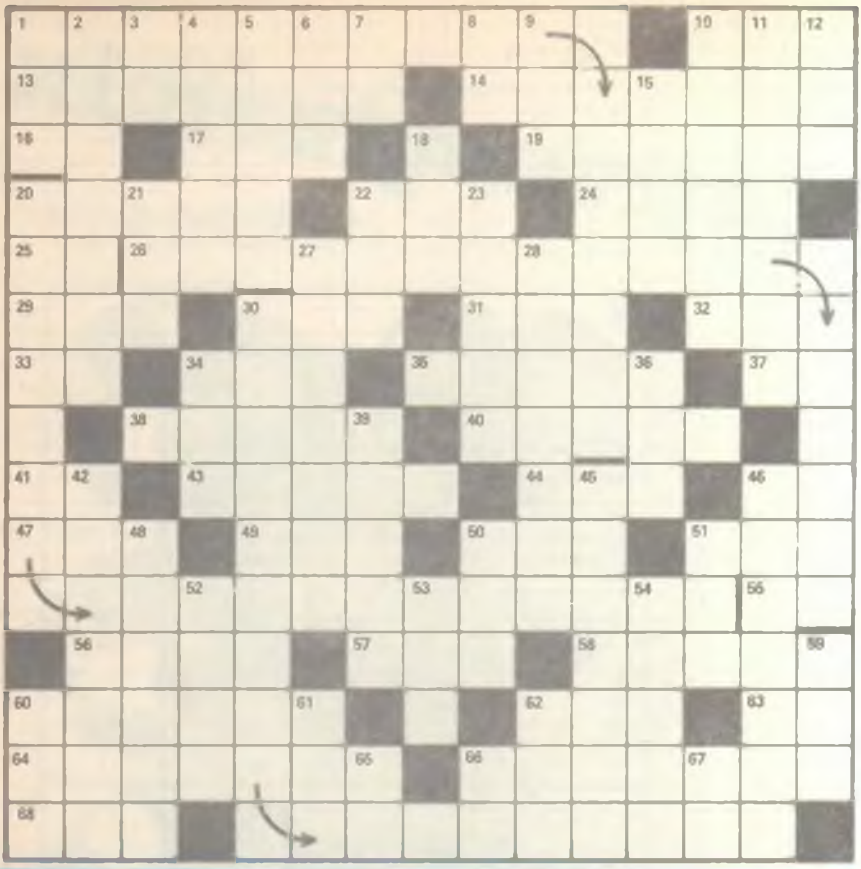

TRÉFÁS SOROK

VÍZSZINTES: 1. Weöres Sándor egyik tréfás verséből idézünk négy sort (zárt betűk: M, R). 10. .. mók. **13.** Rendelettel felszólító. **14.** Rádióállomásáról ismert község a Balaton mellett. **16.** Te és ő. **17.** Régi űrmérték. **19.** Ismert színművésznő (Mari). **20.** Attila névváltozata. **22.** A gyártmányok minőségét ellenőrző osztály. **24.** Vaj is van ilyen. **25.** Libahang. **26. A versidézet második sora (zárt betűk: A, R). 29.** .. grófja, Rossini vígoperája. (fordítva). **30.** A. E. R. **31.** .. baba és a negyven rabló. **32.** Székely Mihály névjele. **33.** Azonos betűk. **34.** A Zord idő írójának névjele. **35.** Görög betű, de egy beat-együttes neve is. **37.** Indiai légitársaság. **38.** Szegedi .. (színművésznő). **40.** Szülő megszólítása lehet. **41.** Kiejtett betű. **43.** A moszkvai várpalota és várnegyed. **44.** Takarékpénztár üzemen, vállalaton belül. **46.** Téli sporteszköz. **47.** A reggel költői neve. **49.** I. N. E. **50.** A Talpalatnyi föld Jóskája. **51.** Gaz betűi keverve. **55.** E. Y. **56.** Egyik helyről a másikra halad. **57.** Napszak. **58.** Forgó gépalkatrész. **60.** Megvásárolható ember. **62.** Kerület, röv. **63.** A fluor és a nitrogén vegyjele. **64.** A maga nemében az első. **66.** Épület fedele a tartószerkezettel együtt. **68.** Mely tárgyak?

FÜGGŐLEGES: 1. Szalad. **2.** Akivel együtt utazunk. **3.** A rádium vegyjele. **4.** Aki becsap másokat. **5.** Alkotással, magatartással kivívott tetszés. **6.** „A" Balaton. **7.** Egon egynemű betűi. **8.** A bór és a kén vegyjele. **9.** É. Z. S. **10.** A legnagyobb portugál költő (1524–80). **11.** Szovjet város és kikötő a Fekete-tenger partján. **12.** Gyakori magyar családnév. **15.** A Wozzeck osztrák zeneszerzője (Alban). **18.** Mázol. **20. A versidézet harmadik sora (zárt betűk: Z, U). 21.** Győri sportegylet. **22.** Ilyen hamar? **23.** Nagymama — kissé régiesen. **27.** Aminek a szélessége a hosszához képest kicsi. **28.** Élőlény élettartama. **30. A versidézet negyedik sora (zárt betűk: K, S). 34.** Jugoszláv sziget az Adriai-tengerben. **36.** A. Á. T. **39.** Kitalált történet (névelővel). **42.** Súlyát megállapítja. **45.** .. veszedelem (Zrínyi Miklós műve). **46.** Amire a kalapáccsal ráütögetnek. **48.** A család ifjú tagja. **50.** Gyakorító képző (-gat párja). **51.** Á. Y. R. **52.** Hegy, amelynek lábánál van Eger. **53.** Kettőzve: becézett női név. **54.** Európai nép. **59.** Folyadékot tölt. **60.** Szabadsághős, honvédtábornok. **61.** Ecetes egynemű betűi. **62.** Lóbetegség. **65.** IO. **66.** Megszólítás. **67.** ZY.

Beküldendő a vízszintes 1., 26., függőleges 20. és 30. számú sor megfejtése. A megfejtéseket a szerkesztőség címére (Budapest, 1366. Pf. 127.) 1988. december 31-ig küldjék be. A levelezőlapra írják rá: Nők Magazinja Évkönyv, valamint a keresztrejtvény címét: A skandináv rejtvények megfejtését nem kérjük beküldeni. A helyes megfejtők között 10–10 értékes könyvet sorsolunk ki.

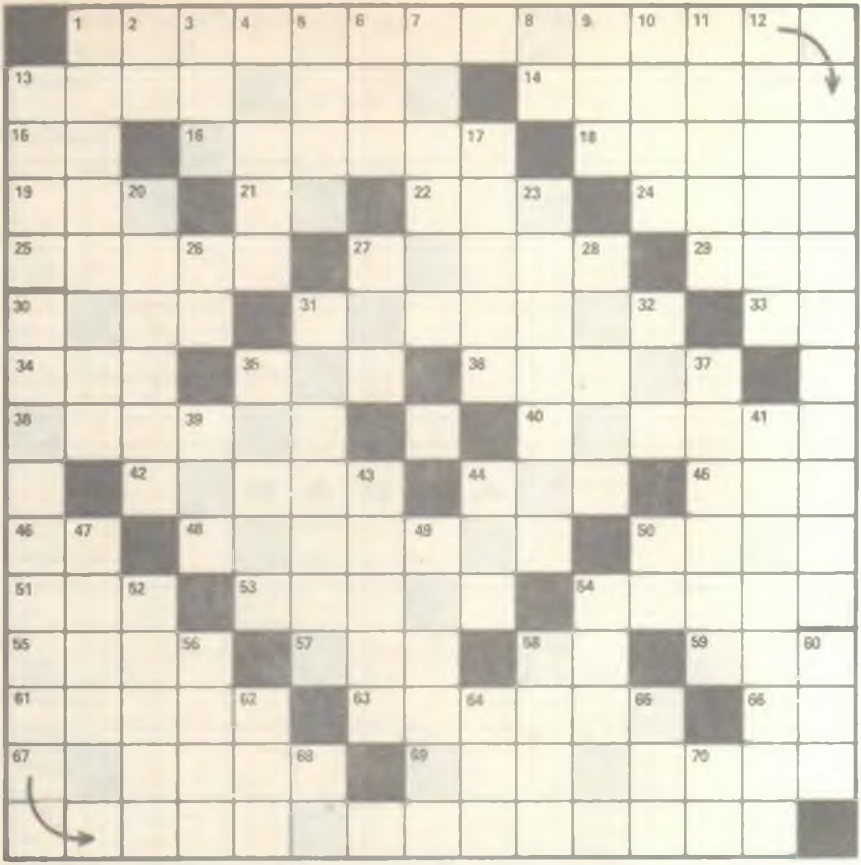

CSEPP A TENGERBEN

VÍZSZINTES: 1. **Isaac Newton (1642–1727) angol természettudós mondotta (zárt betűk: U, S, C).** 13. Testápolási, egészségügyi és piperecikkeket árusító bolt. 14. Teréz idegen változata. 15. Elsőrendű minőségű. 16. Nyári gazdasági munkát végezni. 18. Kisebb kastélyok, paloták neve a Balkán-félszigeten. 19. Emberemlékezet ... 21. Ifjúsági Magazin. 22. Becézett angol fiúnév. 24. Angol mérföld (1609 méter). 25. Babból készült étel. 27. Távbeszélő-vezeték valamely szakasza. 29. Bő. 30. Vadászkutya. 31. Magánbeszéd. 33. Egyik égtáj rövidítése. 34. Édes, mint a .. 35. Műkorcsolyázásban a szabadon választott gyakorlat. 36. Felöltő. 38. Kézműves. 40. Francia kikötőváros a La Manche-csatorna mellett. 42. Ókor (régiesen). 44. Útőhangszer. 45. Kevert kell! 46. Holland autók nemzetközi jelzése. 48. Színpadi művek. 50. A láb része. 51. É. E. V. 53. Magamról. 54. Tevékenységi terület. 55. A Nőtanács rövidített neve. 57. Televíziós hegy a Bakonyban. 58. A lantán vegyjele. 59. Tervszerű megelőző karbantartás. 61. Felszolgálja az ételt. 63. Mozart és Rossini operáinak hőse. 66. Személyes névmás. 67. Irodalmi folyóirat volt, Kármán József indította. 69. Leplez, titkol.

FÜGGŐLEGES: 1. A mezőgazdaságban használják. 2. A molibdén vegyjele. 3. Járom. 4. Ellenszolgáltatásként fizet. 5. A villamos neve több országban. 6. „Állítsátok meg Arturo ..." (Brecht). 7. A nagy francia forradalom egyik legkiemelkedőbb alakja. 8. N. T. 9. Nemzetközi labdarúgó trófea. 10. Vörösmarty eposza. 11. Az éggömb legmagasabb pontja. 12. Fűrészes levelű gyomnövény. 13. Ehető patkó. 17. Villamos töltést hordozó anyagi részecskék. 20. Alárendeltséget elismerő magatartás. 23. Fiatal disznók. 26. Kiejtett betű. 27. Ruhagyárunk. 28. A bükkönnyel rokon takarmánynövény. 30. **A vízszintes 1. sz. sor folytatása (zárt betűk: T, D, É).** 31. Programok. 32. Magyar családnév. 35. Város az indiai Mysore államban. 37. Leplezett. 39. A kocsi fontos része. 41. Az illemszabályok összessége. 43. Turandot hercege. 44. Székesegyház. 47. Egyfajta rostnövényből készült portéka. 49. Költő, író, a Nyugat munkatársa volt. 50. Saját magad. 52. Kormánykerék. 54. Szovjet folyó, a Tiszába ömlik. 56. Harckocsi. 58. A házirend betartása rá vonatkozik. 60. Mely személyt? 62. Az ENSZ első főtitkára volt. 64. Irtani kell. 65. Az oxigén és a rénium vegyjele. 68. Az ezüst vegyjele. 70. Libahang.

Beküldendő a vízszintes 1. és a függőleges 30. számú sor megfejtése.

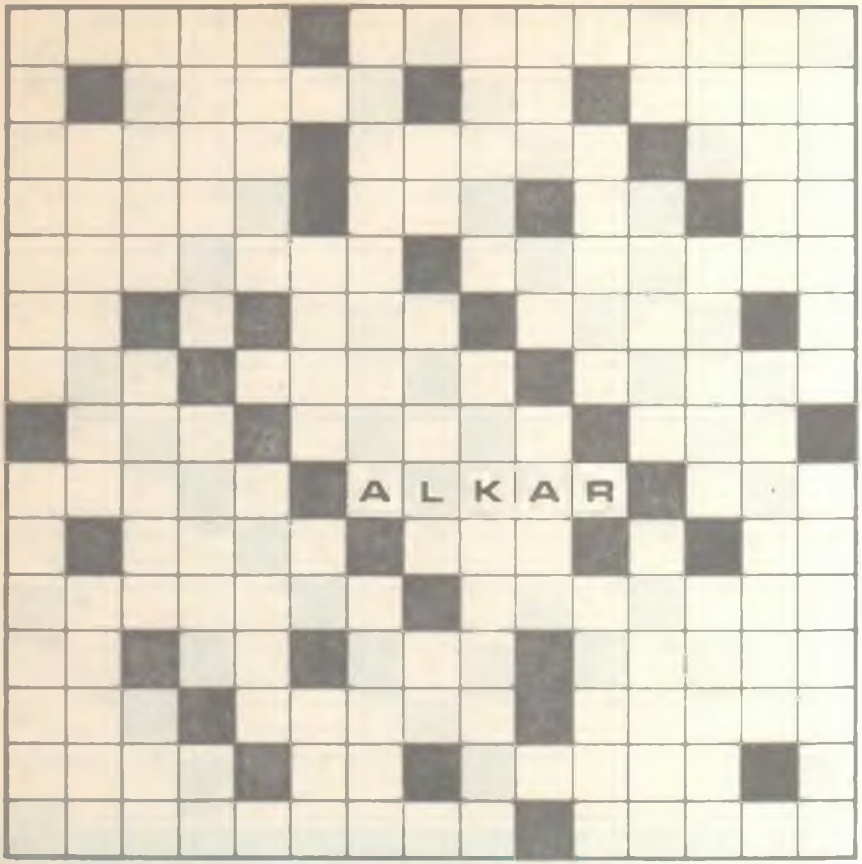

PLUSZ EGY VICC

Helyezze el az alábbi szavakat, betűcsoportokat – négy kivételével – az ábrában! Egy szót könnyítésül előre beírtunk. A négy megmaradt szóból az alábbi vicc poénját állíthatja össze:

– Doktor úr, mit tud ajánlani fájós lábamra? – kérdezi az ifjú hölgy az orvost.

(A vicc poénját lásd a rejtvényben!)

Kétbetűsek: AA, DI, EG, EL, GE, GE, HÁ, IN, OK, RA, TI, TŐ, ZK, ZL.

Hárombetűsek: DAV, EIN, ETA, IHE, KÉT, KÖT, LAD, LEA, LEÓ, OTI, PÓT, SIK, TAB, TOL, TSA.

Négybetűsek: AISZ, KISS, LANA, LEVI, NÓTA, OLÁH.

Ötbetűsek: ALKAR, ÁTADÓ, BADAR, BOGÁR, CIPŐT, CSÁTH DÁLIA, DELÉN, EDÉNY, ELŐÍR, ERÉNY, ETELE, KASZA, KIVÉS, LAGOS, LELÖK, MÉGIS MÓKÁS, OKISZ, POLIP, RÁKAP, RÉNYI, RIGID, SZANY, SZEOL, TALAN, TISZA TOTEM, UGRAT, UGRÓS, UTÁSZ.

Hatbetűsek: ARANYI, RAKASZ.

Hétbetűsek: ADAGOLÓ, BELEKAP, BETEMET, IKAROSZ, KAMATOS, LABILIS, LESIKÁL, MANYIKA, NAGYOBB, SZÁMMAL, SZTÍROL, VASZARY.

Kilencbetűsek: GYULAHÁZA, GYULAI PÁL, HOKIKAPUS, PRAKTIKUS.

NYITOTT KAPU A KÖNYVHÖZ

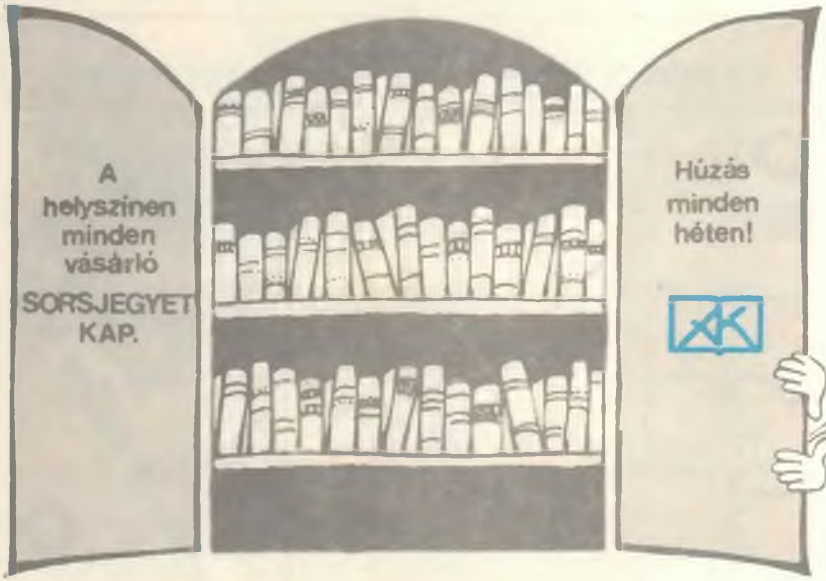

NAGY KARÁCSONYI KÖNYVVÁSÁR

NOVEMBER 28-TÓL DECEMBER 24-IG
NAPONTA 10-18 ÓRAIG

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat földszinti kultúrtermében
Bp. V., Deák Ferenc u. 15.

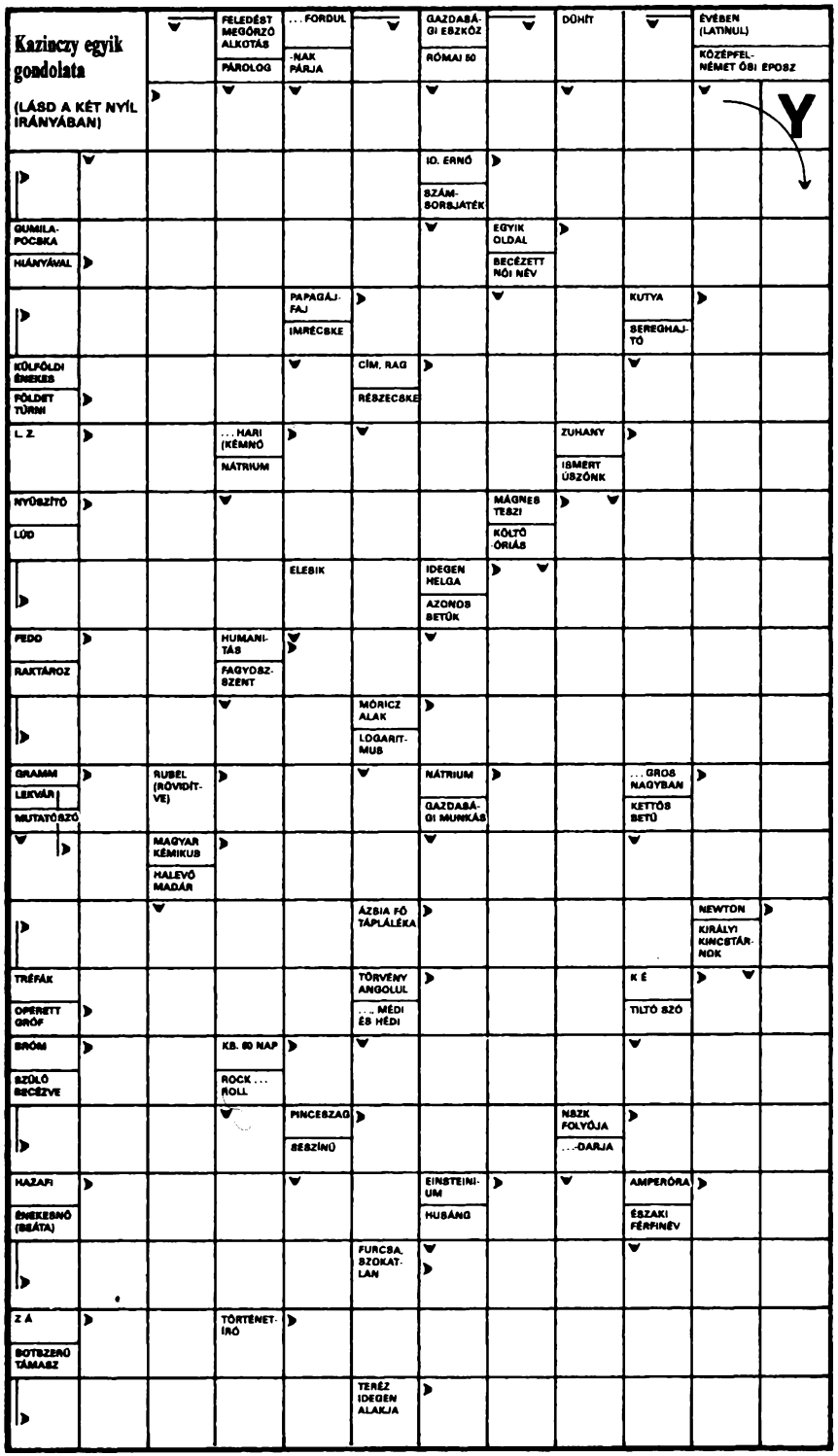

Kazinczy egyik gondolata

(LÁSD A KÉT NYÍL IRÁNYÁBAN)

FELEDÉST MEGŐRZŐ ALKOTÁS
PÁROLOG
... FORDUL
-NAK PÁRJA
GAZDASÁGI ESZKÖZ
RÓMAI 50
DÜHÍT
ÉVÉBEN (LATINUL)
KÖZÉPFELNÉMET ŐSI EPOSZ

Y

IO. ERNŐ
SZÁMSORSJÁTÉK
GUMILAPOCSKA
HIÁNYÁVAL
EGYIK OLDAL
BECÉZETT NŐI NÉV
PAPAGÁJFAJ
IMRÉCSKE
KUTYA
SEREGHAJTÓ
KÜLFÖLDI ÉNEKES
FÖLDET TÜRNI
CÍM, RAG
RÉSZECSKE
L. Z.
... HARI (KÉMNŐ
NÁTRIUM
ZUHANY
ISMERT ÚSZÓNK
NYÜSZÍTŐ
LÚD
MÁGNES TESZI
KÖLTŐ ÓRIÁS
ELESIK
IDEGEN HELGA
AZONOS BETŰK
FEDD
RAKTÁROZ
HUMANITÁS
FAGYOSZSZENT
MÓRICZ ALAK
LOGARITMUS
GRAMM
LEKVÁR
MUTATÓSZÓ
RUBEL (RÖVIDÍTVE)
NÁTRIUM
GAZDASÁGI MUNKÁS
... GROS NAGYBAN
KETTŐS BETŰ
MAGYAR KÉMIKUS
HALEVŐ MADÁR
ÁZSIA FŐ TÁPLÁLÉKA
NEWTON
KIRÁLYI KINCSTÁRNOK
TRÉFÁK
OPERETT GRÓF
TÖRVÉNY ANGOLUL
... MÉDI ÉS HÉDI
K É
TILTÓ SZÓ
BRÓM
SZÜLŐ BECÉZVE
KB. 60 NAP
ROCK ... ROLL
PINCESZAG
SESZÍNŰ
NSZK FOLYÓJA
...-DARJA
HAZAFI
ÉNEKESNŐ (BEÁTA)
EINSTEINIUM
HUSÁNG
AMPERÓRA
ÉSZAKI FÉRFINÉV
FURCSA, SZOKATLAN
Z Á
BOTSZERŰ TÁMASZ
TÖRTÉNETÍRÓ
TERÉZ IDEGEN ALAKJA

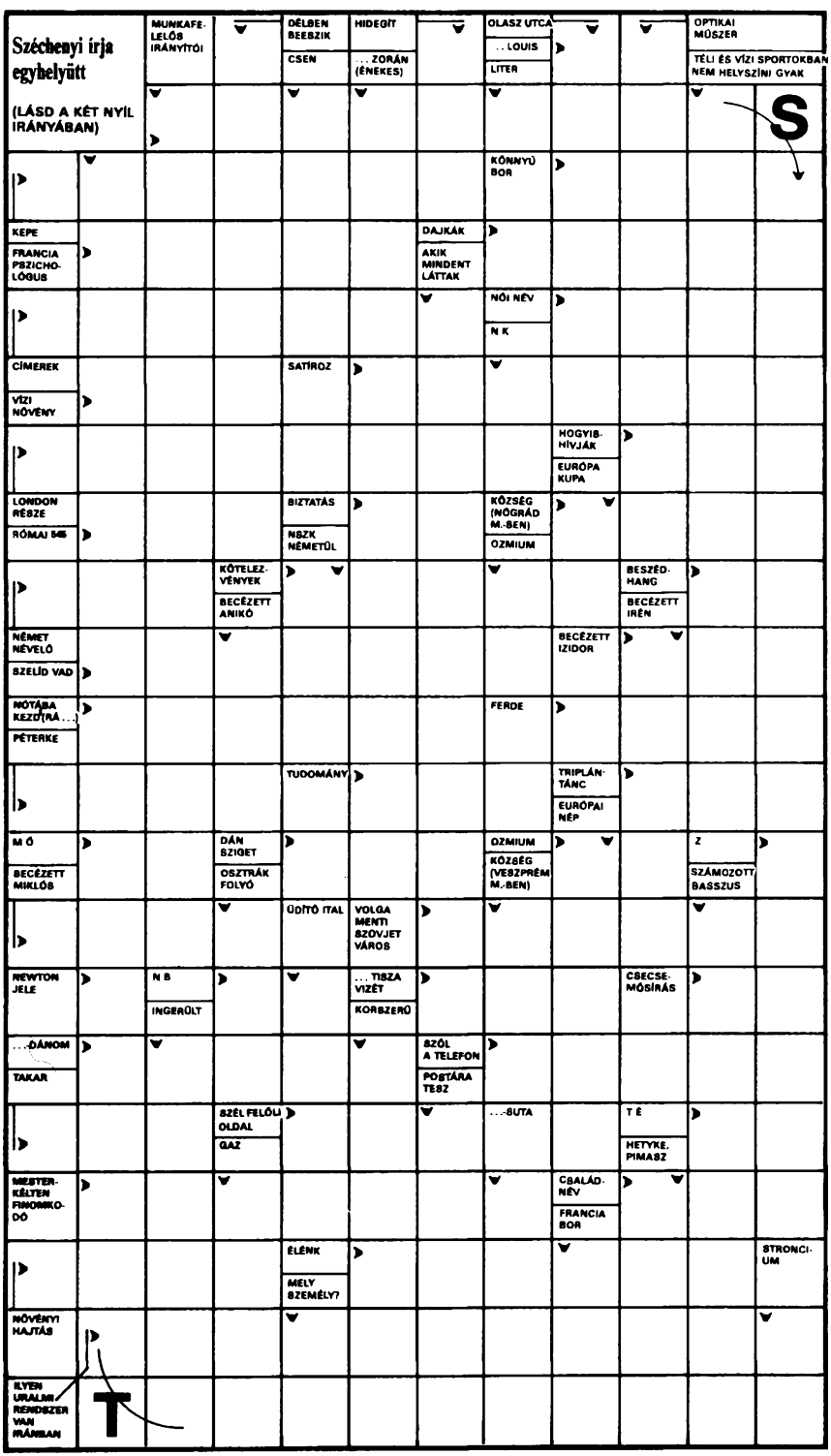
Széchenyi írja egyhelyütt
(LÁSD A KÉT NYÍL IRÁNYÁBAN)
MUNKAFELELŐS IRÁNYÍTÓI
DÉLBEN BEEBZIK
CSEN
HIDEGÍT
... ZORÁN (ÉNEKES)
OLASZ UTCA
... LOUIS
LITER
OPTIKAI MŰSZER
TÉLI ÉS VÍZI SPORTOKBAN NEM HELYSZÍNI GYAK
S
KÖNNYŰ BOR
KEPE
FRANCIA PSZICHOLÓGUS
DAJKÁK
AKIK MINDENT LÁTTAK
NŐI NÉV
N K
CÍMEREK
VÍZI NÖVÉNY
SATÍROZ
HOGYIBHÍVJÁK
EURÓPA KUPA
LONDON RÉSZE
RÓMAI 145
BIZTATÁS
NSZK NÉMETÜL
KÖZSÉG (NÓGRÁD M.-BEN)
OZMIUM
KÖTELEZVÉNYEK
BECÉZETT ANIKÓ
BESZÉDHANG
BECÉZETT IRÉN
NÉMET NÉVELŐ
SZELÍD VAD
BECÉZETT IZIDOR
NÓTÁBA KEZDI (RÁ ...)
PÉTERKE
FERDE
TUDOMÁNY
TRIPLÁNTÁNC
EURÓPAI NÉP
M Ó
BECÉZETT MIKLÓS
DÁN SZIGET
OSZTRÁK FOLYÓ
OZMIUM
KÖZSÉG (VESZPRÉM M.-BEN)
Z
SZÁMOZOTT BASSZUS
ÜDÍTŐ ITAL
VOLGA MENTI SZOVJET VÁROS
NEWTON JELE
N B
INGERÜLT
... TISZA VIZÉT
KORSZERŰ
CSECSEMŐSÍRÁS
... DÁNOM
TAKAR
SZÓL A TELEFON
POSTÁRA TESZ
SZÉL FELŐLI OLDAL
GÁZ
....SUTA
T É
HETYKE, PIMASZ
MESTERKÉLTEN FINOMKODÓ
CSALÁDNÉV
FRANCIA BOR
ÉLÉNK
MELY SZEMÉLY?
STRONCIUM
NÖVÉNYI HAJTÁS
ILYEN URALMI RENDSZER VAN IRÁNBAN
T

PALLAS LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT

Siker magazin

Az elfoglalt alkotó ember lapja

Intellektuális izgalom, szellemi kaland

48 színes oldalon a Siker magazinban

A SEGÍTSÉG
MINDIG JÓL JÖN

Különösen, ha az embert baleset éri.
Munkatársaink hívásra a megbeszélt helyszínre sietnek és 10 000 Ft-ig készpénzben rendezik a kárt.

Szerencsére van Gábriel

CASCO
AZ ÖN IGÉNYEI
SZERINT

ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ

ÉDESEBB AZ ÉLET ...

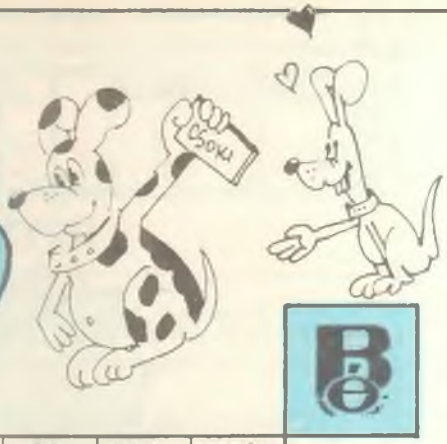

		JÓ ÉRZÉSSEL	ELLENKEZIK ...!	...GAKTEN (DÍSZKERT NÉMETÜL)	FLŐKELŐ	DOBVERÉSI
VERSZŐ	▶	▼	▼	▼	▼	▼
SÁMSON ÉS	▶					
NEKEM IS VANNAK!	▶					
SUTT!						
▶						VIRÁGSZIGET (USA)
LÉGY (NÉMETÜL)	▶			FRANCIA „E"	HIDROGÉN	▶ ▼
					VISSZAÜZENTI	
▶				▼	▼	
FOGLALKOZÁS ÉS „MESTERE"!						
ÜRHAJÓ	▶					
G & E	▶			ÉS (LATINUL)	▶	
				MESEFILM		
▶				▼		
ELŐTTE ELFUT			M-MÖG	▶		
ÉLEN EGYN...!	▶					

ÉDESEBB AZ ÉLET ...

A vizet mi melegítjük,
de Öntől is függ: milyen eredménnyel.

Mert például,
ha folyó vízzel mosogat, pazarolja a meleg vizet, az energiát,
és jóval több mosogatószert használ.

A BRG diktafonja nyelvtanuláshoz is* kiváló segédeszköz

NYELVTANULÁSHOZ IS* KIVÁLÓ SEGÉDESZKÖZ	PAP K. REGÉNYE / SZÉP	I		FOLYÓ AZ NSZE.BAN / ELSŐ LÁTÁSRA	T	KÉT NÉV / SZOBOR-CSOPORT	KERESSE A „RÁK"-OT	KÉN
RÉSZEKRE BONTÁS								
LEHETŐLEG KERÜLEN DŐK								
V PUBLICISTA TELJES NEVE								ILYEN ÁRU
FÉL ÖT	LITER / ILYEN HASZON		KICSODÁKI / KÉN				KÁLIUM / NEM ÚJ	
K								
KÉT NÉV-KÖTŐJEL / PEJEM			VONALZÓ (FORD.) / RÓMAI 2					
RENDBEN!		TINTA (ANGOLUL) / MÁLTA A.J.				MENNI (ANGOLUL) / NITROGÉN		
TAGADÁS, IGENLÉS!								

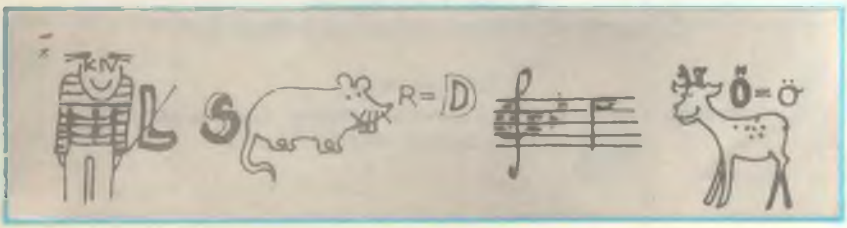

FORRÓ DRÓT A KERAVILLHOZ

Telefonrendelésre
a minta szerint árusított
cikkeinket
Budapesten díjtalanul
házhoz szállítjuk.

Ön a saját lakásán vásárol
és fizet – OTP-hitelre is!

Várjuk hívását a

110-601

TELEFONSZÁMON

KERAVILL

VEVŐSZOLGÁLAT

ÚJ GYÓGYMÓD!

KÖNNYED, LAZA MOZGÁST BIZTOSÍT!

IGAZI OTTHONT TEREMT,

DOMUS

A NEVE IS OTTHONT JELENT

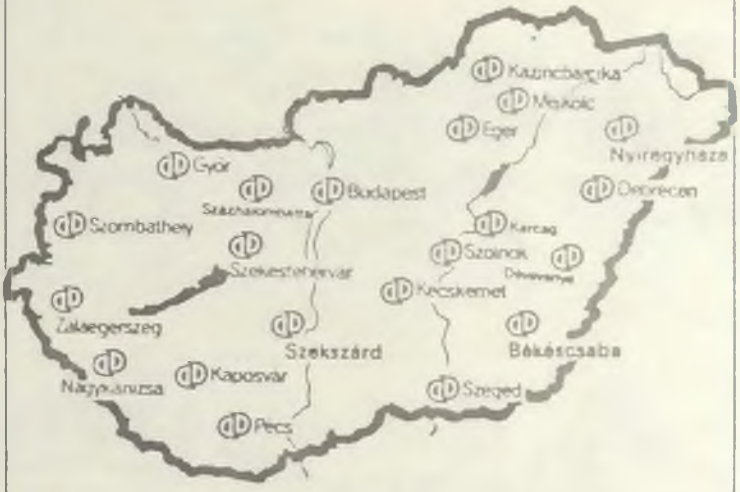

Várjuk vásárlóinkat
lakberendezési áruházainkban
és bútorboltjainkban

Nálunk bérelni is, vásárolni is érdemes!

Most a HŰTŐGÉPALKATRÉSZ SZAKBOLTUNKAT ajánljuk figyelmébe

Szakboltunkban LEHEL háztartási hűtőgép, autoszifon- és habszifonalkatrész és tartozékok vásárolhatók.

LEHEL szifonok térítéses javítását is vállalják munkatársaink.

Cím: **Budapest VIII. Szövetség utca 23.**
Telefon: **227-827**

AZ ORSZÁG LEGNAGYOBB MŰTRÁGYA- ÉS NÖVÉNYVÉDŐSZER-MINTABOLTJÁBAN
BŐSÉGES VÁLASZTÉKKAL, SZAKTANÁCSADÁSSAL ÁLLUNK KEDVES VEVŐINK RENDELKEZÉSÉRE

AGROTEK

MŰTRÁGYA- ÉS NÖVÉNYVÉDŐSZER-MINTABOLT
BUDAPEST VI., BAJCSY-ZSILINSZKY ÚT 59.
TELEFON: 530-555/242 MELLÉK

KÉNYELMÉNEK
KULCSA
A BÚTORKER
VÁLASZTÉKA!

A Kényelem Lakberendezési Áruházban
a gazdag bútorkínálat mellett
a Porcelán Sarokban az Amfora termékei is
megvásárolhatók.

**Várjuk Önt a Budapest VII.,
Lenin krt. 19. szám alatt lévő
szakboltunkban!**